

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Ορθόδοξη πίστη
και θατρεία

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Βιβλίο μαθητή στα
Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Ορθόδοξη πίστη και λατρεία

Βιβλίο μαθητή στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Ορθόδοξη πίστη και λατρεία

Το υλικό στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου προέκυψε από το Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Α΄ Λυκείου «Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος», που επιμελήθηκαν οι Κ. Ακανθοπούλου, Μ. Συργιάννη, Δ. Παρθένου & Α. Χατζηδημητρίου, το Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Β΄ Λυκείου, «Θρησκεία και Κοινωνία», που επιμελήθηκαν οι Ε. Βουλγαράκη, Σ. Γκαργκάνα και Έ. Ψαρογιώργου, το Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Γ΄ Λυκείου, «Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος», που επιμελήθηκαν οι Κ. Τριανταφυλλίδου και ο Ε. Παπαϊωάννου, το Σχολικό Βιβλίο Α΄ Λυκείου, «Ορθόδοξη πίστη και λατρεία» των Χρ. Γκότση, π. Γ. Μεταλληνού, Γ. Φίλια και σύγχρονα δημοσιευμένα γραπτά και πολυτροπικά κείμενα.

Δημιουργήθηκε με την ευθύνη της άμισθης Επταμελούς Επιστημονικής Επιτροπής, η οποία συγκροτήθηκε από το ΙΕΠ στις 19/12/2019 με σκοπό:

- A)** Την εισήγηση για την πλήρη συμμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών με τις αποφάσεις του Σ.τ.Ε., για το χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί μέχρι τη συγγραφή και εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς και του αντιστοίχου διδακτικού υλικού για το μάθημα των Θρησκευτικών.
- B)** Την εισήγηση σχετικά με τους τρόπους και τις μεθόδους εφαρμογής των αποφάσεων του Σ.τ.Ε., του ΕΔΔΑ και της ΑΠΔΠΧ, όσον αφορά στις υπόλοιπες πτυχές των αποφάσεων αυτών που συνδέονται με το μάθημα των Θρησκευτικών, με έμφαση στη διατήρηση της υποχρεωτικότητας του μαθήματος και στη διαδικασία απαλλαγής των μαθητών/μαθητριών.

Την ευθύνη για την επιμέλεια του παρόντος βιβλίου είχε ως μέλος της επιτροπής η **Ξανθή Αλμπανάκη**.

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Μπάμπης Πυλαρινός, Innocence, 2017/Encaustic

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βιβλίο μαθητή στα
Θρησκευτικά Α' Λυκείου

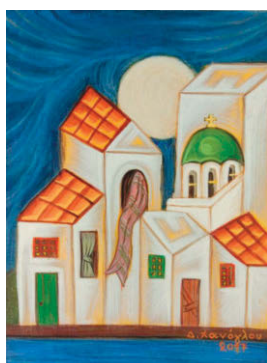
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεματική Ενότητα 1

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

1.1. Ο άνθρωπος ζει με τον Θεό	7
1.2. Η πίστη στον Τριαδικό Θεό.....	13
1.3. Η μεταμορφωτική δύναμη της προσευχής στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση	21
1.4. Η αγιότητα στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση.....	26
1.5. Η έννοια του προσώπου στη θεολογία της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης	33

Θεματική Ενότητα 2

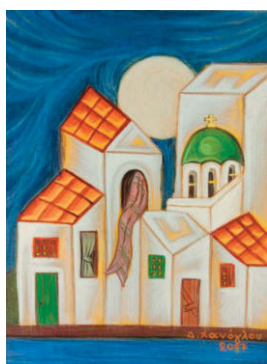
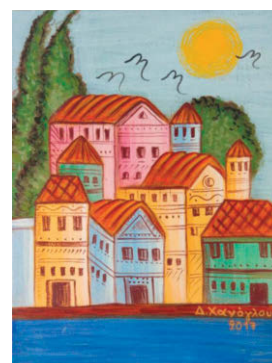
ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

2.1. «Εις Μίαν, Αγίαν, Καθολικὴν και Αποστολικήν...»	41
2.2. Θεία Ευχαριστία: Η ταυτότητα της Εκκλησίας	54
2.3. Η ενότητα της εκκλησιαστικής κοινότητας	65
2.4. Το περιεχόμενο της σωτηρίας στον Χριστιανισμό	72

Θεματική Ενότητα 3

ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

3.1. Η λατρεία ως έκφραση πίστης.....	83
3.2. Οι γιορτές στην Ορθόδοξη Εκκλησία.....	91
3.3. Η γλώσσα της Ορθόδοξης χριστιανικής Παράδοσης.....	100
3.4. Είσοδος και ένταξη στην Εκκλησία: Το μυστήριο του βαπτίσματος	106
3.5. Το βαθύτερο νόημα του μυστηρίου του γάμου	112
3.6. Μετάνοια, η υπέρβαση της αμαρτίας	117
3.7. Η ιεροσύνη στην Ορθόδοξη Εκκλησία.....	124

Θεματική Ενότητα 4

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

4.1. Χαρακτηριστικά χριστιανικού ήθους	131
4.2. Η ελευθερία του ανθρώπου στην Ορθόδοξη χριστιανική ανθρωπολογία	140
4.3. Η αγάπη ως πρόταση ζωής στον Χριστιανισμό	145
4.4. Η διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας για την ισότητα	153
4.5. Η θεολογική χριστιανική θεώρηση για την ευθύνη	160

Θεματική Ενότητα 1

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- 1.1. Ο άνθρωπος ζει με τον Θεό
- 1.2. Η πίστη στον Τριαδικό Θεό
- 1.3. Η μεταμορφωτική δύναμη της προσευχής στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση
- 1.4. Η αγιότητα στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση
- 1.5. Η έννοια του προσώπου στη θεολογία της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης

Θ.Ε. 1. ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

1.1. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΖΕΙ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ

Έκφραση εμπειρίας των μαθητών/μαθητριών για τα θρησκευτικά βιώματα των πιστών στη λαϊκή παράδοση και στον ευρύτερο πολιτισμό.

Ας δούμε προσεκτικά τον παρακάτω πίνακα κι ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στις εξής ερωτήσεις:

- Τι βλέπετε;
- Τι νομίζετε ότι συμβαίνει;
- Τι αναρωτιέστε;

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, Η Θεραπεία του Τυφλού (περίπου 1565).
Δρέσδη, Πινακοθήκη.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ χριστιανικής πίστης και θρησκευτικού βιώματος.

Ας διαβάσουμε τα αποσπάσματα από τα παρακάτω κείμενα για την έννοια του βιώματος στον Χριστιανισμό.

Στη συνέχεια ας σκεφτούμε πρώτα μόνοι μας και κατόπιν ας συζητήσουμε κι ας μοιραστούμε τη σκέψη μας με τον/την διπλανό/ή μας για τις επιδράσεις του θρησκευτικού βιώματος. Με αφετηρία το υλικό που θα συγκεντρώσουμε θα οργανώσουμε έναν «εννοιολογικό χάρτη» στον πίνακα της τάξης κατηγοριοποιώντας τα αποτελέσματα και παρουσιάζοντάς τα στην τάξη.

Η Παναγιά του Βάλτου

Σαν παραμύθι χρυσών εποχών και σαν τραγούδι αδυνατισμένο στον ήχο, πλην άθιχτο στα μάτια της ψυχής, θυμάμαι το πανηγύρι της Παναγιάς του Βάλτου [...]. [Ο Παππούλης] Ήταν άνθρωπος κοντούλης, πενηντάχρονος, απόφοιτος δημοτικού, αλλά πολύ θεοσεβής. Καθώς τα ταπεινά και διακριτικά αηδόνια υμνούν με το τραγούδι τους την αυγή του Θεού, τρεφόμενα με τη δικιά του μέριμνα, έτσι

κι ο Παππούλης έψελνε με ζεστή ψυχή το μεγαλείο του Θεού. Χωρίς να εννοεί τα βυζαντινά τροπάρια, τα 'νιωθε, με τη γνώση που 'χουν οι παρθένες ψυχές, και γινόταν, αυτός ο μικρός κι ασήμαντος κι απαίδευτος άνθρωπος, ένας χρυσόφωνος άγγελος, με ανοιγμένες τις αθέατες φτερούγες τη ψυχής του – και τα μικρά του μάτια διαστέλλονταν, λες και γινόταν πύλες του Παραδείσου! Ω, να τον βλέπατε πώς έπασχε το μεγαλοβδόμαδο, καθώς έλεγε τα εγκώμια! [...] Και μια φορά, που ο παπα-Λάζαρος δεν τον άφησε να πει το ευαγγέλιο της Αναστάσεως, ότι στην λειτουργία παραβρισκότανε ο δεσπότης Αιτωλακαρνανίας Ιερόθεος, και ήθελε άψογα να τηρηθεί το τυπικό, ο Παππούλης, μετά το Ανέστη, έφυγε κρυφά και πήγε στο ιερό· εκεί, κατά τις μαρτυρίες του θεοσεβούς νεωκόρου Παντελή, που εκτελούσε και χρέη τελάλη, είπε το «πεπόθηκεν ή ψυχή μου» και το «άναβαλλόμενος τὸ φῶς ὡσπερ ἰμάτιον»· πετάχτηκε μετά απέναντι στο σπιτάκι του, ξεκρέμασε τον γκρα* κι έριξε τρις στον αέρα – λέγοντας ισάριθμα Αληθώς ανέστη!

[...] Από τον Όρθρο περάσαμε στη λειτουργία της Χάρης Της. Όρθιοι. Όρες πέντε! Κουρασμένοι. Όρες πέντε! Το σώμα βαραίνει, τα μέλη αποσυντονίζονται... Όρθιοι! Όρες πέντε!.. Αλλά: «Τίς ὁ περισυναγωγών με ὅτε ἐν ἐρήμῳ διεσπάρην; Τίς ὁ ἐκδούς με εἰς τὸ φῶς τῆς Δαμασκοῦ;». Ο Παππούλης φάνηκε ανάμεσά μας κρατώντας κάνιστρο. Μας έβαλε στο χέρι μικρό αντίδωρο... Το κομματάκι εκείνο έχει τόση δύναμη, ὅση δεν έχουν πέντε ἄρτοι μαζί. Και αντλεί τη δύναμή του από τη δικιά μας αδυναμία: ένα τόσο δα ψωμάκι σου εξαφανίζει την κούραση πέντε ωρών! Αυτή είναι η απολαυή των πιστών: πάντα μικρή, πάντα λίγη – για να συμβολίζει και υπενθυμίζει, ὄχι να εξαργυρώνει... Όσοι πιστοί προσέλθετε!... Εκεί, θαρρώ, είναι η λεβεντιά και η τιμιότητα της Ορθοδοξίας και της Ελλάδας: θέλω με και πάμε! Και θα πηγαίνομε, ὅπως πηγαίναμε στις αρχαίες θεωρίες του Παγγαίου και του Ολύμπου! Και θα κυνηγάμε παντού το μικρό αντίδωρο του αγώνα μας!

Ζούλας, Ο., Ιστορίες από τον Αστακό [διηγήματα], Δίφρος, Αθήνα 1971.

Η Θεοσκέπαστη

[...] Άξαφνα ψίθυρος σιγανότατος, ψαλμωδία κατανυκτική, φωνή ικέτις, μπερδεύοντας με τη φωνή της ερημίας και της θαλάσσης, έφτασε στ' αυτιά μας. Χείλη γυναικεία έψελναν ύμνους χριστιανικούς. Κάτω απ' τα ερείπια του κάστρου των Φράγκων, η ταπεινή μελωδία της Ορθοδοξίας, βεβαίωση της συνέχειας, τι συγκίνηση που ήταν! Σαν να μας έσεισε αγέρας βίαιος. Κάμαμε ακόμα λίγα βήματα. Και τότε πρόβαλε μπρος στα μάτια μας, ὄραμα θαμπωτικό, αλησμόνητο για πάντα, άσπρο, πάλλευκο: η «Θεοσκέπαστη». Πάνω απ' τα κρεμαστά νερά, στον άγριο βράχο, πάνω απ' το ηφαίστειο. Οι ύμνοι τώρα έρχονται πιο καθαροί. Προχωρήσαμε, μπήκαμε στη Θεοσκέπαστη. Κατακάθαρο, γυμνό, κατάγυμνο ήταν το ξωκκλήσι, καθώς όλα τα ξωκκλήσια των Ελλήνων. Μονάχα ένα ξυλόγλυπτο, παλιό, παμπάλαιο τέμπλο. Και μπρος στο Ιερό, κάτω απ' το φαγωμένο τέμπλο, γονατισμένες πάνω στις πλάκες, με σκυφτό κεφάλι, αποτραβηγμένες στη δέησή τους, μονάχες με τον εαυτό τους και με το Θεό, ξυπόλητες, οι μαυροφορεμένες γυναίκες, που είχαμε δει από μακριά, έψελναν [...]. Μας συνεπήρε κ' εμάς το μυστήριο, η κατάνυξη, γινήκαμε σε λίγο μαζί τους ένα, προσευχηθήκαμε κ' εμείς για ὄτι αγαπούμε και για τους ανθρώπους. Σαν τέλειωσε η παράκληση κ' οι γυναίκες σηκωθήκαν απ' τις πλάκες, ωχρές, γαλήνη ήταν στο πρόσωπό τους πολλή. Μας τριγυρίσανε, είπαν τα δικά τους, είπαμε τα δικά μας. Η μια είχε παιδί σκοτωμένο στον πόλεμο, η άλλη έχει γιο στο στρατό, η άλλη έχει γιο που ταξιδεύει στη θάλασσα. Κάθε χρονιά έχουνε τάμα να πάρουν βόλτα ὄλο το νησί, με τα πόδια, ν' ανάψουν τα καντήλια στα ξωκκλήσια. Έτσι ξεκινήσανε και φέτος. Με τα χαράματα πέσαν στο δρόμο απ' τον Πύργο, ξυπόλητες, κ' η σκόνη σκέπαζε τα σκληρά, τυραγνισμένα πόδια τους. Τώρα, ύστερα απ' τη χάρη της, μετά τη Θεοσκέπαστη, θ' ανηφορίζαν για τ' άλλα τα ξωκκλήσια, κατά τα δυτικά. Βγάλανε απ' το μπογαλάκι τους το γιόμα τους, ψωμί σταρένιο, τις μικροσκοπικές ντομάτες της Σαντορίνης, ψαράκια της

* γκρα: τύπος πυροβόλου όπλου, δηλαδή ντουφεκιού, γαλλικής προέλευσης, πολύ διαδεδομένο μέχρι και τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.

τράτας τηγανητά. «Ηντλησαν» νερό απ' τη μικρή στέρνα, νερό βρόχινο, μας φιλέψαν νερό και ψωμί. Δε θέλαμε να τους το στερήσουμε που το είχαν λιγοστό – το ψωμί και το νερό. Μα επιμένανε να το πάρουμε κοιτάζοντάς μας παρακαλεστικά μες στα μάτια, σαν να το γυρεύαν για χάρη.

«Τώρα μας ένωσε η Θεοσκέπαστη», είπαν [...].

Βενέζης, Η., «Η Θεοσκέπαστη» (απόσπασμα από το «Αφιέρωμα στη Σαντορίνη»).
Νέα Εστία, τεύχ. 698 (1η Αυγούστου 1956), σ. 1031.

Η τεχνολογία του τηλεφωνικού θαλάμου, παρωχημένη και αχρηστευμένη πια από την κινητή τηλεφωνία, υπηρετεί τώρα τη λατρεία του αιωνίου. Τηλεφωνικός θάλαμος-προσκυνητάρι, μια ενδιαφέρουσα έκφραση θρησκευτικού βιώματος. Φωτογραφία: Θ. Παντούλας.

Η Ορθοδοξία

Γλυκό που είναι το σκοτάδι στις εικόνες των προγόνων
άμωμα χέρια μεταληπτικά
ρούχα που τ' άδραξεν η γαλήνη και δε γνωρίζουν άνεμο
βαθιά το ελέησον απ' τους άυλους βράχους
τα μάτια σαν καρποί ευωδάτοι.
Κι ο ψάλτης ολόσωμος ανεβαίνει στο πλατάνι της φωνής
καημένε κόσμε
θυμίαμα η γαλάζια οσμή κι ο καπνός ασημένιος
κερί να στάζει ολοένα στα παιδόπουλα
καημένε κόσμε
σα βγαίνουν –ω χαρά πρώτη– με το Ευαγγέλιο και με τις λαμπάδες
κ' ύστερα η μεγάλη χαρά να συντροφεύουν τ' Άγια...
Ο παπα-Γιάννης τυλιγμένος τ' άσπρο του φελόνι
καλός πατέρας και καλός παππούς με το σιρόκο στη γενειάδα
χρόνια αιώνες χρόνια και νιάτα πόχει η ομορφιά!...

Νίκος Καρούζος, «Η Ορθοδοξία», *Τα Ποιήματα Α' (1961-1978)*,
Ίκαρος, Αθήνα 2019, σ. 177.

Το θρησκευτικό βίωμα στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Δουλεύοντας σε ομάδες ας προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε εμπειρίες, βιώματα ή και δράσεις μιας σπουδαίας θρησκευτικής προσωπικότητας από την Ορθόδοξη Εκκλησία αξιοποιώντας και τα παρακάτω κείμενα. Κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα: Ποιο/τι; Ποιος; Πού; Πότε; Πώς; Γιατί;

Συμεών του Νέου Θεολόγου Ύμνος ΣΤ'

Πώς και πῦρ ὑπάρχεις βλύζον,
πώς και ὕδωρ ἦς δροσίζον,
πώς και καίεις καὶ γλυκαίνεις,
πώς φθορὰν ἐξαφανίζεις;
Πώς θεοὺς ποιεῖς ἀνθρώπους,
πώς τὸ σκοτὸς φῶς ἐργάζη,
πώς ἀνάγεις ἐκ τοῦ ἄδου,
πώς θνητοὺς ἐξαφθαρτίζεις;

Πώς εἶσαι και φωτιά που ξελοχίζεις,
πώς εἶσαι και νερό που με δροσίζει,
πώς κατακαίς μα και γλυκαίνεις,
και πώς εξαφανίζεις τη φθορά;
Πώς τους ανθρώπους κάνεις θεούς
και το σκοτάδι φως το δείχνεις,
πώς ανεβάζεις απ' τον Άδη
κι αθανατίζεις τους θνητούς;

Πώς πρὸς φῶς τὸ σκοτός ἔλκεις,
πῶς τὴν νύκτα περιδράσσει,
πῶς καρδίαν περιλάμπεις,
πῶς με ὅλον μεταβάλλεις;

Πῶς ἐνοῦσαι τοῖς ἀνθρώποις,
πῶς υἱοὺς Θεοῦ ἐργάζῃ,
πῶς ἐκκαίεις σου τῷ πόθῳ,
πῶς τιτρώσκεις ἄνευ ξίφους;

Πῶς ἀνέχη, πῶς βαστάζεις,
πῶς εὐθύς οὐκ ἀποδίδως,
πῶς ὑπάρχων ἔξω πάντων
βλέπεις πάντων τὰ πρακτέα;

Πῶς μακρὰν ἡμῶν τυγχάνων
καθορᾷς ἐκάστου πράξιν;
Δὸς ὑπομονὴν σοῖς δούλοις,
μὴ καλύψῃ τούτους θλίψις!

Πῶς σέρνεις τὸ σκοτάδι πρὸς τὸ φῶς
καὶ πῶς τὴ νύκτα τὴ διαλύεις,
πῶς τὴν καρδιά μου περιλάμπεις
κι ὅλον μ' ἀλλάζεις τάχα πῶς;

Πῶς γίνεσαι ἓνα με τὸν ἄνθρωπο
καὶ πῶς τὸν κάνεις γιο τοῦ Θεοῦ,
πῶς τὸν φλογίζεις με τὸν πόθο σου
καὶ πῶς χωρὶς σπαθὶ λαβώνεις;

Πῶς μας ἀνέχεσαι,
πῶς περιμένεις τὸ χτύπημά σου
πῶς ἀργεῖς, κι ἐνῶ εἶσαι ἔξω ἀπὸ ὅλους μας
ὅλων τὶς πράξεις πῶς θωρεῖς;

Πολύ μακριὰ μας βρίσκεσαι
καὶ πῶς ὅ,τι καθένας ἐπραξε το βλέπεις;
Δώρισε ὑπομονή στους δούλους σου
μὴν τοὺς σκεπάσει μαύρη θλίψη.

Ἡ πλημμύρα τῆς θείας ἀγάπης

Ν' ἀγαπήσουμε τὸν Χριστό. Τότε ἀπὸ μέσα μας θα βγαίνει με λαχτάρια, με θέρμη, με θεῖο ἔρωτα τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, θα φωνάζομε τὸ ὄνομά Του μυστικά, ἀλάλητα. (...) Τότε παύουν τὰ λόγια. Εἶναι ἡ εσωτερικὴ σιωπὴ, ἡ σιγή, που προηγείται, συνοδεύει καὶ ἀκολουθεῖ τὴ θεία ἐπίσκεψη, τὴ θεία ἔνωση καὶ σύγκραση τῆς ψυχῆς με τὸ θεῖον. Ὅταν βρεθεῖς σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, δὲν χρειάζονται λόγια. Αὐτό εἶναι κάτι που το ζεῖς. Κάτι που δὲν ἐξηγεῖται. Μόνο αὐτός που τὴ ζεῖ αὐτὴ τὴν κατάσταση τὴν καταλαβαίνει. Τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης σε πλημμυρίζει, σε ἐνώνει με τὸν Χριστό.

Γεμίζεις ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, που δείχνει ὅτι ἔχεις μέσα σου τὴ θεία ἀγάπη, τὴν τέλεια ἀγάπη. Ἡ θεία ἀγάπη εἶναι ἀνιδιοτελής, ἀπλή, ἀληθινή.

Πορφύριος, Καυσοκαλυβίτης, *Βίος καὶ Λόγοι*. Ι. Μ. Χρυσοπηγῆς, Χανιά, 2003, σ. 274-275.

Σύγχρονες ἐκφράσεις τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος στὸν Χριστιανισμό καὶ ὁ ρόλος τοὺς στὸν κόσμο.

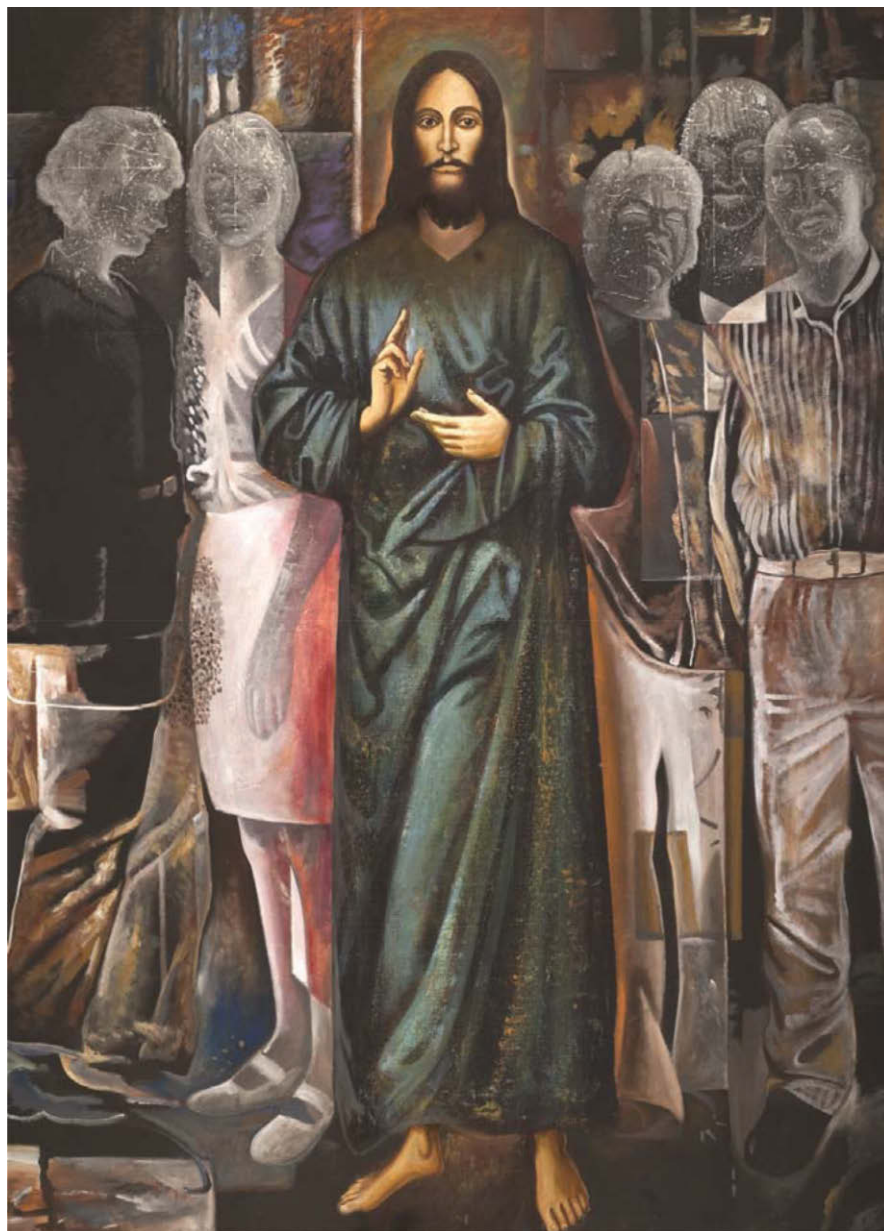
Με ἀφορμὴ τὸ κείμενο τοῦ π. Λίβου «Ὅταν τοῦ μοιάσουμε» καὶ σε συνεργασία μεταξύ σας δημιουργήστε ἓναν «χάρτη» ἐννοιῶν με παραδείγματα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ, στὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι τὸ βίωμα τοῦ Χριστοῦ μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τὸν κόσμο. Κατόπιν παρουσιάστε τὰ εὐρήματά σας στὴ ὀλομέλεια τῆς τάξης.

Ὅταν τοῦ μοιάσουμε...

Τὶς προάλλες συναντήθηκα με ἓνα γέροντα που ἀγαπῶ πολύ. «Εἶδες ποτέ τὸν Χριστό γέροντα», τὸν ρώτησα. «Ναι πάτερ μου», μονολόγησε, με συστολή. «Πῶς εἶναι γέροντα;». «Ὅπως στὰ Ευαγγέλια πάτερ μου, ἀγνός, ἀγαθός, ἀπλός καὶ προσιτός». «Καὶ πότε συνέβη αὐτό;», ἦταν ἡ ἀμέσως ἐπόμενη γεμάτη θάμβος ἐρώτησή μου. «Ὅταν ἀγάπησα πολύ δίχως νὰ περιμένω τίποτα, πάτερ μου», ψιθύρισε ὁ γέροντας με χαμηλωμένα τὰ μάτια του, που εἶχαν ἤδη πλημμυρίσει ἐρωτικὰ δάκρυα γιὰ τὸν Χριστό του. «Ἄδειασα σαν ἄνθρωπος καὶ γέμισα Χριστό. Τὰ ἔδωσα ὅλα καὶ δὲν πῆρα τίποτα. Τότε ἐρχεται Εκείνος, ὅταν τοῦ μοιάσεις».

Αυτή η φράση, «Ο Χριστός έρχεται, όταν του μοιάσουμε», σκαρφάλωσε στα πιο δύσβατα μονοπάτια της καρδιάς μου και άνοιξε χώρο μέσα μου. Ναι, η αγάπη. Εκείνη που ξέρει να θυσιάζεται και να χάνει. Να τα δίνει όλα δίχως να κρατάει λογαριασμό. Εκείνη που πεθαίνει για να ζήσει ο άλλος. Που προδίδεται, σταυρώνεται κι όμως συγχωρεί. Που ξέρει να λέει και να εννοεί, πάρε τον παράδεισό μου και δος μου την «κόλασή» σου...

Π. Λίβυος (Χαράλαμπος Παπαδόπουλος), «Όταν του μοιάσουμε...», rlibgos, 2016 (Ανακτήθηκε 24/12/16).

Βαρλάμης Ευθύμιος, Ο Χριστός σήμερα – ανάμεσά μας, 2010.
Από το βιβλίο *Ο Χριστός σήμερα στην Κρήτη*.

1.2. ΠΙΣΤΗ ΣΤΟΝ ΤΡΙΑΔΙΚΟ ΘΕΟ

Εμπειρίες σχετικές με την εμπιστοσύνη σε πρόσωπα ή θεσμούς.

Σας δίνονται λέξεις που συνδέονται με την πίστη, π.χ. εμπιστοσύνη, απιστία, ευπιστία, δυσπιστία, κακοπιστία, ολιγοπιστία, πείθω, πειστήριο, πεποίθηση, αυτοπεποίθηση κ.ά. Σε συνεργασία με την ομάδα σας προσπαθήστε να γράψετε στο κέντρο ενός φύλλου χαρτιού Α4 ή Α3 τη λέξη πίστη με κεφαλαία και γύρω της να τοποθετήσετε τις υπόλοιπες λέξεις εξηγώντας τη σχέση τους με την πίστη.

Ερμηνεία λέξεων

1. πίστη η: **1.** η πεποίθηση, η βεβαιότητα, η σιγουριά που έχει κάποιος για κτ. [...]. **2.** η αποδοχή της ύπαρξης και της παρουσίας ανώτατου όντος, η θρησκεία ή το θρησκευτικό δόγμα [...] || η χριστιανική πίστη: Η ~ σου σ' έσωσε. Το Σύμβολο της Πίστεως. || [...] **3.** η σταθερή προσήλωση, η εμμονή σε κτ.: Αγνώνει με ~ για τις ιδέες του. [...] || (**οικον.**) η οικονομική συναλλαγή που συνίσταται είτε στο δανεισμό χρημάτων είτε στην πώληση εμπορευμάτων σε τρίτους χωρίς άμεση καταβολή του αντιτίμου τους και που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη ότι αυτός που οφείλει, έχει την ικανότητα και τη θέληση να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του [...]

2. πίστωση η: **1.** παροχή χρημάτων με δανεισμό ή μεταβίβαση εμπορευμάτων χωρίς άμεση καταβολή του αντιτίμου τους: ~ με εγγύηση / με υποθήκη. [...] (λόγ. έκφρ.) επί πιστώσει, βερεσέ. **ΑΝΤ** τοις μετρητοίς [...]

3. πείθω -ομαι: κάνω κπ. να δεχτεί τη γνώμη μου, να συμφωνήσει μαζί μου προβάλλοντας επιχειρήματα ή δίνοντας υποσχέσεις, διαβεβαιώσεις κτλ. [...] || κάνω κπ. να δεχτεί και να πράξει ό,τι του υποδεικνύω· (πρβ. καταφέρνω): Τον έπεισαν να υπογράψει τη συμφωνία. (απαρχ. έκφρ.) [...] **ΦΡ** οὐ μὲ πείσεις κἄν με πείσης, ως σχόλιο πεισματικής άρνησης κάποιου να πειστεί, να αλλάξει γνώμη.

4. πεποίθηση η: **α.** σταθερή γνώμη, άποψη, βεβαιότητα ότι αυτό που θεωρεί κάποιος σωστό ισχύει πραγματικά: Η ~ ότι η φυσική πραγματικότητα διέπεται από νόμους. Κάνω κτ. με την ~ ότι... [...] || Από ~ ή εκ πεποιθήσεως, επειδή το θεωρώ σωστό: Από ~ φέρεται έτσι και όχι γιατί του το υπέδειξαν. [...] || (πληθ.) ιδέες, αρχές τις οποίες ακολουθεί και ασπάζεται κάποιος· (πρβ. **ιδεολογία**): Οι ηθικές / θρησκευτικές / πολιτικές πεποιθήσεις κάποιου. [...] **β.** εμπιστοσύνη, κυρίως σε εκφορές όπως: Έχω ~ στον εαυτό / στις δυνάμεις / στις ικανότητές μου· (πρβ. **αυτοπεποίθηση**).

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη

Ας μελετήσουμε τις παρακάτω πηγές αλλά και τα κείμενα που περιγράφουν το γεγονός της πίστης, την ποιότητα, το είδος, τη γέννηση, την αμφιβολία, την πίστη, τις δυνατότητες που γεννά η πίστη, την πίστη ως οικοδόμηση προσωπικής σχέσης, την πίστη ως εμπιστοσύνη (π.χ. Γεν 22, 1-3· 9-12, Ψαλμ 139, 1-5, 7-10· 23-24, Μτ 14, 28-33, Μκ 9, 23-24, Α΄ Κορ 13,2, Εβρ 11,1 κ.α.). Σκεφτείτε αρχικά μόνοι σας και κατόπιν συζητήστε με τον/την διπλανό/ή σας. Μοιραστείτε τις σκέψεις σας και καταγράψτε τα ευρήματά σας για την έννοια της χριστιανικής πίστης όπως παρουσιάζεται μέσα από τα κείμενα και συγκρίνετε με το πώς κάποια κείμενα παρουσιάζουν την πίστη ως ιδεολογία.

1. Έννοια της χριστιανικής πίστης

Αρχικά, λέγοντας πίστη εννοούμε την εμπιστοσύνη σε κάποιον και τη βεβαιότητα για κάτι, οι οποίες στηρίζονται σε αξιόπιστες μαρτυρίες. Αυτή η έννοια της πίστης διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο σε όλες τις δραστηριότητες και τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων. Σε δεύτερο επίπεδο, η πίστη παρατηρείται σε όλες τις θρησκείες και αποτελεί τον συνδετικό κρίκο του πιστού με τον Θεό. Η θρησκευτική πίστη είναι βασικό στοιχείο της πνευματικής ζωής και του πολιτισμού των λαών. Σε ένα άλλο επίπεδο τοποθετείται η χριστιανική πίστη, η οποία εννοιολογικά και ουσιαστικά υπερβαίνει τα δύο προηγούμενα. Κι αυτό γιατί προϋποθέτει δύο πρόσωπα· εκείνο του πιστού χριστιανού, ο οποίος νοείται ως «εικόνα» του Θεού, και εκείνο «του Θεού του ζώντος» (Ματθ. 16, 16).

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β΄ Λυκείου, ΔΕ 24, σ. 196-197.

2. Αγιογραφικά χωρία

♦ Γεν 22,1-3· 9-12: Η θυσία του Ισαάκ

...ο Θεός δοκίμασε τον Αβραάμ και του είπε: «Αβραάμ!». Εκείνος απάντησε: «Ορίστε». «Πάρε το γιο σου», του λέει ο Θεός, «τον μονογενή, που τον αγαπάς, τον Ισαάκ, και πήγαινε να τον θυσιάσεις...». Ο Αβραάμ σηκώθηκε νωρίς το πρωί, σαμάρωσε το γαϊδουράκι του και πήρε μαζί του δύο από τους δούλους του και το γιο του τον Ισαάκ. [...]

Όταν έφτασαν στον τόπο που τους είχε πει ο Θεός, ο Αβραάμ έχτισε εκεί το θυσιαστήριο, ετοίμασε τα ξύλα, έδεσε το γιο του τον Ισαάκ και τον έβαλε στο θυσιαστήριο πάνω από τα ξύλα. Ύστερα άπλωσε το χέρι του και πήρε το μαχαίρι για να σφάξει το παιδί του. Αλλά ο άγγελος του Κυρίου τού φώναξε από τον ουρανό και του είπε: «Αβραάμ, Αβραάμ!». Κι εκείνος απάντησε: «Ορίστε». Και του είπε: «Μην απλώσεις χέρι στο παιδί και μην του κάνεις τίποτε, γιατί τώρα ξέρω ότι φοβάσαι τον Θεό και δε μου αρνήθηκες το μοναχογιό σου».

♦ Ψαλμ 139, 1-5, 7-10· 23-24: Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου

Κύριε, με διερεύνησες και με γνωρίζεις.
Ξέρεις εσύ πότε είμαι καθιστός και πότε όρθιος·
από μακριά τις διαθέσεις μου διακρίνεις.
Βλέπεις εσύ αν ενεργώ ή αν είμαι άπραγος·
[...]

Και πριν μια λέξη ακόμα έρθει στη γλώσσα μου,
να κιόλας που εσύ, Κύριε, πολύ καλά την ξέρεις.
Από παντού γύρω τριγύρω με κυκλώνεις
κι έβαλες πάνω μου για προστασία το χέρι σου.

[...] Ποῦ να πάω μακριά από το Πνεῦμα σου;
και μακριά απ' την παρουσία σου πού να φύγω;
Αν ανεβῶ στους ουρανοῦς,
εσύ εἶσ' εκεί·
αν στρώσω το κρεβάτι μου στον άδη,
εκεί εἶσαι πάλι.
Αν τα φτερά μου απλώσω και πετάξω...
κι εκεί το χέρι σου θα με καθοδηγεί
κι η ευνοϊκή σου δύναμη θα με κρατάει. [...]

- ♦ **Μτ 14, 28-33: Ο Ιησούς περπατάει πάνω στα νερά της λίμνης**
[...] Ο Πέτρος τού αποκρίθηκε: «Κύριε, αν είσαι εσύ, δώσε μου εντολή να έρθω κοντά σου περπατώντας στα νερά». Κι εκείνος του είπε: «Έλα». Κατέβηκε τότε από το πλοίο ο Πέτρος κι άρχισε να περπατάει πάνω στα νερά για να πάει στον Ιησού. Βλέποντας όμως τον ισχυρό άνεμο φοβήθηκε, κι άρχισε να καταποντίζεται· έβγαλε τότε τις φωνές: «Κύριε, σώσε με!» Αμέσως ο Ιησούς άπλωσε το χέρι, τον έπιασε και του λέει: «Ολιγόπιστε, γιατί σε κυρίεψε η αμφιβολία;». Και μόλις ανέβηκαν στο καϊκι κόπασε ο άνεμος. Τότε όσοι ήταν στο καϊκι ήρθαν και τον προσκύνησαν λέγοντας: «Αληθινά, είσαι ο Υιός του Θεού!».

Lluis Borrassà, Saint Pierre marchant sur les eaux
(Ο Άγιος Πέτρος περπατά πάνω στο νερό) (1411-1413)

- ♦ **Μκ 9, 23-24: «Πιστεύω, κύριε· βοήθει μου τῆ ἀπιστία»**
[Διάλογος (κατά τη θεραπεία του παιδιού με το δαιμονικό πνεύμα) ανάμεσα στον πατέρα του παιδιού και τον Ιησού] ... Ο Ιησούς του είπε τούτο: «Εάν μπορείς να πιστέψεις, όλα είναι δυνατά γι' αυτόν που πιστεύει». Αμέσως τότε φώναξε δυνατά ο πατέρας του παιδιού και είπε με δάκρυα: «Πιστεύω, Κύριε! Αλλά βοήθησέ με, γιατί η πίστη μου δεν είναι δυνατή».
- ♦ **Α΄ Κορ 13, 2: Πίστιν ὥστε ὄρη μεθιστάνειν**
Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη, έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα.
- ♦ **Εβρ 11, 1: Οι ήρωες της πίστεως**
Πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αυτά που ελπίζουμε και βεβαιότητα γι' αυτά που δε βλέπουμε.

3. Πίστη: βεβαιότητα και αμφιβολία

Η πίστη στο Θεό, λοιπόν, δεν μοιάζει καθόλου με το είδος της λογικής βεβαιότητας που πετυχαίνουμε στην Ευκλείδεια γεωμετρία. Ο Θεός δεν είναι το συμπέρασμα σε μια σειρά συλλογισμών, η λύση σ' ένα μαθηματικό πρόβλημα. Το να πιστεύεις στο Θεό δεν είναι το να δέχεσαι τη δυνατότητα της ύπαρξής του επειδή μας έχει «αποδειχθεί» με κάποιο θεωρητικό επιχείρημα, αλλά είναι το να εμπιστευτούμε τον Ένα που ξέρουμε και αγαπάμε. Η πίστη δεν είναι η υπόθεση πως κάτι ίσως είναι αληθια, αλλά η βεβαιότητα ότι κάποιος είναι εκεί.

Επειδή η πίστη δεν είναι λογική βεβαιότητα αλλά προσωπική σχέση, και επειδή αυτή η προσωπική σχέση είναι ακόμη πολύ ατελής στον καθένα μας κι έχει ανάγκη να εξελίσσεται συνέχεια, είναι δυνατό να συνυπάρχει η πίστη με την αμφιβολία. Αυτά τα δύο δεν αποκλείονται αμοιβαία. [...] Κι όμως η αμφιβολία καθαυτή δεν δείχνει έλλειψη πίστης. Ίσως σημαίνει το αντίθετο – ότι η πίστη μας είναι ζωντανή και αυξανόμενη. Γιατί η πίστη δεν συνεπάγεται μακαριότητα αλλά ριψοκινδύνευμα, όχι απομόνωση από το άγνωστο αλλά πορεία άφοβη για να το συναντήσουμε. [...]

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1984). *Ο Ορθόδοξος δρόμος*.
Μτφρ. Μαρία Πάσχου. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν.

4. Τυπικό γνώρισμα της θρησκευτικοποίησης: η ιδεολογική εκδοχή της πίστης.

Ονομάζουμε **ιδεολογία** ένα σύνολο από θεωρητικές προτάσεις (ιδέες, αρχές, στόχους, ιδανικά, ερμηνευτικά σχήματα, δεοντολογικές κατευθύνσεις) που φιλοδοξούν να καθοδηγήσουν την πράξη των ανθρώπων [...]. Η αξία των προτάσεων μιας ιδεολογίας κρίνεται από [...] την ωφελιμότητά τους για τα άτομα και τα οργανωμένα σύνολα.

Η ιδεολογική εκδοχή της πίστης εκλαμβάνει τη μαρτυρία της εκκλησιαστικής εμπειρίας σαν θεωρητικές ακριβώς προτάσεις με συνεπαγωγές άμεσης χρησιμότητας για την πρακτική του ανθρώπινου βίου. Πίστη δεν σημαίνει πια την εμπιστοσύνη που χαρίζεται στον άνθρωπο όταν ειλικρινά αγαπάει, δεν προϋποθέτει η πίστη το άθλημα σχέσεων κοινωνίας για να ελευθερωθεί ο άνθρωπος από τη δουλεία στο εγώ. [...]

Έτσι μεταποιείται η πίστη σε ιδεολόγημα που περιλαμβάνει, πρωταρχικά, «πληροφορίες» για τη μεταφυσική πραγματικότητα. Οι «πληροφορίες» δεν ελέγχονται από την εμπειρία, ωστόσο η ατομική νόηση τις προσλαμβάνει σαν βεβαιότητες [...].

Γιανναράς, Χ. (2007²). *Ενάντια στη θρησκεία*. Αθήνα: Ίκαρος, σ. 86-87.

5. Ιδεολογία και θρησκεία

...η ιδεολογία επιδιώκει την αποκατάσταση ή την αναμόρφωση [μιας δεδομένης] πραγματικότητας με τους παράγοντες που υπάρχουν. [...]

Άλλωστε η ιδεολογία αποτελεί συχνά ένα είδος εκκοσμικευμένης θρησκείας. Ενώ όμως η θρησκεία δηλώνει εξ αρχής ότι στηρίζεται στην πίστη, η ιδεολογία καλύπτει συνήθως το πιστεύω της με το μανδύα της λογικής ή της επιστήμης. Τέλος, ενώ η θρησκεία αναφέρεται πρωτίστως σε υπερβατικό κόσμο (Θεός, άγγελοι, αιώνια ζωή) και υποτάσσει σ' αυτόν την αμεσότητα, η ιδεολογία προσηλώνεται στην αμεσότητα και την ειδωλοποιεί. [...]

Μαντζαρίδης, Γ. (1990). *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σ. 108, 114.

1. Η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου (Λκ 18, 9-14)

Σε μερικούς που ήταν σίγουροι για την ευσέβειά τους και περιφρονούσαν τους άλλους, είπε την παρακάτω παραβολή: «Δύο άνθρωποι ανέβηκαν στο ναό για να προσευχηθούν. Ο ένας ήταν Φαρισαίος κι ο άλλος τελώνης. Ο Φαρισαίος στάθηκε επιδεικτικά κι έκανε την εξής προσευχή σχετικά με τον εαυτό του: “Θεέ μου, σ’ ευχαριστώ που εγώ δεν είμαι σαν τους άλλους ανθρώπους άρπαγας, άδικος, μοιχός, ή και σαν αυτόν εδώ τον τελώνη. Εγώ νηστεύω δύο φορές την εβδομάδα και δίνω στο ναό το δέκατο απ’ όλα τα εισοδήματά μου”. Ο τελώνης, αντίθετα, στεκόταν πολύ πίσω και δεν τολμούσε ούτε τα μάτια του να σηκώσει στον ουρανό. Χτυπούσε το στήθος του και έλεγε: “Θεέ μου, σπλαχνίσου με τον αμαρτωλό”. Σας βεβαιώνω πως αυτός έφυγε για το σπίτι του αθώος και συμφιλιωμένος με το Θεό, ενώ ο άλλος όχι· γιατί όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί, κι όποιος τον ταπεινώνει θα υψωθεί».

2. Φαρισαίοι. Κίνημα λαϊκών με ηγέτες ικανούς ραβίνους. Η πίστη τους στηριζόταν στον Νόμο και στους Προφήτες. Σέβονταν τις παραδόσεις, αλλά ήταν ανοιχτοί και προοδευτικοί στα θρησκευτικά ζητήματα. Προσπαθούσαν να τηρούν με ακρίβεια όλες τις εντολές του Θεού και να ζουν με συνέπεια την πίστη τους στην καθημερινή ζωή. Κάποτε έφταναν σε θρησκευτικές υπερβολές. [...] Είχαν μεγάλη εκτίμηση από τον λαό στις συναγωγές των επαρχιών. Όμως αυτοί περιφρονούσαν τον λαό.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β' Γυμνασίου, ΔΕ 2, σ. 16.

Η πίστη στον Τριαδικό Θεό.

1. Το γεγονός της Πεντηκοστής είναι μία ακόμη φανέρωση του μυστηρίου του Θεού, που είναι τρισυπόστατος*. Ο Θεός είναι μία ουσία, αλλά τρία θεία Πρόσωπα. Τα τρία Πρόσωπα είναι μεταξύ τους «ομοούσια», έχουν «όμοῦ» (από κοινού) τη μία θεία ουσία. Είναι ίσα, ομότιμα και ισότιμα. Κάθε θείο Πρόσωπο είναι ολόκληρος και τέλειος Θεός. Ο Υιός «γεννᾶται» αιώνια από τον Πατέρα. Το «Πνεῦμα» «ἐκπορεύεται» από τον Πατέρα. Ο Πατέρας είναι η αιώνια «πηγή» των δύο άλλων Προσώπων. Γι' αυτό η Αγία Τριάδα είναι το μυστήριο των μυστηρίων. Μόνο στη θέωση προσεγγίζεται βιωματικά. Η αιώνια κοινωνία του Τριαδικού Θεού είναι το θεμέλιο της εκκλησιαστικής κοινωνίας, ως κοινωνίας αγίων. Όλοι οι άνθρωποι είμαστε «ομοούσιοι» μεταξύ μας (έχουμε την ίδια ουσία). Καλούμαστε όμως να γίνουμε και ισότιμοι και ίσοι, σε μια κοινωνία αληθινής αδελφούσης, χωρίς ταξικές διαφορές. Όλες οι διαφορές στην ανθρώπινη κοινωνία είναι καρπός της αμαρτίας μας και προέρχονται από την έλλειψη της αγαπητικής σχέσης μεταξύ των ανθρώπων. Η Πεντηκοστή μάς καλεί σε ενότητα, που στηρίζεται στην «έν Χριστῶ» ισότητά μας. Μια τέτοια όμως κοινωνία απαιτεί πολύ αγώνα από τους πιστούς και προϋποθέτει τη χάρη του Αγίου Πνεύματος.

Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, Διδ. Εν. 14.

2. Περιεχόμενο της χριστιανικής πίστης

Το περιεχόμενο της χριστιανικής πίστης είναι τα «δόγματα», δηλαδή οι υπέρ λόγον αλήθειες, που πηγάζουν από την Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση. Οι αλήθειες αυτές περιέχονται συνοπτικά στο Σύμβολο της Πίστεως [...]. Αναφέρονται στον τριαδικό Θεό, στον Θεάνθρωπο Χριστό, στη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου με κύριο σκοπό τη σωτηρία του από τις συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος και στην έσχατη πραγματικότητα, την ανάσταση των νεκρών και τη μέλλουσα Βασιλεία του Θεού. Είναι ευνόητο ότι η χριστιανική πίστη προϋποθέτει την ανθρώπινη ελευθερία, στην οποία και απευθύνεται ο Χριστός: «Όποιος θέλει να με ακολουθήσει, ας απαρνηθεί τον εαυτό του, ας σηκώσει το σταυρό του κι ας με ακολουθεί» (Μκ 8, 34).

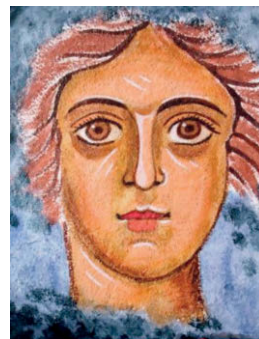
Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β' Λυκείου, ΔΕ 24, σ. 196-197.

3. Η πίστη στον Θεό ως πρόσωπο

Στο «Σύμβολο της Πίστεως» δεν λέμε, «Πιστεύω ότι υπάρχει κάποιος Θεός»· λέμε, «Πιστεύω εις ένα Θεόν». Ανάμεσα στην πίστη ότι και στην πίστη εις υπάρχει μια κρίσιμη διάκριση. Μου είναι δυνατό να πιστεύω ότι κάποιος ή κάτι υπάρχει κι όμως αυτή η πεποίθηση να μην έχει πρακτικό αποτέλεσμα στη ζωή μου. Μπορώ ν' ανοίξω τον τηλεφωνικό κατάλογο [...] και να διαβάσω εξονυχιστικά τα ονόματα που είναι καταχωρημένα στις σελίδες του· και καθώς διαβάζω, είμαι προετοιμασμένος να πιστέψω ότι μερικοί (ή ακόμη κι οι περισσότεροι) απ' αυτούς τους ανθρώπους πράγματι υπάρχουν. Αλλά δεν γνωρίζω κανέναν απ' αυτούς προσωπικά [...] κι έτσι η πεποίθησή μου ότι υπάρχουν δεν έχει για μένα καμιά σημασία. Αντίθετα, όταν λέω σ' ένα πολυαγαπημένο φίλο, «σε πιστεύω», κάνω κάτι πολύ περισσότερο από το να εκφράσω την πεποίθηση ότι αυτό το πρόσωπο υπάρχει.

«Σε πιστεύω» σημαίνει: στρέφομαι σε σένα, ακουμπώ πάνω σου, σ' εμπιστεύομαι απόλυτα και ελπίζω σε σένα. Και αυτό είναι που λέμε στο Θεό μέσα στο «Πιστεύω».

[...] Επομένως το Τριαδικό δόγμα, αντί να το παραμελούμε και να το αντιμετωπίζουμε σαν ένα θέμα δυσνόητης θεολογικής σκέψης που ενδια-

* Τρεις υποστάσεις, δηλαδή τρία πρόσωπα (υπόσταση= πρόσωπο).

φέρει μόνο τους ειδικούς, θα έπρεπε να το βάλουμε στη ζωή μας έτσι ώστε να έχει μίαν επίδραση επαναστατική. Φτιαγμένοι κατ' εικόνα του Τριαδικού Θεού, οι άνθρωποι καλούνται να αναπαράγουν στη γη το μυστήριο της αμοιβαίας αγάπης που η Τριάδα βιώνει στον ουρανό. Στη μεσαιωνική Ρωσία ο άγιος Σέργιος του Radonezh αφιέρωσε το νέο μοναστήρι που είχε ιδρύσει στην Αγία Τριάδα, ακριβώς επειδή ήθελε οι μοναχοί του να δείχνουν ο ένας στον άλλο, μέρα τη μέρα, την ίδια αγάπη που υπάρχει ανάμεσα στα τρία πρόσωπα. Και αυτή είναι η κλήση όχι μόνο των μοναχών αλλά του καθενός. Κάθε κοινωνική μονάδα –η οικογένεια, το σχολείο, το εργοστάσιο, η ενορία, η καθολική Εκκλησία– πρέπει να γίνει μια εικόνα της Τριάδος. Επειδή ξέρουμε ότι ο Θεός είναι τρεις σε ένα, ο καθένας μας είναι ταγμένος να ζει με θυσία μέσα στον άλλο και για τον άλλο· ο καθένας είναι ταγμένος αμετάκλητα σε μια ζωή πρακτικής υπηρεσίας, ενεργητικής συμπάθειας. Η πίστη μας στην Τριάδα μάς υποχρεώνει να παλεύουμε σε κάθε επίπεδο, από το αυστηρά προσωπικό ως το καλύτερα οργανωμένο, αντίθετα σ' όλες τις μορφές καταπίεσης, αδικίας και εκμετάλλευσης. Στη μάχη μας για κοινωνική δικαιοσύνη και «ανθρώπινα δικαιώματα» ενεργούμε ιδιαίτερα στο όνομα της Αγίας Τριάδος.

«Ο πιο τέλειος κανόνας του Χριστιανισμού, ο ακριβής ορισμός του, η πιο ψηλή του κορφή, είναι αυτή: να ψάχνουμε ό,τι είναι για το καλό όλων», λέει ο άγ. Ιωάννης ο Χρυσόστομος. «...Δεν μπορώ να πιστέψω ότι είναι δυνατό για έναν άνθρωπο να σωθεί αν δεν κοπιάσει για τη σωτηρία του διπλανού του». Αυτές είναι οι πρακτικές υποδείξεις του Τριαδικού δόγματος. Αυτό σημαίνει να ζεις την Τριάδα.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1984). *Ο Ορθόδοξος δρόμος*.
Μτφρ. Μαρία Πάσχου. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλιανδρή Χορν.

Η χριστιανική πίστη δεν είναι καρπός της ανθρώπινης διάνοιας· είναι η αβίαστη και ελεύθερη στροφή της καρδιάς στο Θεό. Η πίστη, ακόμη, δεν είναι κατάργηση, αλλά είναι υπέρβαση της λογικής, αφού καλεί τον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει τα όριά της. Στην ιστορία της Εκκλησίας, προσπαθήσαν κάποιιοι να κατανοήσουν το περιεχόμενο της πίστης μόνο με τη δύναμη της λογικής. Έτσι, απέρριπταν ό,τι δεν συμφωνούσε μ' αυτήν, κρατώντας ένα μόνο μέρος της θείας αποκάλυψης. Γι' αυτό ονομάστηκαν αιρετικοί (αίροϋμαι = επιλέγω). Άλλοι ανάμιξαν την πίστη με αντιλήψεις ειδωλολατρικές ή ιουδαϊκές, νοθεύοντας την αλήθεια. Η πίστη των αιρετικών δεν είναι η πίστη της Εκκλησίας, αλλά ανθρώπινο κατασκεύασμα. Οι πρώτες αιρετικές τάσεις εμφανίστηκαν ήδη από την αποστολική εποχή. Οι απόστολοι συγκεντρώνονται στην Αποστολική Σύνοδο και όλοι μαζί διατυπώνουν την αλήθεια της Εκκλησίας. Το παράδειγμά τους θα ακολουθήσουν αργότερα οι Πατέρες της Εκκλησίας. Οι αιρέσεις αντιμετωπίζονται με τη σύγκληση Οικουμενικών (όλης της αυτοκρατορίας) Συνόδων (συν+οδός, κοινή πορεία). Οι Σύνοδοι είναι επτά και πραγματοποιήθηκαν από το 325 έως το 787*.

Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου Δ.Ε 17.

Το νόημα των αιρέσεων

Οι πνευματικές ζυμώσεις που αναπτύχθηκαν στο ευρύτερο πλαίσιο της χριστιανικής πίστης είχαν ως αποτέλεσμα τις διάφορες αιρέσεις, που ήταν κράμα θρησκευτικών αντιλήψεων από τον Ιουδαϊσμό ή τον ελληνορωμαϊκό κόσμο. Οι μεγαλύτερες αιρέσεις, είναι:

- ♦ Ο **Αρειανισμός**, προϊόν των θρησκευτικών δοξασιών του πρεσβυτέρου της Αλεξανδρείας Αρείου, ο οποίος διακήρυξε ότι ο Χριστός δεν είναι Θεός και «ομοούσιος» με τον Πατέρα Του αλλά **κτίσμα** του Θεού. Ο Αρειανισμός, όταν αρνείται τη θεότητα του Ιησού, απορρίπτει και το απολυτρωτικό Του έργο. Ο άνθρωπος, κατά συνέπεια, παραμένει δέσμιος της αμαρτίας και του θανάτου, αφού ο

* Μεγάλοι Πατέρες και θεολόγοι της Ορθοδοξίας δέχονται ως 8η Οικουμενική τη Σύνοδο του 879 επί Μ. Φωτίου (καταδίκασε το «filioque» και την προσθήκη του στο Σύμβολο της Πίστεως από τους Δυτικούς, τις δε ηρησαστικές Συνόδους του 14ου αι. (1341, 1347, 1351) ως 9η Οικουμενική Σύνοδο.

Χριστός δεν είναι Θεός και δεν μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο σε κοινωνία με το Θεό και επομένως, στη σωτηρία.

- ♦ Ο **Νεστοριανισμός**, η διδασκαλία του αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου, ο οποίος υπερτόνιζε την ανθρώπινη φύση του Χριστού. Η Παναγία, κατά το Νεστόριο, πρέπει να ονομάζεται Χριστοτόκος κι όχι Θεοτόκος, αφού γέννησε τον άνθρωπο Χριστό στον οποίο «ενοίκησε» (κατοίκησε) ο **Θεός Λόγος**. Στο Νεστοριανισμό, η υποτίμηση της θεϊκής φύσης του Ιησού μειώνει το γεγονός της λύτρωσης που προσέφερε ο Χριστός. Αποκλείεται, όπως και στον Αρειανισμό, η ένωση Θεού και ανθρώπου, αφού ο Ιησούς είναι μόνο ένα ηθικό πρότυπο ανθρώπου και όχι Θεάνθρωπος.
- ♦ Ο **Μονοφυσιτισμός**. Ο αρχιμανδρίτης Ευτυχής, για να αντιμετωπίσει την αίρεση του Νεστορίου, οδηγήθηκε στο άλλο άκρο. Υποστήριξε ότι ο Ιησούς Χριστός δεν είχε δύο φύσεις, τη θεία και την ανθρώπινη, αλλά μόνο μία φύση, τη θεία, η οποία απορρόφησε την ανθρώπινη. Στο Μονοφυσιτισμό, επομένως, ο Θεός παρουσιάζεται φαινομενικά ως άνθρωπος. Αν, όμως, στο πρόσωπο του Ιησού δεν είναι ενωμένη η θεία και η ανθρώπινη φύση, τότε η σωτηρία εξαρτάται μόνο από το Θεό, αφού ο άνθρωπος δεν έχει καμιά συμμετοχή σ' αυτήν.

Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Γ' Γυμνασίου, Δ.Ε 14.

Σύζευξη χριστιανικής πίστης και αγάπης στον χώρο της κοινωνίας.

Με βάση τους λόγους και το παράδειγμα ζωής του αγίου Πορφυρίου αλλά και τα άλλα κείμενα που μελετήσαμε, ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε πώς η πίστη συνδέεται με την αγάπη. Αφού σκεφτούμε αρχικά ο καθένας/καθεμία μόνος/η στη συνέχεια ας συζητήσουμε κι ας μοιραστούμε τις σκέψεις μας με τους άλλους/ες συμμαθητές/τριές μας.

1. Πίστη και αγάπη

- Γέροντα, τι σχέση υπάρχει ανάμεσα στην πίστη και την αγάπη;
- Πρώτα είναι η πίστη και μετά έρχεται η αγάπη. Πρέπει να πιστεύει κανείς, για να αγαπάει. Δεν μπορεί να αγαπήσει κάτι που δεν το πιστεύει. Γι' αυτό, για να αγαπήσουμε τον Θεό, πρέπει να πιστέψουμε στον Θεό. Ανάλογη με την πίστη που έχει κανείς είναι και η ελπίδα και η αγάπη και η θυσία για τον Θεό και τον πλησίον. Η θερμή πίστη στον Θεό γεννάει την θερμή αγάπη προς τον Θεό και προς την εικόνα του Θεού, τον συνάνθρωπό μας. Και από την υπερχειλίση της αγάπης μας –που δεν χωράει στην καρδιά και χύνεται έξω– ποτίζονται και τα καημένα τα ζώα. Πιστεύουμε πολύ, αγαπάμε πολύ.

Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου Λόγοι Β'. Πνευματική αφύπνιση. Σουρωτή Θεσσαλονίκης: Ι. Ησυχαστήριον «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», σ. 273.

2. Αποφθέγματα Γερόντισσας Γαβριηλίας (1897-1992)

- α.** Αν κάποιος δεν σου αρέσει, σκέψου ότι στο πρόσωπό του βλέπεις τον Χριστό. Τότε, δεν θα τολμήσεις ούτε να σκεφτείς να πεις λόγο κατάκρισης.
- β.** Ο Θεός όπως αγαπάει εσένα, έτσι αγαπά και τους εχθρούς σου.
- γ.** Ο Κύριος είπε: όποιος θέλει κάτι, πιστεύοντας θα το λάβει. Φθάνει να είναι σύμφωνο το αίτημα με τις Εντολές του Θεού, δηλαδή με την Αγάπη.
- δ.** Αγαπώ με όλη μου την ψυχή κάποιον, θα πει προσεύχομαι γι' αυτόν. Όποιος έχει την εμπειρία αυτή είναι στον Παράδεισο.
- ε.** Δύο πράγματα έχουν πολλή σημασία... Αγαπάτε αλλήλους και Μη φοβού, μόνον πίστευε.

Γερόντισσα Γαβριηλία (1998). Η ασκητική της αγάπης. Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 356-372.

1.3. Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Προσωπικές εμπειρίες επικοινωνίας με όσους αγαπάμε, έχουμε ανάγκη.

Ας προσπαθήσουμε ο καθένας/η καθεμία να συμπληρώσουμε τη φράση: «Όταν θέλω να μοιραστώ κάτι προσωπικό με έναν άνθρωπο που αγαπώ/επιθυμώ/έχω ανάγκη, φοβάμαι/διακινδυνεύω (ότι)» και κατόπιν να ανακοινώσουμε τις ιδέες μας στην τάξη.

Η προσευχή ως σχέση και επικοινωνία με τον Θεό στην Ορθόδοξη πίστη.

Ας επιλέξουμε κι ας διαβάσουμε κάποια από τα κείμενα που ακολουθούν, με τη βοήθεια των οποίων θα απαντήσουμε στο ερώτημα «ποιοι είναι ο ρόλος και η σημασία της προσευχής στην επικοινωνία και τη σχέση με τον Θεό στην Ορθόδοξη πίστη;».

1. Ιωάννης Χρυσόστομος: «Ο τόπος και ο τρόπος της προσευχής»

«Όταν ειπώ σε κάποιον: παρακάλεσε τον Θεό, ζήτησέ Του ό,τι θέλεις, ικέτευσέ Τον, απαντά: παρακάλεσα μία φορά, δύο φορές, τρεις, δέκα, είκοσι φορές κι ακόμη δεν έλαβα τίποτε. Να μη σταματήσεις την προσευχή, αδερφέ μου, ώσπου να λάβεις· δηλαδή η παράκληση στον Θεό για βοήθεια τελειώνει, όταν σου δοθεί εκείνο που ζητάς. Την προσευχή λοιπόν να τη σταματήσεις, όταν ικανοποιηθεί το αίτημά σου· ή καλύτερα ούτε τότε, αλλά να εξακολουθείς και πάλι να προσεύχεσαι. Και αν δε λάβεις, να ζητάς για να λάβεις· όταν όμως λάβεις, να ευχαριστήσεις επειδή έλαβες. Μπαίνουν πολλοί στο ναό, σχεδιάζουν και λένε αναρίθμητους στίχους προσευχής, και βγαίνουν χωρίς να ξέρουν τι είπαν· τα χείλη κινούνται, αλλ' η ακοή της ψυχής δεν ακούει. Συ ο ίδιος δεν ακούς την προσευχή σου, και θέλεις να την εισακούσει ο Θεός; Γονάτισα, λες· η σκέψη σου όμως πετούσε έξω· το σώμα σου ήταν μέσα στην Εκκλησία, αλλά ο νους σου έξω – το στόμα έλεγε την προσευχή, αλλά η σκέψη λογάριαζε τόκους, συμβόλαια, συναλλαγές, χωράφια, κτήματα, συναναστροφές φίλων. [...] Και αν είσαι μέσα σε λουτρό, να προσεύχεσαι, και αν είσαι στο δρόμο, και αν είσαι στο κρεβάτι· όπου και αν είσαι, να προσεύχεσαι. Είσαι ανός του Θεού, να μη ζητάς τόπο· η εσωτερική διάθεση και η σκέψη χρειάζεται μόνο».

Περικοπή από τον λόγο του αγίου Ι. Χρυσόστομου «Εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας» (Ε.Π. 52, 58). Στο Θεοδώρου, Ευ. (1982¹⁴). *Ανθολόγιο Πατερικῶν Κειμένων*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 134-137.

2. Αντώνιος του Σουρόζ, Θέλει τόλμη η προσευχή

Η συνάντηση με τον Θεό, η συνάντηση με τον άνθρωπο, είναι δυνατά, όταν αγαπάει κανείς πολύ και τους δύο, έτσι που ο προσευχόμενος να μπορεί να ξεχνά τον εαυτό του, ν' αποσπάται από τον εαυτό του και να στρέφεται ολοκληρωτικά και προς τους δύο, για χάρη τους. Αυτός είναι ο βασικός όρος των «πρεσβειών» στην προσευχή.

[...] Πρέπει να παραδεχτούμε πως ο Θεός μπορεί και να είναι απών. Αυτή η απουσία φυσικά είναι υποκειμενική, αφού ο Θεός είναι πάντα παρών για τον καθένα μας. Μπορεί εντούτοις να μείνει άορατος και δυσνόητος, να μας διαφεύγει. [...] Όταν ο Θεός δε μας προσφέρεται, όταν δεν είμαστε σε θέση να νιώσουμε την παρουσία Του, τότε πρέπει να βρούμε τη δύναμη να περιμένουμε με δέος και σεβασμό.

Υπάρχει όμως κι άλλο ένα στοιχείο σ' αυτή την υποκειμενική απουσία του Θεού. Μια σχέση τότε μόνο μπορεί να είναι αληθινή, όταν συντελείται σε κλίμα αμοιβαίας ελευθερίας.

Συχνά νιώθουμε πως δεν έχουμε παρά ν' αρχίσουμε να προσευχόμαστε, για να υποχρεώσουμε τον Θεό να μας φανερωθεί· να Τον αναγκάσουμε να μας ακούσει, να μας επιτρέψει να νιώσουμε την

παρουσία Του, να μας βεβαιώσει ότι μας ακούει. Αν ήταν έτσι, η σχέση δεν θα ήταν ελεύθερη, θα ήταν μηχανική, δε θα 'χε χαρά και αυθορμητισμό. Θα προϋπέθετε επιπλέον ότι βρισκόμαστε πάντοτε στην κατάλληλη φόρμα να δούμε τον Θεό.

[...] Μήπως η απουσία του Θεού από τη ζωή μας και από τις προσευχές μας δεν οφείλεται συχνά στο γεγονός ότι εμφανιζόμαστε σαν άγνωστοι σ' Αυτόν έτσι, που αν κάποτε βρισκόμαστε πρόσωπο με πρόσωπο μαζί Του δε θα Τον προσέχαμε ή δε θα Τον αναγνωρίζαμε; Κάτι τέτοιο δε συνέβαινε κι όταν ο Χριστός περπατούσε στους δρόμους της Ιουδαίας και της Γαλιλαίας; Πόσοι από τους σύγχρονούς Του δεν Τον συνάντησαν, δεν πέρασαν από δίπλα Του χωρίς να Τον γνωρίσουν ή ακόμα να υποπτευθούν ότι είχε κάτι ξεχωριστό επάνω Του; Κάπως έτσι δεν Τον είδαν τα πλήθη στο δρόμο προς τον Γολγοθά; Σαν έναν εγκληματία, σαν κάποιον που είχε ταράξει τη δημόσια τάξη και τίποτε άλλο; Κάπως έτσι δε σκεπτόμαστε τον Θεό, ακόμα κι αν είμαστε σε θέση να νιώσουμε κάπως την παρουσία Του; Και μήπως δεν Τον αποφεύγουμε γιατί καταλαβαίνουμε πως θα ταράξει και τις δικές μας ζωές, θα κλονίσει τις αξίες μας;

Υπ' αυτές τις συνθήκες δεν μπορούμε να περιμένουμε να Τον συναντήσουμε στην προσευχή μας [...]. Πρέπει να μάθουμε να κατανοούμε αυτή Του την απουσία και να κρίνουμε τους εαυτούς μας, μια και δε μας κρίνει ο Θεός.

[...] Μια συνάντηση με τον Θεό είναι μία πράξη ελευθερίας στην οποία ο Θεός έχει τον έλεγχο. Και μόνο όταν είμαστε ταπεινοί, και συγχρόνως αρχίζουμε να αγαπούμε τον Θεό, είναι που μπορούμε να υπομένουμε, ή ακόμη και να επωφελούμαστε από την απουσία Του.

[...] Ένας Πατέρας της Εκκλησίας μάς λέει ότι η προσευχή είναι σαν το βέλος. Είναι φτιαγμένο για να πετάξει, να πετύχει το στόχο του, να διασχίσει εμπόδια, αλλά πετάει μόνο αν εκτοξευτεί από ένα γερό τόξο που το χειρίζεται ένα στιβαρό χέρι. Και ευστοχεί μόνο όταν ο τοξότης σημαδεύει σωστά και σταθερά. Αυτό που λείπει από την προσευχή μας είναι συχνά αυτή η δύναμη της θέλησης, η αίσθηση της σοβαρότητας της καταστάσεώς μας.

Αντώνιος του Σουρόζ [Bloom, A.] (1996). *Θέλει τόλμη η προσευχή*. Μτφρ. Δ. Κόκκινος. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 27, 37-38, 39, 41, 43, 46.

Κομποσχοίνι

Κομποσχοίνι

Κομποσκοίνι ή Κομβοσχοίνι ονομάζεται ένα σχοινί από, συνήθως, μαύρο μάλλινο ή μεταξένιο νήμα πλεγμένο σε κόμπους. Πρόκειται για ένα βοήθημα προσευχής για μοναχούς, κληρικούς αλλά και λαϊκούς της Ορθόδοξης Χριστιανικής θρησκείας. [...] Παρόμοια βοηθήματα προσευχής για μοναχούς ή και λαϊκούς υπάρχουν και σε άλλες θρησκείες και παραδόσεις, γνωστά με άλλα ονόματα [...]. Στην προσευχή με κομποσκοίνι, που βοηθά πολύ στη συγκέντρωση του νου, ακολουθείται συγκεκριμένη τεχνική μέθοδος. Σε κάθε κόμπο που περνά ανάμεσα στα δάχτυλά του ο προσευχόμενος, λέει αλληλοδιαδόχως τις ευχές: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με τον αμαρτωλόν», «Υπεραγία Θεοτόκε, σώσον ημάς», «Άγιοι του Θεού, πρεσβεύσατε υπέρ υμών». Είναι δυνατόν να λέγεται και μόνη η ευχή Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με τον αμαρτωλόν .

Λήμμα «κομποσχοίνι», Wikipedia

Τρόποι και είδη προσευχής (ευχαριστία, αίτηση, μετάνοια, δοξολογία / κοινή-ατομική, τυπική-αυθόρμητη, αδιάλειπτη προσευχή).

Με βάση το παρακάτω κείμενο αλλά και τα κείμενα που έχουμε ήδη επεξεργαστεί και με κεντρική λέξη την «προσευχή» ως προσπαθήσουμε να δημιουργήσουμε σε ένα μεγάλο φύλλο χαρτί έναν «χάρτη εννοιών» για τους τρόπους και τα είδη της προσευχής, που γνωρίζουμε στην Ορθόδοξη παράδοση ή που έχουμε επισημάνει στα κείμενα. Στο τέλος, μπορούμε να αναρτήσουμε τους χάρτες στην αίθουσα και, αν υπάρχουν ελλείψεις, να τους συμπληρώσουμε.

Ο Χριστός προσεύχεται

Μκ 1,	α' 35 Το πρωί, πολύ πριν ακόμα φέξει, ο Ιησούς βγήκε έξω και πήγε σε ένα ερημικό μέρος, και εκεί προσευχόταν.
Λκ 5,	15 Η φήμη του απλωνόταν όλο και περισσότερο, και πλήθος ανθρώπων πήγαιναν κοντά του να τον ακούσουν και να τους θεραπεύσει από τις αρρώστιες τους. Εκείνος όμως αποσυρόταν σε ερημικά μέρη 16 και προσευχόταν.
Λκ 6,	12 Εκείνες τις ημέρες ανέβηκε ο Ιησούς στο βουνό για να προσευχηθεί. Όλη τη νύχτα προσευχόταν ² στον Θεό.
Μτ 26,	36 ...ο Ιησούς (στη Γεθσημανή)... λέει στους μαθητές: «...θα πάω λίγο παραπέρα να προσευχηθώ». 39 Κι αφού απομακρύνθηκε λίγο, έπεσε με το πρόσωπο στη γη και προσευχόταν με τούτα τα λόγια: «Πατέρα μου, αν είναι δυνατόν, ας μην πιω αυτό το ποτήρι· όμως ας μη γίνει το δικό μου θέλημα αλλά το δικό σου».
Λκ 22,	44 Η αγωνία τον κυρίεψε και προσευχόταν πιο πολλή ώρα. Ο ιδρώτας του γινόταν σαν σταγόνες αίματος και έπεφτε στη γη.
Μτ 7,	β' 7 «Ζητάτε και θα σας δοθεί, ψάχνετε και θα βρείτε, χτυπάτε την πόρτα και θα σας ανοιχτεί. 8 Γιατί όποιος ζητάει λαβαίνει και όποιος ψάχνει βρίσκει και όποιος χτυπά τού ανοίγεται... 9 Ποιος από σας, αν του ζητήσει το παιδί του ψωμί, θα του δώσει λιθάρι; 10 Ή, αν του ζητήσει ψάρι, θα του δώσει φίδι; 11 Αφού λοιπόν εσείς... ξέρετε να δίνετε στα παιδιά σας καλά πράγματα, πολύ περισσότερο ο ουράνιος Πατέρας σας θα δώσει αγαθά σε όσους του τα ζητούν».

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β' Γυμνασίου, ΔΕ 19, σ. 80.

Ας διαβάσουμε το παρακάτω απόσπασμα από το λογοτεχνικό έργο του Λ. Τολστόι, «Οι τρεις ερημίτες». Στη συνέχεια ένας/μία μαθητής/μαθήτρια μπορεί να αναλάβει να υποδυθεί τον ρόλο του επισκόπου και να δεχτεί ερωτήσεις από τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες σχετικά με τις σκέψεις και τα συναισθήματά του/της.

Λ. Τολστόι, Οι τρεις ερημίτες (1886).

Ένας επίσκοπος ταξίδευε με καράβι [...]· στο ίδιο πλοίο επέβαιναν κι ένα πλήθος προσκυνητές [...]. Ανέβηκε και ο επίσκοπος στο κατάστρωμα και, καθώς περπατούσε πάνω κάτω, είδε μερικά άτομα που έστεκαν κοντά στην πλώρη και άκουγαν έναν ψαρά που έδειχνε τη θάλασσα και κάτι τους έλεγε. [...]

«Μην ενοχλείστε από την παρουσία μου», είπε ο επίσκοπος. «Ήρθα ν' ακούσω τι έλεγε τούτος ο καλός άνθρωπος».

«Ο ψαράς μάς έλεγε για τους ερημίτες», αποκρίθηκε κάποιος [...]

«Ποιους ερημίτες;», ρώτησε ο επίσκοπος [...]. «Πες μου γι' αυτούς. Θα 'θελα να μάθω. Τι έδειχνες;».

«Έδειχνα ένα μικρό νησί που μπορείτε να το δείτε τώρα εκεί πέρα», απάντησε ο άνδρας [...]. «Αυτό είναι το νησί όπου ζουν οι ερημίτες, με σκοπό τη λύτρωση των ψυχών τους».

[...] «Θα επιθυμούσα να τους δω», είπε ο επίσκοπος, «και θα σε πληρώσω για τον κόπο σου και για την καθυστέρηση. Δώσε μου μια βάρκα, σε παρακαλώ».

[...] Όταν έφτασαν σε μικρή απόσταση από το νησί, είδαν τρεις γέροντες, έναν ψηλό με ένα κομμάτι ψαθιού ζωσμένο στη μέση του, έναν κοντότερο μ' ένα κουρελιασμένο αγροτικό χιτώνιο κι έναν πολύ γηραλέο, καμπουριασμένο από τα χρόνια, που φορούσε ένα παλιό ράσο – και οι τρεις να στέκονται πιασμένοι χέρι χέρι.

Οι άνδρες [...] σταμάτησαν τη βάρκα χρησιμοποιώντας τον γάντζο, ενώ ο επίσκοπος κατέβαινε στη στεριά.

Οι γέροντες υποκλίθηκαν μπροστά του, κι εκείνος τούς έδωσε την ευλογία του, κάτι που τους έκανε να υποκλιθούν βαθύτερα. Κατόπιν ο επίσκοπος άρχισε να τους μιλά.

«Άκουσα», είπε, «ότι εσείς, οι θεοσεβείς άνθρωποι, ζείτε εδώ για να σώσετε τις ψυχές σας και προσεύχεστε στον Κύριο ημών Ιησού Χριστό για τον πλησίον σας. Εγώ, ένας ανάξιος υπηρέτης του Χριστού, κλήθηκα, ελέω Θεού, να φυλάξω και να διδάξω το ποίμνιό Του. Θέλησα να δω κι εσάς επίσης, τους δούλους του Θεού, και να κάνω ό,τι μπορώ για να σας μεταφέρω το λόγο Του».

Οι τρεις γέροντες αλληλοκοιτάχτηκαν χαμογελώντας, αλλά παρέμειναν σιωπηλοί.

«Πείτε μου», είπε ο επίσκοπος, «τι κάνετε για να σώσετε τις ψυχές σας και πώς υπηρετείτε τον Θεό σ' αυτό το νησί;»

Ο δεύτερος ερημίτης αναστέναξε και κοίταξε τον γηραιότερο, τον πιο μεγάλο απ' όλους. Ο τελευταίος χαμογέλασε και είπε:

«Δεν ξέρουμε πώς να υπηρετήσουμε τον Κύριο. Εμείς απλώς υπηρετούμε και υποστηρίζουμε ο ένας τον άλλον, δούλε του Θεού».

«Ναι, αλλά πώς προσεύχεστε στον Θεό;», ρώτησε ο επίσκοπος.

«Προσευχόμαστε ως εξής», αποκρίθηκε ο ερημίτης. «Τριάς εσύ, Τριάς εμείς, ελέησον ημάς». [...] Ο επίσκοπος χαμογέλασε.

«Φαίνεται πως κάτι ακούσατε για την Αγία Τριάδα», είπε. «Αλλά δεν προσεύχεστε σωστά. [...] Ακούστε και επαναλάβετε μετά από μένα: “Πάτερ ημών”».

Και ο πρώτος γέροντας είπε μετά απ' αυτόν, «Πάτερ ημών», είπε και ο δεύτερος «Πάτερ ημών» και συμπλήρωσε και ο τρίτος «Πάτερ ημών».

«Ο εν τοις ουρανοίς», συνέχισε ο επίσκοπος.

Ο πρώτος ερημίτης είπε, «Ο εν τοις ουρανοίς», αλλά ο δεύτερος πρόφερε αδέξια τις λέξεις και ο τρίτος δεν μπόρεσε να τις πει σωστά. [...]

Ο επίσκοπος δεν έφυγε παρά αφού τους έμαθε όλη την Κυριακή Προσευχή, ώστε να μην την επαλαμβάνουν μόνο μετά απ' αυτόν, αλλά να τη λένε μόνοι τους. [...]

[...] Μόλις ο επίσκοπος έφτασε στο καράβι και επιβιβάστηκε, βίραραν την άγκυρα και ξεδίπλωσαν τα πανιά. [...] Ο επίσκοπος δεν ήθελε να κοιμηθεί αλλά καθόταν μόνος στην πρύμνη. [...] Ευχαρίστησε τον Θεό που τον έστειλε να διδάξει και να βοηθήσει τους τρεις θεοσεβούμενους. [...] Ξαφνικά είδε κάτι λευκό και λαμπερό πάνω στο φωτεινό μονοπάτι που χάραζε το φεγγάρι στη θάλασσα. [...] Σηκώθηκε και είπε στον τιμονιέρη:

«Κοίταξε εκεί, τι να 'ναι τούτο, φίλε μου; Τι να 'ναι τούτο;», επανέλαβε ο επίσκοπος, αν και τώρα έβλεπε καθαρά τι ήταν — οι τρεις ερημίτες που έτρεχαν πάνω στο νερό κι άστραφταν πάλλευκοι, τα γκρίζα γένια τους έλαμπαν και πλησίαζαν το καράβι θαρρείς κι αυτό δεν κινούνταν καθόλου. Ο τιμονιέρης κοίταξε και παράτησε τρομαγμένος το τιμόνι.

«Ω, Κύριε των Δυνάμεων! Οι ερημίτες τρέχουν ξοπίσω μας πάνω στο νερό θαρρείς και πατάνε σε στεριά!»

Οι επιβάτες που τον άκουσαν πετάχτηκαν πάνω και στριμώχτηκαν στην πρύμνη. Είδαν τους ερημίτες να καταφτάνουν, πιασμένους χέρι χέρι, και τους δύο ακρινούς να κάνουν νόημα στο πλοίο να σταματήσει. Και οι τρεις γλιστρούσαν πάνω στο νερό χωρίς να κουνάνε τα πόδια τους. Προτού μπόρσει το καράβι να σταματήσει, οι ερημίτες το είχαν φτάσει και, σηκώνοντας τα κεφάλια τους, άρχισαν και οι τρεις να μιλούν με μια φωνή:

«Ξεχάσαμε αυτά που μας έμαθες, δούλε του Θεού. Όσο τα επαναλαμβάναμε τα θυμόμασταν, αλλά, μόλις σταματήσαμε να τα λέμε για λίγο, μας ξέφυγε μια λέξη και τώρα τις χάσαμε όλες. Δεν μπορούμε να θυμηθούμε τίποτα. Δίδαξέ μας ξανά».

Ο επίσκοπος έκανε το σταυρό του και σκύβοντας πάνω από την κουπαστή είπε:

«Η δική σας προσευχή είναι που θα φτάσει στον Κύριο, άγιοι άνθρωποι. Εγώ δεν είμαι σε θέση να σας μάθω προσευχές. Προσευχηθείτε εσείς για μας τους αμαρτωλούς».

Και ο επίσκοπος υποκλίθηκε βαθιά μπροστά τους τρεις γέροντες· κι εκείνοι γύρισαν και επέστρεψαν πίσω, πάνω από τη θάλασσα. Κι ένα φως έλαμπε, μέχρι το χάραμα, στο σημείο όπου είχαν χαθεί.

Τολστόι, Λ. (2006). *Οι τρεις ερημίτες*. Μτφρ. Γ. Κονδύλης. Εικονογρ. Ν. Αφεντουλίδου, Αθήνα: Μαΐστρος. Έσσεξ: Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, σ. 156-157.

Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.4. Η ΑΓΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Ο ιδανικός άνθρωπος, ο ήρωας, ο άγιος.

Ας προσπαθήσουμε να γράψουμε όλοι μας από μία αγγελία σε εφημερίδα με τίτλο «Άνθρωπον ζητώ» περιγράφοντας τα στοιχεία του χαρακτήρα που θα θέλαμε να έχει. Στη συνέχεια ας μοιραστούμε το κείμενό μας με τους/τις συμμαθητές/τριές μας και ας συζητήσουμε τις απόψεις μας.

Χαρακτηριστικά και ποικίλες μορφές αγιότητας.

Με βάση τα κείμενα που ακολουθούν επιλέξτε και μελετήστε τον βίο ενός αγίου/μιας αγίας, μάρτυρα, οσίου/οσίας, ποιμένα, διακόνισσας κ.λπ.. Στη συνέχεια ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στις παρακάτω ερωτήσεις: Ποιο είναι το βασικό στοιχείο της ζωής του/της αγίου/αγίας; Τι σε παραξενεύει περισσότερο; Τι θαυμάζεις περισσότερο; Στο τέλος θα παρουσιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

1. Άγιος Διονύσιος Αιγίνης (ο Ζακυνθινός)

Ο Άγιος Διονύσιος καταγόταν από τη Ζάκυνθο, από την επίσημη και ηρωική οικογένεια των Σιγούρων. Έλαβε ιδιαίτερη μόρφωση. Ο ζήλος του για τη βασιλεία του Θεού τον οδήγησε στη μονή Στροφάδων, όπου ως μοναχός έλαβε το όνομα Δανιήλ. Εκεί έζησε με πολλή ασκητικότητα, παρότι ήταν νέος στην ηλικία. Η φήμη του εξαπλώθηκε στο νησί. Ο επίσκοπος Αθηνών Νικάνορας, εκτιμώντας την προσωπικότητα του Αγίου, τον χειροτόνησε επίσκοπο Αιγίνης ονομάζοντάς τον Διονύσιο. Ο Άγιος εκτελούσε τα ποιμαντικά του καθήκοντα ακούραστα. Αναδείχθηκε δάσκαλος, πατέρας και παιδαγωγός των παιδιών. Σε κάθε πρόβλημα, δυσκολία, φτώχεια αλλά και χαρά ο Άγιος ήταν παρών. Κήρυττε τις μεγάλες αλήθειες του Χριστιανισμού με απλά λόγια, ώστε να είναι κατανοητές από όλους. Του είχε δοθεί από τον Θεό και το διορατικό χάρισμα. Εξαιτίας όλων αυτών η φήμη του εξαπλώθηκε σε όλες τις γύρω πε-

ριοχές. Το 1579 ο Άγιος παραιτήθηκε από τη θέση του, καθώς ποτέ δεν επιθύμησε τη φήμη και τη δόξα. Επέστρεψε στη Ζάκυνθο και αποσύρθηκε στο μοναστήρι της Αναφωνήτριας. Από εκεί βοηθούσε τα άπορα παιδιά να μάθουν γράμματα και ανέπτυξε αξιόλογο φιλανθρωπικό έργο. Η χριστιανική αγάπη και η συγχωρητικότητά του ήταν μεγάλη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι προστάτεψε τον φονιά του αδερφού του από αυτούς που τον καταζητούσαν. Το περιστατικό συνέβη, όταν εξαιτίας μιας παλιάς διαμάχης μεταξύ της οικογένειάς του και της οικογένειας του φονιά, ο τελευταίος σκότωσε τον αδερφό του Αγίου και κυνηγημένος ζήτησε καταφύγιο σε έρημους τόπους. Κατέληξε στο μοναστήρι της Αναφωνήτριας και ζήτησε άσυλο από τον Ηγούμενο, δηλαδή τον Άγιο Διονύσιο, χωρίς να γνωρίζει ποιος είναι. Ο Άγιος τον ρώτησε γιατί είναι φοβισμένος και τι του συνέβη και εκείνος ομολόγησε ότι καταδιώκεται από τους συγγενείς του Σιγούρου, τον οποίο σκότωσε. Ο Άγιος σαν άνθρωπος και αδερφός λυπήθηκε πολύ. Παρότι η καρδιά του πληγώθηκε, του πρόσφερε φαγητό, νερό και τον συμβούλεψε να μετανοήσει, χωρίς να του αποκαλύψει ποιος είναι. Τον οδήγησε σε ασφαλές μέρος, του έδωσε τα απαραίτητα εφόδια –χρήματα και τρόφιμα– τον έβαλε σε ένα πλοίο και τον φυγάδευσε στην Πελοπόννησο.

Η ζωή του συνεχίστηκε έτσι μέχρι το τέλος. Τα θαύματα που επιτέλεσε ο Άγιος εν ζωή, αλλά και μετά θάνατον είναι πολλά. Το σκήνωμά του διατηρήθηκε αναλλοίωτο και οι Ζακυνθinoί τον ανακήρυσαν πολιούχο και προστάτη του νησιού τους.

Η μνήμη του γιορτάζεται στις 17 Δεκεμβρίου.

Βασιλόπουλος, Χ., Αρχιμανδρίτης. *Ο Άγιος Διονύσιος Αιγίνης ό έν Ζακύνθω* (απόδοση).

2. Οσία Σοφία της Κλεισούρας (6 Μαΐου)

Η Οσία Σοφία Χοτοκουρίδου γεννήθηκε το 1883 μ.Χ. στην Τραπεζούντα του Πόντου. Παντρεύτηκε και απέκτησε ένα παιδί. Σε ηλικία δύο ετών το παιδί της βρήκε τραγικό θάνατο. Δύο χρόνια αργότερα έχασε και τον άντρα της, τον οποίο πήραν οι Τούρκοι στα τάγματα εργασίας, όπου και μάλλον απεβίωσε.

Η νεαρή χήρα κατέφυγε στα βουνά, όπου ζούσε ασκητικά, με μεγάλη νηστεία. Εκεί της εμφανίστηκε ο Άγιος Γεώργιος και την προειδοποίησε για επικείμενη επιδρομή των Τσετών. Η Σοφία ενημέρωσε τους συγχωριανούς της, που κρύφτηκαν και απέφυγαν τον κίνδυνο.

Στην ανταλλαγή των πληθυσμών το καράβι που μετέφερε τους συγχωριανούς της Σοφίας στην Ελλάδα κινδύνεψε να καταποντιστεί. Αυτή έβλεπε τα κύματα γεμάτα από Αγγέλους και την Παναγία. Ζήτησε απ' αυτήν να πνιγεί η ίδια και να σωθούν οι συγχωριανοί της. Η Παναγία τούς έσωσε όλους. Ο καπετάνιος δεν το πίστευε πώς σώθηκαν κι έλεγε: «Κάποιον άγιο έχουμε», και οι χωριανοί του απάντησαν: «Τη Σοφία».

Το 1927 μ.Χ. με παρότρυνση της Παναγίας πήγε σε μοναστήρι στην Κλεισούρα της Καστοριάς, στην Ιερά Μονή του Γενεθλίου της Υπεραγίας Θεοτόκου, όπου έζησε ασκητικά για μισό περίπου αιώνα. Έζησε ως λαϊκή, φορώντας τα μαύρα της χηρείας και της ασκήσεως, καθισμένη πάνω στο τζάκι και αλείφοντας το πρόσωπό της με στάχτη, για να μη φαίνεται η ομορφιά του.

Τα περισσότερα χρόνια τα πέρασε μόνη της, με μόνο τον Θεό, μια και το μοναστήρι έμεινε χωρίς μοναχούς. Υπέμεινε τους δριμείς χειμώνες, με τη θερμοκρασία να πέφτει στους -15 βαθμούς, και την πολλή υγρασία του τόπου. Όταν της έλεγαν ν' ανάψει φωτιά, φώναζε ένα μακρόσυρτο «Όχι!», που ακόμα ηχεί στα αυτιά όσων την άκουσαν. Κυκλοφορούσε ξυπόλητη, ενώ τα ρούχα της ήταν πάντα κουρελιασμένα και ανεπαρκή για τις συνθήκες της περιοχής. Της έδιναν καινούργια. Δεν τα φορούσε, αλλά τα πρόσφερε σε όσους είχαν ανάγκη. Κοιμόταν και σ' έναν άλλο χώρο, πάνω σε άχυρα, αλλά από κάτω είχε βάλει σουβλερές πέτρες. Δεν λουζόταν ποτέ ούτε χτενιζόταν, και τα μαλλιά της είχαν σκληρύνει πολύ. Παρ' όλα αυτά όμως, το κεφάλι της ευωδίαζε.

Το φαγητό της ήταν λιτότατο, συνήθως με ό,τι έβρισκε στην περιοχή: μανιτάρια, αγριόχορτα, φύλλα των δέντρων, ή με λίγη ντομάτα τουρσί, μουχλιασμένη. Τα σαββατοκύριακα έβαζε και μια κουταλιά λάδι στο πιάτο της. Άλλες φορές άνοιγε καμιά κονσέρβα ψάρι και το έτρωγε, όταν είχε πιάσει ένα δάχτυλο μούχλα. Έτρωγε και σε παλιά σκουριασμένα ορειχάλκινα σκεύη, αλλά δεν πάθαινε τίποτα. Νήστευε και με το παλαιό και με το νέο ημερολόγιο, για να μη σκανδαλίζει κανένα.

Κι όμως, αυτή η αυστηρή με τον εαυτό της ασκήτρια ήταν πολύ γλυκιά και επιεικής με τους άλλους. Δεν κρατούσε δραχμή από τα χρήματα που της έδιναν, αλλά τα έκρυβε για να τα δώσει στους αναγκασμένους, όταν θα ερχόταν η ώρα.

Ποτέ δεν πλήγωσε ή στενοχώρησε κανένα. Αν καταλάβαινε ότι κάποιος είχε προβλήματα μέσα του, περνούσε από δίπλα του, του έλεγε ένα δυο λόγια, χωρίς να την αντιληφθούν οι άλλοι, απομακρυνόταν, κι εκείνος την ακολουθούσε. Τον παρηγορούσε, τον συμβούλευε, τον ενίσχυε με τη χάρη του Θεού, κι αυτός έφευγε άλλος άνθρωπος. Έλεγε πολλές φορές: «Αυτοί ήρθαν μαύροι στην Παναγία και

φεύγουν άσπροι». Δεν κατηγορούσε ποτέ κανέναν, αλλά έλεγε: «Να σκεπάσετε, να σας σκεπάζει ο Θεός».

Αγαπούσε και τα ζώα. Είχε μια αρκούδα, που ζούσε στο δάσος και την έλεγε «ρούσα». Ερχόταν κι έπαιρνε τροφή από τα χέρια της, της έγλειφε τα χέρια και τα πόδια από ευγνωμοσύνη κι επέστρεφε στο δάσος.

Η Οσία Σοφία, η «άσκήτισσα τῆς Παναγιᾶς» όπως αποκαλείται, κοιμήθηκε εν Κυρίω στις 6 Μαΐου 1974 μ.Χ. Το 1981 έγινε η πρώτη ανακομιδή των λειψάνων της, τα οποία ευωδιάζαν. Το 2012 έγινε η επίσημη ανακήρυξή της ως αγίας από τον Οικουμενικό Πατριάρχη στην Καστοριά.

Ορθόδοξος συναξαριστής, ιστοσελίδα (προσαρμογή)

Η αγιότητα στον Χριστιανισμό.

Αφού μελετήσουμε το παρακάτω θεολογικό κείμενο όπου αναλύεται το «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» - «Εἷς ἅγιος...» θα προσπαθήσουμε να το επεξεργαστούμε ομαδοσυνεργατικά απαντώντας στις εξής ερωτήσεις: Ποιο προσφέρεται; Πού γίνεται; Πότε γίνεται; Ποιος λέει τη φράση, ποιος απαντάει και ποιοι είναι οι ἅγιοι; Πώς εξηγείται; Γιατί είναι σημαντικό;

«Η παρεξηγημένη αγιότητα»

Ίσως δεν υπάρχει πιο αποκαλυπτικό σημείο της ζωής του χριστιανού του τι είναι αγιότητα, από την εκφώνηση του ιερέως, όταν υψώνει το Τίμιο Σώμα λίγο πριν από τη Θ. Κοινωνία: «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», δηλαδή το Σώμα του Χριστού και το Αἷμα Του είναι ἅγια και προσφέρονται στους «ἁγίους», τα μέλη της Εκκλησίας προς κοινωνίαν. Η απάντηση του λαού στην εκφώνηση αυτή είναι συγκλονιστική, και συνοψίζει όσα είπαμε πιο πάνω: «Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός». Ένας είναι μόνον ἅγιος, ο Χριστός –εμείς είμαστε αμαρτωλοί– και η αγιότητά Του, στην οποία καλούμεθα να συμμετάσχουμε και εμείς οι αμαρτωλοί, δεν αποβλέπει σε τίποτε άλλο από τη δόξα του Θεού (εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός). Την ώρα εκείνη η Εκκλησία βιώνει την αγιότητα στο αποκορύφωμά της. Με την ομολογία «εἷς ἅγιος», κάθε αρετή μας και κάθε αξία μας εκμηδενίζονται μπροστά στην αγιότητα του μόνου ἁγίου. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να προσερχώμεθα στη Θ. Κοινωνία χωρίς προπαρασκευή και αγώνα για την αξία προσέλευσής μας. Σημαίνει όμως ότι όσο και αν προετοιμαστούμε, δεν γινόμαστε ἅγιοι προτού κοινωνήσουμε. Η αγιότητα δεν προηγείται της ευχαριστιακής κοινωνίας, ἀλλ' έπεται. Αν είμαστε ἅγιοι πριν κοινωνήσουμε, τότε προς τι η Θ. Κοινωνία; Μόνον η μετοχή στην αγιότητα του Θεού μάς αγιάζει, και αυτό είναι που μας προσφέρει η Θ. Κοινωνία. Από την παρατήρηση αυτή πηγάζει μια σειρά από αλήθειες [...].

Η πρώτη είναι ότι κατανοούμε με τον τρόπο αυτό γιατί [...] στις επιστολές του Αποστόλου Παύλου όλα τα μέλη της Εκκλησίας καλούνται «ἅγιοι», παρά το ότι δεν χαρακτηρίζονται από ηθική τελειότητα. Εφ' όσον αγιότητα για τους ανθρώπους σημαίνει μετοχή στην αγιότητα του Θεού, όπως αυτή προσφέρεται από τον Χριστό, ο Οποῖος υπέρ ημών αγιάζει εαυτόν με τη θυσία Του, όλα τα μέλη της Εκκλησίας, που μετέχουν στον αγιασμό αυτό μπορούν να καλούνται «ἅγιοι».

Με την ίδια «λογική», στη γλώσσα της Εκκλησίας ήδη από τους πρώτους αιώνες και τα στοιχεία της Ευχαριστίας έλαβαν το όνομα «τα ἅγια» (πρβ. «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις»), παρά το ότι από τη φύση τους δεν είναι ἅγια. Και με την ίδια αιτιολογία η Εκκλησία πολύ νωρίς επίσης απένειμε τον τίτλο «ἅγιος» στους επισκόπους. Πολλοί σκανδαλίζονται σήμερα όταν λέμε «ο ἅγιος δείνα» (ένας δημοσιογράφος που είχε ως κύριο έργο του να προβάλλει σκάνδαλα επισκόπων, είχε καθιερώσει τη γραφή ο ἅγιος –εντός εισαγωγικών– δείνα. Πλήρης άγνοια της σημασίας του όρου ἅγιος). Ο επίσκοπος καλεῖται κατ' αυτόν τον τρόπο όχι για τις αρετές του, αλλά γιατί εικονίζει στη Θ. Ευχαριστία τον μόνον ἅγιο,

ως εικόν του Χριστού και ως καθήμενος εις τόπον και τύπον Θεού, κατά τον άγιο Ιγνάτιο. Η θέση του επισκόπου στη Θ. Ευχαριστία είναι εκείνη που δικαιολογεί τον τίτλο «άγιος». Ο Ορθόδοξος λαός, πριν υποστεί τη διάβρωση του ευσεβισμού, δεν είχε καμία δυσκολία να χρησιμοποιεί τη γλώσσα του εικονισμού, και βλέπει τον ίδιο τον Χριστό στο πρόσωπο εκείνου, που τον εικονίζει μέσα στη Θ. Λειτουργία, δηλαδή στον επίσκοπο.

Έτσι η Θ. Ευχαριστία είναι η κατ' εξοχήν «κοινωνία αγίων». Σ' αυτήν αποβλέπει η άσκηση των οσίων, η οποία δεν είναι ποτέ σκοπός, αλλά μέσο προς τον σκοπό, που είναι η ευχαριστιακή κοινωνία. Το σημείο αυτό λησμονείται και παραβλέπεται από πολλούς σύγχρονους θεολόγους, ακόμα και Ορθόδοξους, οι οποίοι, ιδιαίτερα στις μέρες μας, τείνουν να ταυτίσουν την αγιότητα με την άσκηση.

Ζηζιούλας, Ι., μητροπολίτης Περγάμου. «Η παρεξηγημένη αγιότητα». Στο Συλλογ. (2001). *Αγιότητα. Ένα λησμονημένο όραμα*, Αθήνα: Ακρίτας.

Πηγή: περιοδικό ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, αρ. φύλλου 187 - Νοέμβριος 2007, σ. 2-7.

Η αγιότητα

Η αγιότητα είναι η ουσιαστική σχέση με τον Θεό. Η υπακοή στην εντολή του να γίνουμε άγιοι, όπως είναι Αυτός. Χριστιανός σημαίνει αυτός που αγαπά τον Χριστό και βαδίζει ελεύθερα, αβίαστα, φιλότιμα, πρόθυμα και πρόσχαρα την οδό του αγιασμού. Αγιότητα σημαίνει ν' ακολουθείς τον Χριστό και στη Γεθσημανή και στον Γολγοθά. Αγιότητα ακόμη σημαίνει πλήρη και παντοτινή αποδοχή του όποιου θείου θελήματος. Αγιότητα είναι αληθινή αγάπη του σταυρού, απ' όπου πηγάζει η αληθινή ζωή.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία μας δεν αποδίδει ποτέ λατρεία στους αγίους μας παρά μόνο τιμή. Οι άγιοι είναι πάντοτε πιστά, αγαθά και αγωνιζόμενα μέλη της Εκκλησίας. Πρόκειται για απλούς, ταπεινούς, γνήσιους, καθαρούς, μετανοημένους, χριστιανούς. Δεν πρόκειται για εξωγήνους και υπεράνθρωπους, για ιδιαίτερα ταλαντούχους, πανέξυπνους και πανέμορφους, παντογνώστες και αλάνθαστους. Όλοι οι άγιοι είναι γνήσιοι ταπεινόφρονες και αγωνιστές. Το παράδειγμά τους αξίζει να εμπνέει όλους τους χριστιανούς. Οι άγιοι ήταν σαν κι εμάς. Ορισμένοι μάλιστα, παλαιότεροι και σύγχρονοι, και σε αρκετά πιο δύσκολες θέσεις από εμάς. Ασθενείς, πτωχοί, ταλαιπωρημένοι, κατηγορούμενοι, συκοφαντημένοι, εξορισμένοι, κυνηγημένοι και αδικημένοι.

Ο άγιος αποκτά νου Χριστού, άγεται από το Άγιον Πνεύμα. Ένας άγιος μπορεί να 'ναι και παχύς, να γράφει ή να μιλάει πολύ, να είναι βαριά ασθενής. Ένας άγιος δεν έχει όλα τα χαρίσματα μαζί. Δεν τα γνωρίζει οπωσδήποτε όλα. Ο άγιος μπορεί να 'ναι και στο μοναστήρι και στη σκήτη και στο κελλί και στο χωριό και στην πόλη. Τον καλύπτει η χάρη του Θεού, τον πλουτίζει η ταπείνωση, τον χαροποιεί η αδοξία, τον χαρακτηρίζει η αυτομεμφία, η αυτοκατάκριση και ο συνεχής αυστηρός αυτοέλεγχος.

Η αγιότητα είναι ανοιχτός κήπος. [...] Δεν αποκλείεται κανένας από την αγιότητα. Όποιος αγαπήσει πολύ τον Χριστό και την αγάπη του δείξει έμπρακτα, ταπεινωθεί και αγωνισθεί, αγιάζει, χαριτώνεται, φωτίζεται.

Δεν θα πρέπει να λησμονάμε πως αρκετοί άγιοι ήταν σαν κι εμάς κι ορισμένοι χειρότεροι και από εμάς. Αυτό [...] δίνει μεγάλο κουράγιο σε όλους μας.

Λίαν εύστοχα ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος σε μία ομιλία του [...] λέγει πως οι πιστοί ενισχύονται και παρηγορούνται όταν πληροφορούνται τα παθήματα του αποστόλου, που όμως δεν του ελάττωσαν την αγωνιστικότητά του, αλλά μάλλον την αύξησαν. Ο ίδιος ο άγιος Χρυσόστομος, ο αγέρωχος αυτός και δυνατός άνθρωπος, που δεν άντεχε την αδικία στους άλλους, είχε μία ακόμα ιδιοτροπία και νευρικότητα, αν καλομελετήσουμε τον βίο του. Αυτό, φρονούμε, τον κάνει πιο σπουδαίο. Ήταν γνήσιος, ατόφιος, ντόμπρος, αληθινός. Ήταν αυτός που ήταν, ανυπόκριτος, αυθεντικός, ακούραστος. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, ο σοφός και βαθύς και γλυκός άνθρωπος, ήταν σκεπτικός, μαζωμένος, κάπως δειλός, φοβισμένος, κλειστός τύπος, θα τον έλεγε κανείς σήμερα και «μελαγχολικό». Στις πρώτες φασαρίες με τους αιρετικούς στην Κωνσταντινούπολη πήρε το πλοίο και πήγε στον Πόντο να γράφει ποιήματα. Αγίασε έτσι όπως ήταν, αυτός που ήταν, δεν άλλαξε τύπο και χαρακτήρα.

Στις ρίζες της λέξης άγιος συναντάμε την αγιότητα, την καθαρότητα, τη δύναμη, που προκαλούν έλξη και δέος, θαυμασμό και πίστη. Άγιος τελικά όμως είναι αυτός που αγαπά πολύ τον Θεό και τα πλάσματά του, που ενώνεται μαζί του, θεώνεται. Κανένας άγιος δεν αποζητά την προσωπική του δόξα, αλλά όλοι ζητούν και θέλουν μόνο τη δόξα του Πανάγιου Τριαδικού [...] Θεού. Η αγάπη του Θεού χαριτώνει, ευλογεί, αγιάζει και δοξάζει τους αγίους του. [...] Αγιότητα σημαίνει κοινωνία στη μοναδική αγιότητα του Θεού. Τ' ασκητικά κατορθώματα δεν υπάρχουν για να βραβευθούν. Δεν στεφανώνονται οι προσοντούχοι, οι γίγαντες της ασκήσεως, οι κολοσσοί της ηθικής αλλά οι ταπεινοί οι πολύ αγαπώντες. Ο μακαριστός Γέροντας Παΐσιος ο Αγιορείτης πολύ χαρακτηριστικά και όπως πάντα χαριτωμένα έλεγε πως οι άγιοι θα τον αγαπούν τον Χριστό ακόμη και αν υπήρχε περίπτωση να μην υπήρχε ο παράδεισος.

Μοναχού Μωυσέως Αγιορείτου, (2008). Χριστός χριστιανούς χαρά χαρίζει. Αθωνικά Άνθη 13. Αθήνα: Τήνος, σ. 34-49.

Αγιότητα και Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση.

Αφού μελετήσουμε το παρακάτω κείμενο και παρατηρήσουμε τις εικόνες ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στις εξής ερωτήσεις: - Τι βλέπεις; - Τι σκέφτεσαι γι' αυτό που βλέπεις; - Τι είναι αυτό που σε κάνει να αναρωτιέσαι; Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε τις απαντήσεις μας στην ολομέλεια της τάξης.

Η αγιότητα στην καθημερινότητα

Η αγιότητα θέλει υπομονή κι επιμονή, αυταπάρνηση, αυτοθυσία και ανιδιοτέλεια. [...]

Όταν πλησιάζει κάποιος ένα άγιο φιλοπερίεργα [...] και αταπεινώτα δεν πρόκειται να ωφεληθεί. Αν έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του, θ' αναχωρήσει από έναν άγιο με μία γνώμη ακόμη, θεωρώντας τον εαυτό του μόνο άξιο να κρίνει, να εξετάζει, ν' απορρίπτει και να συγκρίνει. Ας αφήσουμε την αγιότητα να μιλήσει άνετα μέσα μας. [...]

Πολλοί προσκυνητές του Αγίου Ορους συχνά αναζητούν μεγάλους αγίους. Μας γράφουν, μας τηλεφωνούν, αναζητώντας χαρισματούχους, που θα τους απαλλάξουν σύντομα από τα μεγάλα τους προβλήματα. Υπάρχει μία αίσθηση ότι όλα μπορούν να λυθούν αμέσως, δίχως κανένα δικό τους μόχθο. Υπάρχει μία μαγική αντίληψη για την αγιότητα. Οι άνθρωποι της [...] υπερκαταναλώσεως θέλουν γρήγορες κι εύκολες λύσεις. Να μη καθυστερήσουν στην προσευχή, να μην αγωνισθούν διόλου, να μη ταπεινωθούν καθόλου. Ένας Γέροντας θαυματουργός, χαρισματούχος, προορατικός είναι ό,τι το καλύτερο για την περίπτωση τους. Τους αγίους και τον Χριστό δηλαδή τους θέλουμε και τους έχουμε για ώρα ανάγκης, για να περνάμε μόνο καλά. [...] Αν δεν το πετύχουμε, τρέχουμε και στους μάγους και στα μέντιουμ, οπουδήποτε, αρκεί ν' απελευθερωθούμε από το πρόβλημά μας τάχιστα. Αν λοιπόν δεν πετύχουμε το σκοπό μας, φθάνουμε να λέμε: Πάει και το Άγιον Ορος, δεν έχει πια αγίους, δεν είναι σήμερα άγιο. [...] Μα η αγιότητα [...] δεν είναι με τους δυνατούς προβολείς, με μεγάφωνα [...] και προβολή. Θάλλει πάντοτε στη μυστικότητα. Την αγιότητα μπορείς να συναντήσεις κι εκεί που δεν το περιμένεις. [...]

Οι άγιοι είναι απαραίτητοι στη ζωή μας. Οι άγιοι συντηρούν τον κόσμο. Ο κόσμος υπάρχει, γιατί οι προσευχές των αγίων επιμηκύνουν το έλεος του Πανάγαθου Θεού. Είναι καλό λοιπόν να συναντάμε αγίους κι έχουμε πολλά να ωφεληθούμε [...].

[...] Η αγιότητα δεν προβάλλεται. Οι άγιοι θεωρούνται απλά ιερά πρόσωπα του παρελθόντος. Η αγιότητα σήμερα φαντάζει κάτι το αρκετά ξένο και πολύ απόμακρο. [...] Ακόμη και οι χριστιανοί [...] φαντάζονται τον άγιο ως ένα αναμάρτητο μάγο, ως ένα θαυματοποιό ταχυδακτυλουργό, ως ένα επιτυχημένο μελλοντολόγο [...].

Να μελετάμε τους βίους των αγίων καλά και συχνά. Να αγαπάμε τους αγίους. Να τους τιμάμε. Να τους μιμούμαστε. Να ζητάμε τις πρεσβείες τους. Να πιάσουμε φιλία μαζί τους. Να μας συνδράμουν στην ανημπόρια μας. Να μη μας αφήσουν ν' απογοητευθούμε από τις αδυναμίες μας. Είχαν κι εκείνοι πολλές δυσκολίες. Δεν αποθαρρύνθηκαν. [...]

Οι άγιοι υπάρχουν και στη σημερινή εποχή μας. [...] Η αγιότητα δεν ανήκει στο μουσείο της Εκκλησίας. Υπάρχει στο παρόν. Η αγιότητα είναι προσωπική πρόσκληση του Θεού στον καθένα. [...] Με τη βάπτισή μας ανήκουμε όλοι στους «ηγιασμένους εν Χριστώ Ιησού, κλητούς αγίους». [...] Στον 20ό αιώνα έχουμε πλήθος αγίων. [...] Δεν είναι μοναχοί μόνο του Αγίου Ορους, είναι και μοναχές, στην Ελλάδα, τα Βαλκάνια και τη Ρωσία, και παπάδες πόλεων και χωριών και επίσκοποι και λαϊκοί και μάρτυρες στη Σοβιετική Ένωση και αλλού. Άγιοι υπάρχουν και στον 21ο αιώνα. Η Εκκλησία μας όμως ποτέ δεν αναγνώρισε αγίους εν ζωή. Μη βιαζόμαστε.

Μοναχός Μωυσής Αγιορείτης, (2008). Χριστός χριστιανούς χαρά χαρίζει.
Αθωνικά Άνθη 13. Αθήνα: Τήνος, σ. 34-49.

1.5. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΣΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Χαρίσματα που έχουμε ως μοναδικές και ανεπανάληπτες προσωπικότητες.

Ας προσπαθήσουμε να ζωγραφίσουμε σε ένα φύλλο χαρτί το περίγραμμα του χεριού μας και στη συνέχεια να γράψουμε κάτι για τον εαυτό μας (χάρισμα, δεξιότητα, επίτευγμα κ.λπ.) που μας αρέσει. Ας κάνουμε και ένα δεύτερο περίγραμμα χεριού και ας γράψουμε κάποιο χαρακτηριστικό μας που δεν μας αρέσει και που θα θέλαμε να αλλάξουμε. Στη συνέχεια ας συζητήσουμε για κοινά στοιχεία, ιδιαίτερα χαρίσματα και διαφορές που έχουμε μεταξύ μας. Τι παρατηρούμε;

Η έννοια του προσώπου στη χριστιανική θεολογία και ανθρωπολογία.

Ας χωριστούμε σε ομάδες και στη συνέχεια κάθε ομάδα θα υποδυθεί τον λεξικογράφο που πρέπει να καταγράψει τον ορισμό της λέξης «πρόσωπο» με την ορθόδοξη σημασία του. Κάθε ομάδα έχει στη διάθεσή της κείμενα αγιογραφικά και θεολογικά, που θα τη βοηθήσουν να συντάξει τον ορισμό.

1. Παλαιά Διαθήκη:

- ♦ Γεν 1, 26-27: «Μετά είπε ο Θεός: «Ας φτιάξουμε τον άνθρωπο σύμφωνα με την εικόνα τη δική μας και την ομοίωση, κι ας εξουσιάζει στις θάλασσας τα ψάρια, στους ουρανού τα πτηνά, στα ζώα και γενικά σ' όλη τη γη και στα ερπετά που σέρνονται πάνω σ' αυτήν». Δημιούργησε, λοιπόν, ο Θεός τον άνθρωπο σύμφωνα με τη δική του την εικόνα, «κατ' εικόνα Θεού» τον δημιούργησε, τους δημιούργησε άντρα και γυναίκα».
- ♦ Γεν 2, 7: «Τότε ο Κύριος ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο από το χώμα της γης και φύσηξε μέσα στα ρουθούνια του πνοή ζωής. Έτσι έγινε ο άνθρωπος ζωντανό ον».

2. Άτομο και πρόσωπο

Ο άνθρωπος δεν είναι άτομο, είναι πρόσωπο. Μεταξύ των δυο αυτών εννοιών (πρόσωπο-άτομο) υπάρχει μόνο ένα κοινό στοιχείο: αναφέρονται σε μια μονάδα, μία μόνο ύπαρξη, π.χ. καθένας μας γεννιέται ως άτομο.

Το πρόσωπο και το άτομο διαφέρουν σε όλα τα άλλα και μάλιστα στη σχέση τους με τις άλλες μοναδικές υπάρξεις. Το άτομο μένει άσχετο, δεν αισθάνεται την ανάγκη να σχετισθεί με άλλες υπάρξεις, το Εγώ μένει κλεισμένο στον Εαυτό του και δεν αναφέρεται στο Άλλο του. Το πρόσωπο (προς + ωψ= όψη, οφθαλμός) σχετίζεται οπωσδήποτε, το Εγώ επι-κοινωνεί με το Άλλο του, ο Εαυτός μας είναι η σχέση του Εγώ μας προς το Άλλο μας. Ποτέ δε βρίσκουμε την ταυτότητά μας μόνοι, αλλά πάντοτε σε σχέση με το Άλλο μας.

Ο άνθρωπος γεννιέται άτομο και γίνεται πρόσωπο. Καθένας γεννιέται σαν άτομο και αναγεννιέται ως πρόσωπο μέσα στην Εκκλησία. Το άτομο αρκείται στη διαφορά του Εγώ από το Άλλο και ποτέ δεν ενδιαφέρεται για την αναφορά (τη σχέση) του ενός προς το άλλο. Αντιθέτως το πρόσωπο δίνει προβάδισμα στην αναφορά, στη σχέση, στην επικοινωνία και στη συμμετοχή, χωρίς βεβαίως να αγνοεί ή να υποτιμά τη διαφορά του Εγώ από το Άλλο του.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ' Λυκείου, ΔΕ 22, σ. 172-173.

3. «Κατ' εικόνα» και «καθ' ομοίωσιν»

[...] Για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου υπάρχουν δυο διηγήσεις που αλληλοσυμπληρώνονται. Η μία (Γεν 1,26-30) δείχνει τον άνθρωπο να δημιουργείται την έκτη ημέρα από το Θεό, ο οποίος διαλέγεται σε πληθυντικό αριθμό: «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Κατά την ερμηνεία που έδωσε η Εκκλησία το «κατ' εικόνα» αναφέρεται στα πνευματικά εκείνα στοιχεία που καθορίζουν και την έννοια του προσώπου: είναι το λογικό και η ελεύθερη βούληση (το αυτεξούσιο). Το «καθ' ομοίωσιν» αναφέρεται στο βασικό στόχο που είναι η ομοίωση και ένωση με το Θεό, η θέωση. Στη χρήση του πληθυντικού αριθμού η θεολογία της Εκκλησίας διέγνωσε έναν πρώτο υπαινιγμό για την τριαδικότητα του Θεού, που θα φανερωθεί αργότερα από τον Ιησού Χριστό. Στην άλλη αναλυτικότερη διήγηση (Γεν 2,4-25) [...] βγαίνουν περισσότερα συμπεράσματα:

1. Ο Θεός σε μια πασίγνωστη αλληγορία πλάθει τον άνθρωπο (στ. 7) από χώμα, φυσάει στο πρόσωπό του και έτσι ο άνθρωπος γίνεται ζωντανό ον. Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρονται οι λέξεις «ψυχή ζῶσα». Η λέξη «ψυχή» αντιστοιχεί γενικά στην έννοια «ζωή». Ο συμβολισμός είναι ολοφάνερος από την παραδοχή ότι ο Θεός είναι ασώματος. Συνεπώς το «χώμα» σημαίνει συμβολικά ότι ο άνθρωπος είναι υλικός, η υπόστασή του η υλική έχει προέλευση τη γη, ενώ η λέξη «ψυχή» χαρακτηρίζει γενικά τη ζωή. Η ιδιαιτερότητα λοιπόν του ανθρώπου σε σχέση με τα άλλα ζωντανά όντα βρίσκεται στο «ἐνεφύσησεν», δηλ. την ιδιαίτερη σχέση με το Θεό, που συγκροτεί την ανθρώπινη ύπαρξη. Η μετάδοση ενός πνευματικού στοιχείου δεν μπορούσε να γίνει κατανοητή διαφορετικά από τους ανθρώπους της εποχής που γράφτηκε η Γένεση, ενώ το «ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς» είναι και σαφές. Δηλώνει τη μετάδοση του πνευματικού στοιχείου της πνοής, και την πνευματική συγγένεια του ανθρώπου με το Θεό.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικῶν Β' Λυκείου, ΔΕ 10, σ. 94-95.

4. Προσωπείο και πρόσωπο κατά τους Τρεις Ιεράρχες

Η πρώτη σημαντική στιγμή στην πνευματική ιστορία της ανθρωπότητας, όπου ο άνθρωπος –όπως με πλαστικό και παραστατικό τρόπο μάς αφηγείται το βιβλίο της Γενέσεως– αποφεύγει να αντικρύσει κατά πρόσωπο την πραγματικότητα που ο ίδιος δημιούργησε, είναι εκείνη η στιγμή κατά την οποία, μετά την επαναστατική παράβαση της θείας εντολής, στο άκουσμα της φωνής του Θεού «Αδάμ, πού είσαι;» φοβάται, κρύβεται και δικαιολογείται. Μεταθέτει κατόπιν την ευθύνη από τον εαυτό του σ' εκείνη που ο Θεός τού έδωσε για σύντροφο της ζωής του. Το ίδιο ακριβώς θα κάνει και η σύντροφος του άντρα: Θα καλυφτεί πίσω από μια δικαιολογία (Γεν 3, 9εξ). Έτσι η συμβατικότητα, το προσωπείο, η αποφυγή του κοιτάγματος της αλήθειας κατάματα μπήκαν για τα καλά μέσα στην ιστορία των ανθρώπων και των διαπροσωπικών τους σχέσεων. Εδώ ακριβώς βρίσκεται το νόημα της βιβλικής αυτής διηγήσεως, κι αυτή είναι η ψυχολογική αλήθεια που περιέχει και το βάθος που εκφράζει.

Η εικόνα του Θεού που είναι ο άνθρωπος ξεμακραίνει από το πρωτότυπό της, [...] από το Θεό αλλά και από τον ίδιο της τον εαυτό. Γιατί, όπως παρατηρεί ο ίδιος ιεράρχης [Μ. Βασίλειος], με το ερώτημα «Αδάμ, πού είσαι;» δεν ζητούσε καμιά πληροφορία ο παντογνώστης Θεός, αλλά ήθελε να κάνει τον άνθρωπο να καταλάβει [...] ποιος ήταν και ποιος έγινε. Άμεση ακολουθία υπήρξε και η αλλοτρίωση των σχέσεων με τον πλησίον. Η κοινωνία διασπάται σε άτομα που απομακρύνονται συνεχώς το ένα από το άλλο. [...] Γιατί αυτό το «πού είσαι;» προϋποθέτει ακριβώς την απόσταση που αισθάνεται ο ένας από τον άλλο και δηλώνει την αγωνιώδη προσπάθεια της συναντήσεως. Κι επειδή η γνησιότητα και ειλικρίνεια στις διαπροσωπικές σχέσεις χάθηκαν, τις αναπληρώνει ο άνθρωπος με κάποιο προσωπείο, είτε θεληματικά, είτε ακόμη και χωρίς να το θέλει. [...]

Το **προσωπείο** σημαίνει πρώτα πρώτα τυποποίηση, αυτοματισμό, ρουτίνα, καταναγκασμό, ενώ το **πρόσωπο** χαρακτηρίζεται από την ελεύθερη και υπεύθυνη εκλογή. Γιατί δεν είναι το πρόσωπο δεδομένο ούτε τελειωμένο, αλλά γίνεται συνεχώς και εξελίσσεται [...]. Το πρόσωπο είναι εικόνα του Θε-

ού, η εικόνα όμως [...] υπολείπεται από το πρωτότυπό της, γι' αυτό χρειάζεται να ολοκληρωθεί, να φτάσει ο άνθρωπος στο «καθ' ομοίωσιν Θεού». Έτσι, το πρόσωπο είναι κίνηση και ζωή [...].

Το **προσωπείο** σημαίνει ακόμη εγκλωβισμό μέσα στο άτομο, και το άτομο διακατέχεται από ποικίλους φόβους, κυρίως από τον αγχώδη φόβο του βιολογικού τερματισμού του. [...]. Το **πρόσωπο** αντίθετα είναι η εκρηκτική διάσπαση του ατόμου, το οποίο διασπά τον απομονωτισμό του και έρχεται σε προσωπική σχέση με τα άλλα πρόσωπα της κοινωνίας. Έτσι, τη θέση του φόβου την παίρνει η αγάπη [...] που είναι προσφορά του προσώπου προς την κοινωνία, χωρίς ιδιοτέλεια και ανταλλάγματα.

[...] Το **προσωπείο** με τα δύο προηγούμενα χαρακτηριστικά του, δηλ. της ανελευθερίας και του ατομισμού, αυτόματα οδηγείται στην άρνηση της δημιουργίας. [...] Ο «θεόπλαστος» όμως άνθρωπος είναι συνδημιουργός, συνεχίζει το δημιουργικό έργο του Θεού σε άλλο βέβαια επίπεδο, κοινωνικό, επιστημονικό κτλ. Έτσι, χαρακτηριστικό του προσώπου είναι η δημιουργία και η πρόοδος.

Καραβιδόπουλος, Ι. (1979). *Προσωπείο και πρόσωπο κατά τους Τρεις Ιεράρχες*. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ., σ. 12-13, 21, 26.

5. Το πρόσωπο

[...] το πρόσωπο εμπεριέχει τη διάσταση της κοινωνίας, της εκστατικής σχέσης ως ελεύθερη αγάπη. Πέρα από οποιαδήποτε αποκλειστικότητα, το πρόσωπο ανοίγεται ως αγαπητική αυθυπέμβαση της ατομικότητας, το οποίο ενώνεται με άλλα πρόσωπα σε μια αδιάρρηκτη κοινωνία, δίχως να χάνει την ετερότητά του. Μάλιστα, η ιδιάζουσα ταυτότητά του δεν είναι αυτόνομη, αλλά εκπηγάει ακριβώς από αυτή τη σχέση και κοινωνία. Το πρόσωπο αντλεί το είναι από το γεγονός της κοινωνίας.

[...] η Ευχαριστία της Εκκλησίας, ως κοινότητα που συνιστά ένα νέο πλέγμα σχέσεων, αρνείται το ιδιωτικό επίτευγμα της αρετής ή των καλών πράξεων, όπως αρνείται και την έννοια της ατομικής σωτηρίας. Η ευχαριστιακή σύναξη εκφράζει καθολικές σχέσεις αγάπης και ελευθερίας μεταξύ ανθρώπου, κόσμου και Θεού.

Γιαγκάζογλου, Στ. *Το ήθος του προσώπου. Εκκλησιολογική θεώρηση της ύπαρξης*.

6. Ο άνθρωπος, σύντροφος του Θεού

Η εικόνα του Θεού δηλώνει την ελεύθερη βούληση, τη λογική, την αίσθηση της ηθικής υπευθυνότητας του ανθρώπου, το καθετί δηλαδή που μας ξεχωρίζει από τη ζωική δημιουργία και μας καθιστά πρόσωπα. Η εικόνα όμως υποσημαίνει και κάτι περισσότερο απ' αυτά. Σημαίνει πως είμαστε «γένος» (Πράξ 17, 28) του Θεού, συγγενείς Του. Σημαίνει πως μεταξύ Αυτού και ημών υπάρχει ένα σημείο επαφής και ομοιότητας. Δεν είναι αγεφύρωτο το χάσμα μεταξύ Δημιουργού και δημιουργήματος, επειδή με το να είμαστε δημιουργημένοι κατ' εικόνα Θεού, μπορούμε να γνωρίζουμε τον Θεό και να κοινωνούμε μαζί Του. Αν μάλιστα κάνουμε σωστή χρήση αυτής της ικανότητας για κοινωνία με τον Θεό, τότε θα γίνουμε «ως» θεοί, θα αποκτήσουμε τη θεία ομοιότητα. Σύμφωνα με τα λόγια του αγ. Ιωάννη Δαμασκηνού, «θα γίνουμε όμοιοι με τον Θεό μέσω της αρετής». Η απόκτηση της ομοιότητας είναι το ίδιο με τη θέωση, το να γίνουμε δηλαδή «δεύτεροι θεοί», «θεοί κατά χάριν». [...]

Η εικόνα του Θεού αγκαλιάζει ολόκληρο το πρόσωπο, το σώμα και την ψυχή [...].

[...] «Όταν βλέπεις τον αδελφό ή την αδελφή σου», μας λέει ο Κλήμης Αλεξανδρείας (πέθανε το 215), «βλέπεις τον Θεό». [...] Ο σεβασμός αυτός για κάθε ανθρώπινη ύπαρξη εκφράζεται καθαρά στην Ορθόδοξη λατρεία, όπου ο ιερέας δεν θυμιάζει μόνο τις εικόνες, αλλά και το εκκλησίασμα, χαιρετίζοντας έτσι στο κάθε πρόσωπο την εικόνα του Θεού. «Η καλύτερη εικόνα του Θεού είναι το ανθρώπινο πρόσωπο» [Ευδοκίμωφ].

Ware, K., επίσκοπος Διοκλείας (2001). *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 346, 348, 350.

7. «Υπάρχω»

«[...] υπάρχω αυθεντικά όταν η ετερότητα δεν είναι κάτι παράλληλα ή ενάντια στην ταυτότητά μου, αλλά είναι όρος της ταυτότητάς μου. Αυτό σημαίνει αγάπη.

[...] Τόπος του ραντεβού με τον Χριστό δεν είναι μια ιδεολογία, αλλά το πρόσωπο του συνανθρώπου. Είναι αδύνατο να γνωρίσει κανείς την αλήθεια του Χριστού έξω από το μυστήριο της κοινωνίας με τον άλλον.

[...] εφ' όσον ο Θεός του Χριστιανισμού γίνεται δεκτός ως προσωπική ύπαρξη, δηλαδή ως ύπαρξη που βούλεται, σχεδιάζει, ενεργεί, ανταποκρίνεται (και, άρα, όχι ως μια απρόσωπη και αδρανής πραγματικότητα), ο άνθρωπος καλείται σε ένα άθλημα: να αποδεχτεί την πρόσκληση αυτού του Θεού, να γίνει μαθητής και φίλος του, να συνάψει προσωπική σχέση μαζί του. Η προσωπική σχέση ενέχει μεγαλείο, ενέχει όμως και διακινδύνευση. Μπορεί να προκόψει, μπορεί και να διαρραγεί. Διαθέτει την αβεβαιότητα η οποία συνοδεύει την ελευθερία

Παπαθανασίου, Θ. Ν. (2009²). *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*. Αθήνα: Εν πλω, σ. 335-337.

8. Από το μετανεωτερικό προσωπείο στο πρόσωπο

Ο σύγχρονος μεταμοντέρνος άνθρωπος δεν γνωρίζει τι είναι ο άνθρωπος. Ζει, αλλά και προβάλλει το προσωπείο του ανθρώπου. Τι είναι προσωπείο; Προσωπείο είναι η μάσκα, που χρησιμοποιούσαν στην αρχαία Ελλάδα οι ηθοποιοί για να υποδύονται διάφορους ρόλους πάνω στην σκηνή, στο θέατρο. Άρα το προσωπείο δεν είναι κάτι το αληθινό, είναι ψεύτικο, είναι μια εικονική πραγματικότητα για να μιλήσουμε με σύγχρονη ορολογία της πληροφορικής.

[...] Η σημαντικότερη ίσως ανατροπή που έφερε η νεωτερικότητα ήταν η ανάδυση του ατόμου. Για πρώτη ίσως φορά στην ιστορία το άτομο κατακτάει την αυταξία, αυθυπαρξία και αυτονομία του. Για πρώτη φορά αποκτάει τόσο μεγάλη σημασία και σπουδαιότητα, ώστε τίθεται υπεράνω της κοινότητας, του συνόλου, των συλλογικών πολιτισμικών αλλά και κληρονομημένων θεσμών και αξιών, και φυσικά της Εκκλησίας.

[...] Το πρότυπο στην σύγχρονη μετανεωτερική εποχή έχει γίνει ο σταρ, ο ηθοποιός, ενώ στην νεωτερική ήταν ο επιστήμονας και στην παραδοσιακή ο άγιος. Το κέντρο υποκειμενικής βαρύτητας στην παραδοσιακή εποχή αποτελούσε η ψυχή, στην νεωτερική η λογική, ενώ σήμερα το σώμα. Σήμερα ο μετανεωτερικός άνθρωπος έχει ως στόχο του την απόκτηση πληροφοριών, ενώ ο νεωτερικός είχε την γνώση και ο παραδοσιακός την σοφία.

Γέροντας Εφραίμ, Καθηγούμε. Ι. Μονής Βατοπαιδίου (2013). *Από το μετανεωτερικό προσωπείο στο πρόσωπο*

9. πρόσωπο: [στη 12η (θεολογική) σημασία του]...

– 12. ΘΕΟΛ. (στην Ορθοδοξία) ο άνθρωπος στην ατομική του υπόσταση και στην κοινωνική του φύση, ως σύστημα σχέσεων, στην αγαπητική του διάσταση – κατά το πρότυπο της κοινωνίας των προσώπων της Αγίας Τριάδας και κατ' αντιδιαστολή προς την ατομικιστική ηθική του «ατόμου»: ως πρόσωπα διαφέρουν οι άνθρωποι μεταξύ τους, επειδή είναι ξεχωριστά υποκείμενα που διαθέτουν από κοινού την ίδια φύση σύμφωνα με έναν ιδιαίτερο τρόπο το καθένα...

[ΕΤΥΜ. < αρχ. πρόσωπον, συνθ. εκ συναρπαγής από τη φρ. προς ώπα «μπροστά στα μάτια» (οπότε η λ. θα σήμαινε «το μέρος του κεφαλιού που βρίσκεται μπροστά, στην πλευρά των ματιών»), όπου ώπα, αιτ. του *ώψ, ώπός «όψη, οφθαλμός» (βλ. κ. -ωπός, όψη)...]

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002²). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*.

Οι προσωπικότητες ως σύνολο ιδιαίτερων ψυχολογικών και πνευματικών χαρακτηριστικών στην Ορθόδοξη παράδοση.

Ας διαβάσουμε στην τάξη και ας προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε το χωρίο για τον περίπατο του Ιησού πάνω στα νερά της λίμνης (Μτ 14, 22-33). Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα κατά πόσον η θρησκευτική πίστη ενός ανθρώπου επηρεάζει την ταυτότητά του και την προσέγγιση του άλλου.

Ο περίπατος του Ιησού πάνω στα νερά της λίμνης (Μτ 14, 22-33): Κάποιες σκέψεις

Ο Χριστός και οι μαθητές του βρίσκονταν στην όχθη μιας λίμνης. Τους έβαλε στο καράβι τους και τους ζήτησε να πάνε απέναντι. Ο ίδιος δεν μπήκε, μα τους έδωσε ραντεβού στην απέναντι όχθη. Οι μαθητές όντως άρχισαν το ταξίδι. Μα εκεί που η λίμνη ήταν ευκαιρία, έγινε απειλή: ξέσπασε τρικυμία. Ο Χριστός τότε εμφανίστηκε έξω από το καράβι, περπατώντας πάνω στα νερά. Ο Πέτρος ζήτησε να πάει κοντά του, βγήκε από το καράβι κι άρχισε να περπατά κι αυτός πάνω στα νερά. Απέναντί του είχε τον Χριστό, από κάτω του είχε την άβυσσο. Κάποια στιγμή η άβυσσος τον τρόμαξε. Και άρχισε να βουλιάζει. Ο Χριστός άπλωσε το χέρι του, τον κράτησε, και ανέβηκαν μαζί στο καράβι.

Ο περίεργος Χριστός μάς μπερδεύει. Μπερδεύει, μάλλον, τις σιγουριές μας. Ενώ ήταν μαζί με τους μαθητές, και συνεπώς οι μαθητές θα μπορούσαν να πουν «Έχουμε δικό μας τον Χριστό», αυτούς τους δείχνει ότι στην πραγματικότητα δεν τον έχουν συναντήσει ακόμα. Θα τον συναντήσουν αν ξεβουλευτούν. Ουμηθείτε: ήταν μαζί τους, μα δεν τους έδωσε ραντεβού για το σημείο απ' όπου χώρισαν. Τους έδωσε ραντεβού για τον απέναντι τόπο. Και ταυτόχρονα τους καλεί να τον δουν τον ίδιο ως ερχόμενο. Όχι ως κατεχόμενο. Να δουν δηλαδή ότι καλούνται σε μια υπέροχη αβεβαιότητα: να προσπαθήσουν να συναντηθούν με τον άλλον, που βρίσκεται απέναντί τους. Το νόημα πλέον δεν βρίσκεται στον τόπο, αλλά στο ραντεβού.

Το πλοίο είναι η ασφάλεια – κάτι σαν νησί. Έξω απ' αυτό караδοκεί το χάος, ο πνιγμός. Εδώ όμως και πάλι ο Χριστός έρχεται να μας ξαφνιάσει. Και πάλι έρχεται να μας δείξει ότι η τρικυμία είναι όντως απειλή, η λύση όμως δεν είναι το κλείσιμο στο αμπάρι. Όσο κι αν μας φαίνεται παράδοξο, ο Πέτρος συναντά τον Χριστό εγκαταλείποντας το πλοίο. Κι αν βυθίζεται, δεν βυθίζεται επειδή η θάλασσα είναι υγρή και δεν αντέχει το βάρος του ανθρώπου. Ο Πέτρος βυθίστηκε όταν έχασε την εμπιστοσύνη του σ' αυτόν τον απέναντι.

Πότε σταμάτησε η τρικυμία; Όταν ο Χριστός μπήκε μέσα στο καράβι. Όταν δηλαδή το καράβι έπαψε να είναι περικλειστο και άνοιξε για να υποδεχτεί εκείνον τον απέναντι, ώστε οι μέσα στο καράβι να μπορέσουν να λάβουν από τον φιλοξενούμενό τους [...] μια νέα ζωή, χωρίς λήξη.

Παπαθανασίου, Θ. Ν. (2009²). *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*. Αθήνα: Εν πλω, σ. 23-24.

Εφεσ. 4, 2-7: «Να ζείτε με ταπείνωση, πραότητα και υπομονή· να ανέχεστε με αγάπη ο ένας τον άλλο και να προσπαθείτε να διατηρείτε, με την ειρήνη που σας συνδέει μεταξύ σας, την ενότητα που δίνει το Πνεύμα του Θεού. Ένα σώμα αποτελείτε όλοι κι ένα πνεύμα σάς ενώνει, όπως και μία είναι η ελπίδα σας για την οποία σας κάλεσε ο Θεός.

Ένας Κύριος υπάρχει, μία πίστη, ένα βάπτισμα.

Ένας Θεός και Πατέρας όλων,
που κυριαρχεί σε όλους, ενεργεί μέσα απ' όλους
και κατοικεί σε όλους σας.

Στον καθένα μας όμως έχει δοθεί κάποιο ιδιαίτερο χάρισμα, σύμφωνα με το μέτρο που δωρίζει ο Χριστός».

Ενότητα της πίστεως και ποικιλία των χαρισμάτων

«Οι αναγνώστες της επιστολής προτρέπονται να διατηρήσουν την ενότητα που δίνει το Πνεύμα του Θεού. Η ενότητα της Εκκλησίας είναι κατ' ουσίαν έργο του Αγίου Πνεύματος [...]. Η ενότητα του Πνεύματος, συνεχίζει ο Απόστολος, διατηρείται «με την ειρήνη που σας συνδέει μεταξύ σας». Στη συνέχεια του αναγνώσματος αναφέρει ο Παύλος τα στοιχεία εκείνα που συνιστούν και εκφράζουν την ενότητα της Εκκλησίας: «Ένα σώμα αποτελείτε όλοι κι ένα πνεύμα σας ενώνει, όπως και μία είναι η ελπίδα σας για την οποία σας κάλεσε ο Θεός». Ο Θεός δεν εγκαταλείπει τους λυτρωμένους με τη Χάρη του ανθρώπους στην απομόνωση ή την ανωνυμία της μάζας, αλλά τους ενώνει σε μια αδελφική κοινότητα, σε ένα σώμα, μέσα στο οποίο ο καθένας αισθάνεται εξαρτημένος από τον Χριστό και ενωμένος με τα λοιπά μέλη. [...] Οι πιστοί συνδέονται με την κοινή ελπίδα της τελικής βασιλείας του Θεού. [...]

Μετά τον τονισμό της ενότητας της Εκκλησίας προχωρεί ο Απόστολος στα χαρίσματα που έλαβε ο κάθε πιστός: «Στον καθένα μας όμως έχει δοθεί κάποιο ιδιαίτερο χάρισμα, σύμφωνα με το μέτρο που δωρίζει ο Χριστός». Πρέπει να σημειωθεί ότι η ποικιλία των χαρισμάτων και η διανομή αυτών σε διάφορο βαθμό στα μέλη της Εκκλησίας δεν έρχεται σε αντίθεση με την ενότητα, διότι όλα προέρχονται από το ένα Άγιο Πνεύμα. Η εξατομίκευση των πνευματικών χαρισμάτων δεν γίνεται σε βάρος της ενότητας αλλά μάλλον την διασφαλίζει, εφόσον το κάθε χάρισμα δίνεται όχι για την προβολή του ατόμου που το έχει αλλά για την οικοδομή του συνόλου των πιστών».

Καραβιδόπουλος, Ι. (2015). *Ενότητα της πίστεως και ποικιλία των χαρισμάτων*.

A Κορ 12, 12-13: Ένα σώμα με πολλά μέλη

Ο Χριστός μοιάζει με το σώμα, που ενώ είναι ένα, έχει πολλά μέλη· και όλα τα μέλη του ενός σώματος, αν και είναι πολλά, αποτελούν ένα σώμα. Κι εμείς όλοι, είτε Ιουδαίοι είτε μη Ιουδαίοι, είτε δούλοι είτε ελεύθεροι, γίναμε με το βάπτισμα διά του ενός Πνεύματος ένα σώμα, και όλοι ποτιστήκαμε από ένα και το αυτό Πνεύμα.

«Η ποικιλία των ανθρώπων»

Στην άγια Τριάδα τὰ τρία πρόσωπα είναι ένας Θεός, χωρίς όμως να παύουν να είναι τέλεια πρόσωπα. Στην Έκκλησία ένα πλήθος διαφορετικών ανθρώπων ενώνεται σ' ένα σώμα, στο οποίο όμως ο καθένας και η καθεμιά διατηρεί ατόφια την προσωπικότητά του. [...]

Το άγιο Πνεύμα είναι Πνεύμα ελευθερίας. Το άγιο Πνεύμα όχι μόνο μάς ενώνει, αλλά' έγγυαται και την άπειρη ποικιλία τών προσώπων μέσα στην Έκκλησία [...].

Ζωή στην Έκκλησία δεν σημαίνει ισοπέδωση τής ποικιλίας τών ανθρώπων, ούτε έπιβολή ενός άκαμπτου και όμοιόμορφου προτύπου πάνω σ' όλους, αλλά' έχουν αναπτύξει την πιό έντονη και διακεκριμένη προσωπικότητα. Πληκτικό είναι το κακό κι όχι η αγιότητα.

Ware, K., επίσκοπος Διοκλείας (2001). *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 380, 384-5.

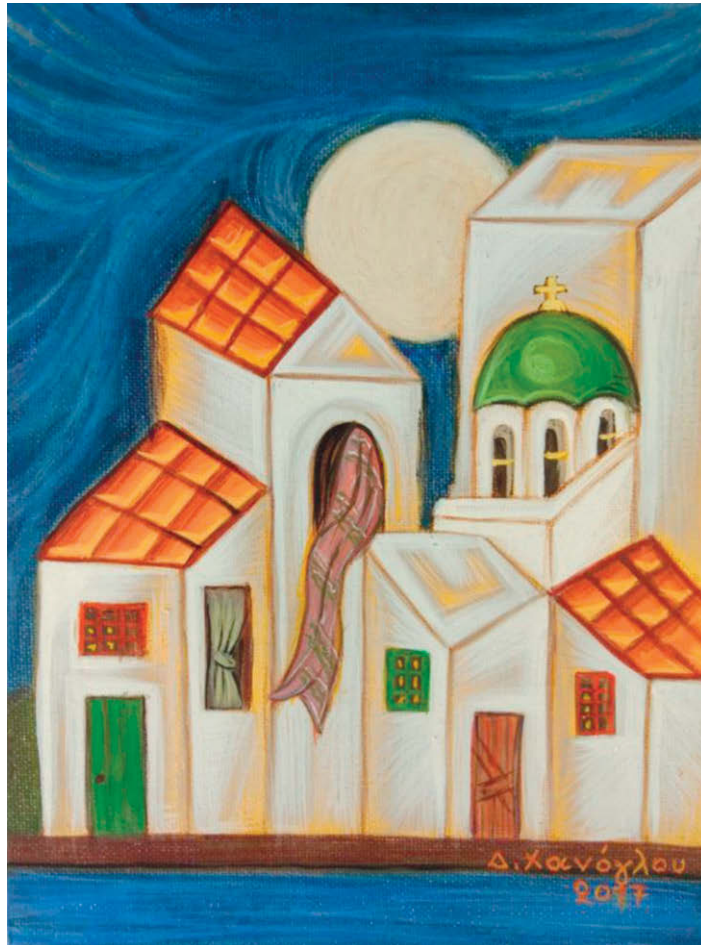
Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

Θεματική Ενότητα 2

ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- 2.1. «Εις Μίαν, Αγίαν, Καθολικήν και Αποστολικήν...»
- 2.2. Θεία Ευχαριστία: Η ταυτότητα της Εκκλησίας
- 2.3. Η ενότητα της εκκλησιαστικής κοινότητας
- 2.4. Το περιεχόμενο της σωτηρίας στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση

Θ.Ε. 2. ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

2.1. «ΕΙΣ ΜΙΑΝ, ΑΓΙΑΝ, ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ...»

Η Ορθόδοξη Εκκλησία και τα εκκλησιαστικά σύμβολα.

Αφού παρατηρήσουμε τις παρακάτω εικόνες με σύμβολα της Ορθόδοξης Εκκλησίας και αφού μελετήσουμε και σχετικά αγιογραφικά κείμενα που παρατίθενται αλλά και άλλα κείμενα, ας προσπαθήσουμε να αντιστοιχίσουμε τα κείμενα με τα σύμβολα απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:

- α) Με ποιον τρόπο συνδέονται οι πληροφορίες που παρουσιάζονται με ό,τι ήδη γνωρίζεις;
- β) Ποιες από τις νέες ιδέες που απέκτησες επεκτείνουν τη σκέψη σου;
- γ) Ποιες ερωτήσεις έχεις αυτή τη στιγμή;

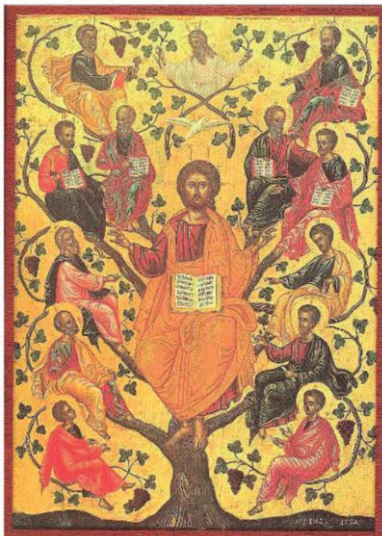

1. Η Εκκλησία ως «ναυς»,
σχέδιο Ράλλη Κοψίδη (1957)

2. Άμπελος, ψηφιδωτό (λεπτομέρεια)
από τη Βασιλική του Αγ. Βιταλίου,
Ραβέννα, (6^{ος} αι.)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

3. Η άμπελος

4. Το Άλφα και το Ωμέγα, Κατακόμβη
της Δομιτίλλας, Ρώμη, 5^{ος} αι.

α. εκκλησία: (ετυμολογία) αρχ. < ἑκκλητος < ἐκκαλῶ, «καλῶ έξω, συγκαλῶ» < ἐκ- + καλῶ. Η λ. αναφερόταν αρχικά στην Εκκλησία τού Δήμου, καθώς και στις συγκεντρώσεις των υπευθύνων μιας πόλης-κράτους, οι οποίες λειτουργούσαν ως νομοθετικά σώματα.

Περιλαμβάνει γενικά τη σύγκληση (επίσημη ή ανεπίσημη) προσώπων για προκαθορισμένο σκοπό. Θρησκευτική σημ. απέκτησε η λ. στη βιβλική γλώσσα. Στην Π.Δ. οι Εβδομήκοντα χρησιμοποίησαν τις λ. *εκκλησία* και *συναγωγή* αποδίδοντας την εβρ. λ. qahal «συγκέντρωση, συνάθροιση» σε σχέση με τη συγκέντρωση τού Ισραήλ για θρησκευτικούς ή πολεμικούς σκοπούς. Στην Κ.Δ. εκκλησία ονομάζεται το σύνολο των χριστιανών (γενικά ή τοπικά), καθώς και το σύνολο των πιστών που αναγνωρίζουν τον Χριστό ως κεφαλή τους (πβ. Κολ. 1,18: καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλή τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας)].

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002²). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

β. Η λέξη εκκλησία είναι σύνθετη και δηλώνει την «πρόσκληση» όλων των πιστών για συγκέντρωση στον ίδιο τόπο («εκ-καλῶ» σημαίνει «προσκαλῶ»).

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ΄ γυμνασίου, ΔΕ 2, σ. 12.

Από την Καινή Διαθήκη	Χριστιανικά σύμβολα
<p>α) Ιω 10, 11. 14-15: «Εγώ είμαι ο καλός ποιμένας· ο καλός ποιμένας θυσιάζει τη ζωή του για χάρη των προβάτων... Εγώ είμαι ο καλός βοσκός. Όπως ο Πατέρας αναγνωρίζει εμένα κι εγώ αυτόν, έτσι κι εγώ αναγνωρίζω τα δικά μου πρόβατα κι εκείνα αναγνωρίζουν εμένα· και θυσιάζω τη ζωή μου για χάρη των προβάτων».</p>	 <p>5. Πάρκο κατακομβών της Δομιτίλλας, Ρώμη, (αντίγραφο).</p>
<p>β1) Εβρ 6, 18β - 19: «...εμείς που καταφύγαμε σ' αυτόν (τον Θεό) οφείλουμε να μείνουμε σταθεροί σ' αυτά που ελπίζουμε. Αυτή μας η ελπίδα μάς ασφαλίζει και μας βεβαιώνει σαν άγκυρα».</p> <p>β2) Η άγκυρα, σύμβολο της ελπίδας και της σωτηρίας.</p>	 <p>6. Λεπτομέρεια ψηφιδωτού (Μαυσωλείο της Γάλλας Πλακιδίας), Ραβέννα, α΄ μισό του 5^{ου} αι.</p>
<p>γ1) «Η ψυχή που προσεύχεται», μορφή με ανοικτά τα χέρια σε στάση προσευχής.</p> <p>γ2) Το μονόγραμμα του Χριστού, σχηματισμένο από τα δύο πρώτα σύμφωνα (Χ και Ρ) του ονόματός Του.</p> <p>γ3) Το περιστέρι με κλαδί ελιάς στο ράμφος του, σύμβολο του πιστού μέσα στη χαρά του Παραδείσου.</p>	 <p>7. Ψηφιδωτό δάπεδο. Πάφος, Ναός Χρυσοπολίτισσας, Αναπαράσταση αμπέλου.</p>

Από την Καινή Διαθήκη	Χριστιανικά σύμβολα
<p>δ) Το Άλφα και το Ωμέγα, σύμβολο του Χριστού, που είναι η αρχή και το τέλος των πάντων.</p>	 <p>8.</p>
<p>ε) Ιω 15, 5: «Εγώ είμαι το κλήμα («ἄμπελος»), εσείς οι κληματοβέργες («τά κλήματα»). Εκείνος που μένει ενωμένος μαζί μου κι εγώ μαζί του, αυτός δίνει άφθονο καρπό, γιατί χωρίς εμένα δεν μπορείτε να κάνετε τίποτε».</p>	 <p>9. Εθνικό Ρωμαϊκό Μουσείο, Θέρμες Διοκλητιανού, Ρώμη</p>
<p>στ) Το ψάρι («ΙΧΘΥΣ», στα αρχαιοελληνικά), που λειτουργούσε σαν ακροστιχίδα της ομολογίας της πίστης: Ιησούς Χριστός, Θεού Υιός, Σωτήρ.</p>	 <p>10.</p>

Η βαθύτερη έννοια της εικόνας

Τα επιχειρήματα των εικονομάχων αντέκρουσαν οι ορθόδοξοι. Στην εικόνα του Χριστού, απαυτούσαν, δε ζωγραφίζουμε ούτε τη θεία αλλά και ούτε την ανθρώπινη φύση. Αναπαριστάνουμε το σαρκωμένο Λόγο, και με τον τρόπο αυτό προσκυνούμε το πρόσωπό του, στο οποίο όμως οι δύο φύσεις είναι αχώριστα ενωμένες. Το δείχνουν και τα ονόματα που γράφονται στην εικόνα. Το «Ιησούς Χριστός» υποδηλώνει πως είναι άνθρωπος και το άλλο, «ό ὢν» (=αυτός που υπάρχει αιώνια) πως είναι Θεός, δηλαδή ο Ιησούς Χριστός είναι θεάνθρωπος. Το λέει καθαρά ο Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός που υπεράσπισε τις εικόνες: «Στα παλιά τα χρόνια ο Θεός, ο ασώματος και ασχημάτιστος, διόλου δεν εικονιζόταν. Τώρα όμως επειδή έγινε ορατός κατά τη σάρκα και επικοινωνήσε με τους ανθρώπους, εικονίζω το βλεπόμενο (πρόσωπο) του Θεού». Τα ίδια λέει και ο άλλος υπέρμαχος των εικόνων Θεόδωρος ο Στουδίτης. Παρόμοια εξηγούνται και οι εικόνες της Θεοτόκου και των αγίων. Ο Κύριος σαρκώθηκε από την Παναγία, που είναι η Μητέρα του. Οι άγιοι είναι φίλοι του, που έχυσαν το αίμα τους γι' αυτόν και οι εικόνες τους ακτινοβολούν την εικόνα του Χριστού. Οι εικόνες δεν είναι σαν τις φωτογρα-

φίες. Δεν είναι η φυσική απεικόνιση των προσώπων που εικονίζονται. Γι' αυτό παρατηρούμε ότι για τον ίδιο άγιο ή για το Χριστό υπάρχουν διαφορετικές απεικονίσεις. Το ίδιο συμβαίνει και με τα κτίρια ή το τοπίο. Μπορεί να υπάρχουν μερικά χαρακτηριστικά στοιχεία, που δείχνουν για ποιο εικονιζόμενο πρόσωπο πρόκειται, για ποιο τόπο ή εποχή. Τα πρόσωπα φανερώνουν μια "μυστική" πραγματικότητα, τη δόξα του ουρανού. Γι' αυτό η εικόνα μοιάζει με το πρωτότυπο, αλλά και διαφέρει από αυτό. Τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά είναι αλλοιωμένα, μεταμορφωμένα. Δεν ισχύουν πια οι γήινες και φυσικές αναλογίες, γιατί το εικονιζόμενο πρόσωπο μετέχει σε μια άλλη πραγματικότητα, στη θεία χάρη, στην ουράνια κατάσταση. Άλλωστε η θεία χάρη είναι εκείνη που κάνει τις εικόνες να θαυματοουργούν.

Γι' αυτό, όταν προσκυνούμε τις άγιες εικόνες, η τιμή δεν απευθύνεται στο υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένες, αλλά, όπως έγραψε ο Μ. Βασίλειος, «πρός τό πρωτότυπον διαβαίνει». Αυτήν την ιδέα πρόβαλε και ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός στην υπεράσπιση των αγίων εικόνων, αυτήν υιοθέτησε και η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος. Αυτό το πρωτότυπο, δηλ. το εικονιζόμενο πρόσωπο, είναι υπαρκτό, σε αντίθεση με το είδωλο και το ξόανο, όπου το πρωτότυπο είναι φανταστικό και ανύπαρκτο. Όμως, σύμφωνα με την ορθόδοξη πίστη και η ύλη αγιάζεται και παίρνει την ενέργεια και τη χάρη του Θεού (όπως ο Σταυρός του Χριστού, το νερό του Αγιασμού κ.ά). Γι' αυτό και οι άγιες εικόνες είναι σεβαστές και τιμώνται από τους πιστούς, όπως λέει ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, ΔΕ 18.

Η Εκκλησία ως λατρευτική κοινότητα. Χαρακτηριστικά της πρώτης Εκκλησίας.

Ας διαβάσουμε ή ας ακούσουμε τον ειρμό: «Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων, στερέωσον Κύριε τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ἐκτήσω τῷ τιμίῳ σου αἵματι», ή τις φράσεις του Ευαγγελίου που ακολουθούν. Στη συνέχεια ας σημειώσουμε δύο λέξεις που συνδέονται με το νόημα του ειρμού/της φράσης.

Κατόπιν θα προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε το κείμενο του Κυπριανού Καρθαγένης (Ware, 2001) και να συζητήσουμε πάνω σε αυτό και τα ερωτήματα που σας δημιουργούνται σε σχέση με την Εκκλησία ως λατρευτική κοινότητα.

Θα επαναλάβουμε τη διαδικασία προσπαθώντας να εντοπίσουμε και να σημειώσουμε και άλλες λέξεις και τέλος να παρουσιάσουμε τα ευρήματά μας στην ολομέλεια της τάξης.

Ο/η καθένας/καθεμία μπορεί να κάνει μια πρώτη λίστα λέξεων, γράφοντας τις ιδέες του/της σε αυτοκόλλητα χαρτάκια, τα οποία στη συνέχεια θα τα αναρτήσουμε σε έναν πίνακα με παρατηρήσεις από ολόκληρη την τάξη. Μπορούμε να εργαστούμε και σε επίπεδο τάξης είτε χωρισμένοι σε μικρές ομάδες.

«Το στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων, στερέωσον Κύριε τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ἐκτήσω τῷ τιμίῳ σου αἵματι».

[Απόδοση στη νεοελληνική: Κύριε, Εσύ που στερεώνεις όσους Σε πιστεύουν, στερέωσε την Εκκλησία, την οποίαν έκανες δική Σου με το τίμιο αίμα Σου».]

Μτ 18, 19-20: «[Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.] οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν».

Μετάφραση: «[Σας βεβαιώνω επίσης πως αν δύο από σας συμφωνήσουν στη γη για ένα πράγμα που θα ζητήσουν, ο ουράνιος Πατέρας μου θα τους το κάνει.] Γιατί όπου είναι συναγμένοι δύο ή τρεις στο όνομά μου, εκεί είμαι κι εγώ ανάμεσά τους».

Ερμηνεία: [...] Ο Κύριος, ότε ηθέλησεν όπως παρακινήση ζωηρώς τους μαθητάς Αυτού εις Ομόνοιαν και Ειρήνην, είπε: «Πάλιν άμην λέγω ύμϊν ότι εάν δύο ύμϊν συμφωνήσωσιν επί τής γής περι παντός πράγματος οϋ εάν αιτήσωνται, γενήσεται αύτοϊς παρά τοϋ Πατρός μου τοϋ έν Ούρανοϊς· οϋ γάρ είσι δύο ή τρεις συνηγμένοι εις τό έμόν όνομα, εκεί είμι έν μέσω αυτών» (Μαθ . 18, 19-20) [...].

«Εάν», λέγει, «δύο ύμϊν συμφωνήσουσιν επί τής γής»· (Ο Κύριος) έθεσε την ομόνοιαν πρώτην. Προέταξε τον σύνδεσμον ειρήνης. Εδίδαξεν ημάς όπως ομονοώμεν σταθερώς και εν πίστει.

Αλλ' ο Κύριος ομιλεί περί της Εκκλησίας Αυτού και προς εκείνους οι οποίοι ευρίσκονται εν τη Εκκλησία, λέγων, ότι, εάν ομονοούν, εάν, συμφώνως προς όσα Εκείνος παρήγγειλε και είπε, καίτοι όντες δύο ή τρεις μόνον, προσεύχωνται εν ομονοία, θα δύνανται, καίτοι δύο ή τρεις, όπως επιτυχάνουν παρά της Μεγαλειότητος του Θεού, ό,τι ζητούν.

«Όπου είσι δύο ή τρεις συνηγμένοι εις τό έμόν όνομα εκεί», λέγει, «είμι έν μέσω αυτών», δηλ. μετά των απλών και ειρηνοποιών, μετ' εκείνων, οι οποίοι φοβούνται τον Θεόν και τηρούν τας εντολάς του Θεού.

Κυπριανού Καρθαγένης, *De Catholicae Ecclesiae Unitate*.

Μτ 28, 20: «Καί ιδού έγώ μεθ' ύμϊν είμι πάσας τας ήμέρας έως τής συντελείας τοϋ αϊώνος».

Μετάφραση: «Κι εγώ θα είμαι μαζί σας πάντα, ως τη συντέλεια του κόσμου».

Ερμηνεία: Η Εκκλησία και ο Ιδρυτής της είναι αδιάρρηκτα ενωμένοι... Η Εκκλησία είναι ο Χριστός «μεθ' ήμϊν». Ο Χριστός δεν εγκατέλειψε την Εκκλησία όταν ανελήφθη στους ουρανοϋς: «Καί ιδού έγώ μεθ' ύμϊν είμι πάσας τας ήμέρας έως τής συντελείας τοϋ αϊώνος» (Μτ 28, 20)», επειδή «οϋ γάρ είσι δύο ή τρεις συνηγμένοι εις τό έμόν όνομα, εκεί είμι έν μέσω αυτών» (Μτ 18, 20). [...]

Η ενότητα μεταξύ του Χριστού και της Εκκλησίας Του πραγματώνεται, πάνω απ' όλα, μέσω των μυστηρίων [...].

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (2001³). *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 382.

Από τις Πράξεις των Αποστόλων

α) Η ζωή μέσα στην πρώτη κοινότητα (Πράξ 2, 42-47)

Όλοι αυτοί ήταν αφοσιωμένοι στη διδασκαλία των αποστόλων και στη μεταξύ τους κοινωνία, στην τέλεση της θείας Ευχαριστίας και στις προσευχές. Ένα δέος τούς κατείχε όλους όσοι έβλεπαν πολλά εκπληκτικά θαύματα να γίνονται μέσω των αποστόλων. Όλοι οι πιστοί ζούσαν σε έναν τόπο και είχαν τα πάντα κοινά· πουλούσαν ακόμα και τα κτήματα και τα υπάρχοντά τους και μοίραζαν τα χρήματα σε όλους, ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός. Κάθε μέρα συγκεντρώνονταν με ομοψυχία στο ναό, τελούσαν τη θεία Ευχαριστία σε σπίτια, τρώγοντας την τροφή τους γεμάτοι χαρά και με απλότητα στην καρδιά. Δοξολογούσαν τον Θεό, κι όλος ο λαός τούς εκτιμούσε. Και ο Κύριος πρόσθετε κάθε μέρα στην εκκλησία αυτούς που σώζονταν.

β) Η κοινοκτημοσύνη των πρώτων χριστιανών (Πράξ 4, 32-37)

Όλοι όσοι πίστεψαν είχαν μία καρδιά και μία ψυχή. Κανείς δεν θεωρούσε ότι κάτι από τα υπάρχοντά του ήταν δικό του, αλλά όλα τα είχαν κοινά. Οι απόστολοι κήρυτταν και βεβαίωναν με μεγάλη πειστικότητα ότι ο Κύριος Ιησούς αναστήθηκε. Κι ο Θεός έδινε σε όλους πλούσια τη χάρη του. Δεν υπήρχε κανείς ανάμεσά τους που να στερείται τα απαραίτητα. Γιατί όσοι είχαν χωράφια ή σπίτια τα πουλούσαν, κι έφερναν το αντίτιμο αυτών που πουλούσαν, και το έθεταν στη διάθεση των αποστόλων. Απ' αυτό δινόταν στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του. Έτσι έκανε κι ο Ιωσήφ, ένας λευίτης

από την Κύπρο, που οι απόστολοι τον ονόμασαν Βαρνάβα, όνομα που μεταφράζεται «ο άνθρωπος της παρηγοριάς». Αυτός είχε ένα χωράφι, το πούλησε κι έφερε τα χρήματα και τα έθεσε στη διάθεση των αποστόλων.

Από την Επιστολή προς Διόγνητον (απόσπασμα, §5, 1-6, 8)

«Διότι οι χριστιανοί ούτε ως προς τον τόπο ούτε ως προς την ομιλία ούτε ως προς τα υπόλοιπα ήθη διακρίνονται από τους υπόλοιπους ανθρώπους. Διότι δεν κατοικούν ούτε σε ιδιαίτερες πόλεις ούτε κάποια διαφορετική γλώσσα χρησιμοποιούν. [...] Παρουσιάζουν θαυμαστή και πραγματικά παράξενη την κατάσταση του τρόπου ζωής τους. Κατοικούν τις ιδιαίτερες πατρίδες τους, αλλά σαν πάροικοι. Συμμετέχουν στα πάντα ως πολίτες και όλα τα υπομένουν ως ξένοι. Κάθε ξένη πατρίδα είναι πατρίδα τους και κάθε πατρίδα είναι ξένη... Ζουν στη γη αλλά πολιτεύονται στον ουρανό. Υπακούουν στους καθορισμένους νόμους και με τη ζωή τους υπερβαίνουν τους νόμους. Τους αγαπούν όλους και διώκονται από όλους. Αγνοούνται και κατακρίνονται. Θανατώνονται και παίρνουν ζωή. Βλασφημούνται και δικαιώνονται. Δέχονται λοιδορίες και ευλογούν (λέγουν καλά λόγια). Υβρίζονται και τιμούν. Όταν κάνουν το καλό, τιμωρούνται ως κακοί, όταν τιμωρούνται χαίρονται σαν να παίρνουν ζωή [...]. Με λίγα λόγια ό,τι είναι για το σώμα η ψυχή, αυτό είναι στον κόσμο οι χριστιανοί [...]. Οι χριστιανοί κατοικούν στον κόσμο, αλλά δεν προέρχονται απ' τον κόσμο (δεν έχουν το πνεύμα του κόσμου)».

Ιουστίνος φιλόσοφος και μάρτυρας

[...] Κατά τη λεγόμενη ημέρα του ήλιου, δηλαδή την Κυριακή, γίνεται συγκέντρωση όλων των χριστιανών που κατοικούν στις πόλεις ή στο ύπαιθρο και διαβάζονται τα Απομνημονεύματα των Αποστόλων ή τα συγγράμματα των προφητών, όσο χρόνο είναι δυνατό.

Κατόπιν, αφού σταματήσει αυτός που διαβάζει, ο προϊστάμενος λειτουργός με ομιλία νουθετεί και προσκαλεί τούς χριστιανούς να μιμηθούν τα καλά αυτά έργα. Έπειτα σηκωνόμαστε όλοι μαζί και προσευχόμαστε· και, όπως είπαμε προηγουμένως, όταν σταματήσουμε την προσευχή, προσφέρεται «άρτος» και «οίνος» και «ύδωρ» και ο προϊστάμενος λειτουργός, με όση δύναμη έχει, απευθύνει επίσης ευχές και ευχαριστίες στο Θεό και ο λαός, επιδοκιμάζοντας, λέγει Αμήν. Και η μετάδοση και η μετάληψη των δώρων της θείας Ευχαριστίας γίνεται χωριστά για τον καθένα· σ' εκείνους που δεν ήσαν παρόντες, στέλνεται με τους διακόνους. Και από αυτούς που είναι εύποροι και επιθυμούν, καθένας δίνει ό,τι θέλει, ανάλογα με την προαίρεσή του. Το ποσό που συγκεντρώνεται δίνεται στον προϊστάμενο λειτουργό, και αυτός βοηθάει τα ορφανά και τις χήρες, και παρέχει προστασία σε όσους απουσιάζουν –επειδή είναι άρρωστοι ή για άλλη αιτία– και στους φυλακισμένους, και στους ξένους, που μένουν προσωρινά εκεί, και σε όλους ανεξαιρέτως που έχουν ανάγκη. Την κοινή, λοιπόν, συγκέντρωση αυτή κάνουμε την ημέρα του ήλιου, επειδή είναι η πρώτη ημέρα κατά την οποία ο Θεός, αφού μετέβαλε το σκοτάδι και την ύλη, δημιούργησε τον κόσμο, και επειδή ο Ιησούς Χριστός ο Σωτήρας μας την ίδια μέρα αναστήθηκε «εκ νεκρών».

Ιουστίνου φιλοσόφου και μάρτυρος,
Α' Απολογία «υπέρ των Χριστιανών προς Αντωνίνον τον Ευσεβή» (ΒΕΠΕΣ 3, 198).

Με τη βοήθεια βιβλικών χωρίων (π.χ. Κολ 1,18, Εφ 5,25-27, Μκ 16, 15, Εβρ 3,1, Εφ 2,20 κ.α.), θεολογικών κειμένων και της εικόνας της Πεντηκοστής, ας προσπαθήσουμε να κατασκευάσουμε έναν χάρτη εννοιών για τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στην Εκκλησία μέσα στο Σύμβολο της Πίστεως («Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική») εξηγώντας σύντομα κάτω από κάθε όρο τη σημασία του. Θα προσπαθήσουμε οι έννοιες να συνδέονται μεταξύ τους και να καταγράφονται οι λέξεις-φράσεις, που επισημαίνουν τις σχέσεις που τις διέπουν.

Εναλλακτικά:

Ας παρατηρήσουμε τη βυζαντινή εικόνα της Πεντηκοστής και το άρθρο 9 του Συμβόλου της Πίστεως. Ας προσπαθήσουμε να συνδυάσουμε εικόνα και κείμενο, και να δώσουμε μια αιτιολογημένη ερμηνεία και των δύο. Προσπαθήστε καθώς μελετάτε να απαντήσετε στις ερωτήσεις: 1. Τι συμβαίνει; 2. Τι βλέπεις που σε κάνει να το λες αυτό;

1. Το 9ο άρθρο του «Συμβόλου της Πίστεως» («Πιστεύω»):

Πιστεύω [...]

9. Είς μίαν, αγίαν, καθολικήν και άποστολικήν Έκκλησίαν.

Πιστεύω [...]

στην Εκκλησία που είναι μία, αγία, καθολική και αποστολική.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ΄ Γυμνασίου, ΔΕ 14, σ. 56.

2. Σχετικές αναφορές στην Καινή Διαθήκη

– «**μίαν**»: όπως ο ιδρυτής της Χριστός, που είναι ένας.

- ♦ Κολ 1,18: «Αυτός [ο Υιός του Θεού] η κεφαλή του σώματος που είναι η εκκλησία [...]».
- ♦ Ιω 10,16: «[...] Θα γνωρίσουν τη φωνή μου και θα γίνουν **ένα ποίμνιο με έναν ποιμένα**».

– «**αγίαν**»:

- ♦ Εφ 5,25-27: «[...] όπως ο Χριστός αγάπησε την εκκλησία και πρόσφερε τη ζωή του γι' αυτήν. Ήθελε έτσι να την **εξαγιάσει**, αφού την καθάρισε με το λουτρό του βαπτίσματος και με το λόγο, ώστε η εκκλησία να του ανήκει ως νύφη με όλη της τη λαμπρότητα, την καθαρότητα και **αγιότητα**, χωρίς ψεγάδι ή ελάττωμα ή κάτι παρόμοιο».
- ♦ Α΄ Κορ 1,2: «Προς τους πιστούς της εκκλησίας του Θεού στην Κόρινθο, που ο Ιησούς Χριστός τούς ξεχώρισε και τους κάλεσε να γίνουν **άγιοι** [...]».

– «**καθολικήν**»:

- ♦ Εφ 2,17-18: «Έτσι, ο Χριστός ήρθε κι έφερε το χαρμόσυνο μήνυμα της ειρήνης σ' εσάς τους εθνικούς, που ήσασταν μακριά από το Θεό, και σ' εσάς τους Ιουδαίους, που ήσασταν κοντά του. Πραγματικά, διά του Χριστού μπορούμε μ' ένα πνεύμα και οι δύο, εθνικοί και Ιουδαίοι, να πλησιάσουμε τον Πατέρα», και
- ♦ Ιω 10,16: «Έχω κι άλλα πρόβατα, που δεν ανήκουν σ' αυτή τη μάντρα· πρέπει κι εκείνα να τα οδηγήσω».
- ♦ Μκ 16, 15: ««Πορευθείτε σ' **ολόκληρο** τον κόσμο και διακηρύξτε το χαρμόσυνο μήνυμα σ' **όλη** την κτίση».

– «**αποστολικήν**»:

- ♦ Εβρ 3,1: «Λοιπόν, αδερφοί μου, [...], κατανοήστε καλά ποιος ήταν ο Ιησούς, ο απεσταλμένος του Θεού και αρχιερέας της πίστεως που ομολογούμε» («κατανοήσατε τὸν **ἀπόστολον** καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν»), και
- ♦ Πράξ 2,42: «Όλοι αυτοί ήταν αφοσιωμένοι στη διδασκαλία των **αποστόλων** και στη μεταξύ τους κοινωνία, στην τέλεση της θείας Ευχαριστίας και στις προσευχές».
- ♦ Εφ 2,20: «Προστεθήκατε κι εσείς στο οικοδόμημα που έχει θεμέλιο τους **αποστόλους** και τους προφήτες, κι ακρογωνιαίο λίθο αυτόν τον ίδιο τον Χριστό».

Η Β΄ Οικουμενική Σύνοδος, Μεγίστη Λαύρα, Άγιο Όρος

3. Η καθολικότητα της Εκκλησίας (Κύριλλος Ιεροσολύμων)

Πεντηκοστή, ψηφιδωτό από το Καθολικό της Ι. Μ. Οσίου Λουκά Βοιωτίας (11^{ος} αι.)

Ονομάζεται λοιπόν η Εκκλησία καθολική, γιατί απλώνεται σε όλη την Οικουμένη, από τη μια ως την άλλη άκρη της γης· λέγεται καθολική, γιατί διδάσκει και ορθόδοξα και ασταμάτητα όλα τα δόγματα που πρέπει να γνωρίσουν οι άνθρωποι, για τα ορατά και τα αόρατα πράγματα, για τα επουράνια και τα επίγεια· (λέγεται καθολική), επειδή επιδιώκει να οδηγήσει στην ευσέβεια ολόκληρο το γένος των ανθρώπων, δηλαδή και τους άρχοντες και τους αρχόμενους, και τους μορφωμένους και τους απλοϊκούς· επίσης (λέγεται καθολική), γιατί γιατρεύει πέρα για πέρα και θεραπεύει όλα τα είδη των αμαρτιών που γίνονται με την ψυχή και το σώμα, καθώς και γιατί μέσα σ' αυτή αποκτάει κανείς κάθε είδος της λεγόμενης αρετής, που φαίνεται και στα έργα και στα λόγια και στα διάφορα πνευματικά χαρίσματα. Εκκλησία ακόμη ονομάζεται σύμφωνα με την κύρια σημασία της λέξεως «εκκλησία», γιατί καλεί όλους και τους μαζεύει.

Περικοπή από τη 18^η Κατήχηση του Κυρίλλου Ιεροσολύμων

4. Η αγιαστική και ανακαινιστική δύναμη της Εκκλησίας (Ιωάννης Χρυσόστομος)

Γιατί, ποιο λιμάνι μπορεί να συγκριθεί με την Εκκλησία; Ποιος παράδεισος μοιάζει προς τη δική σας σύναξη; Εδώ δεν υπάρχει φίδι που σχεδιάζει το κακό, αλλά ο Χριστός που οδηγεί στη μυστηριακή ζωή· δεν υπάρχει η Εύα που σε ρίχνει κάτω με τρικλοποδιά, αλλά η Εκκλησία που ανορθώνει· δεν υπάρχουν εδώ φύλλα δέντρων, αλλά ο καρπός του αγίου Πνεύματος, δεν υπάρχει εδώ φράχτης με αγκάθια, αλλά αμπέλι θαλερό. Αν βρω ένα αγκάθι, το μετατρέπω σε ελιά· γιατί όσα υπάρχουν εδώ δεν εμποδίζονται από τις φυσικές δυσκολίες αλλά έχουν τιμηθεί με την ελευθερία της θελήσεως· αν βρω ένα λύκο, τον μεταβάλλω σε πρόβατο, χωρίς να του αλλάξω τη φύση, αλλά μετατρέποντας τη θέληση. Γι' αυτό δε θα έκανε κανείς λάθος, αν έλεγε ότι η Εκκλησία έχει μεγαλύτερη αξία από την κιβωτό. Γιατί η κιβωτός έπαιρνε τα ζώα και τα διατηρούσε, ενώ η Εκκλησία παίρνει τα ζώα και τα μεταβάλλει. Ας χρησιμοποιήσω παραδείγματα. Εκεί, στην κιβωτό, μπήκε γεράκι και βγήκε γεράκι· μπαίνει λύκος και βγαίνει λύκος. Εδώ (στην Εκκλησία) μπήκε κάποιος γεράκι και βγαίνει περιστέρι· μπαίνει λύκος και βγαίνει πρόβατο· μπαίνει φίδι και βγαίνει αρνί, επειδή δεν αλλάζει η φύση, αλλά διώχεται η κακία.

Ιωάννης Χρυσόστομος. *Η' Ομιλία περί μετανοίας.*

5. Η εικόνα της Πεντηκοστής

Θεοφάνης ο Κρης (1546). Κυριακή της Πεντηκοστής.
Ι. Μονή Σταυρονικήτα, Άγιο Όρος

Ερμηνευτικό σχόλιο στην εικόνα της Πεντηκοστής

Οι απόστολοι είναι καθισμένοι ημικυκλικά στο φωτεινό υπερώο και χωρισμένοι σε δύο ομάδες, η μια απέναντι από την άλλη. Πάνω από τους αποστόλους φαίνεται ο ουρανός, από τον οποίο εκπέμπονται δώδεκα φωτεινές ακτίνες, που κατεβαίνουν προς τους αποστόλους. Πάνω από το κεφάλι κάθε αποστόλου είναι γλώσσα ώσει πυρός (Πράξ 2,4), που φανερώνει τον αγιοπνευματικό φωτισμό τους. Η σύνθεση της εικόνας ανοίγεται προς τα πάνω, σαν να ελκύεται από τον Θεό-Πατέρα, από τον οποίο εκπορεύονται οι πύρινες γλώσσες. Κάτω διακρίνεται ένας γέροντας, που αποτελεί προσωποποίηση του κόσμου. Η εικόνα δείχνει την ενότητα των αποστόλων μέσα στην άκτιστη χάρη του Θεού, που αποκαθιστά τη διάσπαση των ανθρώπων που συνέβη στη Βαβέλ (Γεν. κεφ. 2).

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου,
ΔΕ 14, σ. 79-80.

6. Η αποστολικότητα της Εκκλησίας

[...] Ως αφετηρία ας πάρουμε ένα βασικό εκκλησιαστικό δεδομένο [...]: τον προσδιορισμό της Εκκλησίας ως «αποστολικής» στο Σύμβολο της Πίστεως: «Πιστεύω... εις μίαν αγίαν καθολικήν και αποστολικήν εκκλησίαν».

Η ερμηνεία που συνήθως δίνεται, είναι ότι η Εκκλησία είναι αποστολική, διότι οικοδομείται έχο-

ντας θεμέλιο τους δώδεκα αποστόλους. Διδασκαλία της, δηλαδή, είναι η διδασκαλία που αυτοί παρέλαβαν από τον Χριστό, κήρυγμά της είναι το κήρυγμά τους και ποιμένες της οι διάδοχοί τους. Συνήθως εδώ [...] τίθεται τελεία. Υπάρχει όμως κίνδυνος να παραθεωρηθεί το εξής απλούστατο: Η βάση όλων αυτών δεν είναι πρωτογενώς οι απόστολοι, αλλά η αποστολικότητα, η οποία είναι κάτι συμφυές με καθαυτή την πρωτοβουλία και το έργο του Θεού στην ιστορία. Ο Θεός απέστειλε τον Χριστό στον κόσμο, ο δε Χριστός με τη σειρά του, ως ο κατ' εξοχήν σταλμένος –ήτοι ο κατ' εξοχήν απόστολος – αποστέλλει στον κόσμο τους μαθητές του. Στον μεν Πατέρα του ανέφερε: «όπως εσύ έστειλες εμένα στον κόσμο, έτσι κι εγώ έστειλα αυτούς στον κόσμο» (Ιω 17, 18), στους δε μαθητές του ανακοίνωσε: «όπως ο Πατέρας έστειλε εμένα, έτσι στέλνω κι εγώ εσάς» (Ιω 20,21). Και όλα αυτά, με την πνοή του Πνεύματος, που φέρνει σε κοινωνία τις δύο διαφορετικότητες, το θείο και το ανθρώπινο, και εγκαινιάζει μέσα στην ιστορία το αληθινά καινούργιο. [...]

Κατά συνέπεια, η Εκκλησία είναι αποστολική, εάν και εφ' όσον είναι αποστελλόμενη από τον Θεό και αποστέλλουσα αποστόλους της «σ' όλη την κτίση» (Μκ 16, 15). Και στο ζήτημα αυτό εκδηλώνεται αδιάκοπα η δράση των προσώπων της αγίας Τριάδας.

Παπαθανασίου, Θ. (2009). *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*, Αθήνα: Εν πλω, σ. 28-30.

Το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας.

Δουλεύοντας σε ομάδες ως προσπαθήσουμε μέσα από μια ιστοξερεύνηση και αξιοποιώντας και τα παρακάτω κείμενα να εντοπίσουμε πληροφορίες και να αναπτύξουμε το θέμα: «Το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας σήμερα» ή «Αποστολή» – Βοήθησε κι εσύ να αλλάξει η ζωή μας (Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών) και κατόπιν να παρουσιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

Η επιτυχημένη «Αποστολή» της Αρχιεπισκοπής

Ο Φιλανθρωπικός Οργανισμός της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών «Αποστολή» το 2012 στάθηκε στο πλευρό 1.945.010 συνανθρώπων μας που ζήτησαν τη βοήθεια του. Με το Πρόγραμμα «**Εκκλησία στους δρόμους**» 72 Ενορίες της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών αποτελούν κέντρα διανομής φαγητού.

Κάθε ημέρα μοιράζονται 10.000 μερίδες φαγητού ημερησίως, σε 5.000 άτομα. Μέσα στο 2012, η «Αποστολή» μοίρασε συνολικά 3.600.000 μερίδες φαγητού.

Επιπλέον, με το πρόγραμμα «Εκκλησία στο Σπίτι» στηρίζει ελληνικές οικογένειες που ζουν στα όρια της φτώχειας με την αποστολή 3.075 δεμάτων τροφίμων μηνιαίως σε 97 ενορίες της Ι.Α.Α.

Πραγματοποίησε 51 αποστολές σε Ιερές Μητροπόλεις. Με το πρόγραμμα «Αποστολή για τους Πολύτεκνους» ενισχύει ελληνικές πολύτεκνες οι-

κογένειες με την αποστολή 1.038 δεμάτων αγάπης κάθε μήνα. Λειτουργεί 5 Κοινωνικά Παντοπωλεία στον Ταύρο, στην Καλλιθέα, στην Δάφνη, στου Ζωγράφου, όπου επωφελούνται 700 οικογένειες (1.900 άτομα) μηνιαίως.

Επίσης, άνοιξε το έκτο Κοινωνικό Παντοπωλείο στην Καλλιθέα για ανασφάλιστους εμπόρους και ενισχύει παράλληλα το Κοινωνικό Παντοπωλείο της Ιεράς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, Ορεσιτιάδος και Σουφλίου στην Ορεσιτιάδα. Εφαρμόζει πρόγραμμα Κινητής Μονάδας Υγείας σε ενορίες της Ι.Α.Α. για εξέταση ενοριτών και αναξιοπαθούντων. Δημιούργησε το Ιατρείο Κοινωνικής Αποστολής με τον ΙΣΑ με 256 εθελοντές ιατρούς 23 ειδικοτήτων στο Κεντρικό, 6 παραρτήματα στην Αττική και 2 στο Καστελόριζο και στον Κυπρίνο Ορεσιτιάδος. Μέχρι στιγμής, έχουν πραγματοποιηθεί 16.800 επισκέψεις από ανασφάλιστους ασθενείς και έχουν εμβολιαστεί 2.800 ανασφάλιστα παιδιά.

Επίσης, έχει γίνει συλλογή σε 30 Δήμους της Αττικής και 10 ενορίες της Ι.Α.Α. 300.000 φαρμάκων σε συνεργασία με τον ΣΚΑΙ και τον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών.

Έχουν στηριχθεί 21 ακριτικές περιοχές της νησιωτικής και ηπειρωτικής Ελλάδας με φαρμακευτικό και υγιεινοοικονομικό υλικό, καθώς και 383 επωφελούμενοι από την Μονάδα Αντιμετώπισης Ασθενών Alzheimer και Συναφών Παθήσεων της Αποστολής στο Χαλάνδρι.

Η Αποστολή διαθέτει 2 Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης για άτομα με σύνδρομο Down ή νοητική υστέρηση, ξενώνα για ψυχικά ασθενείς, Κέντρα Ημέρας Υγείας και Κινητές Μονάδες Ψυχικής Υγείας στην ελληνική επικράτεια για 19.044 επωφελούμενους, ενώ λειτουργεί και ξενώνας ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών.

Η Αποστολή άνοιξε τις πόρτες του Βρεφονηπιακού της Σταθμού στο Δήλεσι με 27 νήπια. Στην Αποστολή γίνονται μαθήματα Ελληνικής Γλώσσας σε μετανάστες, ενώ μοιράζει υποτροφίες για προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές σε συνεργασία με το Athens Information Technology (AIT).

Επιπλέον, με το πρόγραμμα «Έχω Αποστολή», έχουν στηριχθεί και ενισχυθεί σχολικές βιβλιοθήκες της ακριτικής Ελλάδας με 33.000 βιβλία και γραφική ύλη για χιλιάδες Ελληνόπουλα.

Η Αποστολή, μετά από δύομισι χρόνια ζωής εξακολουθεί να δημιουργεί ένα κόσμο κοινωνικής συνοχής πρόνοιας και υγείας.

Από τον δικτυακό τόπο της «Αποστολής», 10/02/2013

Οι εκδηλώσεις της αγάπης των χριστιανών της Αλεξάνδρειας σε περίοδο επιδημίας πανώλης (γύρω στα 250μ.Χ.) (Διονύσιος Αλεξανδρείας)

«Τώρα πραγματικά όλα θρηνούν και όλοι πενθούν, και ολόγυρα στην πόλη ακούγονται γοερά κλάματα εξαιτίας του πλήθους εκείνων που έχουν πεθάνει και πεθαίνουν κάθε μέρα. Γιατί όπως έχει γραφτεί για τα πρωτότοκα των Αιγυπτίων, έτσι και τώρα «έγινε κραυγή μεγάλη· αφού δεν υπάρχει σπίτι, μέσα στο οποίο να μην υπάρχει κάποιος πεθαμένος[...]».

Οι περισσότεροι λοιπόν από τους αδελφούς μας από πολύ μεγάλη και αδερφική αγάπη, αφοσιωμένοι ο ένας στον άλλο και χωρίς να υπολογίζουν τις συνέπειες για τον εαυτό τους, έκαναν επισκέψεις στους άρρωστους, τους προσέφεραν τις υπηρεσίες τους, τους περιποιούνταν «εν Χριστώ» και πέθαιναν πολύ ευχαρίστως μαζί τους, αφού προηγουμένως πάθαιναν μόλυνση από την επαφή τους με τους άλλους, κολλούσαν την αρρώστια από τους πλησίον και, με τη θέλησή τους, δοκίμαζαν τους πόνους. Και πολλοί, αφού περιποιήθηκαν τους άλλους στην αρρώστια τους και τους έδωσαν δύναμη, οι ίδιοι πέθαιναν, μεταφέροντας κατά κάποιο τρόπο το θάνατο εκείνων στους εαυτούς τους. Οι άριστοι λοιπόν από τους αδελφούς μας και μερικοί πρεσβύτεροι και διάκονοι και λαϊκοί με αυτό τον τρόπο έφυγαν από τη ζωή, επαινούμενοι πολύ, έτσι ώστε και αυτό το είδος του θανάτου, που ήταν αποτέλεσμα μεγάλης ευσέβειας και δυνατής πίστεως, να μη φαίνεται καθόλου ότι είναι κατώτερο από το μαρτύριο. Και αφού με απλωμένα χέρια σήκωναν τα σώματα των άγιων στην αγκαλιά τους και τους έκλειναν τα μάτια και τα στόματα και τούς μετέφεραν πάνω στους ώμους, και τούς σαβάνωναν και τους έλουζαν και τους στόλιζαν με τη νεκρική στολή, μετά από λίγο χρόνο, το ίδιο γινόταν και σ' αυτούς, γιατί πάντοτε εκείνοι που απέμεναν στη ζωή, ακολουθούσαν στο θάνατο αυτούς που πέθαιναν προηγουμένως. Οι ειδωολάτρες όμως έκαναν τελείως τα αντίθετα· έδιωχναν ακόμη και εκείνους που μόλις άρ-

χιζαν να αρρωσταίνουν, και απέφευγαν τους αγαπημένους τους και τους πετούσαν στους δρόμους μισοπεθαμένους, και τους νεκρούς τούς έριχναν άταφους στα σκουπίδια, στην προσπάθειά τους να μην τους πλησιάσει ο θάνατος, πράγμα που δεν ήταν εύκολο να αποφύγουν, παρ' όλο ότι μηχανεύονταν πολλά».

Διονυσίου Αλεξανδρείας, *Εορταστική επιστολή προς τους αδελφούς της Αλεξανδρείας*.

Το έργο της Εκκλησίας της Αλβανίας

[...] Για να στηρίξουμε την οικονομία της Εκκλησίας της Αλβανίας, σκεφτήκαμε ότι μια λύση θα ήταν ένα υδροηλεκτρικό έργο, το οποίο έχει τα εξής πλεονεκτήματα. Είναι μια επένδυση με απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον [...] που χρησιμοποιεί ανανεώσιμες πηγές, [...] που έχει έναν κοινωνικό χαρακτήρα, είναι μια ευλογία από τον Θεό συνεχής. [...] Είναι μια επένδυση που φέρνει έσοδα. Αλλά αυτά τα έσοδα δεν τα σκεφτόμαστε μόνο για μισθούς ή άλλα πράγματα της εκκλησίας. Το 40% θα βοηθά αυτή την κατάσταση. Το άλλο 40% πηγαίνει στην Παιδεία. Τα υπόλοιπα πηγαίνουν σε άλλες ανάγκες. Και ένα 5-10% πηγαίνουν σε Εκκλησίες πιο φτωχές από εμάς.

Στην Εκκλησία της Αλβανίας δώσαμε [...] έμφαση στη νεολαία. Για μας η νεολαία δεν είναι το μέλλον αλλά το παρόν. Φροντίσαμε με κατασκηνώσεις, κατηχητικά σχολεία, με οργάνωση κέντρων νεολαίας [...]. Είμαστε μια εκκλησία ανοιχτή σε όλο τον κόσμο και την κοινωνία [...]. Αρχίσαμε με Νηπιαγωγεία. Τώρα έχουμε 20 νηπιαγωγεία σε διάφορα μέρη. Προχωρήσαμε με Δημοτικά, με Γυμνάσια, με Λύκεια. Τολμήσαμε να δημιουργήσουμε και ΙΕΚ. Το τελευταίο «πείραμά μας» [...], προχωρήσαμε και σε Πανεπιστήμιο. Σε όλους αυτούς τους τομείς έπρεπε να βοηθούμε. Τα χρήματα [...] δεν έγιναν μόνο κτίσματα. Έχουμε κτίσει βέβαια 150 νέες Εκκλησίες και έχουμε [...] επισκευάσει άλλες 160. Πολλά όμως από αυτά τα χρήματα έμπαιναν στην άκρη για την εκπαίδευση και την υγεία. Είδατε την Κλινική που έγινε. [...] Η Κλινική είναι μια ευλογία από τον Θεό και έχει μόνο τα καλύτερα μηχανήματα, καινούργια [...]. Ποτέ δεν δέχτηκα μεταχειρισμένα. Θυμάμαι τη μητέρα μου που έλεγε: στους φτωχούς ποτέ δεν θα δώσεις μεταχειρισμένα ρούχα. [...] Στο Δυρράχιο έχουμε ιδρύσει Θεολογική Ακαδημία [...].

Εμείς [...] ακτινοβολούμε αυτό που έχουμε. Το μοιράζουμε, δεν κρατούμε τίποτε για τον εαυτό μας. [...] Από την πρώτη στιγμή φροντίσαμε να έχουμε εξαιρετες σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους που αναζητούσαν τον Θεό. Αυτό που προσπάθησα αμέσως ήταν ένας διάλογος. Όχι πια θρησκευολογικός, αλλά ένας διάλογος ζωής. Έχουμε κοινά προβλήματα και τα αντιμετωπίζουμε μαζί με πολύ σεβασμό. [...] Πιστεύω απόλυτα ότι βασικός ρόλος της εκκλησίας είναι η καταλλαγή. [...] Στην Ελλάδα αντιμετωπίσαμε σωστά την προσφυγική κρίση. [...] Για μένα το πιο συγκινητικό είναι εκείνες οι γιαγιάδες που έπαιρναν τα μικρούλια τα προσφυγόπουλα και τους έδιναν γάλα. Είναι μια συντριπτική εικόνα μεγαλείου. [...] Αυτό το DNA της αγάπης, του σεβασμού στον ξένο, στον άγνωστο, αυτό είναι [...] η μεγάλη περιουσία που έχουμε ως λαός. [...] Δεν θυσιάζεσαι εύκολα, αν δεν έχεις έμπνευση. Αν δεν έχεις αγάπη, γιατί να θυσιαστείς;

Ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος. (2017) EPT1
(στην εκπομπή ΕΠΩΝΥΜΩΣ, αποφώνηση) (08.01.2017)

2.2. ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ: Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Επίπεδα έκφρασης της Θείας Ευχαριστίας στην ιστορία και στην καθημερινότητα.

Με βάση τα ερωτήματα που ακολουθούν θα δημιουργήσουμε στον πίνακα τέσσερις στήλες όπου θα καταγράψουμε τις απαντήσεις σας σε κάθε ένα από τα ερωτήματα: Για ποιο λόγο οι άνθρωποι λένε «ευχαριστώ» σε κάποιον; Με ποιους τρόπους εκφράζουν την ευχαριστία τους οι άνθρωποι στους ανθρώπους; Για ποιο λόγο οι άνθρωποι λένε «ευχαριστώ» στον Θεό; Με ποιους τρόπους εκφράζουν την ευχαριστία τους οι άνθρωποι στον Θεό;

Η Θεραπεία των δέκα λεπρών (Λκ 17, 11-19)

Πηγαίνοντας ο Ιησούς προς την Ιερουσαλήμ, περνούσε ανάμεσα από τη Σαμάρεια και τη Γαλιλαία. Καθώς έμπαινε σ' ένα χωριό, τον συνάντησαν δέκα λεπροί· στάθηκαν λοιπόν από μακριά και του φώναζαν δυνατά: «Ιησού, αφέντη, ελέησέ μας!». Βλέποντάς τους εκείνος τούς είπε: «Πηγαίνετε σας εξετάσουν οι ιερείς». Και καθώς πήγαιναν, καθαρίστηκαν από τη λέπρα. Ένας απ' αυτούς, όταν είδε ότι θεραπεύτηκε, γύρισε δοξάζοντας με δυνατή φωνή τον Θεό, έπεσε με το πρόσωπο στα πόδια του Ιησού και τον ευχαριστούσε. Κι αυτός ήταν Σαμαρείτης. Τότε ο Ιησούς είπε: «Δε θεραπεύτηκαν και οι δέκα; Οι άλλοι εννιά πού είναι; Κανένας τους δε βρέθηκε να γυρίσει να δοξάσει τον Θεό παρά μόνο τούτος εδώ ο αλλοεθνής;». Και σ' αυτόν είπε: «Σήκω και πήγαινε στο καλό· η πίστη σου σε έσωσε».

Θεία Ευχαριστία, η ταυτότητα της Εκκλησίας

Αφού διαβάσουμε τα παρακάτω αποσπάσματα από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη και τη Θεία Λειτουργία σχετικά με το νόημα της θυσίας προς τον Θεό και της θυσίας του Θεανθρώπου Χριστού στον σταυρό (σε σύνδεση με τη Θεία Ευχαριστία) ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε ομοιότητες και διαφορές και να τις ανακοινώσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

1. Παλαιά Διαθήκη:

- ♦ Γεν 4, 3-4: «Ο Κάιν πρόσφερε στον Κύριο θυσία από τους καρπούς της γης. Ο Αβελ πρόσφερε κι αυτός από τα πρωτότοκα πρόβατα του κοπαδιού του και μάλιστα τα παχύτερα μέρη τους».
- ♦ Αρ 15, 1-3: «Ο Κύριος έδωσε στο Μωυσή τις ακόλουθες εντολές για τους Ισραηλίτες: Όταν θα μπείτε στη χώρα που θα σας δώσω να κατοικήσετε, θα προσφέρετε στον Κύριο θυσίες. Δυνατόν να προσφέρετε από τα βόδια σας ή τα πρόβατά σας θυσία που γίνεται με φωτιά, είτε αυτή είναι ολοκαύτωμα είτε θυσία για εκπλήρωση τάματος είτε εκούσια προσφορά, είτε θυσία με την ευκαιρία κάποιας γιορτής σας – η ευωδιά αυτών των θυσιών ευχαριστεί τον Κύριο».
- ♦ Ψαλμ 51, 19: «Θυσία για το Θεό είναι το συντριμμένο πνεύμα· καρδιά ταπεινωμένη και υποταγμένη, ο Θεός δεν την καταφρονεί».

2. Καινή Διαθήκη:

- ♦ Μτ 9, 13: «Και πηγαίνετε να μάθετε τι σημαίνει, αγάπη θέλω και όχι θυσία».
- ♦ Ρωμ 12, 1: «Ο Θεός, αδερφοί, μας έδειξε το έλεός του. Σας παρακαλώ, λοιπόν, να του προσφέρε-

τε όλο τον εαυτό σας θυσία ζωντανή, άγια, ευπρόσδεκτη στον Θεό. Αυτή είναι η πραγματική πνευματική σας λατρεία».

- ♦ Εβρ 9, 14: «Αυτός [ο Χριστός], έχοντας το Πνεύμα του Θεού, πρόσφερε τον εαυτό του άψογη θυσία στον Θεό, κι έτσι θα καθαρίσει τη συνείδησή σας από τα έργα που οδηγούν στο θάνατο, για να μπορείτε να λατρεύετε τον αληθινό Θεό».
- ♦ Εβρ 13, 15-16: «Ας προσφέρουμε, λοιπόν, συνεχώς στον Θεό δια του Ιησού σαν θυσία τον ύμνο μας, δηλαδή τον καρπό των χειλιών μας, που ομολογούν το μεγαλείο του. Μην ξεχνάτε ακόμα να κάνετε το καλό και να μοιράζεστε με τους άλλους ό,τι έχετε. Με τέτοιες θυσίες ευχαριστείται ο Θεός».
- ♦ Εφ. 5, 2: «Μιμηθείτε λοιπόν τον Θεό, αφού είστε αγαπητά του παιδιά· να συμπεριφέρεστε με αγάπη κατά το πρότυπο του Χριστού, που μας αγάπησε κι έδωσε τη ζωή του για μας, προσφορά και θυσία που τη δέχεται ευχάριστα ο Θεός».

3. Θεία Λειτουργία Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου (ενδεικτικά):

Ευχή της Προσκομιδής (Λειτουργία Ι. Χρυσοστόμου)

Κείμενο

Κύριε ό Θεός ό παντοκράτωρ, ό μόνος άγιος, ό δεχόμενος θυσίαν αινέσεως παρά τών επικαλουμένων σε έν όλη καρδιά, πρόσδεξαι και ήμών τών άμαρτωλών τήν δέησιν και προσάγαγε τῷ άγίῳ σου θυσιαστηρίῳ· και ικάνωσον ήμᾶς προσενεγκεῖν σοι δῶρά τε και θυσίας πνευματικᾶς ύπερ τών ήμετέρων άμαρτημάτων και τών τοῦ λαοῦ άγνοημάτων. Και καταξίωσον ήμᾶς εύρεῖν χάριν ένώπιόν σου, τοῦ γενέσθαι σοι εύπρόσδεκτον τήν θυσίαν ήμῶν, και έπισκηνώσαι τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ άγαθόν έφ' ήμᾶς και επί τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα και επί πάντα τόν λαόν σου.

Μετάφραση

Κύριε, Θεέ παντοκράτορα, εσύ που είσαι ο μόνος άγιος, που δέχεσαι **θυσία** δοξολογίας από 'κείνους που μ' όλη την καρδιά τους σε επικαλούνται, δέξου και από εμάς τους αμαρτωλούς τη δέησή μας και φέρ' την στο άγιο και ουράνιο **θυσιαστήριό** σου – και κάνε μας ικανούς να σου προσφέρουμε δώρα και πνευματικές **θυσίες** για τη συγχώρηση των δικών μας (των ιερέων) αμαρτημάτων και 'κείνων που από άγνοια κάνει ο λαός. Και αξίωσέ μας να 'χουμε τη θεία σου χάρη, για να 'ναι καλοδεχόμενη από σένα η **θυσία** μας και να παραμείνει σε μας το Άγιο Πνεύμα της χάρης σου και σ' αυτά εδώ τα τίμια δώρα και σ' όλο το λαό σου.

Σχολικό βιβλίο Ορθοσκευτικών Α' Λυκείου, ΔΕ 15, σ. 87.

1. Θεία Λειτουργία

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Διάκονος

Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετά φόβου· πρόσχωμεν τήν άγιαν άναφοράν έν εἰρήνῃ προσφέρειν.

Χορός: **Ἐλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.**

Ἱερεύς:

Ἄξιον και δίκαιον σε ύμνεῖν, σε εύλογεῖν, σε αἰνεῖν, σοι εύχαριστεῖν, σε προσκυνεῖν έν παντί τόπῳ τῆς δεσποτείας σου. Σύ γάρ εἶ Θεός

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Διάκονος

Ἄς σταθοῦμε καλά· ἄς σταθοῦμε με φόβο· ἄς προσέξουμε να προσφέρωμε τήν άγια άναφορά με εἰρήνη.

Χορός: Εἰρηνική ή αγάπη μας, δοξαστική ή θυσία μας.

Ἱερεύς:

Ἄξιο και δίκαιο εἶναι να σε ύμνοῦμε, να σε εύλογοῦμε, να σε δοξολογοῦμε, να σε εύχαριστοῦμε και να σε προσκυνοῦμε σε κάθε τόπο που κυβερνᾷ

ἀνέκφραστος, ἀπερινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος, αἰὶ ὦν ὡσαύτως ὦν· σὺ καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον. Σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες καὶ παραπεσόντας ἀνέστησας πάλιν καὶ οὐκ ἀπέστης πάντα ποιῶν ἕως ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγες καὶ τὴν βασιλείαν σου ἐχαρίσω τὴν μέλλουσαν. Ὑπὲρ τούτων ἀπάντων **εὐχαριστοῦμέν** σοι καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ· ὑπὲρ πάντων ὧν ἴσμεν καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν, τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν εὐεργεσιῶν, τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων. **Εὐχαριστοῦμέν** σοι καὶ ὑπὲρ τῆς λειτουργίας ταύτης, ἣν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι κατηξίωσας, καίτοι σοι παρεστήκασιν χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεείμ, ἐξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτά.
[...]

Ἱερεύς

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων, Δέσποτα φιλόνηρωπε, βοῶμεν καὶ λέγομεν· Ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος, σὺ καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον. Ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος καὶ μεγαλοπρεπῆς ἡ δόξα σου· ὃς τὸν κόσμον σου οὕτως ἠγάπησας, ὥστε τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ δοῦναι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Ὅς ἐλθὼν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἀγιασας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών·
Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
Χορὸς: Ἀμήν.

Ἱερεύς

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
Χορὸς: Ἀμήν.

ἡ πρόνοιά σου. Γιατὶ ἐσύ 'σαι Θεός, ποὺ δὲν μπορούμε νὰ ἐκφράσουμε μὲ τὸ λόγο, οὔτε νὰ σὲ βάλουμε στὸ νοῦ μας, οὔτε νὰ σὲ δοῦμε μὲ τὰ μάτια, οὔτε νὰ σὲ καταλάβουμε· δὲν ἀλλάζεις ποτὲ καὶ εἶσαι πάντα καὶ παντοῦ ὁ ἴδιος, ἐσύ καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σου. Σὺ ἀπὸ τὸ μηδὲν μᾶς ἔδωσες ὕπαρξη κι ὅταν ξεπέσαμε πάλι μᾶς σήκωσες καὶ δὲν ἔπαψες νὰ κάνης τὰ πάντα, ὥσπου μᾶς ἀνέβασες στὸν οὐρανὸ καὶ μᾶς χάρισες τὴ μέλλουσα βασιλεία σου. Για ὄλ' αὐτά, σένα εὐχαριστοῦμε, τὸν Πατέρα καὶ τὸν μονογενῆ σου Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· γιὰ ὄλ' αὐτά, ὅσα ξέρομε κι ὅσα δὲν ξέρομε, γιὰ ὅσες βλέπομε κι ὅσες δὲν βλέπομε εὐεργεσίες, ποὺ ἔκαμες σὲ μᾶς. Σὲ εὐχαριστοῦμε καὶ γι' αὐτὴν ἐδῶ τὴ λειτουργία, ποὺ καταδέχτηκες νὰ δεχθῆς ἀπὸ τὰ χέρια μας, ἂν καὶ σὲ παραστέκουν χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ ἑκατομμύρια ἀγγέλων, τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεείμ, ποὺ μὲ ἔξι φτεροῦγες, μὲ πολλὰ μάτια, πετοῦν καὶ φτερουγίζουν [...]

Ἱερεύς

Μαζὶ μὲ αὐτὲς καὶ μεῖς τίς ἅγιες δυνάμεις, Δέσποτα φιλόνηρωπε, μεγαλόφωνα λέμε· Ἅγιος εἶσαι καὶ πανάγιος, ἐσύ καὶ ὁ μονογενῆς Υἱὸς σου καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σου· Ἅγιος εἶσαι καὶ πανάγιος καὶ μεγαλόπρεπη εἶναι ἡ δόξα σου· ἐσύ, ποὺ τόσο ἀγάπησες τὸν κόσμον σου, ὥστε νὰ δώσης τὸν μονογενῆ σου Υἱόν, γιὰ νὰ μὴ χαθῆ κανένας ποὺ πιστεύει σ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχη αἰώνια ζωὴ. Ἐκεῖνος, ὅταν ἦλθε κι ἔκαμε ὅλα ὅσα εἶχες οἰκονομήσει γιὰ μᾶς, τὴ νύχτα ποὺ παραδινότανε, μᾶλλον δὲ ὁ ἴδιος παράδινε τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου, πῆρε ψωμὶ στὰ ἅγια κι ἀμόλυντα κι ἀναμάρτητα χέρια του, εὐχαρίστησε καὶ τὸ εὐλόγησε, τὸ ἁγιασε καὶ τὸ ἔκοψε, τὸ ἔδωσε στοὺς ἀγίους μαθητὲς του καὶ ἀποστόλους καὶ εἶπε·
Λάβετε, φάγετε· αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου, ποὺ κόβεται καὶ προσφέρεται γιὰ σᾶς, γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν.
Χορὸς: Ἀμήν.

Ἱερεύς

Πιεῖτε ἀπ' αὐτοῦ ὅλοι· αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου, τὸ αἷμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ποὺ χύνεται γιὰ σᾶς καὶ γιὰ ὅλους, γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν.
Χορὸς: Ἀμήν.

Ἱερεὺς

*Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐν-
τολῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημέ-
νων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριημέρου
ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως,
τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐν-
δόξου πάλιν παρουσίας,*

*Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πά-
ντα καὶ διὰ πάντα.*

[...]

Ἱερεὺς

*Ἔτι προσφερόμεν σοὶ τὴν **λογικὴν ταύτην καὶ
ἀναίμακτον λατρείαν**, καὶ παρακαλοῦμέν σε
καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατάπεμψον τὸ
Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προ-
κείμενα δῶρα ταῦτα. Καὶ ποιήσον τὸν μὲν
ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.
Ἀμήν· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἶμα
τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν· μεταβαλὼν τῷ Πνεύ-
ματί σου τῷ Ἁγίῳ. Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.*

*Ὅστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆ-
ψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινω-
νίαν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, εἰς βασιλείας
οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς
σέ, μὴ εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα. Ἔτι προσφέ-
ρομέν σοὶ τὴν **λογικὴν ταύτην λατρείαν** ὑπὲρ
τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων προπατόρων,
πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστό-
λων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμο-
λογητῶν, ἐγκρατευτῶν καὶ παντὸς πνεύματος
δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου.*

Ἱερεὺς

*Μὲ τὴν ἀνάμνηση λοιπὸν αὐτῆς τῆς σωτήριας ἐν-
τολῆς καὶ ὅλων ὅσα ἔγιναν γιὰ μᾶς, ποὺ εἶναι ὁ
σταυρός, ὁ τάφος, ἡ τριήμερη ἀνάσταση, ἡ ἀνάλη-
ψη στοὺς οὐρανοὺς, ἡ καθέδρα στὰ δεξιὰ τοῦ Πα-
τέρα, ἡ δεύτερη καὶ ἔνδοξη πάλι παρουσία,
Τὰ δικά σου ἀπ' τὰ δικά σου προσφέρομε σ' ἐσένα
σὲ κάθε καιρὸ καὶ γιὰ ὅλες τὶς εὐεργεσίες.*

[...]

Ἱερεὺς

*Σοῦ προσφέρομε ἀκόμα αὐτὴ τὴ λογικὴ καὶ ἀναί-
μακτη λατρεία καὶ σὲ παρακαλοῦμε καὶ δεόμεστε
καὶ ἱκετεύομε· στείλε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σου ἐπάνω
σ' ἐμᾶς κι ἐπάνω σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ δῶρα. Καὶ κάμε
αὐτὸν τὸν ἄρτο τίμιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν.
Κι αὐτὸν τὸν οἶνο, ποὺ εἶναι μέσα σὲ τοῦτο τὸ πο-
τήριο, τίμιο αἶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν. Καὶ κάμε
τούτη τὴ μεταβολὴ μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σου. Ἀμήν.
Ἀμήν. Ἀμήν.*

*Ὅστε σὲ 'κείνους ποὺ μεταλαβαίνουν νὰ γίνουν γιὰ
νὰ γαληνέψη ἡ ψυχὴ τους, γιὰ νὰ συγχωρεθοῦν οἱ
ἁμαρτίες τους, γιὰ νὰ λάβουν τὶς δωρεὲς τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, γιὰ νὰ πάρουν θέση στὴ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν, γιὰ νὰ ἔχουν παρρησία ἐνώπιόν σου κι ὄχι
γιὰ νὰ ἁμαρτήσουν καὶ νὰ κατακριθοῦν. Ἀκόμα σοῦ
προσφέρομε τὴ λογικὴ αὐτὴν ἐδῶ λατρεία γιὰ 'κεί-
νους ποὺ ἀναπαύθηκαν μὲ πίστη, προπάτορες, πα-
τέρες, πατριάρχες, προφῆτες, ἀποστόλους, κήρυκες,
εὐαγγελιστές, μάρτυρες, ὁμολογητές, ἀσκητές, καὶ
γιὰ κάθε δίκαιο ἄνθρωπο ποὺ τελειώθηκε μὲ πίστη.*

Απόδοση στη νεοελληνική: Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης Διονύσιος

2. Ἁγίου Νικόλαου Καβάσιλα, Ερμηνεία της Θείας Λειτουργίας

Τα τίμια δῶρα

Το ψωμί και το κρασί που προσφέρουν οι πιστοί για τη λειτουργία, τα οποία συμβολίζουν το σώμα και το αίμα του Κυρίου, δεν τοποθετούνται από την αρχή στο Θυσιαστήριο για τη **θυσία**, αλλά πρώτα τοποθετούνται στην αγία Πρόθεση και αφιερώνονται στο Θεό σαν δῶρα τίμια – αυτή είναι πλέον και η ονομασία τους.

Προσφέρουμε στο Θεό ψωμί και κρασί, γιατί αυτά αποτελούν τροφή αποκλειστικά ανθρώπινη, με την οποία συντηρείται και εκδηλώνεται η ζωή μας. Γι' αυτό και πιστεύεται πως, όταν προσφέρει κανείς τροφή, είναι σαν να προσφέρει την ίδια τη ζωή. [...] Ἄλλωστε ο Κύριος παρήγγειλε να Του προσφέρουμε ψωμί και κρασί, κι Αυτός πάλι [...] μας αντιπροσφέρει την αιώνια ζωή. [...]

Αγία αναφορά

«Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου. Πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν», προτρέπει πάλι ο ἱερέας. Δηλαδή: «Ας σταθούμε γερὰ σε ὅσα ομολογήσαμε με το “Πιστεύω...”, χωρίς να κλονιζόμαστε ἀπὸ τους αιρετικούς. Ας σταθούμε με φόβο, γιατί εἶναι μεγάλος ο κίνδυνος να πλανηθούμε. Ὅταν ἔτσι σταθεροί παραμένουμε στην πίστη, τότε ας προσφέρουμε τα δῶρα μας στον Θεό με εἰρήνη». [...]

Ο ἱερέας [...] καταλήγει με την εκφώνηση: «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα, [...]». Με τούτα τα λόγια εἶναι σαν να λέει στον ουράνιο Πατέρα: «Σου προσφέρουμε την ἴδια εκείνη προσφορά που ο ἴδιος ο Μονογενὴς Σου Υἱὸς πρόσφερε σ’ Εσένα, τον Θεό και Πατέρα. Και προσφέροντάς την, Σ’ ευχαριστούμε, γιατί κι Εκείνος προσφέροντάς την Σ’ ευχαριστούσε. Τίποτα δικό

Ἡ Μετάληψη των Αποστόλων,
Μονή Στουπένιτσα (Σερβία), 13ος αι

μας δεν προσθέτουμε σε αὐτή την προσφορά των δῶρων. Γιατί δεν εἶναι δικά μας ἔργα τούτα τα δῶρα, ἀλλὰ δικά Σου δημιουργήματα. Ούτε και δική μας ἐπιπόνηση εἶναι αὐτός ο τρόπος της λατρείας, ἀλλὰ Εσύ μας τον δίδαξες κι Εσύ μας παρακίνησες να Σε λατρεύουμε με αὐτὸν τον τρόπο. Γι’ αὐτό, ὅσα Σου προσφέρουμε, εἶναι ἐξ ολοκλήρου δικά Σου [...].

Την ἴδια στιγμή ο ἱερέας προσπίπτει και ικετεύει θερμὰ τον Θεό. Παρακαλεῖ για τα δῶρα που ἔχει μπροστά του, ὥστε να δεχθὸν το πανάγιο και παντοδύναμο Πνεῦμα Του και να μεταβληθὸν ο μὲν ἄρτος στο ἴδιο το ἅγιο σῶμα του Χριστοῦ, ο δε οἶνος στο ἴδιο το ἀχραντο αἷμα Του.

Μετὰ ἀπ’ αὐτές τις εὐχές, ἡ θεία ἱεουργία ολοκληρώθηκε! Τα δῶρα αγιάστηκαν! Ἡ θυσία πραγματοποιήθηκε! [...] Γιατί ο ἄρτος [...] εἶναι το ἴδιο το πανάγιο σῶμα του Κυρίου [...].

Και πιστεύουμε πως ἔτσι εἶναι, γιατί ο ἴδιος ο Κύριος εἶπε: «Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου [...] τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου» (Μαρκ. 14:22, 24). Και γιατί ὁ ἴδιος παρήγγειλε στους Αποστόλους και σ’ ὅλη την Ἐκκλησία: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» (Λουκ. 22:19). Δεν θα πρόσταζε να επαναλαμβάνουν αὐτό το μυστήριο, ἀν δεν εἶχε σκοπὸ να τους δώσει δύναμη να το ἐπιτελοῦν. Και ποια εἶναι ἡ δύναμη; Το Ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτό εἶναι που με το χέρι και τη γλῶσσα των ἱερέων τελεσιουργεῖ τα μυστήρια. Ο λειτουργὸς εἶναι υπηρέτης της χάριτος του ἁγίου Πνεύματος, χωρίς να προσφέρει τίποτε ἀπὸ τον εαυτό του. Γι’ αὐτό και δεν ἔχει σημασία ἀν τύχει να εἶναι ο ἴδιος γεμάτος αμαρτίες.

3. Θεία Λειτουργία, ἡ θυσία του Χριστοῦ

Ἡ Θεία Λειτουργία ἢ ἡ θεία Ευχαριστία εἶναι ἡ ἴδια θυσία που ἔκαμε ο Ἰησοῦς Χριστὸς, προσφέροντάς της τον εαυτό του για τη σωτηρία του κόσμου. Το βράδυ στο μυστικὸ δείπνο, ἔκοψε το ψωμί, ἔδωκε στους μαθητές του και τους εἶπε· «Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου...». Ευλόγησε ὕστερα το ποτήριο, ἔδωκε τους μαθητές του και τους εἶπε· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου...». Και τις δυο φορές εἶπε καθαρά και ἐννοοῦσε κυριολεκτικὰ αὐτό που ἔλεγε· «αὐτό εἶναι τὸ σῶμα μου» και «αὐτό εἶναι τὸ αἷμα μου». Ἀλλὰ δεν τους εβεβαίωσε μόνο γι’ αὐτό, ἀλλὰ και τους ἔδωκε ἐντολή και τους εἶπε· «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν», αὐτό να το κάνετε για να με ἐνθυμείσθε. Ἔτσι, λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία τώρα, με την ἐντολή του Ἰησοῦ Χριστοῦ, τελεῖ τὴ θεία Λειτουργία και συνεχίζει την ἴδια θυσία και το Μυστήριο της θείας Ευχαριστίας.

Μέσα στα λόγια του Ἰησοῦ Χριστοῦ προς τους μαθητές του εἶναι και ἡ συνέχιση της **θυσίας** και ἡ

κοινωνία από το σώμα και το αίμα του. Η λειτουργία δηλαδή και η θεία Ευχαριστία δεν είναι μόνο θυσία και ανάμνηση του μυστικού δείπνου, αλλά και η κοινωνία των πιστών. [...]

[Για τη φράση του λαού (χορού): *Ἐλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως*]:

...Ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός επιβεβαιώνει το λόγο του Προφήτη· «Ἐλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν», που θα πει πως ο Θεός, αντί για άλλη θυσία, προτιμά και θέλει από τους ανθρώπους συμπάθεια και αγαπητική διάθεση μεταξύ τους. [...] Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος επιμένει στην κοινωνική διάσταση της ειρήνης, στη σημασία δηλαδή που έχει η θυσία του Ιησού Χριστού για την ειρήνη μεταξύ των ανθρώπων· [...]. Αν λοιπόν [λέει ο Χρυσόστομος] η θυσία έγινε και γίνεται για να έχεις ειρήνη με τον αδελφό σου, αλλά εσύ δεν το κατορθώνεις αυτό, τότε άδικα μετέχεις στη θυσία.

Ψαριανός, Δ., Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης (1986). *Η Θεία Λειτουργία*. Αθήνα: Αποστολική Διακονία, σ. 1-6, 306-309.

4. Μυσταγωγία

Η «είσοδος των αγίων μυστηρίων» (η Μεγάλη Είσοδος) υπενθυμίζει στον πιστό τη θεϊκή οικονομία για τη σωτηρία του ανθρώπου. Η σωτηρία αυτή πραγματοποιήθηκε με τη σταυρική θυσία, την οποία συμβολίζει η Μεγάλη Είσοδος.

[...] κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας ο πιστός ακολουθεί μια διαδρομή πνευματικής μύησης και ανύψωσης από τα ατελέστερα στα τελειότερα, από τη γη στον ουρανό, από την ανθρώπινη στην αγγελική κατάσταση και, τελικά, στη θέωση. Μέσα από τη γνώση της διδασκαλίας του Κυρίου (Ευαγγέλιο), τη συστράτευση με τους αγγέλους για τη δοξολογία του Θεού (Τρισάγιος Ὑμνος), την επίγνωση των ευεργεσιών του Θεού για τον άνθρωπο (Μεγάλη Είσοδος – Σύμβολο της Πίστεως), ο άνθρωπος εγκαταλείπει το «γήινο φρόνημα», συνειδητοποιεί την υιοθεσία του από τον Θεό και επιτυγχάνει την ένωση μαζί του (Θεία Μετάληψη).

Μάξιμος Ομολογητής, Μυσταγωγία.

Η Εκκλησία ως ευχαριστιακή σύναξη.

Ας χωριστούμε σε ομάδες και ας μελετήσουμε τα παρακάτω καινοδιαθηκικά χωρία και θεολογικά κείμενα με θέμα την ευχαριστιακή στάση/διάθεση του ανθρώπου απέναντι στον Θεό διαχρονικά. Στη συνέχεια, σε ένα φύλλο χαρτί ας γράψουμε (στο κέντρο) τις λέξεις «Ευχαριστία-Θεία Ευχαριστία». Στη συνέχεια ας προσπαθήσουμε να σημειώσουμε και να συνδέσουμε με την κεντρική έννοια ή/και μεταξύ τους τις πληροφορίες των κειμένων. Θα έχουμε υπόψη μας επιπλέον τρεις χρονικούς άξονες [Πριν την Πτώση/Εποχή του Χριστού (Μυστικός Δείπνος)/Πρώτοι χριστιανικοί χρόνοι/Σήμερα], προκειμένου να ομαδοποιήσουμε καλύτερα το υλικό μας. Τα βασικά συμπεράσματα θα κοινοποιηθούν στην ολομέλεια μέσα από τις «κάρτες γνώσεων» που θα δημιουργήσουμε κατά τη διάρκεια.

1. Καινή Διαθήκη (για τη Θεία Λειτουργία):

- ♦ Λκ 22,17-20: «Υστερα πήρε το ποτήρι, έκανε ευχαριστήρια προσευχή και είπε: «Πάρτε το αυτό και μοιράστε το μεταξύ σας· σας λέω πως από 'δω και πέρα δε θα ξαναπιώ απ' τον καρπό του αμπελιού, ώσπου να έρθει η βασιλεία του Θεού». Υστερα πήρε ψωμί και, αφού έκανε ευχαριστήρια προσευχή, το κομματίασε και τους το έδωσε λέγοντας: «Αυτό είναι το σώμα μου, που παραδίνεται για χάρη σας· αυτό που κάνω τώρα, να το κάνετε στην ανάμνησή μου». Το ίδιο, μετά το δείπνο, πήρε και το ποτήρι λέγοντας: «Αυτό το ποτήρι είναι η νέα διαθήκη, που επισφραγίζεται με το αίμα μου το οποίο χύνεται για χάρη σας».

- ♦ Α΄ Κορ 10, 16: «Όταν πίνουμε το ποτήριο της ευχαριστίας, με το οποίο ευχαριστούμε τον Θεό, δεν κοινωνούμε με το αίμα του Χριστού; Κι όταν κόβουμε και μοιράζουμε τον άρτο, τρώγοντάς τον δεν κοινωνούμε με το σώμα του Χριστού;».
- ♦ Α΄ Κορ 11, 28: «Γι' αυτό πρέπει να εξετάζει κανείς προσεκτικά τον εαυτό του, και τότε να τρώει από τον άρτο και να πίνει από το ποτήριο».

2. Θεία Λειτουργία, Θεία Ευχαριστία

...Αλλά πολλές φορές... τη θεία Λειτουργία την ονομάσαμε και θεία Ευχαριστία. Γιατί η αγία αναφορά είναι μια προσφορά ευχαριστίας στον Θεό, καθώς το ακούσαμε στην προτροπή του ιερέα:

«Εύχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ» [...]. Ο λειτουργός ιερέας, παίρνοντας τη φωνή του λαού «Άξιον και δίκαιον», αρχίζει την **ευχή της ευχαριστίας**. «Άξιον και δίκαιον σέ ὕμνεϊν, σέ εὐλογεῖν, σέ αἰνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σέ προσκυνεῖν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου [...]

[...] Η ευχή της αναφοράς είναι ευχή ευχαριστίας.

[...] Ο Ιησούς Χριστός ονομάζει το αίμα του αίμα της καινής διαθήκης, δηλαδή της νέας συμφωνίας μεταξύ του Θεού και των ανθρώπων. Η παλαιά συμφωνία επικυρώθηκε με τις θυσίες και το αίμα των ζώων· η νέα συμφωνία επικυρώθηκε με τη θυσία και το τίμιο αίμα του Ιησού Χριστού... Ο αμνός του Πάσχα στην παλαιά διαθήκη είναι η προτύπωση του Ιησού Χριστού στη θυσία του σταυρού. [...] Ο Ιησούς Χριστός προσφέρθηκε θυσία στο σταυρό για τις αμαρτίες του κόσμου [...]. Τη νύχτα πριν από το θάνατό του καθιέρωσε μια αληθινή θυσία ειρήνης και ευχαριστίας, τη Θεία Ευχαριστία.

Ψαριανός, Δ., Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης (1986). Η Θεία Λειτουργία. Αθήνα: Αποστολική Διακονία, σ. 323, 330, 335-336.

3. Η ευχαριστιακή ζωή

Η ευχαριστιακή ζωή στον Παράδεισο

Ο Πανάγαθος Θεός έπλασε τον άνθρωπο από αγάπη, ελεύθερα, για να συμμετάσχει στην Ζωή Του. Τον επροίκισε με σπάνια χαρίσματα, το λογικό, το αυτεξούσιο, την αγαπητική δύναμη. Όλα αυτά αποτελούν το «κατ' εικόνα». Του έδωσε τα χαρίσματα αυτά για να μπορέσει να ζήσει σε κοινωνία με τον Θεό, να αγαπά τον Θεό, να συνομιλή με τον Θεό, να προσφέρεται στον Θεό. Σύμφωνα με το πρώτο κεφάλαιο της Γενέσεως ο άνθρωπος ζούσε στον Παράδεισο ευτυχισμένα, μέσα στην αγάπη του Ουράνιου Πατέρα. [...] Μέσα στον Παράδεισο ο Πανάγαθος Θεός τοποθέτησε τον άνθρωπο ως βασιλέα, να χρησιμοποιήσει όλα τα αγαθά που του έδωσε και χρησιμοποιώντας και εξουσιάζοντας αυτά σωστά να τα προσφέρει με ευχαριστία στον Θεό. Προσφέροντας δε στον Θεό την ευχαριστία για όλα τα δώρα που του έδωσε, να είναι συγχρόνως και ιερέας.

Έτσι ο πρώτος άνθρωπος ήταν βασιλεύς και ιερέας. Μπορούσε να δέχεται τα πρόσωπα, τους άλλους ανθρώπους, τα πράγματα, τον εαυτό του, ως δώρα του Θεού και ευχαριστώντας τον Θεό να τα επαναπροσφέρει πάλι στον Θεό και Πατέρα του ως θυσία: [...] είχε ως κέντρο της ζωής τον Θεό· όλα τα δεχόταν ως δώρα του Θεού και όλα τα επέστρεφε στον Θεό ως δώρα δικά Του. [...] Αυτή ήταν η ζωή των πρώτων ανθρώπων [...]. Όλη τους η ζωή ήταν μια ευχαριστία, μια εκδήλωση ευγνωμοσύνης προς τον Ουράνιο Πατέρα. Ήταν μια ζωή αγαπητική. Ό,τι έκανε ο άνθρωπος ήταν μια έκφραση αγάπης προς τον Θεό και προς τον συνάνθρωπό του. Επιτελούσε τρόπον τινά μια Θεία Λειτουργία, την Λειτουργία του Παραδείσου. [...]

Καψάνης, Γέροντας Γεώργιος, Προηγούμενος Ι. Μ. Οσίου Γρηγορίου.

4. Εκκλησία = Ευχαριστία

Στα αρχαιότερα κείμενα της Καινής Διαθήκης που κατέχομε, δηλαδή στις επιστολές του Αποστόλου Παύλου, ο όρος «Εκκλησία» χρησιμοποιείται για να δηλώσει την τοπική Εκκλησία, όχι σε οποια-

δήποτε μορφή Της, αλλά στη Σύναξή της για τη Θ. Ευχαριστία. [...]

Μια άλλη μαρτυρία της ταυτίσεως της Ευχαριστιακής Συνάξεως με την Εκκλησία είναι η φράση «**κατ' οίκον εκκλησία**», που απαντούμε πάλι στον Απ. Παύλο. Η κρατούσα άποψη είναι ότι η φράση αυτή εδήλωνε τη Σύναξη της τοπικής Εκκλησίας σε ένα από τα σπίτια των μελών της Εκκλησίας για να τελέσουν την Ευχαριστία [...]

[...] Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι ο Ορθόδοξος Λαός μας, ζυμωμένος με την εκκλησιολογία αυτή, έχει ταυτίσει τον όρο «Εκκλησία» με τον χώρο όπου τελείται η Ευχαριστία: «**Πηγαίνω στην Εκκλησία**», αντί πηγαίνω στο Ναό. Δεν θα γινόταν αυτό, αν δεν ήταν ριζωμένος βαθιά στη συνείδηση του Λαού μας αυτός ο ταυτισμός Εκκλησίας και Ευχαριστίας. [...]

«... [με το Βάπτισμα] έχουμε μια οντολογική αλλαγή, ότι ο άνθρωπος πρέπει να μπει πλέον σε μια νέα σχέση με τον κόσμο. Δεν μπορεί να είναι κανείς βαπτισμένος και να είναι μακριά από την βίωση της Κοινότητας της Εκκλησίας, γι' αυτό Βάπτισμα σημαίνει συγχρόνως και τοποθέτηση μέσα στην Κοινότητα της Εκκλησίας και κοινωνία στη Θεία Ευχαριστία.

[...] Το άλλο σημαντικό στοιχείο απ' την εμπειρία της Θείας Ευχαριστίας είναι ότι κάνει τη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό σχέση που περνάει μέσα από τους άλλους. Μπορεί κανείς εύκολα να δημιουργήσει μια σχέση με τον Θεό, η οποία να παραγνωρίζει, να παραμερίζει τον πλησίον. Αυτή είναι μια επικίνδυνη κατάσταση, η οποία μπορεί εύκολα να συμβεί έξω από την Ευχαριστιακή εμπειρία. Αλλά και στην Ευχαριστιακή εμπειρία παρεισφρεί πολλές φορές η ευσεβιστική ατομοκρατία, και βλέπει κανείς πολλές φορές έναν πιστό να πηγαίνει στη Θεία Ευχαριστία και να απομονώνεται από το υπόλοιπο Σώμα της Εκκλησίας, για να προσευχηθεί δήθεν καλύτερα, πράγμα που θα μπορούσε να το κάνει καλύτερα στο σπίτι του. Στη Θεία Λειτουργία δεν πηγαίνουμε για να προσευχηθούμε ως άτομα, πηγαίνουμε για να προσευχηθούμε μαζί με τους άλλους, ως Κοινότητα. Πρέπει, λοιπόν, να έχουμε διαρκώς συνείδηση ότι ο διπλανός μας είναι και αυτός μέλος τού ίδιου Σώματος και ότι δια μέσου της σχέσεως αυτής με τον διπλανό μας επικοινωνούμε με τον Θεό. [...] Ο άνθρωπος, λοιπόν, βιώνει [...] τη Βασιλεία του Θεού στη Θεία Ευχαριστία [...].

Γι' αυτό εμείς οι Ορθόδοξοι βιώνουμε την Εκκλησία με τρόπους, που πολλές φορές σκανδαλίζουν τους ετεροδόξους. Έχει, παραδείγματος χάριν, η Εκκλησία μας και η Θεία Ευχαριστία μια ιδιαίτερη λαμπρότητα: πολύ φως, λαμπρά άμφια, ωραία ψαλμωδία, ωραίες εικόνες, ωραία χρώματα. Όλα αυτά αποβλέπουν σε έναν σκοπό: στο να απεικονίσουν την Βασιλεία τού Θεού σε μας και να μας κάνουν να την προσευχηθούμε. [...]

Η βίωση του Μυστηρίου της Εκκλησίας, ενώ κατεξοχήν λαμβάνει χώρα μέσα στα Μυστήρια, προεκτείνεται και πέρα από τα Μυστήρια, στη ζωή του πιστού έξω από τα Μυστήρια, στις σχέσεις του με τους άλλους, στη σχέση του με τον υλικό κόσμο. [...] Αυτή η συνειδητοποίηση της συγκρούσεως μεταξύ αυτού, που παίρνουμε στα Μυστήρια και αυτού, που είμαστε στην καθημερινή μας ζωή δημιουργεί το βίωμα της μετανοίας· και η μετάνοια είναι ακριβώς αυτή που θα μας κρατάει πάντοτε σε σωστή σχέση με την Εκκλησία.

Ζηζιούλας, Ι., Μητροπολίτης Περγάμου (2006). *Ευχαριστίας εξεμπλάριον: Ήτοι κείμενα εκκλησιολογικά και ευχαριστιακά*. Μέγαρα: Ευεργέτις, σ. 38-44, 64-73.

[...] «**Τα σα εκ των σων σοι προσφέρωμεν**». Παρ' όλο που τα προσφερόμενα δεν είναι δικά τους [των ανθρώπων], αλλά του Θεού, και παρ' όλο που ο Θεός θα μπορούσε να τα πάρει μόνος του, προσφέροντες είμαστε οι άνθρωποι. Η προσφορά μας αυτή αποτελεί [...] δημιουργία και σύνθεση. Αυτό είναι ένα μεγάλο θέμα, το οποίο αποτυπώνεται στην ευχαριστιακή πράξη και ειδικότερα στην επιλογή των υλικών που χρησιμοποιούνται στη Θεία Ευχαριστία. [...] Ο άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας φωτίζει τη

Γραφιστικό έργο της μοναχής Corita Kent (1918-1986), "God's not dead, he's bread"

Η Θεία Μετάληψη

δημιουργική και συνθετική κλήση του ανθρώπου. Τον άρτο και τον οίνο, λέει, τον προσφέρουμε κατά τη θεία Λειτουργία στον Θεό ως ένα είδος εκπροσώπου της ζωής μας [...]. Με αυτά συντηρούμαστε στη ζωή. Γιατί όμως (ρωτά ο Καβάσιλας) προσφέρουμε άρτο και οίνο και όχι άλλες τροφές; Διότι (απαντά ο ίδιος) τα εν λόγω δώρα δεν είναι απλώς βρώσιμα από πλευράς χημικής σύστασής τους, αλλά ενσωματώνουν την ανθρώπινη δημιουργικότητα, τη συμμετοχή του ανθρώπου στην ιστορία. Αντίθετα προς τους καρπούς και τα ζώα που γίνονται τροφή των άλλων ζώων ως έχουν, ο άρτος και ο οίνος δεν βρίσκονται έτοιμοι στη φύση. Προέρχονται μεν από γεννήματα της κτίσης (από σιτάρι και αμπέλι), προκύπτουν όμως με ανθρώπινη επεξεργασία, στο πλαίσιο κάποιας πρότασης πολιτισμού. «Το να χρειάζεται να κατασκευάσει άρτο για να φάει, και το να εφεύρει οίνο για να πιει, είναι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ανθρώπου μόνο».

Παπαθανασίου, Θ. Ν. (2009²). *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*. Αθήνα: Εν πλω, σ. 40-42.

Ο ευχαριστιακός τρόπος ζωής της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Ας γράψουμε στον πίνακα τη φράση: «Θεία Ευχαριστία=μεταμόρφωση του ανθρώπου και του κόσμου». Με βάση αυτή τη φράση ας προσπαθήσουμε να αναστοχαστούμε όσα μελετήσαμε, ακούσαμε, είδαμε, ερευνήσαμε κατά τη διάρκεια του μαθήματος και ας εκφράσουμε με σύντομες φράσεις τα χαρακτηριστικά του ευχαριστιακού τρόπου ζωής της Ορθόδοξης Εκκλησίας, τις αλλαγές που συντελούνται στον άνθρωπο μέσα στη Θεία Ευχαριστία (π.χ. ευχαριστία, ευγνωμοσύνη, εμπιστοσύνη προς τον Θεό, αγάπη, αλληλεγγύη, προσφορά, «άνοιγμα» προς όλους και όλα, πνεύμα θυσίας, υπομονής, καρτερικότητας κ.λπ.).

Η μεγάλη εκτενής (του Αγ. Χρυσοστόμου)

ΕΚΤΕΝΗΣ ΔΕΗΣΙΣ

Διάκονος

[...] Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν... τῶν πρεσβυτέρων, τῶν διακόνων καὶ τῶν μοναχῶν καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, υἰγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τῶν δούλων σου, πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν κατοικούντων καὶ παρεπιδημούντων ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ ἐνορίᾳ ταύτῃ, τῶν ἐπιτρόπων καὶ συνδρομητῶν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ταύτης, σὺν ταῖς γυναῖξιν καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ ἀειμνήστων κτιτόρων τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ταύτης καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσαμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε εὐσεβῶς κειμένων καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ, κοπιώντων, ψαλλόντων καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστώτος λαοῦ, τῶν ἀπεκδεχομένων τὸ παρά σοῦ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος.

ΔΙΠΤΥΧΑ ΚΑΙ ΔΕΗΣΕΙΣ

Ἱερεὺς

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς πόλεως, ἐν ἧ ἡ παροικοῦμεν, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς.

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου Ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, καὶ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου ἐξαπόστειλον.

ΕΚΤΕΝΗΣ ΔΕΗΣΗ

Διάκονος

[...] Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξους χριστιανούς.

Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα γιὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπό μας... γιὰ τοὺς ἱερεῖς, τοὺς διακόνους καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ γιὰ ὅλη μας τὴν ἱερατικὴ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀδελφότητα.

Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα νὰ ἐλεήσης, νὰ δώσης ζωὴ, εἰρήνη, υἰγεία καὶ σωτηρία, νὰ προστατέψης, νὰ συγχωρήσης καὶ νὰ ἀφήσης τὶς ἀμαρτίες τῶν δούλων σου, ὅλων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ποὺ κατοικοῦν καὶ μένουν σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλη καὶ τὴν ἐνορία, τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν συνδρομητῶν αὐτῆς ἐδῶ τῆς Ἐκκλησίας, μαζί με τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους.

Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα γιὰ τοὺς μακαρίτες καὶ ἀειμνήστους ποὺ ἔκτισαν αὐτὴν ἐδῶ τὴν Ἐκκλησία καὶ γιὰ ὅλους τοὺς πατέρες καὶ ἀδελφούς μας, ποὺ ἀναπαύθησαν κι εἶναι θαμμένοι ἐδῶ, με τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνάστασης, καθὼς καὶ ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ὅλου τοῦ κόσμου.

Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα γιὰ ὅλους ποὺ συνεισφέρουν καὶ βοηθᾶνε στὸν ἱερό καὶ ἅγιο τοῦτο ναό, γιὰ κείνους ποὺ ἐργάζονται καὶ γιὰ 'κείνους ποὺ ψάλλουν, καὶ γιὰ ὅλο τὸ λαό, ποὺ εἶναι τώρα ἐδῶ καὶ περιμένουν ἀπὸ σένα τὸ μέγα καὶ πλούσιο ἔλεος.

ΔΙΠΤΥΧΑ ΚΑΙ ΔΕΗΣΕΙΣ*

Ἱερεὺς

Θυμήσου, Κύριε, τὴν πόλη αὐτὴν ἐδῶ ποὺ τώρα μένουμε καὶ κάθε πόλη καὶ χωριὸ κι ἐκείνους ποὺ με πίστη (σ' ἐσένα) κατοικοῦνε σ' αὐτές.

Θυμήσου, Κύριε, ἐκείνους ποὺ ταξιδεύουν στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριά, τοὺς ἀρρώστους, τοὺς ἀνήμπορους, τοὺς αἰχμαλώτους, γιὰ νὰ σωθοῦν.

Θυμήσου, Κύριε, ὅσους συνεισφέρουν στὶς ἁγίες Ἐκκλησίες σου, καὶ ὅσους θυμοῦνται τοὺς φτωχοὺς, καὶ σ' ὅλους ἐμᾶς στεῖλε τὰ ἐλέη σου.

* Τὸ πρωτότυπο κείμενο με νεοελληνικὴ ἀπόδοση τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονυσίου (+1998)

2.3. Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

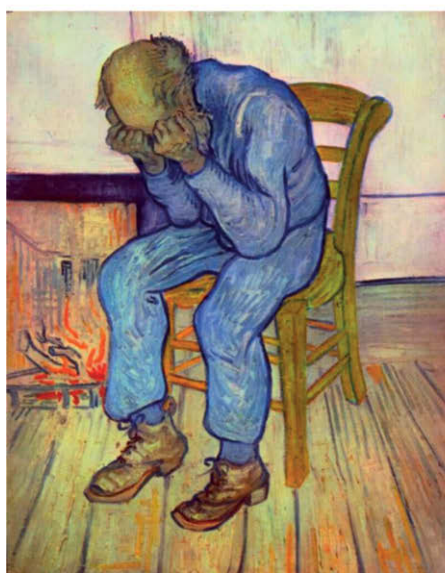
Μοναξιά/αποξένωση και συντροφικότητα.

Ας παρατηρήσουμε προσεκτικά τις παρακάτω φωτογραφίες. Στη συνέχεια ας επιλέξουμε μια φωτογραφία και ας εκφράσουμε εάν έχουμε εμπειρίες από παρόμοιες καταστάσεις. Θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε ερωτήσεις όπως: πώς νιώθετε, τι σημασία έχει για σας η ομάδα, ο τραγουδιστής, η οικογένεια, οι φίλοι. Στη συνέχεια, θα επεξεργαστούμε και άλλες φωτογραφίες με ανθρώπους μόνους, αποξενωμένους, περιθωριοποιημένους, και θα επαναλάβουμε τη διαδικασία με τις ερωτήσεις ανακοινώνοντας στην ολομέλεια της τάξης τις απαντήσεις μας.

1. Φωτογραφίες Α΄

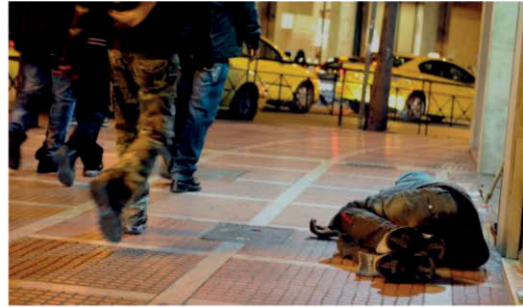
2. Φωτογραφίες Β΄

5. Vincent van Gogh (1890). Old Man in Sorrow (On the Threshold of Eternity). Kröller-Müller Museum, Otterlo, Netherlands.

6. Édouard Manet (1877). The Plum. National Gallery of Art, Washington.

Η ενότητα στην εκκλησιαστική κοινότητα μέσα από το Βάπτισμα και τη Θεία Ευχαριστία.

Σας δίνονται παρακάτω δύο σύντομες ευχές, μία από τη Θεία Λειτουργία και μία από την Ακολουθία του Βαπτίσματος [π.χ. «Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωvίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα», ἀπὸ τη Θ. Λειτουργία, καὶ «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» καὶ το χωρίο Γαλ 3, 26-29). Ἀνά δύο μαθητές/τριες, ἀφὸυ μελετήσετε τὰ κείμενα, προσπαθήστε νὰ συντάξετε σειρά θέσεων με θέμα: «Ἡ ἐνότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος» καὶ κατόπιν νὰ παρουσιάσετε στὴν ολομέλεια τῆς τάξης.

1. Εξ ὕδατος καὶ Πνεύματος

Στὴν ἀρχαία παράδοση τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα καὶ ἡ Ευχαριστία [...] σχηματίζουν μιὰ λειτουργικὴ ἀκολουθία καὶ «τάξη», γιὰτὶ κάθε μυστήριο βρῖσκει τὴν πληρότητά του στὸ ἄλλο με τέτοιο τρόπο, ὥστε εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλάβουμε πλήρως τὴ σημασία του ἐνὸς ὅταν χωριστεῖ καὶ ἀπομονωθεῖ ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο. [...] Στὸ Βάπτισμα ἀναγεννιόμαστε «ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος», καὶ αὐτὴ ἡ γέννηση μας κάνει ἀνοιχτοὺς στὸ δῶρο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δηλαδὴ στὴν προσωπικὴ μας Πεντηκοστή. Καὶ τελικὰ, τὸ δῶρο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μας «ἀνοίγει» εἰσόδους στὴν Ἐκκλησία, στὸ τραπέζι τοῦ Χριστοῦ, στὴ Βασιλεία Του. Βαπτίζομαστε γιὰ νὰ λάβουμε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· παίρνομε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα γιὰ νὰ γίνουμε ζωντανὰ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ γιὰ νὰ αυξάνομε μέσα στὴν Ἐκκλησία, στὴν πληρότητα τῆς ηλικίας τοῦ Χριστοῦ. [...]

[...] ἀν ἡ Ευχαριστία εἶναι ἀληθινὰ τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὄχι μόνον ἓνα ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τότε ἀναγκαστικὰ ἡ εἰσόδος στὴν Ἐκκλησία σημαίνει εἰσὸδο στὴν Ευχαριστία, τότε ἡ Ευχαριστία εἶναι πράγματι τὸ πλήρωμα τοῦ Βαπτίσματος.

Σμέμαν, Αλ. (1990). *Εξ ὕδατος καὶ πνεύματος*. Μτφρ. Ι. Ροηλίδης. Ἀθήνα: Δόμος, σ. 164, 166.

2. Βάπτισμα καὶ Θεία Ευχαριστία

Γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία κανένα Μυστήριο δὲν εἶναι ἀυτόνομο καὶ αὐτοτελές, μάλιστα δε τὰ τρία «μυητικὰ μυστήρια». Εἰδικὰ ὡς πρὸς τὸ Βάπτισμα καὶ τὴ Θ. Ευχαριστία, ἡ σύνδεση τοῦ ἐνὸς με τὸ ἄλλο υπήρξε ἀνέκαθεν ἀδιάσπαστη λειτουργικὰ, καὶ τούτο γιὰ λόγους ὄχι ἀπλὰ τυπικούς, ἀλλὰ βαθύτατα θεολογικούς καὶ δογματικούς».

[...] Σαφῆς [...] εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ *Ὀδοιπορικοῦ τῆς Αἰθερίας* (δ' αἰ.), τὸ ὁποῖο περιγράφει τὴ λειτουργικὴ πράξη τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, καὶ τὸ ὁποῖο μᾶς πληροφορεῖ ὅτι μετὰ τὸ Βάπτισμα ἀκολουθοῦσε ἡ εἰσόδος τῶν νεοφώτιστων τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ετελείτο ἡ Θ. Λειτουργία μετὰ εσπερινού.

[...] Όπως δεν μπορεί να τελεσθεί Θ. Λειτουργία χωρίς λαϊκούς, έτσι δεν μπορεί να υπάρξει εν ενεργεία λαϊκός χωρίς τη συμμετοχή του στην Ευχαριστιακή σύναξη.

Το Βάπτισμα είναι θάνατος και ανάσταση.

Ο Απ. Παύλος είναι σαφής ως προς αυτό (Ρωμ 6, 3-4). Αλλά αν δεν συμμετάσχει ό βαπτισθείς στη Θ. Ευχαριστία, πώς μπορεί να αναστηθεί στην καινή ζωή; Ένα Βάπτισμα ασύνδετο προς τη Θ. Ευχαριστία είναι ένας θάνατος χωρίς ανάσταση.

Με το Βάπτισμα ο πιστός πεθαίνει ως «τέκνον σώματος», δηλ. τέκνο των βιολογικών νόμων, της φθοράς, και αναγεννάται ως «τέκνον της Βασιλείας». Αλλά η πλήρης εικόνα της Βασιλείας είναι η Ευχαριστία. Χωρίς αυτήν το Βάπτισμα χάνει το εσχατολογικό του νόημα.

Το Βάπτισμα παρέχει την υιοθεσία.

Δηλ. τη δυνατότητα κατά χάριν να καλεί κανείς τον Θεό «Πατέρα», όπως κατά φύσιν τον καλεί ο μονογενής Υιός. Αλλά αυτό μόνο στη Θ. Ευχαριστία μπορεί να συμβεί κυριολεκτικά. Η προσευχή «Πάτερ ημών» ήταν ανέκαθεν ευχαριστιακή προσευχή. [...] Το «τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ λέγειν Πάτερ ἡμῶν» έχει τη φυσική του θέση προ της Θ. Κοινωνίας. Η υιοθεσία που παρέχει το Βάπτισμα, εκφράζεται και πραγματοποιείται μόνο μέσα στην Ευχαριστία.

[...] Είναι το μυστήριο της αγάπης ως κοινωνίας με τον Θεό και με τους άλλους. Αυτό είναι η πεμπουσία της Θ. Ευχαριστίας, το να είναι εικόνα της Βασιλείας, πρόγευση των έσχατων, βίωση της αγάπης ως κοινωνίας με το Θεό και τους άλλους εν τω σώματι του Χριστού. Σε τι ωφελεί, λοιπόν, το Βάπτισμα, όταν ο βαπτισθείς δεν συναχθεί αμέσως επί το αυτό στην ευχαριστιακή σύναξη;

Ζηζιούλας, Ι., Μητροπολίτης Περγάμου (1999). *Άγιον Βάπτισμα και Θεία Λειτουργία*.

3. Το Βάπτισμα, μυστική ταφή και ανάσταση

Το Βάπτισμα υποδηλώνει μια μυστική ταφή και μια ανάσταση με τον Χριστό (Ρωμ 6, 4-5 και Κολ 2,12). Το εξωτερικό σημείο δε αυτής της ταφής και της ανάστασης είναι η βύθιση του βαπτιζομένου στην κολυμβήθρα, που την ακολουθεί η ανάδυσή του από το νερό. [...]

Μέσω του Βαπτίσματος μας δίνεται η άφεση κάθε αμαρτίας, της προπατορικής, αλλά και κάθε άλλης πραγματοποιημένης. «Ενδυόμαστε τον Χριστό», και γινόμαστε μέλη της Εκκλησίας, του Σώματος Του. Οι Ορθόδοξοι, για να θυμούνται τη βάπτισή τους, φορούν σ' όλη τους τη ζωή ένα μικρό Σταυρό, κρεμασμένο από τον λαιμό τους με μια αλυσιδίτσα.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (2001). *Η ορθόδοξη Εκκλησία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 439-440.

1. Από τη Θ. Λειτουργία:

«Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα».

2. Από την Ακολουθία του Βαπτίσματος:

α. «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδώσασθε»

β. «[...]Γράψον αὐτὸν ἐν βίβλῳ ζωῆς σου καὶ ἔνωσον αὐτὸν τῇ ποιμνῇ τῆς κληρονομίας σου».

3. Γαλ 3, 26-29: «Εἴστε, λοιπόν, ὅλοι παιδιὰ του Θεοῦ, αφοῦ πιστεύετε στον Ἰησοῦ Χριστό. Κι αὐτό, γιατί ὅσοι βαφτιστήκατε στο ὄνομα του Χριστοῦ, ἔχετε ντυθεῖ το Χριστό. Δεν ὑπάρχει πια Ἰουδαῖος και εἰδωλοάτρης, δεν ὑπάρχει δούλος και ἐλεύθερος, δεν ὑπάρχει ἄντρας και γυναίκα· ὅλοι σας εἴστε ἕνας, χάρη στον Ἰησοῦ Χριστό. Κι αφοῦ ἀνήκετε στο Χριστό, εἴστε ἀπόγονοι του Ἀβραάμ και κληρονόμοι της ζωῆς, ὅπως την υποσχέθηκε ο Θεός».

Με βάση τη φράση «Ἴνα πάντες ἐν ᾧσιν» (μτφρ., *ώστε να είναι όλοι ένα*), αφού διαβάσουμε το ευρύτερο χωρίο Ιω 17, 20-23, και σε συνδυασμό με τα παρακάτω κείμενα, ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα παρακάτω ερωτήματα: Ποιος το είπε; (Σε ποιον;) Ποιο είναι το αίτημα; Πότε; Πού; Γιατί το είπε; Πώς μπορεί να γίνει πραγματικότητα (επισήμανση των δυσκολιών);

1. Επίσημα έγγραφα

α. Επίσημο έγγραφο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου για την αποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο (Κρήτη, 2016)

A. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου

Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἀπορρέουσα ἐκ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί καθ' ὁμοίωσιν καί ἐκ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ εἰς τό σχέδιον τοῦ Θεοῦ διά τόν ἄνθρωπον καί τόν κόσμον, ὑπῆρξε πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι ἐνεβάθυναν εἰς τό μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας...

[...] Ὡς προϋπόθεσις μιᾶς εὐρυτέρας ἐν προκειμένῳ συνεργασίας δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ κοινὴ ἀποδοχὴ τῆς ὑψίστης ἀξίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εἶναι δυνατόν νὰ συμβάλουν εἰς τὴν διαθρησκευτικὴν συνεννόησιν καί συνεργασίαν διὰ τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν καί κοινωνικὴν συμβίωσιν τῶν λαῶν, χωρὶς τοῦτο νὰ συνεπάγεται οἰονδήποτε θρησκευτικόν συγκρητισμόν.

Ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ὡς «Θεοῦ συνεργοί» (Α' Κορ. γ', 9), δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἀπὸ κοινοῦ μεθ' ὄλων τῶν ἀνθρώπων καλῆς θελήσεως, τῶν ἀγαπῶντων τὴν κατὰ Θεὸν εἰρήνην, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἐπὶ τοπικοῦ, ἐθνικοῦ καί διεθνοῦς ἐπιπέδου. Ἡ διακονία αὕτη εἶναι ἐντολὴ Θεοῦ (Ματθ. ε', 9). [...]

E. Ἡ Ορθόδοξος Ἐκκλησία ἔναντι τῶν διακρίσεων

[...] Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς «ἐποίησεν ἐξ ἐνόου αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Πράξ. ιζ', 26) καί ὅτι ἐν Χριστῷ «οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληνας, οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔστι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ εἶς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. γ', 28). [...] Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὁμολογεῖ ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, φύλου, ἐθνικότητος, γλώσσης, ἔχει δημιουργηθῆ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ καί ἀπολαμβάνει ἴσα δικαιώματα ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Συνεπῆς πρὸς τὴν πίστιν αὐτὴν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν δέχεται τὰς διακρίσεις δι' ἕκαστον ἐκ τῶν προαναφερθέντων λόγων, ἐφ' ὅσον αὗται προϋποθέτουν ἀξιολογικὴν διαφορὰν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῷ πνεύματι τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ἀνθρώπων, ἀξιολογεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας τῆς περὶ τῶν μυστηρίων, τῆς οἰκογενείας, τῆς θέσεως τῶν δύο φύλων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τῶν ἐν γένει ἀξίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει δικαίωμα ἵνα διακηρύττῃ τὴν μαρτυρίαν τῆς διδασκαλίας τῆς εἰς τὸν δημόσιον χῶρον.

[...] Ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τὴν θυσιαστικὴν ἀγάπην τοῦ Ἐσταυρωμένου Κυρίου τῆς ὡς τὴν μόνην ὁδὸν πρὸς ἕνα κόσμον εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας καί ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων μόνον καί ἔσχατον μέτρον εἶναι πάντοτε ὁ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς θυσιασθεὶς Κύριος (προβλ. Ἀποκ. ε', 12), ἥτοι ἡ ἄπειρος Ἀγάπη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος [...].

β. Επίσημο έγγραφο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου για την σχέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας προς τον υπόλοιπο χριστιανικό κόσμο (Κρήτη, 2016)

[...] Η ευθύνη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐνότητα, ὡς καὶ ἡ οἰκουμενικὴ αὐτῆς ἀποστολὴ ἐξεφράσθησαν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αὗται ἰδιαίτερως προέβαλον τὸν μεταξὺ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας ὑφιστάμενον ἄρρηκτον δεσμόν.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀδιαλείπτως προσευχομένη «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἐκαλλιέργει πάντοτε διάλογον μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς διεστώτων, τῶν ἐγγύς καὶ τῶν μακρὰν, ἐπρωτοστάτησε μάλιστα εἰς τὴν σύγχρονον ἀναζητήσιν ὁδῶν καὶ τρόπων τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων [...]

2. Μηνύματα, Ομιλίες

α. Κοινὸ μῆνυμα τῶν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου καὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ιερωνύμου στη Λέσβο (για τοὺς πρόσφυγες)

[...] Ἀπευθύνουμε κοινὴ ἔκκληση γιὰ τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου καὶ τῆς βίας στὴ Μέση Ἀνατολή, μιά δίκαιη καὶ διαρκὴ εἰρήνη, καὶ τὴν ἐντιμὴ ἐπιστροφή ὅσων ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ σπίτια τους. Ζητοῦμε ἀπὸ τίς θρησκευτικὲς κοινότητες νὰ ἐντείνουν τίς προσπάθειές τους στὴν ὑποδοχὴ, παροχὴ βοήθειας καὶ προστασίας στοὺς πρόσφυγες ὄλων τῶν θρησκειῶν, καὶ ἀπὸ τίς θρησκευτικὲς καὶ πολιτικὲς ὑπηρεσίες ἀνακούφισης (τῶν προσφύγων) νὰ ἐργάζονται γιὰ νὰ συντονίζονται τίς πρωτοβουλίες τους. Γιὰ ὅσο διάστημα ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη, ζητοῦμε ἐπιμόνως ἀπὸ ὅλες τίς χώρες νὰ παράσχουν προσωρινὸ ἄσυλο, νὰ προσφέρουν τὴν ιδιότητα τοῦ πρόσφυγα σὲ ὅσους ἔχουν τὸ δικαίωμα, νὰ ἐπεκτείνουν τίς προσπάθειες ἀρωγῆς τους καὶ νὰ συνεργαστοῦν μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καλῆς θέλησης γιὰ τὸν ἄμεσο τερματισμὸ τῶν συνεχιζομένων συγκρούσεων.

Ἡ Εὐρώπη ἀντιμετωπίζει σήμερα μίαν ἀπὸ τίς πιὸ σοβαρὲς ἀνθρωπιστικὲς κρίσεις τῆς ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση αὐτῆς τῆς σοβαρῆς πρόκλησης, κάνουμε ἔκκληση σὲ ὅλους τοὺς ἀκόλουθους τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐνθυμοῦνται τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ὅλοι μας θὰ κριθοῦμε μίαν μέρα: «ἐπέинаσα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλατέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε πρὸς με... ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ 25: 35-36, 40).

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ μας, ὑπακούοντας στό θέλημα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πιστεύουμε ἀκράδαντα, ὀλόψυχα καὶ μὲ ἀποφασιστικὴτητα, ὅτι πρέπει νὰ ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας γιὰ τὴν πρόωθησιν τῆς πλήρους ἐνότητος ὄλων τῶν Χριστιανῶν. Ἐπιβεβαιώνουμε τὴν πεποίθησίν μας ὅτι ἡ «συμφιλίωσις (μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν) περιλαμβάνει τὴν πρόωθησιν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ἐντὸς καὶ μεταξὺ ὄλων τῶν λαῶν. [...] Μαζί, θὰ κάνουμε τὸ χρέος μας, ὥστε νὰ προσφέρουμε στοὺς μετανάστες, τοὺς πρόσφυγες καὶ τοὺς αἰτοῦντες ἄσυλο μίαν ἀνθρώπινη ὑποδοχὴ στὴν Εὐρώπη» (Οἰκουμενικὴ Χάρτα, 2001). Μὲ τὴν ὑπεράσπιση τῶν θεμελιωδῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν προσφύγων, τῶν αἰτούντων ἄσυλο καὶ τῶν μεταναστῶν, καθὼς καὶ τῶν πολλῶν περιθωριοποιημένων ἀνθρώπων στίς κοινωνίες μας, ἔχουμε ὡς στόχο νὰ ἐκπληρώσουμε τὴν ἀποστολὴ τῶν Ἐκκλησιῶν, πού εἶναι ἡ διακονία τοῦ κόσμου.

Ἡ συνάντησή μας σήμερα ἔχει ὡς στόχο νὰ δώσει κουράγιο καὶ ἐλπίδα σὲ ὅσους ἀναζητοῦν καταφύγιο καὶ σὲ ὅλους ἐκείνους πού τοὺς καλωσορίζουν καὶ τοὺς βοηθοῦν. Καλοῦμε τὴ διεθνή κοινότητα νὰ θέσει τὴν προστασία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὡς προτεραιότητα, καὶ σὲ κάθε ἐπίπεδο, νὰ ὑποστηρίξει πολιτικὲς ἐντάξεις πού ἐκτείνονται σὲ ὅλες τίς θρησκευτικὲς κοινότητες. Ἡ φοβερὴ κατάστασις ὄλων ὅσων ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν παροῦσα ἀνθρωπιστικὴ κρίσις, συμπεριλαμβανομένων πολλῶν Χριστιανῶν ἀδελφῶν μας, ἀπαιτεῖ συνεχῆ προσευχὴ ἀπὸ μέρος μας.

Λέσβος, 16 Ἀπριλίου 2016

β. Όμιλία τής Α. Θ. Παναγιώτητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου πρό τοῦ Παναγίου Τάφου (25 Μαΐου 2014)

[...] ὁ πανίερος οὗτος Τάφος, μᾶς καλεῖ νά ἀποβάλωμεν ἕνα ἀκόμη φόβον, τόν πλέον ἴσως διαδεδομένον εἰς τόν σύγχρονον κόσμον μας: τόν φόβον τοῦ ἄλλου, τοῦ διαφορετικοῦ, τοῦ ἀλλοπίστου, τοῦ ἀλλοθρήσκου, τοῦ ἑτεροδόξου. Αἱ φυλετικά καί κάθε εἴδους διακρίσεις ἐπικρατοῦν ἀκόμη εἰς πολλές συγχρόνους κοινωνίας μας καί, τό χειρότερον ὄλων, διαπερνοῦν πολλάκις καί αὐτόν τόν θρησκευτικόν βίον τῶν ἀνθρώπων. Ὁ θρησκευτικός φανατισμός ἀπειλεῖ ἤδη τήν εἰρήνην εἰς πολλές περιοχάς τῆς γῆς, ὅπου καί αὐτό τοῦτο τό δῶρον τῆς ζωῆς θυσιάζεται εἰς τόν βωμόν τῆς μισαλλοδοξίας. Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως αὐτῆς τό μήνυμα τοῦ ζωοδόχου Τάφου εἶναι ἐπεῖγον καί σαφές: ἀγαπήσατε τόν ἄλλον, τόν διαφορετικόν, τόν ἀλλόπιστον, τόν ἑτερόδοξον ὡς ἀδελφόν. Τό μῖσος ὀδηγεῖ εἰς τόν θάνατον, ἡ ἀγάπη «ἔξω βάλλει τόν φόβον» (Α΄ Ἰω. 4, 18) καί ὀδηγεῖ εἰς τήν ζωήν.

[...] οὐδεὶς ἄλλος δρόμος ὀδηγεῖ εἰς τήν ζωήν πλήν ἐκεῖνου τῆς ἀγάπης, τῆς καταλλαγῆς, τῆς εἰρήνης ἐν ἀληθείᾳ καί τῆς πιστότητος εἰς τήν Ἀλήθειαν. Αὐτόν τόν δρόμον καλοῦνται ὅλοι οἱ χριστιανοί νά ἀκολουθήσουν εἰς τάς μεταξύ των σχέσεις εἰς οἰανδήποτε ἐκκλησίαν ἢ ὁμολογίαν καί ἂν ἀνήκουν, δίδοντες τό παράδειγμα πρὸς τόν λοιπόν κόσμον. Ὁ δρόμος αὐτός εἶναι ἴσως μακρὺς καί δύσκολος, καί εἰς ὠρισμένους φαίνεται ἐνίοτε ἀδιέξοδος. Ἀλλ' εἶναι ὁ μόνος δρόμος ποῦ ὀδηγεῖ εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τῆς βουλῆς τοῦ Κυρίου «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν» (Ἰωάν. 17,21). Μιᾶς βουλῆς, ἡ ὁποία τόν δρόμον τοῦτον ἤνοιξε καί διήνυσεν ὁ ἀρχηγός τῆς πίστεώς μας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ σταυρωθεὶς καί ἀναστάς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου. [...]

«Αγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ» (Α΄ Ἰω. 4, 7)».

Ἡ ἐνότητα ὡς πρόταση υπέρβασης τοῦ ατομισμού στὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα.

Με βάση τὴ λέξη «ατομισμός» ἀς προσπαθήσουμε νὰ ἐκφράσουμε τὶς σκέψεις μας μονολεκτικὰ ἢ με σύντομες φράσεις, τὶς ὁποῖες θὰ καταγράψουμε στὴ συνέχεια στὸν πίνακα. Με βάση τὶς φράσεις σας θὰ συνθέσουμε καὶ θὰ δημιουργήσουμε ἕνα πόστερ με συνθήματα κατὰ τοῦ ατομισμού.

Ἰω 17, 20-23: «[...] Δὲν προσεύχομαι μόνο γι' αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ γιὰ ἑκείνους ποὺ με τὸ κήρυγμα αὐτῶν θὰ πιστεύουν σ' ἐμένα, **ὥστε νὰ εἶναι ὅλοι ἕνα**, ὅπως ἐσύ, Πατέρα, εἶσαι ἐνωμένος μ' ἐμένα καὶ ἐγὼ μ' ἐσένα. Νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐνωμένοι μ' ἐμὰς, καὶ ἔτσι ὁ κόσμος νὰ πιστέψῃ ὅτι μ' ἐστείλες ἐσύ. Ἐγὼ τὴ δόξα ποὺ μοῦ ἔδωσες τὴν ἔδωσα σ' αὐτοὺς, γιὰ νὰ εἶναι ἕνα μεταξύ τους, ὅπως ἐμεῖς εἴμαστε ἕνα: Ἐγὼ ἐνωμένος μαζί τους καὶ ἐσύ ἐνωμένος μαζί μου, ὥστε ν' ἀποτελοῦν ἕνα τέλει ἐνότητα, καὶ ἔτσι ὁ κόσμος νὰ καταλαβαίνει ὅτι μ' ἐστείλες ἐσύ καὶ ὅτι ἀγάπησες καὶ αὐτοὺς ὅπως ἀγάπησες ἐμένα».

2.4. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Ιστορίες «σωτηρίας» από την ιστορία και την καθημερινή ζωή.

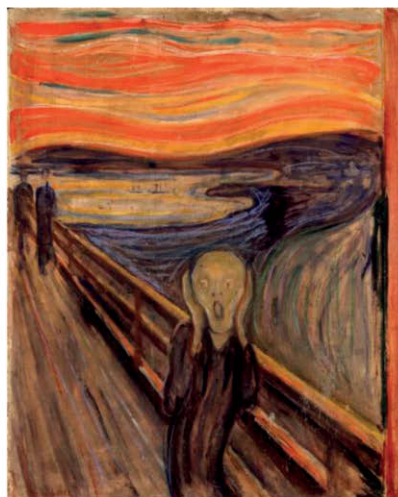
Παρατηρήστε προσεκτικά τα παρακάτω έργα τέχνης με θέμα την καταστροφή, τον κίνδυνο, τη σωτηρία, και διαλέξτε ένα από αυτά. Υπάρχουν τρία βασικά ερωτήματα που θα πρέπει να απαντήσετε ανάλογα με το έργο που επιλέξατε:

- i. Τι βλέπεις;
- ii. Τι σκέφτεσαι γι' αυτό που βλέπεις;
- iii. Τι είναι αυτό που σε κάνει να αναρωτιέσαι;

Τις απαντήσεις σας μπορούμε να τις καταγράψουμε και στο τέλος της δραστηριότητας να δημιουργηθεί ένα διάγραμμα ή ένας χάρτης με τις παρατηρήσεις, τις ερμηνείες και τις απορίες όλης της τάξης. Το διάγραμμα θα το έχουμε σε εμφανές σημείο μέσα στην αίθουσα (π.χ. στον πίνακα), ώστε ο κάθε ένας/μία από εσάς να μπορεί να το βλέπει κατά τη διάρκεια της μελέτης μας και να αντιπαραβάλλει τις δικές του/της παρατηρήσεις με τις παρατηρήσεις και τα σχόλια όλης της τάξης.

1. Ευγένιος Ντελακρουά, Η Ελευθερία οδηγεί το Λαό (1830)

2. Έντβαρτ Μουνκ, Η κραυγή (1893)

3.

4.

Ας χωριστούμε σε ομάδες και στη συνέχεια ας μοιραστούμε και ας μελετήσουμε χαρακτηριστικά κείμενα σχετικά με τη σωτηρία στην Ορθόδοξη χριστιανική πίστη (π.χ. Ψαλμ 62,2, Ιω 10, 9, Πράξ 13,23, Ρωμ 4, 25· 10, 4. 10, Β΄ Θεσ 2, 14). Αφού τα επεξεργαστούμε, θα προσπαθήσουμε να φτιάξουμε μια αφίσα με θέμα: «Η σωτηρία στην Ορθόδοξη παράδοση».

1. Από την Αγία Γραφή:

- Ψαλμ 62,2: Μονάχα στο Θεό βρίσκει η ψυχή μου τη γαλήνη· μόνο από 'κείνον έρχεται η σωτηρία μου.
- Ιω 10, 9: [Τους είπε λοιπόν πάλι ο Ιησούς:...] Εγώ είμαι η θύρα· όποιος περάσει από μένα θα βρει σωτηρία.
- Πράξ 13,23: Κι όπως το είχε υποσχεθεί, έφερε ο Θεός τη σωτηρία στον Ισραήλ με έναν απόγονο του Δαβίδ, τον Ιησού.
- Ρωμ 4, 25: Ο Ιησούς παραδόθηκε στο θάνατο για τις ανομιές μας και αναστήθηκε για τη σωτηρία μας.
- Ρωμ 10, 4: Γιατί ο Χριστός είναι το τέλος του νόμου, αφού εκπληρώνει το σκοπό του, δίνοντας τη σωτηρία σ' όποιον πιστεύει.
- Ρωμ 10,10: Πραγματικά, όποιος πιστεύει με την καρδιά του, οδηγείται στη δικαίωση, κι όποιος ομολογεί με το στόμα, οδηγείται στη σωτηρία.
- Β΄ Θεσ 2, 14: Σας κάλεσε στη σωτηρία με το δικό μας κήρυγμα, ώστε να μετάσχετε στη δόξα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού.

2. Η σωτηρία στην Ορθόδοξη Εκκλησία

2α. Άγιος Νεκτάριος, 'Η σωτηρία κατορθώνεται καί μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ καί μέ τή θέληση τοῦ ἀνθρώπου

«Οὐδέεις ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι» (Μτ. ια΄ 27).

[Κανένας δε γνωρίζει πραγματικά τον Υιό, παρά μόνον ο Πατέρας· ούτε τον Πατέρα τον ξέρει κανείς πραγματικά, παρά μόνο ο Υιός, καθώς κι εκείνος στον οποίο θέλει ο Υιός να τον φανερώσει.]

Παρά το γεγονός ότι η θεία φιλανθρωπία είναι άπειρη, και πλούσια η Χάρη του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου, εντούτοις η σωτηρία είναι αδύνατη χωρίς τη συγκατάθεση και τη συνεργασία του ανθρώπου. Πρώτος αυτός οφείλει να συναισθανθεί ότι αμάρτησε· να μεταμεληθεί, να επιθυμήσει και να επιζητήσει τη σωτηρία του και έτσι η Χάρη να τον επιβραβεύσει με αυτήν. Διότι και η συναίσθηση και η μεταμέλεια, ο πόθος της σωτηρίας, και η αναζήτησή της, είναι ένδειξη επιστροφής προς τον Θεό, είναι σημείο αποστροφής της αμαρτίας και διάθεση ασκήσεως στην αρετή, είναι κατά κάποιο τρόπο επίκληση της θείας ευσπλαχνίας, η οποία βιάζεται να ελεήσει τον παραπλανημένο. Ωστε για να μας σώσει η Χάρη, πρέπει να θέλουμε να σωθούμε. Γι' αυτή την αλήθεια δίνουν μαρτυρία οι θείοι Πατέρες της Εκκλησίας. Ο θείος Χρυσόστομος λέει: «η Χάρη, παρότι είναι Χάρη, σώζει μόνο εκείνους που το θέλουν». Επίσης και ο Γρηγόριος ο Θεολόγος βεβαιώνει: «το να σωθούμε προϋποθέτει και τη δική μας συμμετοχή και του Θεού»· και ο Ιουστίνος προσθέτει: «Αν και ο Θεός έπλασε μόνος τον άνθρωπο, δεν σώζει τον άνθρωπο δίχως τη συγκατάθεσή του».

Πλανώνται αυτοί που πιστεύουν ότι ο άνθρωπος μπορεί να σωθεί μόνο με τη Χάρη του Θεού ή μόνο με τη δική του θέληση, δίχως τη θεία Χάρη. Γιατί η μεν χάρη, όπως επισημάναμε, δεν σώζει, παρά μόνο όσους μετανόησαν και επέστρεψαν στον Κύριο, ενώ η θέληση χωρίς τη Χάρη είναι ανεπαρκής για τη σωτηρία, γιατί ο άνθρωπος αδυνατεί από μόνος του να δικαιώσει τον εαυτό του απέναντι στον Θεό.

[...] σύνολη η Εκκλησία, αφού βάδισε τη μέση οδό, κήρυξε [...] και δογματίσε ότι «η σωτηρία του ανθρώπου κατορθώνεται με τη θεία Χάρη και με τη θέληση και τη συνεργασία του ίδιου».

[...] Από τα ίδια τα λόγια του Σωτήρα θεωρείται δεδομένη η ανάγκη συνυπάρξεως και των δύο. Ο Κύριος ερχόμενος για τη σωτηρία του ανθρώπινου γένους, δεν τους έσωζε όλους, παρόλο που ήθελε να σωθούν όλοι και να έλθουν στην επίγνωση της αλήθειας, αλλά μόνο αυτούς που τον ακολουθούσαν· γι' αυτό όταν κήρυττε τους έλεγε: «όποιος θέλει να με ακολουθήσει, πρέπει να απαρνηθεί τον εαυτό του»· [...]

Άγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως (2011). *Γνώθι σαυτόν. Κείμενα αυτογνωσίας*. Αθήνα: Άθως.

2β. Εκκλησία και σωτηρία

Όταν λέμε σωτηρία, την ταυτίζουμε με τη βασιλεία των ουρανών, με την απόλαυση της βασιλείας των ουρανών. Πού θα τη βρούμε τη σωτηρία; Η σωτηρία βρίσκεται μόνον μέσα στην Εκκλησία. Αυτό το έλεγε επιγραμματικά ο Κυπριανός: *Extra Ecclesiam nulla salus*, εκτός της Εκκλησίας δεν υπάρχει σωτηρία. Δεν ξέρουμε τι θα κάνει ο Θεός με τους εκτός της Εκκλησίας, αυτό είναι στο χέρι του Θεού, αλλά εμείς γνωρίζουμε ότι η σωτηρία βρίσκεται μόνον μέσα στην Εκκλησία [...]. Για να έχεις ζωή, πρέπει να μετάσχεις στη Θεία Ευχαριστία. Εφόσον η Θεία Ευχαριστία πραγματώνεται και προσφέρεται μόνον μέσα στην Εκκλησία και εφόσον έξω από την Εκκλησία δεν μπορούμε να βρούμε την αιώνιο ζωή, καταλαβαίνουμε ότι η σωτηρία βρίσκεται μόνον μέσα στην Εκκλησία, που οικοδομείται μέσω της Θείας Ευχαριστίας και φανερώνεται με τη Θεία Ευχαριστία. [...]

Τη σωτηρία ως κατανίκηση της φθοράς και του θανάτου δεν τη βρίσκει μόνον ο άνθρωπος. Η σωτηρία δεν ήλθε μόνον για τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος στην πτώση του συμπάρεσυρε την κτίση, η οποία «συστενάζει και συνωδίνει» με τον άνθρωπο [...]. Δηλαδή ο άνθρωπος, απελευθερούμενος και σωζόμενος, σώζει και την κτίση, την οποία συμπάρεσυρε στη φθορά και για την οποία είναι υπεύθυνος, είναι υπεύθυνος για τη σωτηρία και για τη διαφύλαξή της. Όπως ο άνθρωπος επανέρχεται στο «ἀρχαῖον κάλλος», με τον ίδιο τρόπο και η κτίση επανέρχεται στο αρχαίο κάλλος: «Καί εἶδεν ὁ Θεός τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν» (Γεν. 1, 31). Η επαναφορά γίνεται και αυτή διά της Θείας Ευχαριστίας.

Βέβαια η Εκκλησία ευλογεί την κτίση. Δεν ευλογεί μόνον τον άνθρωπο. Ευλογεί τους ανθρώπους, αλλά ευλογεί και την κτίση ὅλη, είτε αγιάζοντάς την ως ὕδατα, ἄρτους, βᾶγια, είτε χρησιμοποιώντας την ως εικόνες, κεριά, είτε αγιάζοντας με τον βασιλικό. [...] Η ὅλη κτίση αγιάζεται και ευλογείται και σώζεται μέσα στην Εκκλησία. Το κυριότερο ὅμως στοιχείο με το οποίο η κτίση αγιάζεται και λυτρώνεται είναι η προσφορά του ἄρτου και του οίνου κατά τη Θεία Ευχαριστία. Αυτό που προσφέρει ο άνθρωπος, το προσφέρει ως ευχαριστία εκ μέρους ὅλης της κτίσεως προς τον Θεό. Το πρόσφορο είναι η προσφορά του ανθρώπου προς τον Θεό, αλλά το υλικό στοιχείο των Τιμίων Δώρων το παίρνουμε ἀπὸ την κτίση, ως προσφορά της κτίσεως προς τον Θεό. Αυτό μεταβάλλεται σε σῶμα και αἷμα Χριστοῦ. Αλλά δεν είναι μόνον το υλικό στοιχείο. Δεν προσφέρουμε σῖτο και σταφύλια, ἀλλά προσφέρουμε ἄρτο και οἶνο. Για να γίνει ο σῖτος ἄρτος και να γίνει το σταφύλι οἶνος χρειάζεται μία προσφορά ἔργου, μία ἐπεξεργασία εκ μέρους του ανθρώπου. Προσφέρουμε λοιπόν και τον κόπο του ανθρώπου. Και ο μόχθος του ανθρώπου αγιάζεται ἀντιπροσωπευτικά με την προσφορά αὐτῆς της Θείας Ευχαριστίας. Είναι δῶρα, Τίμια Δῶρα, δῶρα του ανθρώπου προς τον Θεό, δῶρα της κτίσεως διὰ του ανθρώπου προς τον Θεό ἀλλά και δῶρα του Θεοῦ προς τον ἄνθρωπο· γι' αὐτό λέμε: «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, σοὶ προσφέρομεν». Είναι του Θεοῦ, τα παίρνουμε εμείς και τα δίνουμε πάλι στον Θεό. Είναι προσφορά και ἀντιπροσφορά.

Παίρνοντας ο άνθρωπος την προσφορά αυτή της Θείας Ευχαριστίας παίρνει την αφθαρσία, την σωτηρία. Ο Θεός αφθαρτοποιεί την ανθρώπινη φύση και την κάνει αθάνατη. Μ' αυτόν τον τρόπο ο άνθρωπος γίνεται αθάνατος. Η ύλη μεταστοιχειώνεται μέσα στην Εκκλησία. Η ύλη γίνεται Τίμια Δώρα, σώμα Χριστού, Εκκλησία, και όλα αυτά προσφέρονται στον Θεό ως ευχαριστία, ως Θεία Ευχαριστία.

Κατόπιν τούτων η Θεία Ευχαριστία δεν είναι μια πράξη ατομικής ευσέβειας. Δεν κοινωνούμε απλώς για να γίνουμε καλύτεροι, για να πάρω εγώ τον Χριστό μέσα μου, ο καθένας ξεχωριστά· ο σκοπός της κοινωνίας, ο σκοπός που όρισε ο Χριστός να κοινωνούμε, δεν είναι μόνον αυτός: ο σκοπός είναι να πραγματώσουμε την Εκκλησία, να κτίσουμε την Εκκλησία, στις φλέβες του καθενός από εμάς να ρέει το ίδιο αίμα, το αίμα του Χριστού, που είναι το αίμα της κεφαλής της Εκκλησίας, κάνοντάς μας έτσι ένα σώμα, το σώμα του Χριστού.

Η Θεία Ευχαριστία λοιπόν, η Λειτουργία με την οποία τελείται η Θεία Ευχαριστία, είναι η εν τόπω και εν χρόνω έκφραση και πραγμάτωση του μυστηρίου της Εκκλησίας και είναι ο τρόπος διά του οποίου σημαίνεται η Εκκλησία και σώζεται ο άνθρωπος. [...]

Γαλίτης, Γ. (2006). *Αποκάλυψη και Εκκλησία. Εισηγήσεις στο Θεολογικό Συνέδριο της Ι. Μητροπόλεως Ηλείας*, Πύργος: Ι. Μητροπόλεως Ηλείας, σ. 56-70.

2γ. Παράδεισος - κόλαση

Η πατερική θεολογία [...] κάνει λόγο για τον παράδεισο ως τον τόπο της βασιλείας του Θεού. [...] Δεν υπάρχουν κτιστοί και περιορισμένοι χώροι ως παράδεισος και κόλαση. Παράδεισος και κόλαση είναι καταστάσεις και σχέσεις προς τον ζωοδότη Θεό.

Ματσούκας, Ν. (1997). *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ'.* Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 308-309.

[...] Η κολασμένη ζωή δεν είναι μια ιδιαίτερη κατάσταση που την επιβάλλει βάσει ενός νόμου ο Θεός, και μάλιστα σε μια φυλακή κτιστών βασάνων. Ο Θεός, κατά τον Μάξιμο Ομολογητή, λόγου χάρι, αγκαλιάζει αγαθούς και πονηρούς. Οι δεύτεροι δεν μπορούν να τον δουν στη δόξα του, και τον αισθάνονται ως τιμωρό και εχθρικό. [...]

Είναι φιλία η παραδείσια ζωή, ενώ η κόλαση είναι «αφιλία» και ακοινωνησία, τόσο σε σχέση με τον Θεό όσο και σε σχέση με τους άλλους. Συγκλονιστική είναι μια διήγηση στα Αποφθέγματα του αββά Μακαρίου, την οποία θα ζήλευαν σύγχρονοι υπαρξιστές φιλόσοφοι και διανοούμενοι. Ο αββάς Μακάριος χτυπάει με το μπαστούνι του, καθώς βαδίζει στην έρημο, το πεταμένο κρανίο ενός αιρεσιάρχη. Και αμέσως η ψυχή του στην κόλαση αναγαλλιάζει, και αισθανόμενη την επαφή του αγίου τον παρακαλεί για ανακούφιση. Στην ερώτηση του αββά ποια είναι η κατάστασή τους εκεί στην κόλαση, ο κολασμένος τού λέει πως το πρόσωπο του καθενός είναι κολλημένο στη ράχη του άλλου, και δεν μπορεί κανένας να αντικρίσει τα πρόσωπα των άλλων. Τον παρακαλεί τελικά να προσευχηθεί, για να μπορέσουν να δουν λιγάκι το πρόσωπο του διπλανού τους. [...]

Ματσούκας, Ν. (1988). *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β'.* Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 544-546.

2δ. Τα Έσχατα

Για τον χριστιανό δεν υπάρχουν παρά δύο έσχατες επιλογές: ο ουρανός και η κόλαση. Η Εκκλησία προσδοκά την τελική ολοκλήρωση [...], όταν ο Χριστός θα επιστρέψει «εν δόξη» για να κρίνει «ζώντας και νεκρούς». Η τελική αποκατάσταση περιλαμβάνει [...] τη λύτρωση και τον δοξασμό της ύλης: κατά την Έσχατη Ημέρα οι δίκαιοι θα εγερθούν εκ των νεκρών και θα ξαναβρούν τα σώματά τους, όχι όπως αυτά είναι τώρα, αλλά μεταμορφωμένα και «πνευματικά», στα οποία η εσωτερική αγιότητα θα εκχέ-

εται προς τα έξω. Δεν θα μεταμορφωθούν δε μόνο τα σώματά μας, αλλ' ολόκληρη η υλική τάξη της κτίσης: ο Θεός θα δημιουργήσει «καινούς ουρανούς και καινήν γην».

Ware, K. (2001). *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 413-415.

1. Πτώση και σωτηρία

[...] Από τη μελέτη όλων των αφηγήσεων της ενότητας των ένδεκα πρώτων κεφαλαίων του βιβλίου της Γενέσεως προκύπτει ότι στόχος του συγγραφέα είναι να καταδείξει πως η διάσπαση των σχέσεων του ανθρώπου με τον Θεό έχει ως συνέπεια την καταστροφή των σχέσεων σε όλα τα επίπεδα. Η σχέση ισότητας μεταξύ των δύο φύλων (Γένεσις β' 23-25) μετατρέπεται σε σχέση υποταγής της γυναίκας στον άνδρα (Γένεσις γ' 16,20), ενώ ο Κάιν σκοτώνει τον αδελφό του Άβελ (Γένεσις δ' 8). Μετά τον κατακλυσμό επέρχεται η διάρρηξη άλλης μιας σχέσης, αυτής μεταξύ πατέρα και γιου· ο Νώε καταριέται το γιο του, τον Χαμ (Γένεσις θ' 25). Τέλος, η προσπάθεια για οικοδομή του πύργου της Βαβέλ καταλήγει στην πλήρη διάσπαση της ανθρώπινης κοινωνίας, καθώς οι άνθρωποι αδυνατούν πλέον να συνεννοηθούν μεταξύ τους και διασπείρονται σε όλη τη γη (Γένεσις ια' 9). Σε όλες τις περιπτώσεις προηγείται μια ανταρσία του ανθρώπου, μια προσπάθεια να υπερβεί τα όριά του και να επιδώσει την εξομοίωσή του με τον Θεό όχι σε συνεργασία μαζί του αλλά ανταγωνιστικά. [...]

Το νόημα της χριστιανικής σωτηρίας

[...] Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι αφηγήσεις που περιέχονται στα ένδεκα πρώτα κεφάλαια της Γενέσεως δεν αποτελούν αναφορές σε ιστορικά γεγονότα του αρχέγονου παρελθόντος, αλλά περιγράφουν καταστάσεις που αναφέρονται στις σχέσεις του ανθρώπου με τον Θεό και επαναλαμβάνονται συνεχώς μέσα στην ιστορία. Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορικής του πορείας ο άνθρωπος επιχειρεί με τα ίδια ακριβώς μέσα, την απελευθέρωση από ηθικές δεσμεύσεις, τη βιολογική βελτίωση του είδους του και την εμπιστοσύνη στις δυνατότητες της τεχνολογίας, να πετύχει την απαλλαγή του από το κακό που τον καταδυναστεύει. Οι βιβλικές αφηγήσεις δείχνουν με τον πιο γλαφυρό τρόπο ότι κάθε φορά που ο άνθρωπος νομίζει ότι κάνει ένα βήμα προόδου απομακρυνόμενος από τον Θεό, αμέσως διαπιστώνει ότι βρίσκεται σε χειρότερη από την προηγούμενη κατάσταση. Η σωτηρία, κατά συνέπεια, που επαγγέλλεται ο Χριστός δεν συνίσταται στην απαλλαγή του ανθρώπου από κάποια υποτιθέμενη αρχέγονη ενοχή, αλλά στη δυνατότητα που παρέχεται στον άνθρωπο να αποκαταστήσει και να αναπτύξει τη σχέση του με τον Θεό, αποκτώντας έτσι ένα ασφαλές κριτήριο για την ορθή εκτίμηση της θέσης και του ρόλου του μέσα στον κόσμο, ώστε σε συνεργασία με τον Θεό να πετύχει την ανακαίνιση ολόκληρης της δημιουργίας».

Κωνσταντίνου, Μ. *Πτώση και σωτηρία*, σ. 4, 7.

2. Το Σχέδιο της Θείας Οικονομίας

Όπως λένε οι Πατέρες της Εκκλησίας, ο Δεσπότης του κόσμου είδε με φιλάνθρωπα μάτια τη διαφθορά του ανθρώπου και θέλησε να τον επαναφέρει από την πλάνη στην επίγνωση της αλήθειας. Να αποκαταστήσει την πεσμένη και διχασμένη από την αμαρτία φύση του ανθρώπου και να τη σώσει από τη φθορά και το θάνατο. Ο Θεός «οικονόμησε», δηλαδή σχεδίασε και πραγματοποίησε τη σωτηρία του ανθρώπου. Αυτό έγινε σταδιακά, όπως ακριβώς κάνει ο γιατρός, που με κατάλληλη δίαιτα και φαρμακευτική αγωγή επαναφέρει έναν άρρωστο οργανισμό στην κατάσταση της υγείας. Το σχέδιο αυτό του Θεού λέγεται «θεία οικονομία». [...]

Το σχέδιο της θείας οικονομίας πέρασε από τρεις φάσεις. Για την πραγματοποίησή του απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η ελεύθερη συνεργασία, η συγκατάθεση των ανθρώπων. Καλεί πρώτα ο Θεός τον Αβραάμ, που συνεργάζεται με το Θεό υποδειγματικά και μεταφέρει στο λαό τις υποσχέσεις του για σωτηρία. Το ίδιο κάνουν και οι άλλοι πατριάρχες της Π. Διαθήκης. Έπειτα ο Θεός ορίζει το Μωυσή αρχηγό των Ιουδαίων, που ζούσαν υπόδουλοι στην Αίγυπτο, και με θαυμαστό τρόπο τούς οδηγεί στη γη της επαγγελίας. Εκεί, [...] με τους προφήτες, που ήταν το στόμα του Θεού και διερμηνείς του θελήματός του, προαναγγέλλει την αναμενόμενη σωτηρία. Είναι αυτή που έφερε ο Χριστός με τη σάρκωσή του. [...] Αυτή ήταν η πρώτη φάση.

Η ζωή του Κυρίου, τα θαύματα, η διδασκαλία, το Πάθος και η Ανάστασή του είναι η δεύτερη φάση του θείου σχεδίου. Ο Κύριος είναι σωτήρας [...] όλων των ανθρώπων (Λουκ. 3,6). Δεν ήρθε στη γη για να κρίνει, αλλά για να σώσει το χαμένο πρόβατο, δηλαδή τον αποστάτη άνθρωπο. Ζητά από μας πίστη, μετάνοια, καλά έργα, αγάπη, αφοσίωση στο Θεό. Να είμαστε άγρυπνοι, αγωνιστές, ετοιμοπόλεμοι στο κακό και στα πάθη μας.

Η τρίτη φάση της θείας οικονομίας είναι η Εκκλησία που ίδρυσε ο Κύριος. Αυτή συνεχίζει το σωτήριο έργο του. Σωζόμαστε μέσα στην Εκκλησία. Με τα μυστήριά της, και μάλιστα με τη Θεία Ευχαριστία, παίρνουμε τον ίδιο το Χριστό, το Σώμα του και το Αίμα του. Προγευόμαστε τη Βασιλεία του Θεού, που έχει εγκαινιαστεί με την έλευση του Χριστού. Την πλήρη δόξα και μακαριότητα θα απολαύσουν οι πιστοί μετά την ανάσταση των νεκρών. Τότε θα ανακαινιστεί η κτίση και θα μεταμορφωθεί ο άνθρωπος.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α΄ Λυκείου, ΔΕ 7, σ. 34-35.

3. Έργα τέχνης

Viktor Vasnetsov, Ημέρα της Κρίσεως,
Ρωσία, 1904 μ.Χ.

Viktor Vasnetsov, Άγαλλιάσθε δίκαιοι, έν Κυρίω
(Ψαλμ. 32)

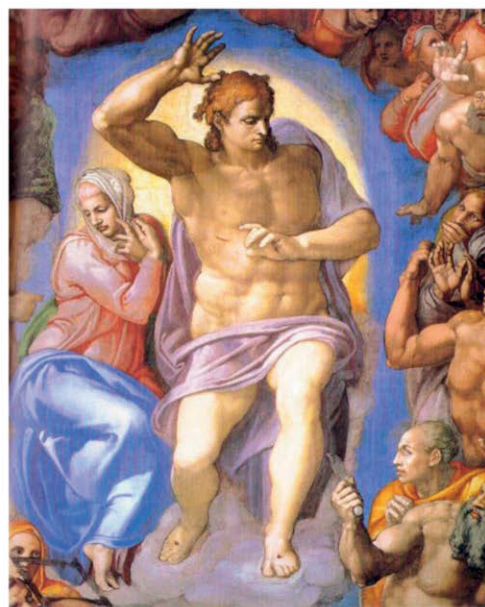

Η σωτηρία στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση.

Ας παρατηρήσουμε προσεκτικά εικόνες της μέλλουσας κρίσης, ανατολικές και δυτικές. Με βάση τις εικόνες απαντήσουμε σε ερωτήματα όπως: Με ποιον τρόπο συνδέονται οι πληροφορίες που παρουσιάζονται με ό,τι ήδη γνωρίζεις; Ποιες από τις νέες ιδέες που απέκτησες επεκτείνουν ή ωθούν τη σκέψη σου σε νέες κατευθύνσεις; Τι εξακολουθεί να σου προκαλεί σύγχυση; Ποιες ερωτήσεις έχεις αυτή τη στιγμή; Στη συνέχεια θα συζητήσουμε για θέματα όπως: συλλογική σωτηρία, ατομική σωτηρία, σωτηρία με την πίστη, σωτηρία με τα έργα, σώζει ο νόμος, σώζει η χάρη.

Γεώργιος Κλόντζας, Η Δεύτερα Παρουσία (τέλη 16^{ου} α.) (96x127εκ.)*.

Michelangelo, Il giudizio universale (Η Τελική Κρίση), Cappella Sistina, Vaticano (16^{ος} α.)

* Λίγα λόγια για το έργο του Γεώργιου Κλόντζα:

Γύρω από τον κατακόρυφο άξονα που δημιουργείται από τον πύρινο ποταμό, ο οποίος καταλήγει στην Κόλαση, οργανώνεται αυτή η παράσταση της Δευτέρας Παρουσίας, ένα από τα σημαντικότερα έργα του Κλόντζα. Επάνω και στο μέσο παριστάνεται ο Ιησούς Κριτής, πλαισιωμένος από τον Ιωάννη τον Πρόδρομο και την Παναγία, τους αποστόλους και πλήθος αγγέλων. Στα πόδια του βρίσκονται τα σύμβολα των ευαγγελιστών και νεκροί που αναμένουν την ώρα της Κρίσης. Πιο κάτω παριστάνονται η Ετοιμασία του θρόνου (το Ευαγγέλιο σε θρόνο βάσει του οποίου θα κριθούν οι άνθρωποι), οι δίκαιοι σε τρεις διαδοχικές σειρές και στο κάτω μέρος η έγερση των νεκρών με τους σκελετούς που αναδύονται από τους τάφους. Δεξιά βρίσκεται ο αρχάγγελος Μιχαήλ που υψώνει το σπαθί, απειλώντας μία ομάδα ανθρώπων και το υπόλοιπο τμήμα καταλαμβάνεται από την Κόλαση με την κάμινο του πυρός, το αναγεννησιακό οικοδόμημα με τον τρούλο. Τέλος, κάτω στο μέσον της εικόνας, εικονίζονται οι προφήτες Δαβίδ και Ιεζεκιήλ με πλάκες, στις οποίες υπάρχουν επιγραφές που αναφέρονται στην Κόλαση.

Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας.

Η χρήση της έννοιας «σωτηρία» στον κόσμο και την καθημερινότητα

Με αφορμή ενδεικτικά άρθρα από τον σύγχρονο τύπο (έντυπο και ηλεκτρονικό), τα οποία αναφέρονται στη «σωτηρία» από πολιτικές, οικονομικές, φυσικές κ.λπ. καταστροφές, ας προσπαθήσουμε να συμπληρώσουμε σε αυτοκόλλητα χαρτάκια τη φράση: «Σωτηρία είναι/σημαίνει...» και να τα αναρτήσουμε στην τάξη.

Τίτλοι άρθρων από ηλεκτρονικές εφημερίδες

Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» (ηλεκτρονική έκδοση), δημοσίευση 17.01.2009.

Πώς ο ήρωας πιλότος έσωσε 154 επιβάτες

Η επική προσυδάτωση του αεροπλάνου της US Airways στον ποταμό Χάντσον από τον Τσέσλι «Σάλι» Σαλενμπέργκερ

Το αεροπλάνο της US Airlines έχει μόλις προσυδατωθεί με ασφάλεια στον ποταμό Χάντσον της Νέας Υόρκης και οι επιβάτες του περιμένουν ανακουφισμένοι (αν και παγωμένοι) τα φεριμπότ να τους περισυλλέξουν. Στην ένθετη φωτογραφία, ο ηρωικός 57χρονος κυβερνήτης που έσωσε τους 154 επιβάτες (AP PHOTO/ STEVEN DAY)

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ Την επομένη του «θαύματος» στον ποταμό Χάντσον, ο πιλότος του αεροπλάνου που πραγματοποίησε την αναγκαστική προσυδάτωση στα παγωμένα νερά τιμάται σαν ήρωας από τους διασωθέντες επιβάτες, τις Αρχές και σύσσωμο τον αμερικανικό Τύπο. Ο 57χρονος **Τσέσλι «Σάλι» Σαλενμπέργκερ** έσωσε τους 154 επιβαίνοντες και τον εαυτό του χάρη στην εμπειρία, την ψυχραιμία και τους επιδέξιους χειρισμούς του. [...]

Το ατύχημα συνέβη λίγα λεπτά μετά την απογείωση του αεροπλάνου [...] από το αεροδρόμιο Λα Γκουάρντια [...].

«Ξαφνικά έπεσε νεκρική σιγή. Οι άνθρωποι άρχισαν να προσεύχονται», είπε στο CNN ο **Φρεντ**

Μπαρέτα, ένας από τους επιβάτες. «Τότε ακούστηκε η φωνή του πιλότου που μας είπε να προετοιμαστούμε για κάτι σίγουρα πολύ βίαιο», είπε ο **Τζεφ Κολοντζάι**, ο οποίος καθόταν στις πίσω σειρές του αεροπλάνου.

Στο πιλοτήριο ο Σάλι Σαλενμπέργκερ ενημερώνει τους ελεγκτές εναέριας κυκλοφορίας ότι το αεροπλάνο υπέστη «διπλό χτύπημα από πουλιά». Με σχεδόν άχρηστους τους δύο κινητήρες του και τους δείκτες των οργάνων μέτρησης να υποχωρούν, το πλήρωμα κοίταξε προς τα δυτικά, όπου μόλις που φαινόταν ένας μικρός αεροδιάδρομος. «Τι είναι αυτό το μικρό αεροδρόμιο;», ρώτησε ο συγκυβερνήτης. «Το Τετέρμπορο στο Νιου Τζέρσεϊ», απάντησε ο Πύργος Ελέγχου, δίνοντας οδηγίες στον πιλότο [...] να προσγειωθεί εκεί.

Εκείνες τις κρίσιμες στιγμές ο Σάλι πήρε τη μεγάλη απόφαση. Να επιστρέψει στο Λα Γκουάρντια; Ήταν πολύ μακριά. Να προσγειωθεί στο μικρό αεροδρόμιο του Τετέρμπορο; Οι πιθανότητες επιτυχίας φαίνονταν ελάχιστες. Όπως είπαν οι ελεγκτές εναέριας κυκλοφορίας, για μερικά δευτερόλεπτα η επικοινωνία διακόπηκε εντελώς. Ήταν τότε που ο πιλότος «αντίκρισε» στο μυαλό του τον ποταμό σαν έναν... υδάτινο διάδρομο προσγείωσης!

Ξαφνικά, και παρά τις οδηγίες του Πύργου Ελέγχου, ο πιλότος είπε ότι θα πραγματοποιήσει προσυδάτωση στον Χάντσον. «Ετοιμαστείτε για απότομη πρόσκρουση!», φώναξε στους επιβάτες από τα μεγάφωνα.

Λίγο αργότερα, [...] το αεροπλάνο γλίστρησε στα γκριζα νερά του Χάντσον, σχεδόν χωρίς να καταλάβουν οι επιβάτες τι ακριβώς είχε συμβεί. Στην αρχή νόμισαν ότι απλώς είχαν πέσει σε κενό αέρος.

[...] Μέσα σε λίγα λεπτά κατέφθασαν στο σημείο φερμπότ, τα οποία περισυνέλεξαν όλους τους επιβάτες από τα παγωμένα νερά του ποταμού, όπου η θερμοκρασία είχε πέσει στους -7 βαθμούς.

Το γεγονός ότι 155 ψυχές διασώθηκαν «πιστώνεται» σχεδόν εξ ολοκλήρου στον ηρωικό κυβερνήτη. Πρώην πιλότος της Πολεμικής Αεροπορίας επί 29 έτη, ο Σάλι Σαλενμπέργκερ έχει στο ενεργητικό του 40 χρόνια πτητικής εμπειρίας [...].

[...] Όπως απαιτεί η παράδοση, ο κυβερνήτης εγκατέλειψε τελευταίος το αεροσκάφος, αφού πρώτα διέσχισε όχι μία αλλά δύο φορές την καμπίνα των επιβατών. Γιατί; Για να βεβαιωθεί ότι δεν είχε μείνει κανένας πίσω.

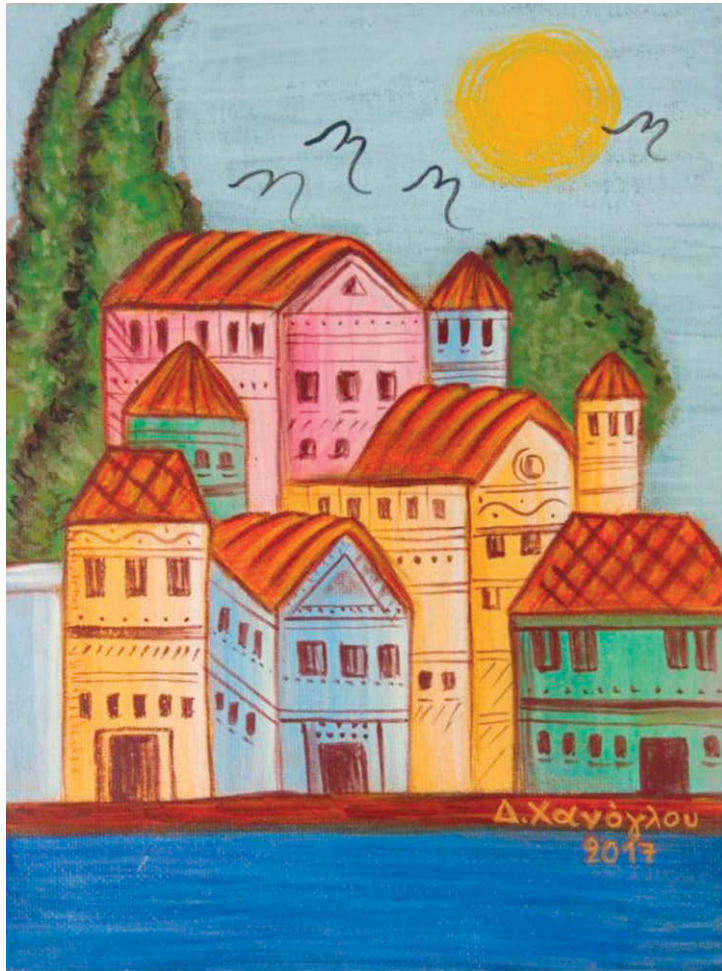
Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» (ηλεκτρονική έκδοση), δημοσίευση 11.9.2016.

Τα ΜΜΕ αποκάλεσαν το γεγονός «Θαύμα του ποταμού Χάντσον», όμως ο έμπειρος πιλότος επρόκειτο να κληθεί επανειλημμένα για να δικαιολογήσει την ενέργειά του ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας Εθνικών Μεταφορών (NTSB). Συνεπώς ο Σαλενμπέργκερ και ο συγκυβερνήτης του Τζεφ Σκάιλς [...] την ίδια ώρα που «μονομαχούσαν» με τους εφιάλτες αυτής της παραλίγο θανάσιμης εμπειρίας προσπαθούσαν να δικαιολογήσουν την πράξη τους που είχε ως αποτέλεσμα τη σωτηρία 155 ανθρώπων (από την προσυδάτωση δεν πέθανε κανένας και μόνο μία αεροσυνοδός τραυματίστηκε σχετικά σοβαρά στο πόδι).

Ζουμπουλάκης Γ., Όταν ο Κλιντ γνώρισε τον Σάλυ (11.9.2016)

Άρθρο στη «Μηχανή του χρόνου» (ηλεκτρονική έκδοση), 19.9.2016

Πώς έγινε η θρυλική προσυδάτωση του Airbus στον ποταμό Hudson της Νέας Υόρκης. Το αεροπλάνο είχε σφοδρή σύγκρουση με σμήνος από καναδέζικες χήνες και έμεινε χωρίς κινητήρες. Ο πιλότος έγινε ήρωας και ο Κλιντ Ίστυγοντ γύρισε ταινία.

Θεματική Ενότητα 3

ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- 3.1. Η λατρεία ως έκφραση πίστης
- 3.2. Οι γιορτές στην Ορθόδοξη Εκκλησία
- 3.3. Η γλώσσα της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης
- 3.4. Είσοδος και ένταξη στην Εκκλησία: Το μυστήριο του Βαπτίσματος
- 3.5. Το βαθύτερο νόημα του μυστηρίου του Γάμου
- 3.6. Μετάνοια, η υπέρβαση της αμαρτίας
- 3.7. Η ιεροσύνη στην Ορθόδοξη Εκκλησία

Θ.Ε. 3. ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

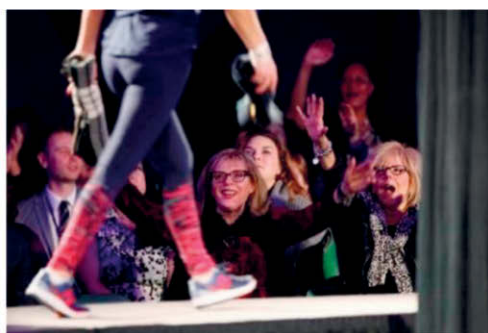
3.1. Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΠΙΣΤΗΣ

Σύγχρονα πρότυπα και στοιχεία λατρείας προς αυτά.

Με αφορμή τη φράση «Σύγχρονα πρότυπα των νέων» αλλά και τις εικόνες που υπάρχουν παρακάτω, ας προσπαθήσουμε να ονομάσουμε τα πρότυπα που έχουν οι νέοι σήμερα, τα οποία θα τα καταγράψουμε στον πίνακα της τάξης. Στη συνέχεια, προσπαθήστε να αναφέρετε τους τρόπους με τους οποίους συνήθως εκφράζεται ο θαυμασμός τους προς αυτά.

1.

2.

3.

4.

Η λατρεία ως αναπόσπαστο στοιχείο της θρησκείας. Με τη λατρεία εκφράζουμε την πίστη.

Ας χωριστούμε σε 3 ή 6 ομάδες που αντιστοιχούν με τον ημερήσιο, εβδομαδιαίο και ετήσιο λατρευτικό κύκλο της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Στη συνέχεια ας αποτυπώσουμε σε διάγραμμα τα σημεία-ορόσημα της καθημερινότητας και της ζωής μας και παράλληλα με άλλο χρώμα ας σημειώσουμε τους μεγάλους σταθμούς της λατρείας. Μπορούμε να αξιοποιήσουμε επικουρικά και κείμενα και αποσπάσματα που υπάρχουν στην ενότητα. Αφού ολοκληρώσουμε, θα συζητήσουμε στην ολομέλεια της τάξης πώς η λατρεία είναι αναπόσπαστο στοιχείο της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην καθημερινότητα του πιστού/της πιστής.

1. Χαρακτηριστικά της ορθόδοξης λατρείας

Η λατρεία της Εκκλησίας μας χαρακτηρίζεται ως μυσταγωγική, διότι «μυεί» τον πιστό στη λατρεία του αληθινού Θεού. Είναι, ακόμη, αναγωγική, διότι στρέφει τον πιστό προς τα άνω («ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας») αλλά και πνευματική, διότι γίνεται «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» (Ιωάν. 4,23). Είναι λατρεία λογική, διότι ο άνθρωπος πλησιάζει τον Θεό ως λογικό ον και δεσπεύει τη λατρεία του σε «άλογα» μέσα (π.χ. θυσίες ζώων κ.τ.ό.). Και, τέλος, είναι ορθόδοξη, γιατί θεμελιώνεται στην Παράδοση και στην πίστη των αγίων.

Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, Δ.Ε. 2

2. Θρησκεία και Λατρεία

Η λατρεία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη θρησκεία. Και τα δύο μεγέθη ανήκουν στο ίδιο καθολικό, πανανθρώπινο και διαχρονικό φαινόμενο, την αναφορά και σχέση (πραγματική ή υποθετική) του ανθρώπου με το θείο. Η λατρεία, ειδικότερα, συνιστά το επίκεντρο κάθε θρησκείας. Δεν υπάρχει θρησκεία χωρίς λατρευτική πράξη. [...]

Η λατρεία, εξάλλου, συνιστά πραγμάτωση του σκοπού της θρησκείας, της (πραγματικής ή φανταστικής) συναντήσεως του πιστεύοντος υποκειμένου με το πιστευόμενο αντικείμενο, στα όρια όμως όχι τόσο της ατομικής, όσο της ομαδικής-συλλογικής αναφοράς της λατρεύουσας κοινότητας στο λατρευόμενο θείο. [...]

Στο γεγονός της λατρείας μετέχει ολόκληρος ο άνθρωπος, ως ψυχοσωματική ενότητα και ολότητα [...]. Αν η πίστη συνδέεται, βασικά, με τη νόηση, η λατρεία στηρίζεται κυρίως στη βούληση. Πίστη και λατρεία είναι ο διπολικός πυρήνας της θρησκείας προσωπικότητας.

Εξίσου όμως πραγματικός είναι και ο κοινωνικός χαρακτήρας της λατρείας. Η λατρεία συνιστά υπέρβαση του ατομικού, της ατομικότητας, διότι έχει από τη φύση της κοινωνικό-ομαδικό χαρακτήρα.

Μεταλληνός, Γ. π. (1995). *Η θεολογική μαρτυρία της εκκλησιαστικής λατρείας*. Αθήνα: Αρμός, σ. 14-15, 18.

3. Η λατρεία ως πανανθρώπινο φαινόμενο

Κάθε άνθρωπος, σε όποιο πνευματικό επίπεδο και αν βρίσκεται, λειτουργεί την ύπαρξή του και λατρευτικά. Αναπόφευκτα λατρεύει κάποιον ή κάτι. Γι' αυτό και έχουμε [...] ειδωλολάτρες, πυρολάτρες, προγονολάτρες, τυπολάτρες κ.λπ. (όποιος δε λατρεύει τον Θεό, θεοποιεί τα κτίσματα).

Η λατρεία λοιπόν είναι ένα παγκόσμιο και πανανθρώπινο φαινόμενο, η διαχρονικότητα του οποίου είναι αναντίρρητη. [...]

Η σπουδαιότερη εκδήλωση του θρησκευτικού βιώματος πραγματοποιείται με τη θρησκευτική λατρεία, με την οποία ο άνθρωπος αναπτύσσει προσωπική σχέση με τον Θεό.

Κουγιουμπτζόγλου, Γ. π. (1999²). *Λατρευτικό εγχειρίδιο. Στοιχεία αγωγής για την τάξη και τη Λατρεία της Εκκλησίας*. Θεσσαλονίκη: Συναξάρι, σ. 15, 19.

Οι λατρευτικοί κύκλοι της Ορθόδοξης Εκκλησίας και η «λειτουργία μετά τη Λειτουργία»

Συνεχίζοντας να δουλεύουμε σε ομάδες ας δοκιμάσουμε να λύσουμε κάποια «βιβλικά αινίγματα - κουίζ». Κάθε ομάδα θα πάρει 4 χαρτιά/κάρτες: Ένα που γράφει «Όρθρος», ένα που γράφει «Εσπερινός», ένα που γράφει «Απόδειπνο» κι ένα που γράφει «Θεία Λειτουργία».

Στη συνέχεια θα αξιοποιήσετε μικρά αποσπάσματα από 5 χαρακτηριστικές προσευχές από κάθε ακολουθία, γραμμένες σε μικρά ορθογώνια χαρτάκια (π.χ. «Φως ιλαρόν», «Άγιε άγγελε», Δοξολογία, «Σοι παρακατατιθέμεθα» ή «Είδομεν το φως το αληθινόν» κ.λπ.).

Ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε σε ποια ακολουθία αντιστοιχεί η κάθε προσευχή. Στη συνέχεια και αφού ολοκληρώσουμε τη δραστηριότητα θα συζητήσουμε στην ολομέλεια της τάξης με ερωταποκρίσεις για τις βασικές προσευχές του ημερήσιου λατρευτικού κύκλου της Ορθόδοξης Εκκλησίας: Τι νομίζετε ότι θα πρέπει να τονίσουμε σε σχέση με το περιεχόμενο των προσευχών και τι σας έκανε εντύπωση; Τι διαπιστώσατε σε σχέση με τη σύνδεση της λατρείας με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον; Η Θεία Λειτουργία τελειώνει στο «Δί' ευχών...»;

1. Δοξολογία μεγάλη [απόσπασμα]

Κείμενο

Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ἕμνουμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, δοξολογοῦμέν σε, εὐχαριστοῦμέν σοι, διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν.

Κύριε, Βασιλεῦ, ἐπουράνιε Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ· Κύριε Υἱὲ μονογενές, Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα.

Κύριε ὁ Θεός, ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρός, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ μόνος Ἅγιος, σὺ εἶ ὁ μόνος Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν.

Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλόγησω σε, καὶ αἰνέ-

Μετάφραση

Δόξα σέ Σένα πού φανέρωσες τό φῶς.

Δόξα στό Θεό, πού εἶναι στόν οὐρανό, καί στή γῆ ἄς ἔρθει ἡ εἰρήνη, διότι ὁ Θεός ἔδειξε στους ἀνθρώπους τήν ἀγάπη του.

Σέ ὕμνοῦμε, σ' εὐλογοῦμε, σέ προσκυνοῦμε, σ' ἐγκωμιάζουμε μέ ὕμνους καί σ' εὐχαριστοῦμε, Κύριε, γιά τή μεγάλη Σου δόξα.

Κύριε, πού εἶσαι οὐράνιος Βασιλιάς, Θεός Πατέρας Παντοκράτορας, μοναχοπαίδι, πού τ' ὄνομά Σου εἶναι Ἰησοῦς Χριστός καί Ἅγιο Πνεῦμα.

Κύριε καί Θεέ, Ἰησοῦ Χριστέ, πού εἶσαι ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ Γιός τοῦ Θεοῦ, πού ἐξαφανίζεις τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, ἐλέησέ μας.

Σέ παρακαλοῦμε νά δεχθεῖς τήν προσευχή μας, Σὺ πού κάθесαι στά δεξιὰ τοῦ Πατέρα, καί νά μᾶς ἐλεήσεις.

Διότι σὺ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἶσαι ὁ μοναδικός Ἅγιος καί Κύριος γιά νά δοξάζεται ὁ Θεός Πατέρας. Ἀμήν.

σω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς. [...]

Κάθε μέρα θά προσεύχομαι σέ Σένα καί θά σ' ἐγκωμιάζω γιά πάντα.

Κύριε, σέ παρακαλοῦμε νά μᾶς ἀξιώσεις τή σημερινή μέρα νά διατηρηθοῦμε καθαροί χωρίς ἀμαρτία [...].

Παπαθανασίου, Κ. (επιμ.) (1997²). *Μιλᾶω στον Πατέρα μου με προσευχές για κάθε μέρα* (Κείμενο - μετάφραση). Αθήνα: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2. «Φῶς ἰλαρόν»

Φῶς ἰλαρόν ἀγίας δόξης ἀθανάτου Πατρός, οὐρανόυ,

ἀγίου, μάκαρος, Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἔσπερινόν ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱόν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Θεόν.

Ἄξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι φωναῖς αἰσίσαις, Υἱὲ Θεοῦ, ζῶν ὁ διδούς, διὸ ὁ κόσμος σέ δοξάζει.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, πού εἶσαι τό γλυκό φῶς τῆς ἀγίας δόξης τοῦ ἀθανάτου, τοῦ οὐρανόυ, τοῦ ἀγίου, τοῦ μακάριου Πατέρα σου, τώρα πού φτάσαμε στή δύση τοῦ ἡλίου καί εἶδαμε τό ἔσπερινό φῶς, ὑμνοῦμε τόν Πατέρα, ἐσένα τόν Υἱό καί το Ἅγιον Πνεῦμα, τόν ἕνα Θεό.

Πρέπει σέ κάθε ὥρα καί στιγμή νά σέ ὑμνοῦμε μέ καθαρές ψυχές καί χαρούμενες φωνές, Υἱέ Θεοῦ, γιατί ἐσύ δίνεις τή ζωή καί γι' αὐτό ὁ κόσμος σέ δοξάζει.

3. Προσευχή στον φύλακα Ἄγγελο

Ἄγιε Ἄγγελε, ὁ ἐφεστῶς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ ταλαιπώρου μου ζωῆς, μὴ ἐγκαταλίπῃς με τὸν ἀμαρτωλόν, μηδὲ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκρασίαν μου· μὴ δώῃς χώραν τῷ πονηρῷ δαίμονι κατακυριεῦσαί μου τῇ καταδυναστείᾳ τοῦ θνητοῦ τούτου σώματος· κράτησον τῆς ἀθλίας καὶ παρειμένης χειρὸς μου, καὶ ὁδήγησόν με εἰς ὁδὸν σωτηρίας. *Ναί, ἄγιε Ἄγγελε τοῦ Θεοῦ, ὁ φύλαξ καὶ σκεπαστὴς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πάντα μοι συγχώρησον, ὅσα σοι ἔθλιψα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ εἴ τι ἡμαρτον τὴν σήμερον ἡμέραν· σκέπασόν με ἐν τῇ παρουσίᾳ νυκτὶ καὶ διαφύλαξόν με ἀπὸ πάσης ἐπηρείας τοῦ ἀντικειμένου, ἵνα μὴ ἔν τι ἀμαρτήματι παροργίσω τὸν Θεόν· καὶ πρέσβευε ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Κύριον τοῦ ἐπιστηρίζαι με ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ ἄξιον ἀναδεῖξαι με δοῦλον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. Ἀμήν.*

Ἄγιε Ἄγγελε, ἐσύ που εἶσαι φύλακας τῆς ἀθλίας ψυχῆς μου καὶ τῆς ταλαιπώρης ζωῆς μου, μὴ με εγκαταλείψεις τὸν ἀμαρτωλό, οὔτε νὰ απομακρυνθεῖς ἀπὸ μένα ἐξαιτίας τῆς ἀκολασίας μου. Μὴ ἐπιτρέψεις στον πονηρὸ δαίμονα νὰ κυριαρχήσει ἐπάνω μου κατατυραννώντας αὐτό τό θνητό μου σῶμα. Κράτησε τό ταλαίπωρο καὶ παράλυτο χέρι μου καὶ ὁδήγησέ με σὴν ὁδὸ τῆς σωτηρίας. *Ναί, ἄγιε Ἄγγελε τοῦ Θεοῦ, ἐσύ που εἶσαι φύλακας καὶ σκεπαστὴς τῆς ἀθλίας ψυχῆς μου καὶ τοῦ ἀθλιού σώματος μου, συγχώρησέ με γιὰ ὅλα ἐκεῖνα με τὰ ὁποῖα σε λύπησα ὅλες τις μέρες τῆς ζωῆς μου, καὶ γιὰ ὅσες ἀμαρτίες ἔκανα τὴ σημερινή μέρα. Σκέπασέ με καὶ τούτῃ τῇ νύχτᾳ καὶ διαφύλαξέ με ἀπὸ κάθε ἐπηρεία τοῦ ἀντίπαλου διαβόλου, γιὰ νὰ μὴ παροργίσω τὸν Θεό με κάποιο ἀμάρτημα. Καὶ πρέσβευε γιὰ χάρη μου πρὸς τὸν Κύριο νὰ με στηρίξει στον σεβασμὸ Του καὶ νὰ με κάνει ἀξιο δούλο τῆς ἀγαθότητάς του. Ἀμήν.*

4. Από τη Θεία Λειτουργία του αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου

Σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα, Δέσποτα φιλόανθρωπε, καὶ παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν καταξίωσον ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων σου καὶ φρικτῶν Μυστηρίων ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς Τραπέζης μετὰ καθαροῦ συνειδότος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς συγχώρησιν πλημμελημάτων, εἰς Πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα.

Σε εσένα εμπιστευόμαστε ὅλη μας τὴ ζωή καὶ τὴν ἐλπίδα, Δέσποτα φιλόανθρωπε, καὶ σε παρακαλοῦμε καὶ δεόμαστε καὶ ἱκετεύουμε αξίωσέ μας νὰ μεταλάβουμε τὰ ἐπουράνια καὶ φρικτὰ μυστήρια, αὐτῆς τῆς ἱερῆς καὶ πνευματικῆς τράπεζας με καθαρὴ συνείδηση, γιὰ νὰ εξαλειφθοῦν οἱ ἁμαρτίες, νὰ συγχωρηθοῦν τὰ παραπτώματά μας, ὥστε νὰ ἔχουμε κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νὰ κληρονομήσουμε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, νὰ ἔχουμε θάρρος ἀπέναντί σου καὶ νὰ μὴ τιμωρηθοῦμε ἢ καταδικαστοῦμε.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικῶν Α' λυκείου, ΔΕ 23, σ. 133.

Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ καὶ καλὴν ἀπολογίαν, τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, αἰτησώμεθα.

Ἀς ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο τὰ τέλη τῆς ζωῆς μας νὰ εἶναι χριστιανικά, χωρὶς πόνο, χωρὶς ντροπὴ καὶ εἰρηνικά, καὶ νὰ ἔχουμε καλὴ ἀπολογία μπροστὰ στο φοβερό βῆμα τοῦ Χριστοῦ

*

*

Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον, εὔρομεν πίστιν ἀληθῆ, ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες· αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσεν.

Εἶδαμε τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, πήραμε τὸ ἐπουράνιο ἅγιο Πνεῦμα, βρήκαμε πίστη ἀληθινὴ, προσκυνώντας τὴν ἀδιαίρετη Τριάδα, γιὰτὴ αὐτὴ μας ἔσωσε.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικῶν Α' λυκείου, ΔΕ 23, σ. 133.

1. Οἱ ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου

Οἱ ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου εἶναι τὸ σύνολο τῶν προσευχῶν ποὺ ἀναγινώσκονται καὶ ψάλλονται σὲ καθορισμένες ὥρες τῆς μέρας καὶ τῆς νύχτας ἢ σὲ ὀρισμένες περιστάσεις καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ψαλμούς, δεήσεις, ἀναγνώσματα, ᾠδὲς καὶ ὕμνους.

Ὁ ὅρος ἀκολουθία σημαίνει τὴν ὀρισμένη συνέχεια τῶν λειτουργικῶν στοιχείων ποὺ ἀπαρτίζουν μιὰ τελετουργικὴ προσευχὴ καὶ συνεκδοχικά τὸ σύνολο τῶν ὕμνων τοῦ ἡμερονυκτίου, ἰδιαιτέρως τοῦ εσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου μιᾶς συγκεκριμένης μέρας (π.χ. ἀκολουθία τοῦ Σαββάτου, τῆς Τρίτης, τοῦ ἁγίου Νικολάου) ἢ μιᾶς περιόδου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους (π.χ. ἀκολουθία Παρακλητικῆς, Τριωδίου, Πεντηκοσταρίου).

Οἱ ἀκολουθίες διακρίνονται σὲ τακτικὲς καὶ ἐκτακτες. Οἱ τακτικὲς (ἢ κοινές) τελοῦνται καθημερινὰ στο νὰὸ με τὴ συμμετοχὴ κλήρου καὶ λαοῦ ἢ καὶ μόνο ἀπὸ τοὺς πιστοὺς παραλλάσσοντας ἢ καὶ παραλείποντας τὰ σημεῖα ποὺ ἀφοροῦν τὸν ἱερέα. Ὡστόσο οἱ ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου διαφοροποιοῦνται σαφῶς ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ ἐλεύθερη αυτοσχέδια προσευχὴ, ποὺ δὲν υπάγεται σὲ καμιὰ τυπικὴ ὡς πρὸς τὴ διάρθρωσή της ἀπαιτήση.

Οι έκτακτες τελούνται μόνο από ιερέα ή επίσκοπο και σε ορισμένες περιπτώσεις. Οι τακτικές είναι: ο εσπερινός, το απόδειπνο, το μεσονυκτικό, ο όρθρος, οι ώρες, τα μεσώρια, και η ακολουθία της τράπεζας. Έκτακτες είναι: η Θ. Λειτουργία, τα άλλα μυστήρια, ο μικρός και μέγας αγιασμός, τα εγκαίνια ναού, οι παρακλήσεις, η ακολουθία του μνημοσύνου, το νεκρώσιμο τρισάγιο.

Τσάμης, Δ. (1985). *Λειτουργική*. Θεσσαλονίκη, σ. 25.

2. Οι χριστιανικές γιορτές και το σχέδιο της θείας οικονομίας

Τα θαυμαστά γεγονότα για τη σωτηρία του ανθρώπου πανηγυρίζονται με τις γιορτές της Εκκλησίας. Σκορπισμένες μέσα στο έτος, μας θυμίζουν την επίγεια ζωή του Κυρίου, της Υπεραγίας Θεοτόκου και των αγίων. Ξαναγεννιέται μέσα μας ο Χριστός, σταυρώνεται, ανασταίνεται. Γι' αυτό οι υμνογράφοι της Εκκλησίας στους ύμνους και οι Πατέρες στις ευχές χρησιμοποιούν τη λέξη «σήμερον» - «Σήμερον ό Χριστός γεννάται...». «Σήμερον κρεμάται επί ξύλου...». Σήμερα, σαν να ήμαστε τότε παρόντες στο γεγονός, βλέπουμε την Ανάσταση. «Ανάστασιν Χριστού θεασάμενοι...». [...].

Οι γιορτές είναι εβδομαδιαίες και ετήσιες. Από τις εβδομαδιαίες η σπουδαιότερη είναι η Κυριακή, η ημέρα του Κυρίου, της Ανάστασής του. Είναι η σταθερή ημέρα τέλεσης της Θείας Ευχαριστίας. Είναι ακόμη η πρώτη ημέρα της εβδομάδας, ημέρα σωτηρίας και αναδημιουργίας. «Όπως η πρώτη δημιουργία άρχισε την ημέρα της Κυριακής, έτσι και η δεύτερη δημιουργία άρχισε πάλι από την Κυριακή» (Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 44, 5, ΕΠΕ 5,226*).

Εκτός από την Κυριακή, και οι άλλες ημέρες της εβδομάδας είναι για την Εκκλησία μας γιορτινές. Έτσι μαζί με τους καθιερωμένους αγίους τιμούμε: τη Δευτέρα τους αγγέλους, την Τρίτη τον Ιωάννη τον Πρόδρομο, την Τετάρτη το Σταυρό του Κυρίου, την Πέμπτη τους αποστόλους και τον Άγιο Νικόλαο, την Παρασκευή τα Πάθη του Κυρίου και το Σάββατο τους μάρτυρες. Το Σάββατο είναι ακόμη ημέρα μνήμης των νεκρών.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' λυκείου, ΔΕ 7, σ. 36-37.

3. Η λατρεία εξαγιάζει όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής

[...] Η ορθόδοξη λατρεία εξαγιάζει όλες τις σχέσεις και τις περιστάσεις της ανθρώπινης ζωής. Για την ίαση των σωματικών ασθενειών δίνει το ιερό μυστήριο του ευχελαίου, για την ευλογία της συζυγικής ένωσης το ιερό μυστήριο του γάμου. Άσχετα όμως από τα ιερά αυτά μυστήρια, καθαγιάζει και όλες τις άλλες περιστάσεις της καθημερινής ζωής. Εύχεται για όσους είναι ασθενείς, για όσους πλέουν και οδοιπορούν, προσεύχεται για τις άσχημες καιρικές συνθήκες και τις θλιβερές περιστάσεις, για θεομηνίες και επιδρομές εχθρών, για λιμούς, λοιμούς, επιδημίες και ασθένειες. Επιπλέον, έχει καθιερώσει ειδικές ευχές για την έναρξη σχολικών μαθημάτων, για την τοποθέτηση θεμελίων λίθων, για τη σπορά της γης κ.ά. Στον κύκλο μάλιστα της αγιαστικής της ενεργείας περιλαμβάνονται και αγαθά αυτού του κόσμου. Έτσι, ευλογεί τα φυτά και τα άνθη και τα κλαδιά των δέντρων, τους καρπούς και τα σταφύλια. Η ορθόδοξη λατρεία θεραπεύει όχι μόνο τις ανάγκες της ψυχής, αλλά και του σώματος, αποσκοπώντας ταυτόχρονα να εξαγιάσει και ολόκληρη τη φυσική δημιουργία.

Θεοδώρου, Ανδρ. (1998). *Η ουσία της Ορθοδοξίας*. Αθήνα: Παρουσία, σ. 211.

4. «Η λειτουργία μετά τη Λειτουργία»

Φεύγοντας από το ναό και έχοντας ζήσει αυτό που μας πρόσφερε η Θεία Ευχαριστία, ενωμένοι με όλους τους χριστιανούς με το σύνδεσμο της ειρήνης και της αγάπης, ξαναγυρίζουμε στον κόσμο, για να πούμε και σ' άλλους τι προσφέρει στον άνθρωπο η Εκκλησία του Χριστού.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' λυκείου, ΔΕ 15, σ. 87.

Ας διαβάσουμε όλοι μαζί την ευχή του Μ. Βασιλείου «Μνήσθητι, Κύριε, ...». Προσπαθήστε να σημειώσετε πέντε ομάδες ανθρώπων που αναφέρονται στην ευχή και να δικαιολογήσετε στην ολομέλεια της τάξης γιατί σας έκαναν εντύπωση. Θα επαναλάβουμε τη διαδικασία άλλη μια φορά και προσπαθήστε να σημειώσετε άλλες πέντε ομάδες ανθρώπων. Στο τέλος, προσθέστε και άλλες ομάδες που θεωρείτε ότι λείπουν.

Ευχή Θ. Λειτουργίας του Μεγάλου Βασιλείου

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων, καὶ ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἔμπλησον παντὸς ἀγαθοῦ· τὰς συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον· τὰ νήπια ἔκθρεψον· τὴν νεότητα παιδαγωγῆσον· τὸ γῆρας περικράτησον· τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε καὶ συναψον τῇ Ἁγίᾳ σου Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐλευθέρωσον· τοῖς πλέουσι συμπλευσον· τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον· χηρῶν πρόστηθι· ὀρφανῶν ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους ῥύσαι· νοσοῦντας ἴασαι. Τῶν ἐν βήμασι, καὶ μετάλλοις, καὶ ἐξορίαις, καὶ πικραῖς δουλείαις, καὶ πάσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ὄντων, μνημόνευσον, ὁ Θεός, καὶ πάντων τῶν δεομένων τῆς μεγάλης σου εὐσπλαχνίας· καὶ τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς καὶ τῶν μισούντων, καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν.

Θυμήσου σπλαχνικά, Κύριε, το λαό που παρευρίσκεται εδώ (στο ναό), καθώς και 'κείνους που για εύλογη αιτία απουσιάζουν και ελέησε αυτούς κι εμάς σύμφωνα με το πλήθος του ελέους σου. Γέμισε τις αποθήκες τους με κάθε αγαθό. Διατήρησε τους συζυγικούς δεσμούς μέσα σε ειρήνη και ομόνοια. Ανάθρεψε τα νήπια· παιδαγώγησε τη νεότητα· βοήθησε και στήριξε τα γηρατεία· παρηγόρησε τους ολιγοψύχους· τους σκορπισμένους συγκέντρωσέ τους· φέρε πίσω τους πλανημένους στην πίστη και ένωσέ τους με την αγία, καθολική και αποστολική Εκκλησία σου. Λευτέρωσε αυτούς που πειράζονται από ακάθαρτα πνεύματα· ταξίδεψε μ' αυτούς που ταξιδεύουν στη θάλασσα· συνόδεψε αυτούς που οδοιπορούν· προστάτεψε τις χήρες· υπεράσπισε τα ορφανά· λευτέρωσε τους αιχμαλώτους και θέραπευσε τους αρρώστους. Θυμήσου εσύ ο σπλαχνικός Θεός αυτούς που σύρονται στα δικαστήρια, τους καταδικασμένους να δουλεύουν σε μεταλλεία, αυτούς που βρίσκονται σε εξορίες και πικρές δουλείες, καθώς και 'κείνους που είναι κάτω από το βάρος κάθε θλίψης, ανάγκης και δύσκολης περίπτωσης, και γενικά όλους που χρειάζονται τη μεγάλη σου ευσπλαχνία. Και αυτούς που μας αγαπούν και 'κείνους που μας μισούν και όσους παράγγειλαν σε μας τους ανάξιους να προσευχηθούμε γι' αυτούς.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' λυκείου, ΔΕ 15, σ. 85.

3.2. ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Η σημασία της γιορτής στην προσωπική και κοινωνική ζωή των πιστών.

Με αφορμή τη λέξη «γιορτή» που θα γράψουμε στον πίνακα, ας προσπαθήσουμε να εκφράσουμε, μονολεκτικά, συναισθήματα και σκέψεις που μας έρχονται στον νου, τα οποία θα καταγράψουμε και θα τα κατηγοριοποιήσουμε.

1.

2.

Ο εορτασμός σε εβδομαδιαία και ετήσια βάση στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Αφού μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις πρότερες γνώσεις σας για τις γιορτές στην Ορθόδοξη Εκκλησία ας κατασκευάσουμε ένα «ετήσιο ημερολόγιο τοίχου» της τάξης μας. Θα χωριστούμε σε έξι ομάδες και κάθε ομάδα θα αναλάβει από 2 μήνες, στους οποίους θα επισημαίνει τις μεγάλες θρησκευτικές γιορτές. Για να διευκολυνθείτε θα σας δοθεί και ένα θρησκευτικό ημερολόγιο σε φωτοτυπία (μόνον οι μήνες που ενδιαφέρουν κάθε ομάδα). Αφού ολοκληρώσουμε την κατασκευή του ημερολογίου θα απαντήσουμε στα εξής ερωτήματα: Με ποια κριτήρια επιλέξατε τις γιορτές του ημερολογίου σας; Ποιους τιμά η Εκκλησία στις γιορτές (Χριστό, Θεοτόκο, Αγίους/Αγίες, θαυμαστά γεγονότα); Για ποιο λόγο νομίζετε ότι το ημερολόγιο είναι γεμάτο με γιορτές;

1. Το θεολογικό νόημα της γιορτής και ο καθαγιασμός του χρόνου

Ο Χριστιανισμός είναι αναμφιβόλως θρησκεία «εξ αποκαλύψεως». Η αποκάλυψη όμως αυτή δεν αφορά στο εορτολόγιο, πολύ δε περισσότερο στο ημερολόγιο. Αυτά ή προϋπήρχαν του χριστιανισμού, όπως τα ημερολόγια, ή διαμορφώθηκαν μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας με την πάροδο των αιώνων επί τη βάσει στοιχείων παλαιότερων του χριστιανισμού ή και νέων. Μέσα στην Καινή Διαθήκη [...] δεν υπάρχει προδιαγραφή ούτε για τον τρόπο μετρήσεως του κοσμικού χρόνου ούτε για τον κατάρτισμό του εορτολογίου. [...] Έτσι και ο κοσμικός χρόνος γίνεται τύπος του μέλλοντος αιώνος και πρόγευση της μελλούσης ζωής [...].

Τη μεταμόρφωση αυτή του κοσμικού χρόνου επέτυχε η Εκκλησία, με την καθοδήγηση ασφαλώς του αγίου Πνεύματος, διά του εορτολογίου της. Η μεταμόρφωση δε αυτή και υπέρβαση συνίσταται στο ότι το ημερολόγιο γίνεται εορτολόγιο. Ο κατάλογος των ημερών μετατρέπεται σε κατάλογο εορτών. Όλες οι ημέρες του έτους επενδύονται με ένα ιερό περιεχόμενο, έτσι ώστε η διαδοχή των ημε-

ρών να γίνεται διαδοχή εορτών. Έτσι όλος ο βίος του πιστού γίνεται μια διαρκής εορτή, όπως εμφαντικά τονίζουν οι πατέρες. Ζη στη γη, αλλά στον ουρανό πολιτεύεται. [...]

Εξ άλλου με το εορτολόγιό της η Εκκλησία προγεύεται την υπέρχρονη πραγματικότητα της ουρανού βασιλείας ουσιαστικά καταργώντας τον κοσμικό χρόνο, αφού γεγονότα του παρελθόντος τα φέρνει κάθε φορά στη μνήμη της όχι σαν άπαξ τελεσθέντα, αλλά σαν κατ' έτος, και καθ' ημέραν ακόμα, πραγματικά και μυστηριακά επαναλαμβανόμενα. Όταν δηλαδή γιορτάζει επί παραδείγματι τη γέννηση, [...], την ανάσταση του Χριστού, [...] δεν τα θυμάται απλώς, αλλά τα ξαναζεί ως παρόντα, όπως ακριβώς όλα για το Θεό είναι παρόντα, είτε έγιναν στο παρελθόν, είτε γίνονται τώρα ή θα γίνουν στο μέλλον. Έτσι βιώνει την ανάσταση του Χριστού την ημέρα του Πάσχα κάθε έτους σαν «σήμερον» σαν την ημέρα δηλαδή της ιστορικής Κυριακής αναστάσεως του έτους 33 μ.Χ. Η υμνογραφία μας σαφώς απηχεί αυτή την πατερική θεολογική αντίληψη για το λειτουργικό χρόνο όταν σε κάθε γιορτή διαρκώς επαναλαμβάνει και βεβαιώνει ότι το εορταζόμενο γεγονός δεν έγινε μόνο τον καιρό εκείνο της θείας επί γης παρουσίας, αλλά γίνεται, τρόπον τινά επαναλαμβάνεται και «σήμερον» στο τότε τελεσθέν εφάπαξ. [...]

Αυτή η υπέρβαση του κοσμικού χρόνου και η είσοδος στο θείο λειτουργικό χρόνο έχει κι άλλες συνέπειες ακόμα περισσότερο ριζοσπαστικές. Το «σήμερον» δεν αφορά μόνο στην κατ' έτος μυστηριακή επανάληψη του ιερού γεγονότος, αλλά θραύοντας κι αυτό το καιρικό σχήμα διαχέεται στον καθημέραν βίο της Εκκλησίας. Έτσι γιορτάζουμε την ανάσταση του Κυρίου κατά το Πάσχα κάθε χρόνο, αλλά και κάθε Κυριακή [...]. Κι όχι μόνο κάθε Κυριακή, αλλά σε κάθε λειτουργία, οποιαδήποτε ημέρα της εβδομάδος, κι αν τελεσθεί.

[...] Για τον [...] άνθρωπο η κατ' έτος επανάληψη των ιερών σωτηριωδών γεγονότων και η παρουσία των ιερών προσώπων των αγίων κατά την καθιερωμένη ημέρα της ετήσιας μνήμης τους, παραμένει σταθερό σημείο αναφοράς σ' αυτά και αφορμή οικειώσεως του μηνύματός τους και βιωματικής προσεγγίσεως σ' αυτό. Αυτό ακριβώς εκμεταλλεζόμενη η Εκκλησία φορτίζει τις ημέρες αυτές μ' όλο το διδακτικό περιεχόμενο που προσιδιάζει στην κάθε μια, μώντας έτσι τους πιστούς στο μυστήριο της σωτηρίας με κάθε δυνατό κατηχητικό τρόπο, με το ανάγνωσμα, την υμνολογία, το κήρυγμα, την εικόνα και με αισθητότερες ακόμα αναπαραστάσεις των ιερών αυτών γεγονότων, όπου τούτο ήταν δυνατό και σκόπιμο (βάπτισμα του Κυρίου, σταύρωση, ταφή, ανάσταση κ.λπ.). Έτσι, [...] κάθε έτος αποτέλεσε, με το ενυφασμένο σ' αυτό εορτολόγιο, την μικρογραφία της ιστορίας του κόσμου, του απολυτρωτικού έργου του Κυρίου. [...] Η επαναφορά δε κατ' έτος των ίδιων εορτολογικών θεμάτων δεν αποτελεί αιτία κορεσμού και ανιαρή υπόθεση ρουτίνας, αλλά αφορμή ανανεώσεως της κατηχήσεως και εμπεδώσεως της διά της επαναλήψεως που είναι «μητέρα της μαθήσεως», νέων εμβυθύνσεων στα θέματα της πίστεως και ενδεχομένως νέων αποφάσεων και προαγωγής στην εν Χριστώ ζωή. Έτσι αποκτά νόημα και η λαϊκή ευχή, που συνδέεται με τους επί μέρους μεγάλους εορτολογικούς σταθμούς: «και του χρόνου» ή «χρόνια πολλά». Δεν πρόκειται απλώς για ευχή για την παράταση της επιθυμητής οπωσδήποτε επίγειας ζωής, αλλά παροχής νέων ευκαιριών μαθητείας στο σχολείο της Εκκλησίας και οικειώσεως των σωτηριωδών αληθειών της πίστεως. Όπως οι εικόνες είναι το «βιβλίο των αγραμμάτων», έτσι και το εορτολόγιο είναι το σχολείο των πιστών, γραμματισμένων και αγραμμάτων.

Φουντούλης, Ι. (1993). *Λειτουργική Α΄. Εισαγωγή στη Θεία Λατρεία*. Θεσσαλονίκη, σ. 112-116.

2. Ορθόδοξο εορτολόγιο

[...] Η Εορτή είναι ένα πολυδιάστατο γεγονός* με υπαρξιακές παραμέτρους, όπως και η Λειτουργία. Το εορτάζειν λουπόν [...] δεν μπορεί να περιοριστεί στη συμμετοχή σε κάποια συγκέντρωση και

* Είναι σίγουρα πιο εύστοχο το να μιλούμε για 'το γεγονός της Εορτής', για 'το γεγονός της Λειτουργίας', για 'το γεγονός της Εκκλησίας', από το να δίδουμε ψυχρούς ορισμούς (που τελικά δεν μπορούν να αποδώσουν τις πραγματικότητες αυτές) ή να μιλούμε για την 'έννοια' της Εορτής, κ.λπ.

στην τέλεση κάποιων ενεργειών, αλλά απαιτεί βαθύτερη ανάλυση για να εισέλθει κανείς στο πολυδιάστατο νόημα της πράξης αυτής.

[...] Ο σημερινός κόσμος ξεχνάει σιγά σιγά την έννοια της εορτής, δε μαθαίνει πια να γιορτάζει. Πολλά από τα υπαρξιακά προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου συνδέονται με το γεγονός αυτό. «Βίος ανεόρταστος μακρά οδός απανδόκευτος». Το εορτάζειν είναι τέχνη, είναι πολιτισμός. Ανέκαθεν ο άνθρωπος εορτάζει, χαρίζοντας μ' αυτόν τον τρόπο νόημα στη ζωή του, ελευθερώνοντάς την από το ζώδη ρυθμό της δουλειάς και της ξεκούρασης. Η γιορτή δεν είναι απλώς ένα «διάλειμμα» της δουλειάς, αλλά η δικαίωσή της, ο καρπός της, η «μυστηριακή μεταμόρφωσή της» σε χαρά και ελευθερία. «Κάθε γιορτή γιορτάζει το Είναι, έχει ως θέμα της την κατάφαση του Είναι. Οι άνθρωποι γιορτάζουν ούτως ώστε να επιβεβαιώνουν κάθε φορά με νέο τρόπο ή να επιβεβαιώνεται από τους άλλους ανθρώπους το δικό τους Είναι, αυτό των άλλων και του κόσμου, ανάλογα με τις καταστάσεις και τις αφορμές (γενέθλια, όλα τα μεγάλα γεγονότα της ζωής όπως η γέννηση των παιδιών, οι γάμοι, επέτειοι, ακόμη κι ο θάνατος!). Προβαίνουν σ' αυτή την κατάφαση εορταστικά, δηλ. με μη συνηθισμένα μέσα και μ' έναν τρόπο που υπερβαίνει τα πλαίσια της καθημερινότητας [...]. Εξαιτίας αυτού του βασικού χαρακτήρα της κατάφασης του Είναι η φύση κάθε γιορτής είναι θρησκευτική, ακόμη κι όταν η σχέση αυτή με το υπερφυσικό επισκιάζεται από πολλά άλλα πράγματα [...].

«Σε τελική ανάλυση σε κάθε γιορτή γιορτάζεται πάντοτε ο Θεός, στον Οποίο χρωστούν την ύπαρξή τους όλα τα υπαρκτά, ο Οποίος θέλει τη Δημιουργία και τη διατηρεί αδιάκοπα στο Είναι [...]».

Ο Θεός είναι η πηγή της ζωής [...]. Η ζωή της Αγίας Τριάδας είναι [...] η αυθεντική ζωή, η αυθεντική κοινωνία των τριών προσώπων, των τριών θείων υποστάσεων, η αυθεντική αγάπη. Γι' αυτό και η ζωή αυτή είναι η κατεξοχήν γιορτή του κόσμου.

Στην παράδοση της Εκκλησίας η αιώνια αυτή γιορτή αποδίδεται με τον όρο «ουράνια Λειτουργία». Τον όρο αυτό τον συναντούμε ήδη στην Καινή Διαθήκη, στην Προς Εβραίους επιστολή και στην Αποκάλυψη. Η επίγεια Λειτουργία αποτελεί μία εικόνα, μία μίμηση, μία αντανάκλαση της ουράνιας Λειτουργίας, της ουράνιας Εορτής που τελείται αδιαλείπτως ενώπιον του θρόνου του Θεού. [...]. Ο κατεξοχήν λειτουργός της Εκκλησίας, ο μόνος αρχιερέυς, είναι ο ίδιος ο Χριστός, ο Οποίος μέσω των επισκόπων και των πρεσβυτέρων της Εκκλησίας επιτελεί την αναίμακτη προσφορά και θυσία προς τον Πατέρα Του. Η ανθρωπότητα, μέσω της Εκκλησίας (η Εκκλησία δηλαδή), μετέχει αυτής της ουράνιας Λειτουργίας κι έτσι σώζεται, αποκτώντας Θεία Κοινωνία.

Εν Χριστώ και εν Αγίω Πνεύματι ολόκληρη η ζωή της Εκκλησίας είναι μια γιορτή, μία συμμετοχή στην κατεξοχήν γιορτή της Βασιλείας των Ουρανών. Η γιορτή αυτή δεν εξαρτάται από τίποτε σ' αυτό τον κόσμο, δεν είναι γιορτή για κάποιο «έργο» ή «επιτυχία» αυτού του κόσμου. Έχει αποκαλυφθεί στον κόσμο, έχει δοθεί ως δώρο στον κόσμο. Γι' αυτό και η χαρά που προέρχεται απ' αυτήν είναι άδολη και απέραντη, γνήσια. Η αποκάλυψη αυτή, το δώρο αυτό, έχει μετατρέψει ολόκληρη τη ζωή του χριστιανού σε χαρά...

Μπασιούδης, Γ. πρωτ. (2011). Ορθόδοξο εορτολόγιο και λειτουργική ζωή στη Γερμανία. Στο Συλλογ. *Ποιμαντική της Ορθοδόξου Διασποράς. Τόμος προς τιμήν του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ιταλίας και Μελίτης κ. Γενναδίου*, σ. 6.

3. Οι χριστιανικές γιορτές και το σχέδιο της θείας οικονομίας

Οι ετήσιες γιορτές διαιρούνται σε: Δεσποτικές (προς τιμήν του Δεσπότη Χριστού), Θεομητορικές (προς τιμή της Μητέρας του Θεού) και σε εορτές των αγίων. Οι Δεσποτικές γιορτές χωρίζονται σε κινητές και ακίνητες. Το Πάσχα δε γιορτάζεται κάθε χρόνο την ίδια ημερομηνία, είναι δηλαδή γιορτή κινητή. Στον κύκλο του κινούνται και άλλες κινητές γιορτές. Είναι οι Κυριακές του Τριωδίου πριν από το Πάσχα (Μαρία Αιγύπτια, Ιωάννης Κλίμακος κ.ά.) και του Πεντηκοσταρίου μετά το Πάσχα (Ζωοδόχος Πηγή, Ανάληψη, Πεντηκοστή, εορτή του Αγ. Πνεύματος κ.ά.). Η γιορτή του Αγ. Γεωρ-

γίου (23 Απριλίου), μετακινείται στη δεύτερη μέρα του Πάσχα, όταν η 23 Απριλίου πέφτει μέσα στη Μεγάλη Σαρακοστή.

Τα Χριστούγεννα γιορτάζονται πάντοτε στις 25 Δεκεμβρίου και είναι ακίνητη γιορτή. Με κέντρο τα Χριστούγεννα, έχουμε γιορτές των οποίων η ημερομηνία δεν αλλάζει (Περιτομή, Υπαπαντή, Ευαγγελισμός).

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' λυκείου, ΔΕ 7, σ. 38.

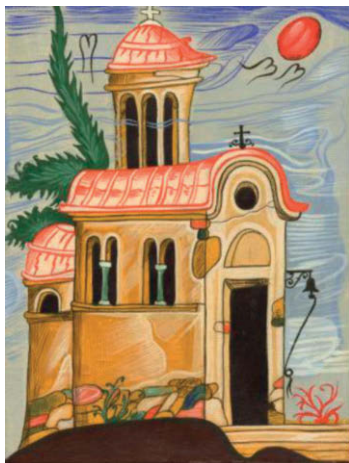

Οι γιορτές στην Ορθόδοξη Εκκλησία και η ευσέβεια του ελληνικού λαού προς τη Θεοτόκο.

Χωρισμένοι σε ομάδες (στο εργαστήριο πληροφορικής εάν υπάρχει δυνατότητα) αναζητήστε πληροφορίες για τις γιορτές στην Ορθόδοξη Εκκλησία (Χριστολογικές, Θεομητορικές, Αγίων) και ετοιμάσετε μια παρουσίαση. Κατόπιν θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας στην ολομέλεια της τάξης και μπορούμε να αναρτήσουμε τις εργασίες και στην ιστοσελίδα του σχολείου.

1. Οι γιορτές στην Ορθόδοξη Εκκλησία

Παίρνοντας ως χρονολογική αφετηρία την αρχή της ινδίκτου, δηλαδή την 1^η Σεπτεμβρίου, που ήταν πρωτοχρονιά κατά τους αιώνες της διαμορφώσεως του εορτολογίου μας, διακρίνουμε κάποια προσπάθεια διατηρήσεως της ιστορικής συνέχειας στις βασικές τουλάχιστον εορτές, όπου τούτο ήταν δυνατό. Έτσι η σύλληψη του Προδρόμου, το πρώτο γεγονός της ευαγγελικής ιστορίας, τοποθετείται στις 23 Σεπτεμβρίου, στην παλαιά πρώτη του έτους, και η γέννηση της Θεοτόκου στις 8 Σεπτεμβρίου

πιθανόν μετά τη μετάθεση της πρωτοχρονιάς στην 1^η του μηνός αυτού. Έπονται τα εισόδια της Θεοτόκου και η εορτή των Χριστουγέννων, με τις μνήμες των προφητών που ελκύσθηκαν στην προεόρτιο περίοδό της, η περιτομή, η υπαπαντή, τα γεγονότα του πάθους και της αναστάσεως και η πεντηκοστή, και το έτος κατακλείεται τον Αύγουστο με την κοίμηση της Θεοτόκου και το θάνατο του Βαπτιστού. Πλήρης ιστορική κατάταξη δεν ήταν εξ υπαρχής δυνατή, αφού, με βάση τον προσδιορισμό των Χριστουγέννων στις 25 Δεκεμβρίου, θα έπρεπε ο ευαγγελισμός να τοποθετηθεί εννιά μήνες πριν (25 Μαρτίου), έξι μήνες πριν από αυτόν η σύλληψη του Βαπτιστού (23 Σεπτεμβρίου) και εννιά μήνες μετά η γέννησή του (24 Ιουνίου), όπως και η σύλληψη της αγίας Άννης εννέα μήνες πριν από το γενέσιον της Θεοτόκου (9 Δεκεμβρίου - 8 Σεπτεμβρίου). Πάντοτε υπήρχε η έννοια της συμβατικότητας του εορτολογικού σχήματος.

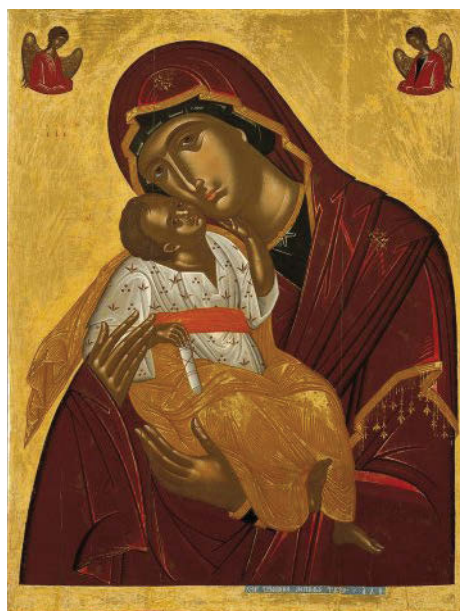
[...] Εκτός από τις μνήμες των προφητών και των δικαίων της Παλαιάς Διαθήκης, των κατά σάρκα προπατόρων του Χριστού, που κατέλαβαν [...] την προ των Χριστουγέννων περίοδο, οι μνήμες των αγίων καθορίζονταν κυρίως την ημέρα του θανάτου τους, την γενέθλιο εν Θεώ ημέρα τους. [...]

Φουντούλης, Ι. (1993). *Λειτουργική Α'.* Εισαγωγή στη *Θεία Λατρεία*. Θεσσαλονίκη, σ. 117-120.

2. Οι γιορτές της Παναγίας

Οι ορθόδοξοι χριστιανοί τιμούν και ευλαβούνται τη Θεοτόκο. Στο πρόσωπό της τιμάται ο άνθρωπος, η γυναίκα, η μητέρα. Η ύψιστη τιμή και η ευλάβεια εκφράζονται με την περίοπτη θέση που η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει δώσει στη Θεοτόκο καθώς και με τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνει την αγάπη και το σεβασμό της. Οι εικόνες της έχουν δεσπόζουσα θέση στους ναούς μας, πολλοί ναοί της είναι αφιερωμένοι και εξάισιοι ύμνοι και ακολουθίες έχουν συνταχθεί προς τιμή της. Η τιμή και η αγάπη των πιστών κορυφώνονται στους εορτασμούς των γεγονότων της ζωής της, στις λεγόμενες Θεομητορικές γιορτές, που είναι οι ακόλουθες:

1. Το Γενέθλιο της Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου). Η γιορτή αυτή εμφανίζεται περί τον 7ο αιώνα, αλλά σχετίζεται με την αρχαία παράδοση της Εκκλησίας, σύμφωνα με την οποία η Θεοτόκος γεννήθηκε από γονείς προχωρημένης ηλικίας, τον Ιωακείμ και την Άννα.
2. Τα Εισόδια της Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου). Κι αυτή η γιορτή καθιερώθηκε μεταγενέστερα (τον 6ο αιώνα) αλλά στηρίζεται στην αρχαία παράδοση της Εκκλησίας, σύμφωνα με την οποία η Παρθένος Μαρία οδηγήθηκε από τους γονείς της στο ναό του Σολομώντα σε ηλικία τριών ετών. Εκεί παρέμεινε μέχρι το 14ο έτος της ηλικίας της.
3. Η Σύναξη της Θεοτόκου (26 Δεκεμβρίου). Αμέσως μετά τη γιορτή της Γέννησης, ορίστηκε να γιορτάζεται το πρόσωπο που γέννησε το Χριστό.
4. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου (25 Μαρτίου). Είναι η αρχαιότερη Θεομητορική γιορτή. Ορίστηκε να γιορτάζεται τη συγκεκριμένη ημερομηνία μετά τον 4ο αιώνα, όταν δηλαδή καθορίστηκε και η γιορτή των Χριστουγέννων στις 25 Δεκεμβρίου (ο Ευαγγελισμός, επομένως, υπολογίστηκε να γιορτάζεται εννιά μήνες πριν από τη Γέννηση).
5. Η Κοίμηση της Θεοτόκου (15 Αυγούστου). Η γιορτή της Κοίμησης εμφανίστηκε τον 5ο αιώνα την εποχή του αυτοκράτορα Μαρκιανού, ο οποίος έκτισε ναό στη Γεθσημανή, όπου κατά την παράδοση ετάφη η Θεοτόκος.

Παναγία η Γλυκοφιλούσα
Εικόνα του Εμμ. Λαμπάρδου, 1609
Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα

Όπως διαπιστώνουμε, οι Θεομητορικές γιορτές θεσπίστηκαν σε διαφορετικές εποχές. Από τα εορταζόμενα γεγονότα της ζωής της Παναγίας, τα ευαγγέλια αναφέρουν μόνο τον Ευαγγελισμό. Τα υπόλοιπα γεγονότα ήταν γνωστά στην πρώτη χριστιανική Εκκλησία και καταγράφηκαν σε διάφορα κείμενα. Τα κείμενα αυτά, αν και δεν συμπεριλήφθηκαν στην Καινή Διαθήκη, έχουν σημαντική βαρύτητα για τις πληροφορίες που διασώζουν και παρέμειναν ζωντανά στη συνείδηση της Εκκλησίας.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, Δ.Ε. 16

3. Η θέση της Θεοτόκου στο σχέδιο της θείας οικονομίας

Στο απολυτικό του Ευαγγελισμού τονίζεται ότι το γεγονός αυτό αποτελεί τη «φάνέρωση του μυστηρίου που υπήρχε πριν από αιώνες». Αρχίζει, επομένως, η πραγματοποίηση του σχεδίου που είχε αναγγείλει ο Θεός αμέσως μετά την πτώση των πρωτοπλάστων: ότι ο Υιός του Θεού θα γίνει άνθρωπος, ώστε με το Πάθος και την Ανάστασή του να σώσει τον άνθρωπο και να τον οδηγήσει πάλι στον Παράδεισο.

Είναι φανερό ότι, χωρίς τη συμβολή της Θεοτόκου, το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του αν-

θρώπου θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί. Ο Θεός για να σαρκωθεί ζήτησε την ανθρώπινη συνεργασία. Και η Θεοτόκος, εκπροσωπώντας το ανθρώπινο γένος, είπε το μεγάλο «ναι». Γι' αυτό και οι πιστοί θεωρούν ότι η Παναγία, ακόμη και κατά το γεγονός της Κοίμησής της, παραμένει πάντοτε η «γέφυρα» και η μεσίτρια μεταξύ Θεού και ανθρώπων.

Η ορθόδοξη παράδοση ονομάζει τη Μητέρα του Θεού «Θεοτόκο», «Αειπάρθενο» και «Παναγία». Οι δυο πρώτες έννοιες (Θεοτόκος και Αειπάρθενος) σχετίζονται με τη θεότητα του Χριστού – γι' αυτό και όταν η αίρεση του Νεστόριου αμφισβήτησε τη Θεότητα του Κυρίου, οι οπαδοί της αίρεσης έπαυσαν ν' αποκαλούν την Παναγία «Θεοτόκο» και την ονόμαζαν «Χριστοτόκο» (ότι γέννησε, δηλαδή, έναν απλό άνθρωπο). Ειδικότερα, ο όρος «Αειπάρθενος» αποκαλύπτει ότι η Παναγία παρέμεινε Παρθένος και κατά τη σύλληψη του Χριστού και κατά τη γέννησή του και μετά τη γέννηση. Ο όρος «Παναγία» προέρχεται από τους δυο προηγούμενους, δηλαδή από το γεγονός ότι γέννησε το Θεό, και εκφράζει την πλήρη αγιότητα της Θεοτόκου γιατί έγινε μητέρα του Θεού. Η Θεοτόκος, επομένως, δε γεννήθηκε απαλλαγμένη από το προπατορικό αμάρτημα (όπως υποστηρίζουν οι Ρωμαιοκαθολικοί με το δόγμα περί «Ασπίλου Συλλήψεως» της Θεοτόκου από τους γονείς της), αλλά έλαβε το χάρισμα της πλήρους αγιότητας κατά την ώρα του Ευαγγελισμού.

Η ορθόδοξη παράδοση μας διδάσκει, επίσης, ότι ο θάνατός της συνέβη πραγματικά, σε αντίθεση με την αντίληψη του Ρωμαιοκαθολικισμού ότι η Παναγία δεν πέθανε, αλλά αναλήφθηκε στον ουρανό με το σώμα της. Σύμφωνα, λοιπόν, με την ορθόδοξη παράδοση, που αποτυπώνεται στα τροπάρια της Εκκλησίας, το σώμα της Θεοτόκου «μετέστη» στον ουρανό μετά το θάνατό της, διότι τότε ακριβώς έγινε άφθαρτο, γνώρισε δηλαδή τη δόξα που προέρχεται από το γεγονός ότι γέννησε το Θεάνθρωπο Χριστό.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, Δ.Ε. 16

4. Το νόημα της αργίας (της Κυριακής για τους Χριστιανούς και του Σαββάτου για τους Ιουδαίους)

Η χρονολογικά πρώτη χριστιανική εορτή είναι αναμφίβολα η Κυριακή, το εβδομαδιαίο Πάσχα της Εκκλησίας. Στον Ιουδαϊσμό το Σάββατο ήταν η θεοσύστατη ημέρα της καταπαύσεως. Η πιστή τήρησή του αποτελούσε την επιβεβαίωση της πιστότητας στο νόμο του Θεού [...]. Το μεγαλύτερο τόλμημα της πρώτης εκκλησίας ήταν η μετάθεση της ημέρας του Κυρίου από την εβδόμη στην πρώτη ημέρα της εβδομάδος. [...] Το Σάββατο γίνεται προφητικός τύπος της ταφής του Κυρίου, που οδηγεί στην εκ νεκρών ανάσταση κατά την πρώτη ημέρα της εβδομάδος [...], την ημέρα της δημιουργίας του φωτός και της νέας εν Χριστώ δημιουργίας. Πρώτη, αλλά και όγδοη, τύπος της εβδομάδος του μέλλοντος και της αιωνιότητας. [...] Στο εξής και μέχρι σήμερα η αναστάσιμη σύναξη της Κυριακής και η κατ' αυτήν ευχαριστία αποτέλεσε το κέντρο της ζωής της οικουμενικής Εκκλησίας, το εβδομαδιαίο Πάσχα της.

Φουντούλης, Ι. (1993). *Λειτουργική Α'.* Εισαγωγή στη *Θεία Λατρεία*. Θεσσαλονίκη, σ. 119-120.

5. Το μήνυμα της γιορτής των αγίων για τον πιστό

Η κοινή γιορτή όλων των αγίων μάς υπενθυμίζει ότι όλοι αγωνίστηκαν για τον ίδιο σκοπό: την ένωσή τους με το Θεό, που τους στεφάνωσε νικητές. Ο κοινός εορτασμός τους απευθύνει μια πρόσκληση, κοινή προς όλους τους πιστούς: ν' αγωνιστούν, όπως κι εκείνοι, στο στίβο των πνευματικών αθλημάτων, έχοντας βέβαιη την ελπίδα της νίκης, μια ελπίδα που πηγάζει και από τη δική τους νίκη. Αν μιμηθούμε το παράδειγμα τους, μιμούμαστε τον ίδιο τον Κύριο. Αυτό το νόημα έχει και ο ιδιαίτερος σύνδεσμος του καθένα μας με το όνομα ενός αγίου.

Οι άγιοι μεταφέρουν την ευλογία και το φωτισμό του Θεού. Στους ύμνους, με τους οποίους τους τιμούμε, διακηρύσσουμε ότι αυτοί οι θεωμένοι άνθρωποι «παρέχουν χαρίσματα» στους πιστούς. Ζη-

τάμε την ευχή τους και τη μεσιτεία τους αφού βρίσκονται ήδη κοντά στο Θεό και συμπαραστέκονται με στοργή και ενδιαφέρον στους αγωνιζόμενους πιστούς.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α΄ Λυκείου, Δ.Ε. 19

Προσέγγιση της λαϊκής θρησκευτικότητας.

Ας παρατηρήσουμε προσεκτικά τις εικόνες παρακάτω που σχετίζονται με θρησκευτικά πανηγύρια (λιτανεία της εικόνας, χοροί, τραγούδια κ.τ.λ.). Προσπαθήστε να διακρίνετε σε δύο στήλες τα λαϊκά στοιχεία και τα θρησκευτικά στοιχεία της πανηγύρεως. Στη συνέχεια, ας αναλύσουμε κάποιες διαστάσεις (ουσιαστική, χωρική, χρονική, ποσοτική, ποιοτική) και ας ανακοινώσουμε στην ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα της έρευνάς μας. Κάθε μια από αυτές τις διαστάσεις απαντά, αντίστοιχα σε πέντε θεμελιώδη ερωτήματα:

α. Τι; Με τι σχετίζεται;

β. Πού; Είναι περιορισμένο τοπικά ή έχει ευρύτερες επιδράσεις; Ποιες περιοχές αφορά;

γ. Πότε; Πότε ξεκίνησε και τι συνέβη όταν εμφανίστηκε για πρώτη φορά; Συμβαίνει συνεχώς, κυκλικά ή σποραδικά;

δ. Πόσο; Υπάρχει μία αιτία ή πολλές; Πόσοι άνθρωποι επηρεάζονται; Εμφανίζεται υπερβολικό ή υποτιμημένο;

ε. Πόσο σοβαρά; Είναι ζήτημα αρχών ή πρακτικής;

1. Ο Κλήδονας

Απ' τα ξημερώματα της παραμονής του Άι Γιαννιού πριν από τη δουλειά, και πριν πάει σκολειό στείλανε την Ανθούλα στη βρύση με ένα χωματένιο σταμνί να το γεμίσει νερό.

– Τσιμουδιά ακούς; Αμίλητο πρέπει να είναι.

Ύστερα το κάθε κορίτσι έδωσε κι από ένα σημάδι. Ένα κουμπί, μια ψεύτικη καρφίτσα, ένα σκουλαρίκι.

Αφού ρίξαν τα σημάδια στο αμίλητο νερό, σκέπασαν το σταμνί μ' ένα κόκκινο πανί και το βράδυ το βάλανε στα κεραμίδια. Να το γητέψει η νύχτα και τα άστρα. Το πήρανε πρωί πρωί πριν το ματιάσει ο ήλιος. [...]

Από το απόγευμα της Παραμονής τα παιδιά βάλθηκαν να κουβαλάνε ξυλαράκια, χόρτα, χαρτιά. Δίνανε και οι μαγαζάτορες παλιόκασες, παλιοπάνερα για να ταΐζουν τις φωτιές. Μόλις κλείσανε τα μαγαζιά, άρχισαν να πηδάνε κι αυτοί.

Την πιο μεγάλη φωτιά την ανάψανε τα παιδιά στην αυλή του τζαμιού. Πηδούσαν μικρά και μεγάλα και δεν σταματούσαν. Αναψοκοκκίνιζαν τα μάγουλα των κοριτσιών απ' τις φλόγες και τη χαρά της βραδιάς. [...]

Την άλλη μέρα ύστερα από τη λειτουργία μαζευτήκανε τα κορίτσια. Από τα χαράματα στο πόδι, να τελειώσουν οι δουλειές να προλάβουνε τον κλήδονα.

Το πρώτο κορίτσι παίρνει το σταμνί και λέει:

*Ανοίξετε τον κλήδονα στ' Άι Γιαννιού τη χάρη
Κι όπου 'χει την τύχη την καλή θα βρει το παληκάρι.*

Χρυσοχόου, Ιφ. (1979). *Ξεριζωμένη Γενιά*. Αθήνα: Φιλippότη, σ. 79-81.

2. Έθιμα του Πάσχα από τη Θράκη (τα κόκκινα αυγά)

Η παρουσία των αυγών

Το αυγό είναι παγκοσμίως γνωστό ως πανάρχαιη πηγή ζωής, ως η αρχή της ζωής, η μήτρα, το σπέρμα όλης της δημιουργίας, η οργανική ύλη στην αδρανή της κατάσταση, και συμβολίζει την ανανέωση της ζωής, την ανάσταση, την ελπίδα. Η παρουσία του ήταν έντονη σε αρχέγονες δοξασίες, πρακτικές και λατρείες, πρωτόγονες και εξελιγμένες, π.χ. στον αρχαιοελληνικό ορφισμό. Για το κόκκινο, ειδικά, χρώμα του οι χριστιανικές λαϊκές παραδόσεις που το «ερμηνεύουν» είναι πάμπολλες. Γνωστότερη είναι αυτή με την γυναίκα που δεν πίστεψε την είδηση της ανάστασης του Χριστού και έθεσε ως «λυδία λίθον» της αποδείξεως του θαύματος τη μετατροπή των άσπρων αυγών που κρατούσε στο καλάθι της σε κόκκινα, όπερ και εγένετο. Υπενθυμίζω επίσης ότι γενικά το κόκκινο χρώμα θεωρείται ως χρώμα που εκφράζει τη χαρά, αλλά και τον θάνατο που προετοιμάζει τη δυναμικά αναγεννημένη ζωή, λειτουργεί δε ταυτοχρόνως και ως εξορκιστικό.

Την Μ. Πέμπτη οι γυναίκες καταγίνονταν με το βάψιμο των αυγών, ήταν η Κοκκινοπέφτη τους. Η κάθε νοικοκυρά το πρωί της ημέρας κατέβαινε στο κοτέτσι της, έπαιρνε το αυγό, το σημάδευε, Μεγαλοπεφτιάτικο το έλεγαν, το έβαφε όπως τα άλλα, και το τοποθετούσε στο εικονοστάσι μέχρι την Κοκκινοπέφτη της άλλης Χρονιάς. [...]. Με κόκκινο αυγό επίσης (στην Τζαντώ) σταύρωναν τα παιδιά τους, για να κοκκινίσουν τα μάγουλά τους και να αποκτήσουν τα κοινωνικώς καθορισμένα χαρακτηριστικά του προσώπου τους [...].

Σέρρης, Μ. Έθιμα του Πάσχα από τη Θράκη. Στο Σέρρης, Μ. και συνεργάτες (Επιστημονική Επιτροπή) (2015). *Όψεις της Ιστορίας και του Πολιτισμού της Θράκης*. Κομοτηνή: Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών Δ.Π.Θ., Περιφερειακή Διεύθυνση Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης Αν. Μακεδονίας και Θράκης, σ. 320-321.

3.3. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Γλώσσα και σύμβολα στην καθημερινότητα.

Με αφετηρία τη φράση «γλώσσα και σύμβολα» ας καταγράψουμε λέξεις που σας έρχονται στον νου σε δύο στήλες και ας ανακοινώσουμε τα αποτελέσματά μας στην ολομέλεια της τάξης. Τέλος, ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα εξής: Τι συμβολίζουν; Γιατί τα χρησιμοποιούμε; Γνωρίζετε κάτι αντίστοιχο σε θρησκευτικά σύμβολα;

Η χρήση κατά περίπτωση της γλώσσας, των όρων και των κωδίκων της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης στην καθημερινή ζωή.

Σας δίνονται οι παρακάτω εκφράσεις από τον καθημερινό λόγο που είναι δανεισμένες από τη θρησκευτική γλώσσα: σωτήρας, αγρόν ηγόρασε, αντί του μάννα χολήν, άξιος ο μισθός του, από καταβολής κόσμου, από τον Άννα στον Καϊάφα, άρον-άρον, άρρητα ρήματα, ας όψεται, άσωτος υιός, διά το θεαθήναι τοις ανθρώποις, διά τον φόβον των Ιουδαίων, δόξα σοι ο Θεός, είπα και ελάλησα, εκ τού πονηρού, επί ξύλου κρεμάμενος, να βάλω τον δάκτυλον εις τον τύπον των ήλων. Ας προσπαθήσουμε να τις ερμηνεύσουμε στη σύγχρονη γλώσσα καθώς και να εντοπίσουμε την ερμηνεία τους στο βιβλικό/θεολογικό πλαίσιο.

Ψαλ. 8,2-3

«² Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ· ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. ³ ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν».

Κορ. 1,27

«²⁷ ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνη, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα καταισχύνη τὰ ἰσχυρά».

Η χρήση της χριστιανικής θρησκευτικής γλώσσας σε γραπτά και πολυτροπικά κείμενα.

Ας παρατηρήσουμε ένα έργο σύγχρονης βυζαντινής ζωγραφικής (την παραβολή του σπορέως) που θα τη χωρίσουμε σε επιμέρους ενότητες. Χωρισμένοι σε ομάδες παρατηρήστε και κατόπιν προσπαθήστε να επεξεργαστείτε και να ερμηνεύσετε από μία επιμέρους ενότητα ώστε να αναδειχθεί η πολυσημία, η σημασία και η επικαιρότητα της θεολογικής (εικαστικής) γλώσσας, καθώς και οι παράγοντες που την επηρεάζουν.

Για την καλύτερη επεξεργασία ας ακολουθήσουμε τα εξής βήματα:

1. Ένας/μία μαθητής/τρια από την πρώτη ομάδα θα επιχειρήσει να περιγράψει και να προσδιορίσει τι βλέπει και τι παρατηρεί στη συγκεκριμένη ενότητα του έργου. Στη συνέχεια κάποιος άλλος/η θα επεξεργαστεί τις παρατηρήσεις του/της προηγούμενου/ης προσθέτοντας περισσότερες λεπτομέρειες. Ένα τρίτο μέλος της ομάδας θα επεξεργαστεί ακόμη περισσότερο προσθέτοντας κι άλλες λεπτομέρειες και ένα τέταρτο θα συμπληρώσει με ό,τι άλλο νομίζει.

2. Μετά τη λεπτομερειακή παρατήρηση της πρώτης ομάδας, κάποια άλλη θα επιχειρήσει το ίδιο σε μια άλλη ενότητα του έργου. Έτσι η διαδικασία ξαναρχίζει και πάλι, ώσπου το κάθε μέλος της ομάδας σας να έχει κάνει ένα γύρο ή έως ότου όλες οι ενότητες του έργου να έχουν περιγραφεί.
3. Μετά την πλήρη περιγραφή του έργου από όλες τις ομάδες, κάθε ομάδα θα συζητήσει και θα επεξεργαστεί το σύνολο των παρατηρήσεων προσπαθώντας να διατυπώσει κάποιες ιδέες ή ερμηνείες της γι' αυτό μέσα από απλές ερωτήσεις, όπως: «Τι νομίζετε πως συμβαίνει;» «Τι παρατηρήσατε και σας κάνει να το ισχυριζόσαστε;».
4. Στη συνέχεια, οι ομάδες, θα ανταλλάξτε τις ερμηνείες σας και θα συζητήσετε τεκμηριωμένα –με βάση τις παρατηρήσεις και επεξεργασίες που έχετε κάνει– για τη σημασία και το νόημα του έργου.

Θεολογία και γλώσσα

Στην εποχή μας γίνεται λόγος πολύς για γλωσσικές αλλαγές στα λειτουργικά κείμενα της Εκκλησίας, περισσότερο συμβατές προς το νεοελληνικό γλωσσικό ιδίωμα και αίσθημα. Η Εκκλησία ήτανε πάντοτε ανοιχτή σε αλλαγές που βοηθούσανε την προσέγγιση της θείας αλήθειας. Όμως ήτανε κι εξαιρετικά προσεκτική [...] με τη βεβαιότητα [...] ότι:

- της Θεολογίας, δηλαδή της εκφράσεως ή δηλώσεως της αλήθειας, προηγείται η εμπειρία της αλήθειας.
- η γλώσσα έχει ρόλο δηλωτικό και σημειωτικό, δεν έχει αναλογία προς το είναι της αλήθειας.
- τα φιλοσοφικά σχήματα μερικής ή ολικής ταυτίσεως του σημαίνοντος και σημαινόμενου δεν έχουν εφαρμογή στη θεολογία, εφόσον δεν υπάρχει αναλογία μεταξύ αλήθειας και γλώσσας, εφόσον τα δύο μεγέθη είναι διαφορετικής τάξεως, δηλαδή άκτιστη η αλήθεια και κτιστή η γλώσσα.
- η επιλογή της γλώσσας και των λέξεων στη θεολογία (στην έκφραση-δήλωση της αλήθειας) είναι αποκλειστική ευθύνη του ανθρώπου.
- η ίδια αλήθεια μπορεί να δηλωθεί και με διαφορετικές μεταξύ τους λέξεις της ίδιας γλώσσας (π.χ. ελληνικής).
- οι λέξεις, με τις οποίες κήρυξαν ο Κύριος, οι Απόστολοι, οι Πατέρες της Εκκλησίας και οι σύγχρονοι κήρυκες, δεν οδηγούν στην πίστη, στην αλήθεια, παρά μόνο αν ο ακούων αυτές φωτιστεί από το άγιο Πνεύμα και τις υιοθετήσει.

Παπαδόπουλος, Στ., *Θεολογία και γλώσσα: Εμπειρική θεολογία – Συμβατική γλώσσα*, Ακρίτας, Αθήνα, 2002 (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου).

Τετραευάγγελο, Ι. Μονή Τιμίου Προδρόμου Σερρών, 12ος αι.

Συμβολισμοί, ποιητική και εικαστική γλώσσα

Παραδείγματα άλλων παραβολών: Παραβολή των κακών γεωργών (Μτ 21, 33-41), του σπόρου που αυξάνει μόνος του (Μκ 4, 26-29), των ζιζανίων (Μτ 13, 24-30), για τον σπόρο του σιναπιού (Μτ 13, 31-32), για το χαμένο πρόβατο (Μτ 18, 12-14).

Η Παραβολή του Σπορέως. Εικόνα διά χειρός Φίκου, 2006.
Αυγοτέμπερα σε χειροποίητο ιαπωνικό χαρτί κολλημένο σε ξύλο.

Η Γλώσσα, πρόβλημα της Εκκλησίας

Λένε κάποιοι: – Είτε το θέλουμε, είτε όχι, πρόβλημα υπάρχει! Χρόνο με χρόνο αποκοπτόμαστε από τον λαό μας και ιδίως από τα νιάτα! Άλλοι, πιο σωστά ερωτάνε: – Προδίνουμε το μήνυμα του Χριστού για τη σωτηρία του κόσμου, για να συντηρούμε ένα μουσείο; Και απωθούμε στο περιθώριο τον λόγο του Χριστού για κάποιους που λατρεύουν τη λογία γλώσσα; Τι προτιμάμε; Σε τι ακουμπάμε; Τι καίει την καρδιά μας; Η λογία γλώσσα ή ο λόγος του Χριστού, η σωτηρία του κόσμου; [...] Ο άνθρωπος πρέπει να ξέρει τι λέει στον Θεό στην προσευχή του. Λόγια απλά, καθαρά και ξάστερα! [...] Όταν διαβάζοντας κάποιος ή ακούοντας κάποια λόγια χρειάζεται να τους κάμει και κάποια επεξεργασία για να τα καταλάβει, η γλώσσα τους του είναι ξένη· όσο καλά κι αν την ξέρει! Και στην περίπτωση αυτή, ενώ προσπαθεί να κατανοήσει εκείνα που ακούει, του έρχονται και άλλα νοήματα. Και έτσι, τα αμέσως επόμενα ούτε τα ακούει, ούτε τα καταλαβαίνει. Γιατί ή κολλάει· ή αφαιρείται· ή συναρπάζεται. Γι' αυτό χρειάζεται η μετάφραση!

Μελέτιος, Μητροπολίτης Νικοπόλεως, *Μέθεξη ή κατανόηση*, Έκδ. Ι.Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Πρέβεζα, 2011, σελ. 47-48.

Ερμηνεία σύγχρονων συμβόλων με θρησκευτικό περιεχόμενο και χρήση θρησκευτικών κωδικών επικοινωνίας.

Ας μελετήσουμε το Α΄ Κορ. 13, 1-13. Στη συνέχεια προσπαθήστε να το μεταφέρετε σε έκφραση και περιεχόμενο προσαρμοσμένο στα τωρινά δεδομένα. Μπορείτε να ξεκλειδώσετε το νόημά του, ξεπερνώντας το ανοίκειο της γλώσσας; Μπορείτε να γράψετε τις βασικές του ιδέες στη δική σας γλώσσα;

Α΄ Προς Κορινθίους 13, 1-13 1

¹ Ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. ² καὶ ἐάν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. ³ καὶ ἐάν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐάν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ⁴ Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυ-

σιούται, ⁵ οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, ⁶ οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· ⁷ πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ⁸ ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖται, καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνώσεις, καταργηθήσεται. ⁹ ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ¹⁰ ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλος, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ¹¹ ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. ¹² βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. ¹³ νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Γιάννης Ρίτσος, Ἐπιτάφιος (ἀποσπάσματα)

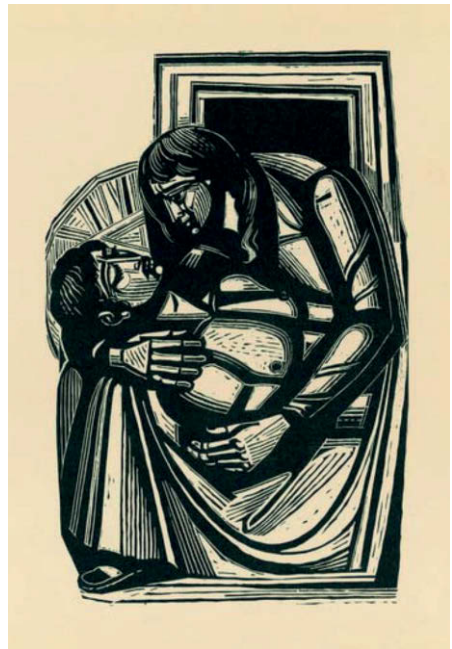
(Θεσσαλονίκη. Μάης τοῦ 1936. Μιά μάνα, καταμεσίς τοῦ δρόμου, μοιρολογεῖ τὸ σκοτωμένο παιδί της. Γύρω της καὶ πάνω της, βουίζουν καὶ σπάζουν τὰ κύματα τῶν διαδηλωτῶν – τῶν ἀπεργῶν καπνεργατῶν. Ἐκεῖνη συνεχίζει τὸ θρῆνο της):

I

Γιέ μου, σπλάχνο τῶν σπλάχνων μου, καρδούλα τῆς καρδιᾶς μου,
πουλάκι τῆς φτωχιᾶς αὐλῆς, ἀνθὲ τῆς ἐρημιᾶς μου,
πῶς κλείσαν τὰ ματάκια σου καὶ δὲ θωρεῖς πού κλαίω
καὶ δὲ σαλεύεις, δὲ γρικᾶς τὰ πού πικρὰ σοῦ λέω;
Γιόκα μου, ἐσὺ πού γιάτρευες κάθε παράπονό μου,
Πού μάντευες τί πέρναγα κάτου ἀπ' τὸ τσίνορό μου,
τώρα δὲ μὲ παρηγορᾶς καὶ δὲ μοῦ βγάζεις ἄχνα
καὶ δὲ μαντεύεις τις πληγὲς πού τρῶνε μου τὰ σπλάχνα;
Πουλί μου, ἐσὺ πού μοῦ ἔφερνες νεράκι στὴν παλάμη
πῶς δὲ θωρεῖς πού δέρνουμαι καὶ τρέμω σὰν καλάμι;
Στὴ στράτα ἐδῶ καταμεσίς τ' ἄσπρα μαλλιά μου λύνω
καὶ σοῦ σκεπάζω τῆς μορφῆς τὸ μαραμένο κρίνο.
Φιλῶ τὸ παγωμένο σου χεῖλάκι πού σωπαίνει
κι εἶναι σὰ νὰ μοῦ θύμωσε καὶ σφαλιγμένο μένει.
Δὲ μοῦ μιλεῖς κι ἡ δόλια ἐγὼ τὸν κόρφο δές, ἀνοίγω
καὶ στὰ βυζιά πού βύζαξες τὰ νύχια, γιέ μου, μπήγω. [...]

IX

ἽΩ Παναγιά μου, ἂν εἴσουνα, καθὼς ἐγώ, μητέρα,
βοήθεια στὸ γιό μου θᾶστελνες τὸν Ἄγγελο ἀπὸ πέρα.
Κι, ἄχ, Θέ μου, Θέ μου, ἂν εἴσουν Θεὸς κι ἂν εἴμασταν παιδιὰ σου
θὰ πόναγες καθὼς ἐγώ, τὰ δόλια πλάσματά σου.
Κι ἂν εἴσουν δίκειος, δίκαια θὰ μοίραζες τὴν πλάση,
κάθε πουλί, κάθε παιδί νὰ φάει καὶ νὰ χορτάσει.
Γιέ μου, καλὰ μοῦ τᾶλεγε τὸ γνωστικό σου ἀχεῖλι
κάθε φορὰ πού ὀρμήνευε, κάθε φορὰ πού ἐμίλει:
Ἐμεῖς ταγίζουμε ζωὴ στὸ χέρι: περιστέρι,
κ' ἐμεῖς οὔτ' ἓνα ψίχουλο δὲν ἔχουμε στὸ χέρι.
Ἐμεῖς κρατᾶμε ὅλη τὴ γῆς μὲς στ' ἀργασμένα μπράτσα
καὶ σκιάχτρα στέκονται οἱ Θεοὶ κι ἀφέντη ἔχουμε φάτσα.

Α. Τάσος, Ἐπιτάφιος,
ξυλογραφία

Ἄχ, γιέ μου, πιά δὲ μοῦμεινε καμιὰ χαρὰ καὶ πίστη,
καὶ τὸ χλωμὸ καὶ τὸ στερνὸ καντήλι μας ἐσβήστη.
Καί, τώρα, ἐπὰ σὲ ποιά φωτιά τὰ χέρια μου θ' ἀνοίγω,
τὰ παγωμένα χέρια μου νὰν τὰ ζεστάνω λίγο;

Ἐπιτάφιος Θρήνος (Εγκώμια τοῦ Ἐπιταφίου - Μεγάλη Παρασκευὴ βράδυ)

ΣΤΑΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Ἦχος γ'.

Αἱ γενεαὶ πᾶσαι ὕμνον τῆ ταφῆ σου προσφέρουσι, Χριστέ μου.
Καθελὼν τοῦ ξύλου ὁ Ἀριμαθαίας, ἐν τάφῳ σε κηδεύει.
Μυροφόροι ἦλθον, μύρα σοι Χριστέ μου κομίζουσαι προφρόνως.
Δεῦρο πᾶσα κτίσις, ὕμνους ἐξοδίους προσοίσωμεν τῷ Κτίστη.
Ὡς νεκρὸν τὸν ζῶντα, σὺν μοιροφόροις πάντες μυρίσωμεν ἐμφρόνως.
Ἰωσήφ τρισμακάρο, κήδευσον τὸ σῶμα Χριστοῦ τοῦ ζωοδότου.
Οὐς ἔθρεψε τὸ μάννα, ἐκίνησαν τὴν πτέρναν κατὰ τοῦ Εὐεργέτου.
Οὐς ἔθρεψε τὸ μάννα, φέρουσι τῷ Σωτῆρι χολὴν ἅμα καὶ ὄξος.
Ἰωσήφ κηδεύει σὺν τῷ Νικοδήμῳ νεκροπρεπῶς τὸν Κτίστην.
Ζωοδότα Σῶτερ, δόξα σου τῷ κράτει, τὸν Ἄδην καθελόντι.
Ἦπτιον ὀρῶσα, ἡ πάναγνός σε Λόγε, μητροπρεπῶς ἐθρήνει.
Ὡ γλυκὺ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδου σου τὸ κάλλος;
Θάνατον θανάτῳ, σὺ θανατοῖς, Θεέ μου, θεία σου δυναστεία.
Ἡ δάμαλις τὸν μόσχον, ἐν ξύλῳ κρεμασθέντα, ἠλάλαζεν ὀρῶσα.
Ὡ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, γλυκύτατόν μου τέκνον, πῶς τάφῳ νῦν καλύπτει;
Αἱ μυροφόροι, Σῶτερ, τῷ τάφῳ προσελθοῦσαι προσέφερόν σοι μύρα.
Ἀνάστηθι Οἰκτίρμον, ἡμᾶς ἐκ τῶν βαράθρων ἐξανιστῶν τοῦ Ἄδου.
Ἀνάστα Ζωοδότα, ἡ σέ τεκοῦσα μήτηρ δακρυροοῦσα λέγει.
Κλαίει καὶ θρηνεῖ σε, ἡ πάναγνός σου μήτηρ, Σωτῆρ μου νεκρωθέντα.
Ἔρραναν τὸν τάφον αἱ μυροφόροι μύρα λίαν πρῶτ' ἔλθοῦσαι. (τρὶς)
Εἰρήνην Ἐκκλησίᾳ, λαῷ σου σωτηρίαν, δώρησαι σῆ Ἐγέρσει.

Μιχαῖλοβιτς Βασνετόφ (1848-1926), Ἐπιτάφιος Θρήνος.

3.3. ΕΙΣΟΔΟΣ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

Είσοδος και ένταξη στο σώμα της Εκκλησίας.

Ας προσπαθήσουμε να διατυπώσουμε λέξεις και φράσεις με βάση τις λέξεις «είσοδος» και «ένταξη».

Αριστερά: Βάπτισμα ενηλίκων στην Αβάνα της Κούβας. Φωτογραφία από το ierarostoli.wordpress.com. Δεξιά: Ομαδική βάπτισμα παιδιών και ενηλίκων από την Ουκρανία στο βαπτιστήριο της Ι. Μ. Ιερουσαλήμ στον Παρνασσό. Περιοδικό *Βημόθυρο*, τεύχος 2/3 (2010), σελ. 210.

Τὸ ἱερώτατον Βάπτισμα καὶ ἀναγέννησις ἐστὶ, καὶ ἀνάπλασις, καθαρσίς τε καὶ φωτισμὸς καὶ υἰοθεσία, καὶ χάρισμα καὶ ἁγιασμὸς. Τυποῖ δὲ ἐξαιρέτως τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν τριήμερον ἔγερσιν.*

Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος* ΞΒ', PG 155, 221B

* τυποῖ = προτυπώνει

Βαπτίσεις στις Φιλιππίνες από τον π. Σιλουανό Φίλιππο Τόμσον.
Πηγή φωτογραφιών: «Orthodox Mission», 25 Ιανουαρίου 2017.

Ας διαβάσουμε και ας υπογραμμίσουμε λέξεις-κλειδιά σε κείμενα που αναφέρονται στο μυστήριο και στην Ορθόδοξη ακολουθία του Βαπτίσματος και του Χρίσματος και σηματοδοτούν την έναρξη της καινούριας ζωής στην Εκκλησία.

Ευχές του Βαπτίσματος – Προβαπτισματική ευχή

Ἐπί τῷ ὀνόματί σου, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, ἐπιτίθημι τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τὸν δοῦλον (τὴν δούλην) σου (τόνδε) (τήνδε) τὸν καταξιωθέντα (τὴν καταξιωθεῖσαν) καταφυγεῖν ἐπὶ τὸ ἅγιον ὄνομά σου, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπη τῶν πτερύγων σου διαφυλαχθῆναι. Ἀπόστησον ἀπ’ αὐτοῦ (αὐτὴν) τὴν παλαιὰν ἐκείνην πλάνην, καὶ ἔμπλησον αὐτὸν (αὐτήν) τῆς εἰς σέ πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης, ἵνα γνῶ ὅτι σὺ εἶ Θεὸς μόνος, Θεὸς ἀληθινός, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ Ἅγιόν σου Πνεῦμα. Δὸς αὐτῷ (αὐτῇ) ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς σου πορευθῆναι, καὶ τὰ ἀρεστά σοι φυλάξει. ὅτι ἐὰν ποιήσῃ αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Γράψον αὐτὸν (αὐτήν) ἐν βίβλῳ ζωῆς σου καὶ ἔνωσον αὐτὸν (αὐτήν) τῇ ποιμνῇ τῆς κληρονομίας σου· δοξαστήτω τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπ’ αὐτῷ (αὐτῇ) καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σου Πνεύματος...

Στο ὄνομά σου, Κύριε και Θεέ της αλήθειας, και του μονογενοῦς σου Υιού και του Ἁγίου σου Πνεύματος, βάζω το χέρι μου πάνω στον/η δούλο/η σου (δείνα), που αξιώθηκε να καταφύγει στη βοήθεια που δίνει το ἅγιο Ὄνομά σου και να φυλαχτεῖ κάτω από τις φτερούγες σου. Δίωξε απ’ αὐτόν/ήν την παλιά εκείνη πλάνη και γέμισέ τον/την με πίστη, ἐλπίδα και ἀγάπη για σένα, ὥστε να μάθει πως εἶσαι ο μόνος και ἀληθινός Θεός και ο μονογενής σου Υιός, ο Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, και το Ἅγίο σου Πνεῦμα. Δώσε του/της τη δύναμη να τηρεῖ ὅλες τις ἐντολές σου και να φυλάξει τα ἀρεστά σε σένα, γιατί αν τα κάμει αὐτά ο ἄνθρωπος θα ζήσει σύμφωνα μ’ αὐτά. Γράψε τον/την στο βιβλίο της ζωῆς σου και ἔνωσέ τον/την με την ποιμνη του λαοῦ σου. Ας δοξαστεῖ ἀπὸ αὐτόν/ήν το ἅγιο ὄνομά σου, και του ἀγαπητοῦ σου Υιού, του Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ και του ζωοποιοῦ σου Πνεύματος...

Ευχές του Βαπτίσματος – Προβαπτισματική ευχή

(Μετά την απόταξη του σατανά και τη σύνταξη με τον Χριστό)

Δέσποτα, Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, προσκάλεσαι τὸν δοῦλον (τὴν δούλην) σου (τόνδε) (τήνδε) πρὸς τὸ ἅγιόν σου φῶτισμα, καὶ καταξίωσον αὐτὸν (αὐτήν) τῆς μεγάλης ταύτης χάριτος τοῦ ἁγίου σου Βαπτίσματος. Ἀπόδυσον αὐτοῦ (αὐτῆς) τὴν παλαιότητα, καὶ ἀνακαίνισον αὐτὸν (αὐτήν) εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ πλήρωσον αὐτὸν (αὐτήν) τῆς του Ἁγίου σου Πνεύματος δυνάμεως, εἰς ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ σου. ἵνα μηκέτι τέκνον σώματος ᾖ, ἀλλὰ τέκνον τῆς σῆς Βασιλείας.

Δέσποτα Κύριε και Θεέ μας, προσκάλεσε το δούλο σου / τη δούλη σου (δείνα) στο ἅγιο σου φῶτισμα, και αξίωσε τον / την να λάβει τη μεγάλη αὐτή χάρη του ἁγίου σου Βαπτίσματος. Ξέντυσέ τον ἀπὸ την παλιά του κατάσταση και ανανέωσέ τον για να απολαύσει την αἰώνια ζωή και γέμισέ τον με τη δύναμη του Ἁγίου σου Πνεύματος, για να ενωθεῖ με το Χριστό σου. Και αὐτό για να μην εἶναι πια παιδί με σαρκικό φρόνημα, ἀλλὰ παιδί της δικῆς σου Βασιλείας...

Ευχή του Χρίσματος

Αὐτός οὖν, Δέσποτα παμβασιλεῦ εὐσπλαγγνε, χάρισαι αὐτῷ καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος, καὶ τὴν μετάληψιν τοῦ ἁγίου Σώματος, καὶ τοῦ τιμίμου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. Φύλαξον αὐτὸν (αὐτήν) ἐν τῷ σῶ ἁγιασμῷ. Βεβαίωσον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ πίστει ῥῦσαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ, καὶ τῷ σωτηρίῳ σου φόβῳ, ἐν ἀγνείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (αὐτῆς) διατήρησον ἵνα, ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ εὐαρεστῶν (εὐαρεστοῦσά) σοι, υἱὸς (θυγατέρα) καὶ κληρονόμος τῆς ἐπουρανίου σου γένηται βασιλείας.

Εσὺ λοιπόν, Δέσποτα, βασιλιά των πάντων, σπλαχνικέ, χάρισε σ' αὐτὸν καὶ τὴ σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδύναμου καὶ ἀξίου προσκύνησης Πνεύματός σου, καὶ τὴν μετάληψη τοῦ ἁγίου Σώματος καὶ τοῦ τιμίμου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. Φύλαξε αὐτὸν στον ἁγιασμό σου. Στερῶσέ τον στὴν ὀρθόδοξη πίστη. Γλίτωσέ τον ἀπὸ τον πονηρό κι ἀπὸ ὅλα τα τεχνάσματά του, καὶ με τὸ σωτήριο φόβο σου διατήρησε τὴν ψυχὴ του σε καθαρότητα καὶ σε ἀρετὴ. Ἐτσι ὥστε νὰ σου εἶναι εὐάρεστος με κάθε ἔργο καὶ λόγο καὶ νὰ γίνῃ υἱὸς καὶ κληρονόμος τῆς ἐπουράνιας βασιλείας σου...

Ακολουθία Ἁγίου Βαπτίσματος, Αποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.
Στο Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., *Ὁρθόδοξη πίστη καὶ λατρεία Α' Γενικοῦ Λυκείου*,
Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Ἀθήνα, 2011, σ. 118-121.

Το Βάπτισμα

Εξάλλου με τὸ Βάπτισμα ἀνοίγεται ἡ θύρα, γιὰ νὰ εἰσαχθεῖ ὁ πιστὸς στὴν ἐν Χριστῷ κοινωρία μετὰ ἄλλα μέλη τοῦ Κυριακοῦ Σώματος.

[...] Γίνεται, συνεπῶς, τὸ Βάπτισμα εἴσοδος στὴ ζωὴ μιᾶς συγκεκριμένης τοπικῆς κοινότητος καὶ ὄχι σε μία γενικὴ –οἰκουμενικὴ– περὶ χριστιανισμοῦ ἰδέα.

[...] Τὸ Βάπτισμα, ἀρα, ὑπὸ ὀρθῆς προϋποθέσεις, ὁδηγεῖ στὴν ἐκκλησιαστικότητα καὶ ἐκκλησιοποίηση τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ στὴν μεταμόρφωση τῆς ἀτομικότητάς του σε ἐκκλησιαστικὴ ὑπαρξη. Δὲν εἶναι ὅμως κάτι ἀυτονόητο καὶ ἀπροϋπόθετο. Ὅλα στὴν Ἐκκλησία εἶναι καρπὸς τῆς συνέργειας μετὰ τῆς Θεοῦ Χάρης. Καὶ αὐτὸ προϋποθέτει τὴ διάθεση καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀυτοματισμοὶ στὴν Ἐκκλησία δὲν μποροῦν νὰ υπάρξουν, ἀφοῦ ἡ Θεοῦ Χάρης δὲν καταργεῖ τὴν ἀνθρώπινη Ἐλευθερία ὡς δυνατότητα ἐπιλογῆς, καταφάσεως ἢ ἀπορρίψεως (πρβλ. Ἰωάν. 5, 6).

Μεταλληνός, π. Γ. (1999). «Ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος». *Ἡ Θεολογία τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος*.

Η θεολογία του μυστηρίου του βαπτίσματος στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Αφού μελετήσουμε τα παρακάτω κείμενα και παρατηρήσουμε τις σχετικές εικόνες καταγράψτε τα βασικά μέρη, τη σημασία και τους συμβολισμούς του μυστηρίου του Βαπτίσματος στην Ορθόδοξη πίστη, που σηματοδοτούν την έναρξη της καινούριας ζωής στην Εκκλησία.

Βαπτίζεται ο δοῦλος (ή δούλη) τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, Ἀμήν· καὶ τοῦ Υἱοῦ, Ἀμήν· καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀμήν.

Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου. Ἀμήν.

Κεῖρεται [...] τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ (αὐτῆς), εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς [...]. Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου. Ἀμήν.

Ἐνδύεται ὁ δοῦλος (ή δούλη) τοῦ Θεοῦ (ὁ ἢ ἡ δεῖνα) χιτῶνα δικαιοσύνης, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

Τελετουργία του Βαπτίσματος

Πρῶτα αγιαζεται το νερό και ευλογείται το λάδι με ευχές. Ἐπειτα λαδώνεται το παιδί από τον ιερέα και στη συνέχεια βυθίζεται τρεις φορές στην κολυμβήθρα. Η τριπλή κατάδυση και ανάδυση στο νερό της κολυμβήθρας σημαίνει τη συμμετοχή του βαπτιζόμενου στην τριήμερη ταφή και την Ανάσταση του Χριστού. Στη συνέχεια, χρίεται με ἅγιο μύρο και ντύνεται στα ολόλευκα. Ανήκει πια στον Χριστό και στην Εκκλησία. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται στο Βάπτισμα ἔχουν τη σημασία

τους. Το νερό με τις ιδιότητες του καθαρισμού, της καταστροφής (πλημμύρας) και της ζωτικότητας συμβολίζει αυτά που γίνονται: ο πιστός καθαρίζεται από την αμαρτία, θάβει τον παλιό άνθρωπο και αναγεννιέται σε μια νέα ζωή. Αλείφεται με λάδι, όπως οι αθλητές της πάλης, γιατί θα παλέψει ενάντια στο κακό και στην αμαρτία. Έχουμε ακόμη μια συμβολική πράξη: το κόψιμο λίγων τριχών από το κεφάλι, από τέσσερα σημεία σε σχήμα σταυρού. Η πράξη αυτή συμβολίζει αφενός μεν μια μικρή θυσία του βαπτιζόμενου στο Λυτρωτή του και αφετέρου ότι ο νέος χριστιανός ανήκει πλέον στον Χριστό, όπως οι δούλοι στην αρχαία εποχή που με την κουρά ανήκαν στον κύριό τους. Το Βάπτισμα ενός παιδιού είναι σημαντικό γεγονός της ζωής του και μια ωραία οικογενειακή γιορτή. Για την Εκκλησία όμως έχει ευρύτερες διαστάσεις: πολιτογραφεί και εγγράφει στα μητρώα της ένα ακόμη μέλος της.

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, Π. Γ., Φίλιας, Γ., *Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α΄ Γενικού Λυκείου*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σ. 120-121.

Βάπτισμα

Το Βάπτισμα δεν είναι μια μαγική πράξη, που προσθέτει μερικές υπερφυσικές δυνάμεις στις φυσικές μας ιδιότητες. Είναι η αρχή αυτής της αιώνιας ζωής, που μας ενώνει εδώ, σ' αυτόν τον «παρόντα» κόσμο, με τον «ερχόμενο» κόσμο και μας κάνει από τώρα μετόχους της βασιλείας του Θεού. [...] Το Βάπτισμα δεν είναι ένας «αυτοσκοπός» αλλά η αρχή μιας πορείας στην οποία ολόκληρη η κοινότητα, και ιδιαίτερα ο ιερέας, πρόκειται να έχουν αποφασιστικό ρόλο. Είναι η πορεία «της δημιουργίας κατ' εικόνα Χριστού» του νεοφωτίστου, της «ανοικοδομήσεως» του «επί του θεμελίου των αποστόλων και προφητών», δηλαδή της χριστιανικής διδασκαλίας, είναι η βοήθεια να μην «απορριφθεί» αλλά να «αυξάνει» σε θεοσέβεια». Αυτό που ξέρουμε ήδη είναι ότι στο παρελθόν όχι μόνο ο υποψήφιος αλλά ολόκληρη η Εκκλησία προετοιμαζόταν για το Βάπτισμα. Διότι γνώριζε ότι με το να δεχτεί μέσα της ένα καινούριο μέλος, δεχόταν την υπευθυνότητα για την αιώνια σωτηρία του[...].

Schmemmann, A., *Εξ ύδατος και πνεύματος*, Μτφρ. Ι. Ροηλίδης, Δόμος, Αθήνα, 1984, σ. 60-61.

Η ένταξή στην Εκκλησία του Χριστού.

Προσπαθήστε να δημιουργήσετε ένα λεύκωμα με ευχές και αφιερώσεις για μια τελετή βάπτισης κατάλληλες για την περίπτωση και να παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης.

Ο πατήρ Θεολόγος Χρυσανθακόπουλος τελεί το Βάπτισμα στο Μπραζαβίλ, Κονγκό.

3.5. ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΝΟΗΜΑ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Απόψεις των νέων για τον Γάμο.

Ας καταγράψουμε στον πίνακα όσες περισσότερες λέξεις σάς έρχονται στον νου με τη λέξη «γάμος». Στη συνέχεια θα τις ομαδοποιήσουμε με τη βοήθειά σας και θα τις παρουσιάσουμε.

Ο κυκλικός χορός στο μυστήριο του Γάμου.

Η διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας για το μυστήριο του Γάμου.

Χωρισμένοι σε ομάδες μελετήστε κείμενα της χριστιανικής παράδοσης για τη διδασκαλία και τη θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τη σχέση των δύο φύλων και τον γάμο. Τέλος, σε ολομέλεια παρουσιάζετε και συζητάτε τα πορίσματα της μελέτης σας.

1. Το νόημα της συμβίωσης

Ο Κύριος ο Θεός είπε: «Δεν είναι καλό να είναι ο άνθρωπος μόνος. Θα του φτιάξω έναν σύντροφο όμοιον μ' αυτόν».

Γένεση 2, 18 1.

2. Λόγια αγάπης συζύγου

Λόγια αγάπης να της λες... Εγώ από όλα, την δική σου αγάπη προτιμώ και τίποτε δεν μου είναι οδυνηρό, όσο το να βρεθώ σε διάσταση μαζί σου. Κι αν όλα χρειαστεί να τα χάσω κι αν στους εσχάτους βρεθώ κινδύνους, οτιδήποτε κι αν πάθω, όλα μου είναι υποφερτά, όσο εσύ μου είσαι καλά.. Και τα παιδιά τότε μου είναι πολύ αγαπητά, εφ' όσον εσύ με συμπαθείς. Όλα δικά σου είναι. Αυτό με συμβουλεύει ο Παύλος λέγοντας ότι ο άνδρας δεν εξουσιάζει το σώμα του, αλλά η γυναίκα του. Κι αν δεν έχω εγώ εξουσία στο σώμα μου, αλλά εσύ, πόσο μάλλον δικά σου είναι όλα τα άλλα. Σώμα δεν έχεις δικό σου... Δεν είμαστε δύο σώματα μετά το γάμο, αλλά γίναμε ένα· δεν έχουμε δύο περιουσίες, αλλά μία. ... Όλα δικά σου είναι, κι εγώ δικός σου είμαι, κορίτσι μου... Ποτέ να μη μιλάς με πεζό τρόπο, αλλά με φιλοφροσύνη, με τιμή, με αγάπη πολλή. Να την τιμάς, και δεν θα βρεθεί στην ανάγκη να ζητήσει την τιμή από τους άλλους. Να την προτιμάς από όλους για όλα, για την ομορφιά, για την σύνεσή της, και να την επαινείς. Να κάνεις φανερό ότι σου αρέσει η συντροφιά της και ότι προτιμάς να μένεις

στο σπίτι για να είσαι μαζί της, από το να βγαίνεις στην αγορά. Από όλους τους φίλους να την προτιμάς, και από τα παιδιά που σου χάρισε ακόμα, κι αυτά εξαιτίας της να τα αγαπάς.

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος

3. Μυστήριο αγάπης

α. Εκεί όπου ο άνδρας και η γυναίκα και τα παιδιά είναι συνδεδεμένοι με δεσμούς ομόνοιας και φιλίας και αρετής, εκεί βρίσκεται ανάμεσά τους ο Χριστός.

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος

β. Αυτό είναι πραγματική οικογενειακή ζωή, αυτό είναι ο αληθινός πλούτος, αυτή η μεγαλύτερη περιουσία, όταν δηλαδή ο άντρας δεν συγκρούεται με τη γυναίκα του, αλλά είναι ενωμένοι σαν ένα σώμα... Δεν υπάρχει τίποτε, τίποτε πολυτιμότερο από το ν' αγαπιέται πολύ ο άντρας από τη γυναίκα του και η γυναίκα από τον άντρα της. Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος.

γ. Ο γάμος είναι μυστήριο αγάπης. Διότι η γυναίκα και ο άνδρας δεν είναι δύο άνθρωποι, αλλά ένας...

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος

Η θεολογία του μυστηρίου του Γάμου.

Με βάση τη φράση «Είς σάρκα μίαν» ως προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε μια σειρά θέσεων και να επιχειρηματολογήσουμε στην ολομέλεια της τάξης για θέματα όπως: Τι απαντά ο Χριστιανισμός σε ποικίλα ζητήματα που ανακύπτουν στη σχέση μέσα στο γάμο; Τι κρατάει μια σχέση ισχυρή στο γάμο ώστε να μπορέσει να πραγματώσει το «Είς σάρκα μίαν»;

Η Εκκλησία ευλογεί και εντάσσει στο σώμα της την ένωση του άνδρα και της γυναίκας «είς σάρκα μίαν» με το μυστήριο του Γάμου. Με την ευλογία του Θεού, η ένωση αυτή γίνεται συζυγία, κοινωνία ζωής και σωμάτων με στόχο την τελείωση των προσώπων και τη σωτηρία. Η απόκτηση παιδιών δεν είναι ο πρώτος ή ο μοναδικός σκοπός του Γάμου. Τα παιδιά είναι καρπός της αγαπητικής σχέσης των συζύγων. Έτσι, δημιουργείται η οικογένεια, η «κατ' οίκον Έκκλησία».

Ο Θεός δημιούργησε και ευλόγησε το πρώτο ζευγάρι. Η Εύα ήταν για τον Αδάμ σάρκα από τη σάρκα του, συμπορευτής του στο δρόμο για την τελείωση και την ένωση με το Θεό. Η αρχική αυτή ενότητα και η κοινή πορεία του ζεύγους διασπάστηκε από την πτώση του ανθρώπου. Έτσι άρχισαν οι έχθρες και οι εγωιστικές αντιπαραθέσεις μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας. Ο Χριστός, όμως, ευλογώντας το Γάμο, μεταμορφώνει τα αποτελέσματα της πτώσης σε μια κοινωνία ενότητας του ανδρογύνου, μεταξύ τους και με το Θεό. Η σημαντικότερη στιγμή του μυστηρίου του Γάμου είναι όταν ο ιερέας ενώνει τα χέρια των νυμφευόμενων (η λεγόμενη «άρμοση των χειρών»). Η ωραία αυτή συνήθεια σημαίνει την αδιάσπαστη ένωσή τους αλλά και την τιμή που δείχνει στο νέο ζευγάρι ο Θεός, ο οποίος οδηγεί τη γυναίκα προς τον άνδρα ως νυμφαγωγός, όπως κάποτε είχε οδηγήσει την Εύα προς τον Αδάμ.

Ο απόστολος Παύλος ονομάζει «μέγα» το μυστήριο του Γάμου (παραπάνω κείμενο), διότι η ένωση του άνδρα και της γυναίκας «είς σάρκα μίαν» έχει ως πρότυπο την ένωση του Χριστού με την Εκκλησία. Είναι αδύνατη η εφαρμογή της αγάπης μεταξύ των ανθρώπων χωρίς την αναφορά στο Θεό. Γι' αυτό τονίζεται ότι ο άνδρας αγαπά και φροντίζει τη γυναίκα όπως αγαπήσε την Εκκλησία ο Χριστός (δηλαδή μέχρι θανάτου), η δε γυναίκα υπακούει στον άνδρα όπως η Εκκλησία στο Χριστό. Ο άνδρας θεωρείται ως κεφαλή της γυναίκας όχι με την έννοια της εξουσίας, αλλά με την έννοια της θυσίας όπως ακριβώς συνέβη με το Χριστό, που είναι η κεφαλή της Εκκλησίας.

Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, ΔΕ 25.

Ο συμβολισμός των τελουμένων στο μυστήριο του Γάμου

Κατά την τέλεση του μυστηρίου του Γάμου χρησιμοποιούνται υλικά στοιχεία, ως σύμβολα κάποιων βαθύτερων αληθειών.

1. Τα **δακτυλίδια** είναι η σφραγίδα της ένωσης αλλά και η έκφραση της σταθερότητας της σχέσης, της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αλληλοπροσφοράς των συζύγων.
2. Τα **στεφάνια** αποτελούν την επιβράβευση για την εντιμότητα της ζωής των νυμφευόμενων μέχρι το Γάμο. Οι σύζυγοι στεφανώνονται ως άρχοντες, διότι αποκτούν και πάλι τη θέση του συνδημουργού.
3. Το **κοινό ποτήριο** μας θυμίζει ότι κάποτε το μυστήριο του Γάμου γινόταν μαζί με τη Θεία Ευχαριστία και ότι οι νεόνυμφοι μεταλάμβαναν. Υπενθυμίζει, επίσης ότι οι σύζυγοι θα έχουν πλέον κοινή συμμετοχή στις χαρές και στις λύπες.
4. **Ο χορός γύρω από το τραπέζι** με το τροπάριο «Ησαΐα χόρευε...» εκφράζει τη χαρά και το πανηγυρικό αίσθημα που συνοδεύει το Γάμο. Επίσης έκφραση ευχής για την ευτεκνία και την προκοπή του ζεύγους είναι το ρύζι που ρίχνεται κατά τη διάρκεια του χορού.

Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Α΄ Λυκείου, ΔΕ 25

Τα στέφανα αγιάζονται επί του ιερού Ευαγγελίου.

Το κοινό ποτήριο.

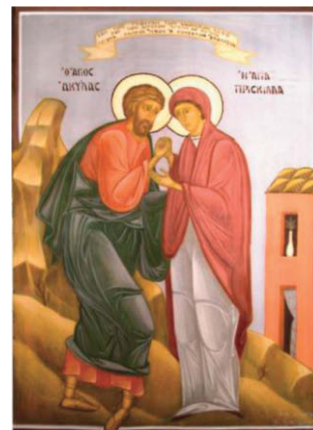
Αντιλήψεις για τον γάμο στη σύγχρονη εποχή.

Αφού μελετήσετε τα σχετικά κείμενα προσπαθήστε να δημιουργήσετε έναν χάρτη εννοιών με τις λέξεις: άνδρας, γυναίκα, σχέσεις δύο φύλων, έρωτας, γάμος στον Χριστιανισμό. Κατά την έρευνά σας μπορείτε να συνδυάσετε τα κείμενα με εικονιστικό υλικό.

Ενότητα στον γάμο

Αυτό που δίνει στο ζευγάρι τον χαρακτήρα ενός οργανικού συνόλου είναι το Άγιο Πνεύμα, που σε τελική ανάλυση είναι εκείνο που δίνει τα διάφορα χαρίσματα στους συζύγους. Στα δε χαρίσματα δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν στην υπηρεσία του νέου σώματος, που δημιουργείται από την ένωση των συζύγων, και τα ίδια να εμφανίζονται ως κοινά χαρίσματα. Όταν το Πνεύμα βρίσκεται στον κάθε σύζυγο και γίνεται μια δύναμη, που τους κρατάει και τους δυο δεμένους, τότε μπορούμε να πούμε ότι και οι σύζυγοι βρίσκονται μέσα στο Πνεύμα. Σ' αυτήν την περίπτωση το Πνεύμα είναι ένα είδος

πνευματικού κλίματος μέσα στο οποίο οι σύζυγοι συναντιούνται ή μία γέφυρα που τους ενώνει... Το Άγιο Πνεύμα, που κάνει τον γάμο έναν οργανισμό με τη δική του ζωή, αυτό χορηγεί και τα διαφορετικά χαρίσματα. Δένει τους συζύγους μεταξύ τους και τους κάνει να αισθάνονται ότι ανήκουν ο ένας στον άλλο. Δημιουργεί στους συζύγους την πεποίθηση ότι το χάρισμα του καθενός υπάρχει για χάρη του άλλου. Το Άγιο Πνεύμα είναι ο πνευματικός σύνδεσμος μεταξύ των συζύγων, η ενωτική δύναμη που κάνει τους συζύγους μια ενότητα, η δύναμη της συνοχής στο γάμο. Όπως τα διάφορα όργανα στο σώμα έχουν μέσα τους μια συνεκτική δύναμη που τα κρατάει μαζί, έτσι το Άγιο Πνεύμα, όταν βρίσκεται μέσα στους συζύγους, τους κρατάει μαζί και τους δημιουργεί τη βεβαιότητα ότι η ολοκλήρωση είναι δυνατή μόνο στην ένωση... Το Πνεύμα βρίσκεται μέσα σε κάθε σύζυγο με τα διαφορετικά χαρίσματα ή με τα αμοιβαία αλληλεξαρτώμενα χαρίσματα, που ούτε εξομοιώνουν τους συζύγους, αλλά ούτε τους επιτρέπουν να λειτουργήσουν μεμονωμένα και ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Όπως στο σώμα το κάθε όργανο έχει τη δική του λειτουργία, έτσι και τα χαρίσματα, οι διακονίες των συζύγων, δεν μπορούν να περάσουν από τον ένα σύζυγο στον άλλο, ωστόσο το όφελος που εκπηγάζει το απολαμβάνουν και οι δύο. Όπως γίνεται και στο σώμα, όπου το χέρι παραμένει χέρι και το πόδι παραμένει πόδι, το καθένα με τη δική του λειτουργία. Το καθένα απ' αυτά, πραγματοποιώντας τη δική του λειτουργία, ωφελείται τόσο απ' τη λειτουργία των άλλων, όσο και από τη δύναμη ζωής ολόκληρου του σώματος και μεταδίδει επίσης με τη σειρά του στα άλλα μέλη και σ' ολόκληρο το σώμα το όφελος από τη δική του λειτουργία.

Άγιοι Ακύλας και Πρίσκιλλα

π. Φιλόθεος Φάρος, π. Σταύρος Κοφινάς, *Συζυγία*

Αρμονική συνύπαρξη

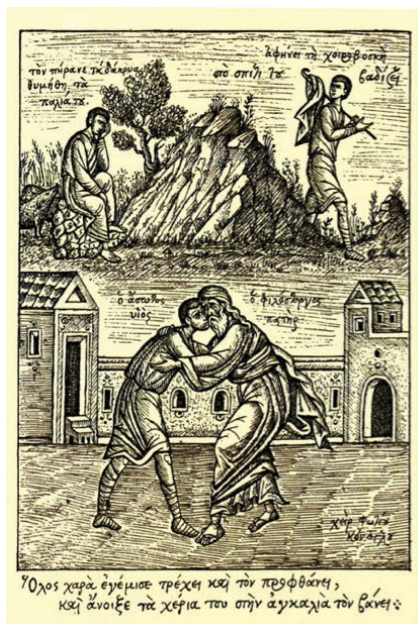
Κάθε άνθρωπος έχει γεννηθεί σ' ένα συγκεκριμένο πολιτιστικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο αρχικά αναπτύσσεται και διαμορφώνεται, προχωρώντας από την απλή ύπαρξη στη συνύπαρξη. Είναι φυσικό λοιπόν να επηρεάζεται από τις αρχές που ισχύουν για τη συμβίωση και τον αλληλοσεβασμό μεταξύ των ανθρώπων. Στη διάρκεια του βίου του καλείται να αντλεί από τα ευφορότερα πνευματικά κοιτάσματα της θρησκευτικής του παραδόσεως εκείνες τις αξίες, που εμπνέουν τη ζωή για μια αρμονική συνύπαρξη... Όσα ζούμε στον χώρο της χριστιανικής πίστεως όχι μόνο συμβάλλουν σταθερά στην αρμονική συνύπαρξη, αλλά την ανυψώνουν και τη μεταμορφώνουν σε κάτι σημαντικότερο: σε «κοινωνία προσώπων». Πρόκειται για μια σταδιακή συνειδητοποίηση και πορεία από την ύπαρξη στη συνύπαρξη, από τη συνύπαρξη στην κοινωνία. Η ύψιστη και απόλυτη αρχή, ο όντως Ων, ο Τριαδικός Θεός, κατά τη χριστιανική πίστη, είναι κοινωνία αγάπης προσώπων. Αυτό που μεταμορφώνει την απλή συνύπαρξη σε κοινωνία είναι ακριβώς η αγάπη. Αυτή μετασχηματίζει το ανθρώπινο ον από άτομο σε πρόσωπο. Η χριστιανική παράδοση θεμελιώνεται πάνω σε αυτήν τη βεβαιότητα. Και αναπτύσσεται με τόλμη στις επόμενες φάσεις. Η σχέση του Θεού με τον κόσμο, ιδιαίτερα με την ανθρωπότητα, είναι σχέση αγάπης, που τείνει στη δημιουργία «κοινωνίας». Η Ενανθρώπηση του Λόγου αποτελεί μια εκπληκτική κίνηση της αγάπης του Θεού, που αποσκοπεί σε «κοινωνία» Θεού και ανθρώπων. Η Εκκλησία του Χριστού συνεχίζει την αποστολή του Ένσαρκου Λόγου, του Ιησού Χριστού, μέσα στην ιστορία. Η ύπαρξή της, η μαρτυρία της, η μυστηριακή ζωή, επιδιώκουν την «κοινωνία» του ανθρώπου με τον Θεό και των ανθρώπων μεταξύ τους. Εμπνέοντας και ενισχύοντας με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος την αγάπη στις ποικίλες μορφές της, με το εύρος και τη δυναμική που αποκαλύπτει η Καινή Διαθήκη (π.χ. η επί του Όρους Ομιλία, η παραβολή του καλού Σαμαρείτη, ο Ύμνος της αγάπης, η Α' Επιστολή Ιωάννου). Έχοντας ως κέντρο της λειτουργικής και πνευματικής ζωής τη Θεία Κοινωνία. Χρέος και αγώνας κάθε ανθρώπου είναι να συνεισφέρει στην αρμονική συνύπαρξη. Όραμα, προσδοκία και προσευ-

3.6. ΜΕΤΑΝΟΙΑ, Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

Αστοχίες και αποτυχίες στην καθημερινότητα.

Προσπαθήστε να διατυπώσετε λέξεις/φράσεις σχετικές με τις λέξεις «αστοχία», «αποτυχία» και να εκφράσετε τα αντίθετά της.

Η παραβολή του ασώτου.
Εικονογραφία Φ. Κόντογλου, 1949.
Ο Θεός δέχεται με ανοιχτή αγκαλιά τον άνθρωπο που μετανοεί.
Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, Δ.Ε. 24

Θεολογική κατανόηση της έννοιας της αμαρτίας στο βιβλικό πλαίσιο και στην πατερική παράδοση.

Παρατηρήστε προσεκτικά τα παρακάτω έργα με θέμα το προπατορικό αμάρτημα (ψηφιδωτά Παλέρμω· William Blake, *God judging Adam*· Κ. Κονταρίνη, *Σκηνές από τη Γένεση κ.λπ.*). Στη συνέχεια ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα εξής ερωτήματα σχετικά με τη διακοπή της σχέσης με τον Θεό και τη δυνατότητα επιλογής καλού/κακού από τον άνθρωπο: Γιατί;... Για ποιους λόγους;... Αν υποθέσουμε ότι... Τι θα συνέβαινε αν;... Τι θα άλλαζε αν;...

Η Πτώση και η έξωση από τον Παράδεισο. Μωσαϊκό 12^{ου} αι. Cappella Palatina, Παλέρμω.

William Blake. God judging Adam. 1795

Κωνσταντίνος Κονταρίνης (αρχές 18^{ου} αι.,
Επτάνησα). Σκηνές από τη Γένεση (λεπτομέρεια),
Αθήνα: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.

1. Έννοια της αμαρτίας

[Στην ορθόδοξη θεολογία] η αμαρτία μονάχα ως αλλοτρίωση, καθυστέρηση και αρρώστια αντιμετωπίζεται. Έτσι, ούτε για το προπατορικό αμάρτημα λογίζεται καμιά ενοχή ούτε και τα προσωπικά αμαρτήματα του καθενός λογίζεται ενοχή ως νομική συνέπεια. Η ενοχή του ανθρώπου είναι η αμέλειά του, η αμετανοησία του και η άρνησή του να δεχθεί τη θεία ζωοποίηση. Γι' αυτό από την άλλη μεριά υπάρχει άφεση και συγνώμη, εφόσον ο άρρωστος άνθρωπος τη ζητάει. «Συγγνωστὸν γὰρ οὐ τιμωρητὸν ἢ ἀσθένεια», η αρρώστια συγχωρείται, δεν τιμωρείται, λέγει ο άγ. Μάξιμος ο Ομολογητής. Αυτή είναι η κοινή γραμμή όλης της ορθόδοξης θεολογίας και ζωής.

Η αμαρτία προκύπτει από μια ανταρσία του ανθρώπου, [...] που επιδιώκει την ισοθεΐα ή την εξομείωση με τον Θεό, όχι τη σχέση κτιστού και ακτίστου, φθαρτού και αφθάρτου, θνητού και αθανάτου, δημιουργήματος και δημιουργού αλλά επί ίσοις όροις. Τούτο σημαίνει διάρρηξη των σχέσεων [...] Ο θάνατος [...] πλήττει όχι μονάχα το είδος ή τη βιολογική υπόσταση, αλλά το πρόσωπο.

Ματσούκας, Ν. (1985). *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β΄*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 52.

2. Το προπατορικό αμάρτημα

[...] Το αμάρτημα των αμαρτημάτων –το αληθινά «προπατορικό αμάρτημα»– δεν είναι η παράβαση των κανόνων, αλλά πρώτα από όλα το λοξοδρόμημα της αγάπης του ανθρώπου και το αποξένωμά του από το Θεό. Το πώς ο άνθρωπος προτίμησε κάτι άλλο –τον κόσμο, τον εαυτό του– από το Θεό, αυτό είναι το μοναδικό πραγματικό αμάρτημα μέσα στο οποίο όλα τα άλλα αμαρτήματα καταντούν φυσικά και αναπότρεπτα. Γιατί αυτό καταστρέφει την αληθινή ζωή του ανθρώπου. Ξεστρατίζει τη ζωή από το μοναδικό νόημα και την κατεύθυνσή της. Και το αμάρτημα αυτό –το αληθινά προπατορικό– βρίσκει στο Θεό συγχώρεση, όχι επειδή ο Θεός το «λησμόνησε» πια τώρα και δεν του δίνει προσοχή, αλλά επειδή στο Χριστό ο άνθρωπος γύρισε πίσω στο Θεό, και γύρισε πίσω στο Θεό επειδή Τον αγάπησε και βρήκε σε Εκείνον το μοναδικό αληθινό αντικείμενο της αγάπης και της ζωής. Και ο Θεός δέχτηκε τον άνθρωπο και –στο Χριστό– τον συμφιλίωσε με τον εαυτό Του.

Schmemmann, Al. (1986). *Για να ζήσει ο κόσμος*. Μτφρ. Ζ. Λορεντζάτος. Αθήνα: Δόμος, σ. 115-116.

3. Πτώση: προπατορικό αμάρτημα

Ο Θεός έδωσε στον Αδάμ ελεύθερη βούληση –τη δύναμη να επιλέγει μεταξύ καλού και κακού– κι ήταν πλέον ζήτημα του Αδάμ να δεχτεί την κλήση που του προτάθηκε ή να την αρνηθεί. Την αρνήθηκε. Έτσι, αντί να συνεχίσει το μονοπάτι που του υπέδειξε ο Θεός, το εγκατέλειψε, δείχνοντας ανυπακοή στον Θεό. [...] Το αποτέλεσμα ήταν να εμφανιστεί μια νέα μορφή ύπαρξης πάνω στη γη, η αρρώστια και ο θάνατος. Οι άνθρωποι, έχοντας αποστραφεί τον Θεό που είναι αθανασία και ζωή, βρέθηκαν σε μια κατάσταση αντίθετη προς τη φύση τους. [...] Κάθε καινούρια ύπαρξη γεννιέται σ' έναν κόσμο όπου κυριαρχεί η αμαρτία, σ' έναν κόσμο όπου είναι εύκολο να κάνει κανείς το κακό και δύσκολο το καλό.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (2001). *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 352-353.

4. «Το κακό πέφτει στα χέρια του καλού»

[...] Το κακό πάντοτε χαρακώνει την ανθρώπινη σάρκα ή την ανθρώπινη ψυχή και βυθίζεται μέσα της. Υπάρχει πάντοτε μια πρόσωπο προς πρόσωπο σχέση, η οποία γίνεται ο τόπος της οδύνης, του μίσους, της απληστίας ή της ανανδρίας. Όμως η νίκη είναι αποφασιστικής σημασίας: το κακό πέφτει στα χέρια του καλού, τρόπον τινά, διότι τη στιγμή που γινόμαστε θύματα, κατακτάμε ένα δικαίωμα που είναι κανονικά θείο, το δικαίωμα να συγχωρούμε.

Bloom, Anthony (2011). *Προσευχή και αγιότητα*, Αθήνα: Εν πλω, σ. 38.

5. Αμαρτία, ελεύθερη επιλογή

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία είναι σαφές ότι η παρουσία του κακού στην ανθρώπινη ζωή είναι το αποτέλεσμα της ελεύθερης επιλογής του ανθρώπου να διακόψει τη σχέση του με την ίδια τη Ζωή, δηλαδή το Θεό. Η επιλογή αυτή συνιστά την αμαρτία. Άρα η καταπολέμηση του κακού ταυτίζεται με την καταπολέμηση της αμαρτίας. Το άγχος, όμως, για επιβίωση και αυτοσυντήρηση ωθούν τον άνθρωπο στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση. Τον κρατούν δέσμιο ποικίλων μεριμνών ως αποτέλεσμα του φόβου που συνεπάγεται η γνώση της ανθρώπινης αδυναμίας. Με τη σειρά του ο αγώνας για αυτοσυντήρηση προϋποθέτει τον αγώνα για εξασφάλιση ισχύος. Και ο άνθρωπος εγκλωβίζεται σε ένα φαύλο κύκλο χωρίς δυνατότητα λύτρωσης, αφού η αιτία του πόνου και του θανάτου βρίσκεται αλλού. Πρόκειται για τον ίδιο εγκλωβισμό που ένιωσαν οι πρωτόπλαστοι και ο οποίος τους οδήγησε στην πτώση τους από τον Παράδεισο.

Η παρουσία του Χριστού στον κόσμο δεν είχε άλλο σκοπό από την εξάλειψη της αιτίας του κακού, δηλαδή την εξάλειψη της πολύμορφης αμαρτίας. Ο Χριστός προσέλαβε τα αδιάβλητα πάθη της ανθρώπινης φύσης, στα οποία περιλαμβάνονταν ο πόνος και ο θάνατος, για να λυτρώσει τον άνθρωπο από τα πάθη του και το θάνατο. Δεν προσέλαβε όμως την αιτία τους, την αμαρτία, διατηρώντας ως άνθρωπος αδιατάρακτη την σχέση του με το Θεό και εξασφαλίζοντας με τη θυσία του την υπέρβαση του πόνου και του θανάτου. Πρόκειται για μια ελεύθερη προσωπική πράξη που ξεπερνά τα όρια της ατομικής ύπαρξης και αγκαλιάζει όλες τις ανθρώπινες υπάρξεις, αναλαμβάνοντας τις ευθύνες τους.

Μπέκος, Γ. Το κακό σήμερα, περ. *Σύναξη*, τ. 94 (2005), σ. 9-10.

Η Μετάνοια ως αντίδοτο της αμαρτίας στον Χριστιανισμό.

Σε ζευγάρια μελετήστε το περιστατικό με τον Ζακχαίο (Λκ 19, 1-10) ή την παραβολή του Ασώτου (Λκ 15, 11- 32), σε συνδυασμό με θεολογικό κείμενο για τη μετάνοια (π.χ. Bloom, 2008). Στη συνέχεια συμπληρώστε τα παρακάτω:

Αμαρτία = ...,

Μετάνοια = ...,

Ο Χριστός/σπλαχνικός πατέρας αντιμετωπίζει τους αμαρτωλούς με...

1. Ο Ιησούς και ο Ζακχαίος (Λκ 19, 1-10)

Ο Ιησούς μπήκε στην Ιεριχώ και περνούσε μέσα από την πόλη. Εκεί υπήρχε κάποιος, που το όνομά του ήταν Ζακχαίος. Ήταν αρχιτελώνης και πλούσιος. Αυτός προσπαθούσε να δει ποιος είναι ο Ιησούς· δεν μπορούσε όμως εξαιτίας του πλήθους και γιατί ήταν μικρόσωμος. Έτρεξε λοιπόν μπροστά πριν από το πλήθος κι ανέβηκε σε μια συκομουριά για να τον δει, γιατί θα περνούσε από 'κει. Όταν έφτασε ο Ιησούς στο σημείο εκείνο, κοίταξε προς τα πάνω, τον είδε και του είπε: «Ζακχαίε, κατέβα γρήγορα, γιατί σήμερα πρέπει να μείνω στο σπίτι σου». Εκείνος κατέβηκε γρήγορα και τον υποδέχτηκε με χαρά. Όλοι όσοι τα είδαν αυτά διαμαρτύρονταν κι έλεγαν ότι πήγε να μείνει στο σπίτι ενός αμαρτωλού. Τότε σηκώθηκε ο Ζακχαίος και είπε στον Κύριο: «Κύριε, υπόσχομαι να δώσω τα μισά από τα υπάρχοντά μου στους φτωχούς και ν' ανταποδώσω στο τετραπλάσιο όσα έχω πάρει με απάτη». Ο Ιησούς, απευθυνόμενος σ' αυτόν, είπε: «Σήμερα αυτή η οικογένεια σώθηκε· γιατί κι αυτός ο τελώνης είναι απόγονος του Αβραάμ. Ο Υιός του Ανθρώπου ήρθε για ν' αναζητήσει και να σώσει αυτούς που έχουν χάσει το δρόμο τους».

2. Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα (ή του Ασώτου υιού) (Λκ 15, 11-32)

Τους είπε επίσης ο Ιησούς: «Κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους. Ο μικρότερος απ' αυτούς είπε στον πατέρα του: “πατέρα, δώσε μου το μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί”· κι εκείνος τους μοίρασε την περιουσία. Ύστερα από λίγες μέρες ο μικρότερος γιος τα μάζεψε όλα κι έφυγε σε χώρα μακρινή. Εκεί σκόρπισε την περιουσία του κάνοντας άσπλητη ζωή. Όταν τα ξόδεψε όλα, έτυχε να πέσει μεγάλη πείνα στη χώρα εκείνη, και άρχισε κι αυτός να στερείται. Πήγε λοιπόν κι έγινε εργάτης σε έναν από τους πολίτες εκείνης της χώρας, ο οποίος τον έστειλε στα χωράφια του να βόσκει χοίρους. Έφτασε στο σημείο να θέλει να χορτάσει με τα ξυλοκέρατα που έτρωγαν οι χοίροι, αλλά κανένας δεν του έδινε. Τελικά συνήλθε και είπε: “πόσοι εργάτες του πατέρα μου έχουν περίσσιο ψωμί, κι εγώ εδώ πεθαίνω της πείνας! Θα σηκωθώ και θα πάω στον πατέρα μου και θα του πω: πατέρα, αμάρτησα στο Θεό και σ' εσένα· δεν είμαι άξιος πια να λέγομαι γιος σου· κάνε με σαν έναν από τους εργάτες σου”. Σηκώθηκε, λοιπόν, και ξεκίνησε να πάει στον πατέρα του.

»Ενώ ήταν ακόμη μακριά, τον είδε ο πατέρας του, τον σπλαχνίστηκε, έτρεξε, τον αγκάλιασε σφιχτά και τον καταφιλούσε. Τότε ο γιος του του είπε: “πατέρα, αμάρτησα στο Θεό και σ' εσένα και δεν αξίζω να λέγομαι παιδί σου”. Ο πατέρας όμως γύρισε στους δούλους του και τους διέταξε: “βγάλτε γρήγορα την καλύτερη στολή και ντύστε τον· φορέστε του δαχτυλίδι στο χέρι και δώστε του υποδήματα. Φέρτε το σιτευτό μοσχάρι και σφάξτε το να φάμε και να ευφρανθούμε, γιατί αυτός ο γιος μου ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”. Έτσι άρχισαν να ευφραίνονται.

»Ο μεγαλύτερος γιος του βρισκόταν στο χωράφι· και καθώς ερχόταν και πλησίαζε στο σπίτι, άκουσε μουσικές και χορούς. Φώναξε, λοιπόν, έναν από τους υπηρέτες και ρώτησε να μάθει τι συμβαίνει. Εκείνος του είπε: “γύρισε ο αδερφός σου, κι ο πατέρας σου έσφαξε το σιτευτό μοσχάρι, γιατί του ήρθε πίσω γερός”. Αυτός τότε θύμωσε και δεν ήθελε να μπει μέσα. Ο πατέρας του βγήκε και τον παρακα-

λούσε, εκείνος όμως του αποκρίθηκε: “εγώ τόσα χρόνια σου δουλεύω και ποτέ δεν παράκουσα καμιά εντολή σου· κι όμως σ’ εμένα δεν έδωσες ποτέ ένα κασίκι για να ευφρανθώ με τους φίλους μου. Όταν όμως ήρθε αυτός ο γιος σου, που κατασπατάλησε την περιουσία σου με πόρνες, έσφαξες για χάρη του το σιτευτό μοσχάρι”. Κι ο πατέρας του του απάντησε: “παιδί μου, εσύ είσαι πάντοτε μαζί μου κι ό,τι είναι δικό μου είναι και δικό σου. Έπρεπε όμως να ευφρανθούμε και να χαρούμε, γιατί ο αδερφός σου αυτός ήταν νεκρός κι αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”».

3. Μετάνοια

Αν έστω και το ελάχιστο φως μπει μέσα σε εμάς που πράττουμε το κακό και λέμε όσα δεν πρέπει, σε εμάς που ζοφερές σκέψεις κι ένα μαύρο πέπλο σκιάζει την καρδιά μας, τότε νιώθουμε τις πρώτες τύψεις συνειδήσεως. Όμως οι τύψεις αυτές δεν αποτελούν ακόμη μετάνοια. Μπορεί να περάσουμε όλη μας τη ζωή κατηγορώντας τους εαυτούς μας για την κακή μας πορεία τόσο στα έργα και τα λόγια, όσο και στις σκοτεινές σκέψεις και τα συναισθήματα, κι όμως παρόλα αυτά να μην βελτιωθούμε καθόλου. Οι τύψεις κάνουν τη ζωή μας πραγματική κόλαση, αλλά δεν θα μας ανοίξουν τη Βασιλεία των ουρανών – πρέπει κάτι άλλο να συνδέσουμε με αυτές, κάτι που βρίσκεται στον πυρήνα της μετάνοιας: να στραφούμε στο Θεό με ελπίδα, με τη βεβαιότητα ότι διαθέτει Εκείνος αγάπη ικανή να μας συγχωρεί και δύναμη ικανή να μας αλλάζει. Μετάνοια είναι αυτή η στροφή της ζωής, αυτή η αλλαγή του νου, η μεταμόρφωση της καρδιάς, που μας φέρνει «ενώπιος ενωπίω» με το Θεό, γεμάτους με μία ελπίδα διστακτική αλλά χαρμόσυνη, σίγουρους πως δεν αξίζουμε το θείο έλεος, μα και βέβαιους ότι ο Κύριος ήλθε στη γη όχι για να κρίνει αλλά για να σώσει – ήλθε στη γη όχι για τους δίκαιους αλλά για τους αμαρτωλούς [...]

Η μετάνοια πρέπει να πυροδοτείται από αυτή ακριβώς την ελπίδα στην αγάπη του Θεού και από μια γενναία προσπάθεια να παραμένουμε στο σωστό τρόπο της ζωής, εγκαταλείποντας τις παλιές μας συνήθειες.

Bloom, Anthony (2008). *Το μυστήριο της ίασης*. Αθήνα: Εν πλω, σ. 97-99.

Η αμαρτία σε σχέση με την ανθρώπινη ελευθερία και η σύσταση και σημασία του μυστηρίου της Μετάνοιας.

Αναστοχαστείτε την αφήγηση της Γενέσεως για την πτώση. Γιατί ο Θεός επέτρεψε στον άνθρωπο να αμαρτήσει; Γιατί δεν έβαλε φύλακα άγγελο στο δέντρο του καλού και του κακού, όπως έκανε αργότερα στο δέντρο της ζωής; Γιατί αρκέστηκε σε μια απλή προειδοποίηση;

1. Γιατί άφησε ο Θεός τον άνθρωπο να αμαρτήσει;

...Στην κατοχή και άσκηση της ελεύθερης θέλησης του ανθρώπου δεν θα βρούμε καθόλου μια πλήρη εξήγηση, αλλά τουλάχιστον την αρχή και μια απάντηση στο πρόβλημά μας. Γιατί άφησε ο Θεός τους αγγέλους και τον άνθρωπο να αμαρτήσουν; Γιατί ο Θεός επιτρέπει το κακό και τη δυστυχία; Απαντάμε. Γιατί είναι ένας Θεός αγάπης. Η αγάπη προϋποθέτει μετοχή και η αγάπη επίσης προϋποθέτει ελευθερία. Σαν μια Τριάδα αγάπης ο Θεός επιθύμησε να μοιραστεί τη ζωή του με δημιουργημένα πρόσωπα, φτιαγμένα κατά την εικόνα Του, που θα μπορούσαν να του ανταποκριθούν ελεύθερα και εκούσια σε μια σχέση αγάπης. Όπου δεν υπάρχει ελευθερία εκεί δεν υπάρχει αγάπη [...].

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1982⁷). *Ο Ορθόδοξος δρόμος*, Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 68-69.

2. Ελευθερία και αυθαιρεσία

Όταν λοιπόν ο άνθρωπος εισέρχεται στην περιοχή της ελευθερίας, υψώνεται μπροστά του το πρόβλημα εάν και κατά πόσο είναι δεμένος σε ηθικούς κανόνες και αν του επιτρέπονται όλα. Η ελευθερία που καταλήγει στην αυθαιρεσία δεν θέλει να ακούσει για τίποτε άγιο, για κανένα περιορισμό. Όταν δεν υπάρχει Θεός ή όταν ο άνθρωπος είναι Θεός, τότε τα πάντα επιτρέπονται. Ο άνθρωπος αρχίζει να κατέχεται από μια ιδέα και σε μια δαιμονική κατάσταση βλέπει την ελευθερία του να χάνεται, να γίνεται σκλάβος μιας ανεξέλεγκτης δυνάμεως [...].

Μπερδιάγιεφ, Ν. (1972). *Το πνεύμα του Ντοστογιέφσκι*. Μτφρ. Ν. Ματσούκας, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 98.

3. «Πού βρίσκεται η ελευθερία;»

Πού βρίσκεται η ελευθερία; Με τα ίδια μας τα μάτια είδαμε τους ανθρώπους εκείνους που βεβαίωσαν πως είχανε βρει την αυθεντικότερη, οικουμενικότερη και επιστημονικά εγκυρότερη ευτυχία, να στέλνουν εκατομμύρια άλλους στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως στο όνομα της ευτυχίας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας τους. Η τρομακτική φρίκη και το μίσος αντί να μειώνονται, αυξάνονται. Η δυστυχία αντί να ελαττώνεται, διογκώνεται [...].

Σμέμαν, Αλ. (2004²). *Έσχατος εχθρός καταργείται ο θάνατος*. Μτφρ. - επιμ. Β. Αργυριάδης. Αθήνα: Εν πλω, σ. 75.

4. Έννοια, σύσταση και ιστορική εξέλιξη του μυστηρίου της Μετάνοιας

Η μετάνοια των ανθρώπων είναι διάχυτη στην ιερή ιστορία. Στην Παλαιά Διαθήκη άτομα και λαός του Θεού πολλές φορές αμαρτάνουν, αλλά, όταν συνειδητοποιούν το λάθος τους επιστρέφουν με συντριβή στο Θεό. Αυτή την αλήθεια εκφράζει ο στίχος του Δαβίδ: «Είπα· θα πω στον Κύριο την αμαρτία μου καταδικάζοντας τον εαυτό μου. Κι όταν το αποφάσισα, αμέσως εσύ συγχώρησες την ασέβεια της καρδιάς μου» (Ψαλμ. 31,5).

Στην Καινή Διαθήκη, ο Ιωάννης ο Πρόδρομος κήρυττε τη μετάνοια (Μάρκ. 1, 4-5). Ο Κύριος, αγάπωσε και συγχωρούσε τους αμαρτωλούς, όταν αυτοί έδειχναν πίστη και αγάπη στο πρόσωπο του. Ακόμη, σύστησε το μυστήριο της Μετάνοιας ή Εξομολόγησης, παραχωρώντας την άδεια, τη δυνατότητα της άφεσης, στους αποστόλους και στους διαδόχους τους, όπως φαίνεται και από τα παρακάτω κείμενα.

Στους πρώτους αιώνες, όσοι χριστιανοί είχαν βαριά αμαρτήσσει, αποκόπτονταν από το σώμα των πιστών. Για να επανασυνδεθούν με το σώμα της Εκκλησίας, έπρεπε να μετανοήσουν δημόσια. Αναπέμπονταν γι' αυτούς ειδικές ευχές στη Θεία Λειτουργία και ύστερα από μακρά προπαρασκευή (συνήθως τη Μ. Σαρακοστή), έπαιρναν τη συγχώρηση από τον επίσκοπο και γίνονταν δεκτοί στη Λειτουργία της νύχτας του Πάσχα, τότε δηλ. που πανηγυρίζουμε τη νίκη του Κυρίου πάνω στην αμαρτία και το θάνατο.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, Διδ. Εν. 24.

5. Η βαθύτερη σημασία του μυστηρίου της Μετάνοιας

Πολλοί άνθρωποι, όταν αμαρτάνουν λυπούνται και στενοχωρούνται. Η αληθινή όμως μετάνοια δεν είναι απλή μεταμέλεια. Είναι ο πόνος της καρδιάς μας, που δεν ανταποκριθήκαμε στην αγάπη του Θεού, δεν τιμήσαμε τον εαυτό μας και τους συνανθρώπους μας. Βιώνοντας το λάθος μας, αποφασίζουμε να αλλάξουμε τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς, δηλαδή μετανοούμε και ζητούμε συγχώρηση.

Την επισφράγιση της συγχώρησης δίνει το μυστήριο της Εξομολόγησης. Όπως στο Βάπτισμα με τη μεσολάβηση του ιερέα πήραμε το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος, έτσι κι εδώ με τη μεσιτεία του παίρνουμε την άφεση με τη χάρη του Χριστού.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α' Λυκείου, Δ.Ε. 24.

3.7. Η ΙΕΡΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ο ρόλος του ιερέα στην εκκλησιαστική κοινότητα.

Με βάση την παρακάτω εικόνα δώστε έναν τίτλο αιτιολογώντας τον σχετικά με τον ρόλο του ιερέα στην κοινωνία.

Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα, Στο καφενείο του χωριού. Ακουαρέλα σε χαρτί.
Διαστάσεις 35 x 50 cm. Χριστούγεννα 2010.

Η ιεροσύνη στον Χριστιανισμό.

Χωρισμένοι σε ομάδες θα μελετήσετε διαφορετικά κείμενα από αυτά που παρατίθενται σε όλη την ενότητα με θέματα όπως: «Σύσταση, αποστολική διαδοχή, βαθμοί της ιεροσύνης» (Σχολικό Βιβλίο Α΄ Λυκείου, ΔΕ 26), «Ιεροσύνη και διακονία» (Ζιλλέ, 1992), «Η ιεροσύνη των γυναικών» (Ματσούκας, 2005), «Ο ρόλος των λαϊκών» (Σχολικό Βιβλίο Α΄ Λυκείου, ΔΕ 20, Νέλλας, 2002). Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει τα συμπεράσματά της μέσα από ένα σύντομο κείμενο και θα ακολουθήσουν ερωτήσεις-τοποθετήσεις των άλλων ομάδων και σχετική συζήτηση.

Ιστορική εξέλιξη της χριστιανικής ιεροσύνης

Το μυστήριο της Ιεροσύνης συνέστησε ο Χριστός με την εκλογή των αποστόλων, που τους ανέδειξε «ψαράδες ανθρώπων» και τους έδωσε την «εξουσία» να συγχωρούν αμαρτίες (Ιωάν. 20, 23), να τελούν το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας και να διδάσκουν. Μετά τον Χριστό, οι απόστολοι όρισαν τους διαδόχους τους με χειροτονία (επίθεση των χειρών). Η Ιεροσύνη στην Ορθόδοξη Εκκλησία έχει αδιάσπαστη τη συνέχεια των χειροτονιών. Αυτό ονομάζεται «αποστολική διαδοχή» και είναι κριτήριο της γνησιότητας της Εκκλησίας. Το μυστήριο της Ιεροσύνης και για τους τρεις βαθμούς (επίσκοπος, πρεσβύτερος, διάκονος) τελείται κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Οι σχετικές ευχές ζητούν

για τον χειροτονούμενο τη χάρη του Θεού, ώστε να ανταποκρίνεται στην υψηλή αποστολή του, που είναι να οδηγή τους πιστούς στη «Βασιλεία του Θεού».

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., *Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», 2011, Αθήνα, σ. 145-147.

Ευχή χειροτονίας πρεσβυτέρου

«...αὐτός, Κύριε, καί τοῦτον, ὄν εὐδόκησας τόν τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπείσελεθεῖν βαθμόν, πλήρωσον τῆς τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τό Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱεουργεῖν τόν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καί θυσίας πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τόν λαόν σου, διά τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας». «Εσύ, Κύριε, και αυτόν που θέλησες να εισέλθει στο βαθμό του πρεσβυτέρου, γέμισέ τον με το χάρισμα του Αγίου σου Πνεύματος για να γίνει ἄξιος να σταθεί ἀμέμπτα στο θυσιαστήριό σου, να κηρύττει το Ευαγγέλιο της βασιλείας σου, να λειτουργεί τον λόγο της αληθείας σου, να σου προσφέρει δώρα και θυσίες πνευματικές, να ανανεώνει τον λαό σου με την αναγέννηση του βαπτίσματος».

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., *Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 147.

Η χειροτονία εις πρεσβύτερον του π. Αθανασίου Γ. Β. από τον μητροπολίτη Μόρφου κ. Νεόφυτο, Κύπρος. Από την πύλη εκκλησιαστικών ειδήσεων «Amen».

Ο ρόλος του ιερέα

Ο ιερέας του Ιησού δεν μπορεί να εκπληρώσει καρποφόρα το ιερατικό του έργο, αν δεν βρίσκεται πρώτα γονατισμένος, όπως ο Κύριός του, μπροστά στους ανθρώπους, σε μια στάση ταπεινώσεως και διακονίας, και αν δεν τους πλένει τα πόδια. Χωρίς αυτή την απαραίτητη προϋπόθεση το λειτουργημά του δεν θα φέρει καρπούς. Αλλά πώς είναι δυνατόν να μεταφραστεί αυτή η διάθεση της ταπεινώσεως και της διακονίας στην καθημερινή ζωή του ιερέα; Συχνά ο ιερέας θα είναι υποχρεωμένος να αναλάβει πρωτοβουλίες, να καθοδηγήσει και να κατευθύνει. Αλλά ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να θυμάται ότι το πρωτείο που αναγνωρίζεται σε αυτόν, είναι ένα πρωτείο διακονίας. Ο ιερέας δεν θα ζητήσει γοητεία ούτε εξουσία. Θα είναι ο ταπεινός υπηρέτης όλων. Σε οποιονδήποτε ζητάει τη βοήθειά του –ή σε οποιονδήποτε από 'κείνους που έχουν δικαίωμα σ' αυτή τη βοήθεια και αν ακόμα δεν τη ζητάει– ο ιερέας πρέπει να έχει τη δύναμη να λέει: «Είμαι δικός σου. Σου ανήκω, διότι ανήκω εις τον Ιησού Χριστό. Σου αναγνωρίζω το δικαίωμα να βάλεις το χέρι σου επάνω μου και να με θεωρήσεις σαν υπηρέτη σου. Όποιος κι αν είσαι, συ που τώρα έχεις ανάγκη από μένα, μου είσαι τη στιγμή που μου μιλάς, η πιο αξιόλογη ψυχή. Έχεις δικαίωμα σε όλες μου τις δυνάμεις της απαρνήσεως και της αγάπης. Αφιερώνομαι σε σένα». Και αν ακόμα ο ιερέας δεν προφέρει αυτές τις λέξεις, θα πρέπει

τουλάχιστον η στάση του να τις εκφράζει. Θα πρέπει να προχωρεί φέροντας γύρω του, ιδίως εκεί που κυριαρχούν ο εγωισμός και η διχόνοια, την ειρήνη του Χριστού, το συμφιλιωτικό έργο του Χριστού, την αγάπη του Χριστού. Ο ιερέας θα πρέπει να είναι ήρεμος και στοργικός μπροστά σε κάθε αντίθεση. Βαθιά αφοσιωμένος στην ακεραιότητα του μηνύματος της Εκκλησίας του δεν πρέπει ν' αντιμετωπίσει ποτέ με εχθρότητα ή με περιφρόνηση τις άλλες ειλικρινείς θρησκευτικές ομολογίες. Θα ευχαριστεί τον Θεό για τις χάριτες που δίνει στις καλοπροαίρετες ψυχές, οπουδήποτε και αν βρίσκονται. Ποτέ δεν θα αντισταθεί στο κακό με κακό. Ποτέ δεν θα χρησιμοποιήσει και δεν θα συμβουλεύσει τη βία. Ο ιερέας πρώτα πρώτα χρωστάει τον εαυτό του σ' αυτούς που υποφέρουν. Δεν θα έχει κάνει τιποτα, όταν δεν θα έχει ο ίδιος «μοιραστεί» το βάρος του άλλου, όταν δεν θα έχει προσπαθήσει να σηκώσει κι αυτός αυτό το βάρος, όταν δεν έχει εισχωρήσει αληθινά στον πόνο του αδελφού του, όταν η συμπάθειά του δεν του «στοιχίζει» μερικά πράγματα και δεν τον οδηγεί σε μια συγκεκριμένη θυσία.

Ζιλλέ. Λ., *Γίνε ιερέύς μου*, Μτφρ. Μητρ. Αττικής Νικόδημος, Σπορά, Αθήνα, 1992, σ. 23-28.

Ο μακαριστός παπα-Στρατής της Λέσβου κοντά στους πρόσφυγες. Φωτογραφία του UNHCR/Socrates Baltagiannis. Η δράση του παπα-Στρατή ενέπνευσε τον σκιτσογράφο-αγιογράφο John Αντόνο να σχεδιάσει το παραπάνω σκίτσο in memoriam (εις μνήμην)

Η ιδιαίτερη αποστολή του κλήρου και ο ρόλος των λαϊκών στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Ας μελετήσουμε σε ομάδες τα κείμενα με θέμα τη γενική και ειδική Ιεροσύνη και τον ρόλο των λαϊκών στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Υπογραμμίστε βασικά σημεία, δώστε έναν δικό σας τίτλο και παρουσιάστε με σύντομο τρόπο στην ολομέλεια. Θα ακολουθήσει συζήτηση με θέμα: «Η συλλειτουργία κληρικών και λαϊκών στην Εκκλησία» ή «Ο ρόλος των λαϊκών στην Εκκλησία».

Οι λαϊκοί στην Εκκλησία

Η Ορθόδοξη Εκκλησία λειτουργεί πάντα ως σώμα. Οι λαϊκοί δεν είναι οι «παρακολουθούντες» αλλά οι «συνεπιτελούντες» τα μυστήρια και κυρίως τη Θεία Ευχαριστία. Γι' αυτό και δεν τελούνται «ατομικές» λειτουργίες των κληρικών, όπως συμβαίνει στη Δύση. Η ενότητα κλήρου και λαού φαίνεται στη λειτουργική «σύναξη», που είναι η συναγωγή, η συνέλευση όλου του σώματος της τοπικής Εκκλησίας για την τέλεση της λατρείας. Στην πρώτη χριστιανική εποχή, ταυτίζονταν οι όροι σύναξη και εκκλησία. Σε περιόδους διωγμών, οι χριστιανοί με κίνδυνο της ζωής τους λάβαιναν μέρος στη λειτουργική σύναξη, διότι ήταν βέβαιοι για την παρουσία του Χριστού εκεί. Η απόφαση του πιστού «θα πάω στην εκκλησία» φανερώνει τη θέλησή του να συμμετάσχει μαζί με το υπόλοιπο σώμα της τοπικής Εκκλησίας στην τέλεση της Θείας Ευχαριστίας.

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., *Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σ. 114-116.

Ιεροσύνη και διάκριση των χαρισμάτων

Έτσι λοιπόν κάθε μέλος της Εκκλησίας έχει το δικό του διακόνημα, το χάρισμά του, το ειδικό λειτούργημά του. Όλα τα μέλη είναι λαϊκοί ή ιερείς –οι όροι είναι ισοδύναμοι– αλλά τα διακονήματά τους είναι διαφορετικά. Ο ένας είναι επίσκοπος, ο άλλος πρεσβύτερος, ο τρίτος διάκονος ή διακόνισσα, ένας άλλος διδάσκαλος, προφήτης, κοσμικός ή μοναχός, έγγαμος ή άγαμος, απόστολος ή κήρυκας, θεολόγος, απλούστατα άνθρωπος προσευχόμενος. Αυτές οι λειτουργίες είναι διαφορετικές, αλλά όλες είναι κατ' ουσίαν ιερατικές, απαραίτητες οι μεν στις δε. Γιατί, μόνο όταν όλα τα μέλη εκτελούν τις λειτουργίες τους, το Σώμα παραμένει εν υγεία, η Εκκλησία μπορεί να εκδηλώνεται με πληρότητα και να εκτελεί πραγματικά το έργο της. Ως ιερέας, ο πιστός συναθροίζεται με τους αδελφούς του γύρω από το θυσιαστήριο, προσκομίζοντας τον ευχαριστιακό άρτο και οίνο, σημείο της προσφοράς ολόκληρης της ζωής. Προσέρχεται εκεί όχι ως απλός παρακολουθών, αλλά ως συμμετέχων. Διότι η λειτουργία, όρος ελληνικός, προερχόμενος εκ των λέξεων Λαός και έργον, είναι ακριβώς το έργο του Λαού. Κατ' αυτήν την έννοια ο πιστός είναι συν-λειτουργός. Και ο ένας και ο άλλος είναι εξίσου απαραίτητοι, διότι εάν χωρίς ιερέα δεν τελείται ευχαριστία, χωρίς την κοινότητα επίσης δεν είναι δυνατόν να τελεσθεί. Ο ιερέας είναι αντιπρόσωπος της κοινότητας και ταυτόχρονα αποτελεί πραγματικό σημείο της παρουσίας του Χριστού.

Νέλλας, Π., Βασίλειον ιεράτευμα, μελέτη επί του προβλήματος του λαϊκού στοιχείου, *Σύναξη*, 2002, τχ. 83, σ. 48-60.

Ιεροσύνη των γυναικών

Απαρχής ως σήμερα, μια μακραίωνη παράδοση αποκλείει την ιερωσύνη των γυναικών. Αξίζει, ωστόσο, να επισημάνει κανείς ότι αυτός ο αποκλεισμός έγινε ανεπαισθήτως και σιωπηρώς, χωρίς δογματική θέσπιση. Η ζωή του εκκλησιαστικού σώματος με κεφαλή τον τελετάρχη και αρχιερέα Χριστό εκφράζεται σε μια ποικιλία χαρισμάτων με πλήρη ισοτιμία και ισότητα των μελών, όπως συμβαίνει κατά φύση σ' ένα σώμα. Η μακραίωνη παράδοση της Εκκλησίας, απέκλεισε τη γυναίκα από την ιερωσύνη, χωρίς ωστόσο να θεσπίσει, μήτε ν' αναπτύξει σχετική θεολογική διδασκαλία. Σ' αυτή τη χαρισματική κοινωνία τα μέλη διαφέρουν μόνο κατά την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα, όμως εν ουδενί κατ' ουδένα τρόπο ουδαμώς κατά την ισοτιμία και την ισότητα. Άλλωστε η εξαίρεση της γυναίκας από την ιερωσύνη διόλου δεν μείωσε μήτε μειώνει τη χαρισματική ζωή της Εκκλησίας. Ωστόσο κανείς δεν επιτρέπεται να εφησυχάζει μπροστά σε τόσο ραγδαίες και εκρηκτικές αλλαγές των ιστορικών πραγμάτων. Τι μέλλει να πράξει η Ορθοδοξία; Εκείνο που πρέπει να κάνει η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι να προετοιμάζεται όχι με τέτοια σαθρά και επιζήμια θεολογικά επιχειρήματα αλλά με την άρτια κοινωνική οργάνωση της ζωής της, όπου άνδρες και γυναίκες με πλήρη ισοτιμία και ισότητα να εργάζονται αναδεικνύοντας πλούσιους καρπούς χαρισματικής ζωής και καλλιεργώντας την παιδεία και τον πολιτισμό.

Ματσούκας, Ν., Η Ιερωσύνη των γυναικών ως θεολογικό και οικουμενικό πρόβλημα, στο *Ορθόδοξη Θεολογία και Οικουμενικός Διάλογος*, Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 2005, σ. 122-127.

Σε συνέχεια και εφαρμογή των αποφάσεων της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξου Εκκλησίας, που πραγματοποιήθηκε από 19 έως 25 Ιουνίου 2016 στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, στο Κολυμπάρι Χανίων, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής προχώρησε πρόσφατα στην επανασύσταση του αρχαίου θεσμού των διακονισσών. Διακόνισσες είχαν χειροτονήσει εξάλλου κατά τον εικοστό αιώνα ο Άγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως ο θαυματουργός, ο αείμνηστος αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος και ο μητροπολίτης Πισιδίας (τ. μητρ. Κορέας) Σωτήριος Τράμπας.

Οι πρώτες Διακόνισσες του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας.
Φωτογραφίες από το ιστολόγιο «Νυχθημερόν», 18 Φεβρουαρίου 2017.

Οι ιερείς στον σύγχρονο κόσμο.

Ας συντάξουμε μια επιστολή προς τον τοπικό επίσκοπο με θέμα την ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχής των λαϊκών στις αποφάσεις της Εκκλησίας ή άλλα θέματα που σας απασχολούν. Κατόπιν θα παρουσιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης και θα συζητήσουμε σε σχέση με τις προτάσεις σας.

Ο πατέρας μου

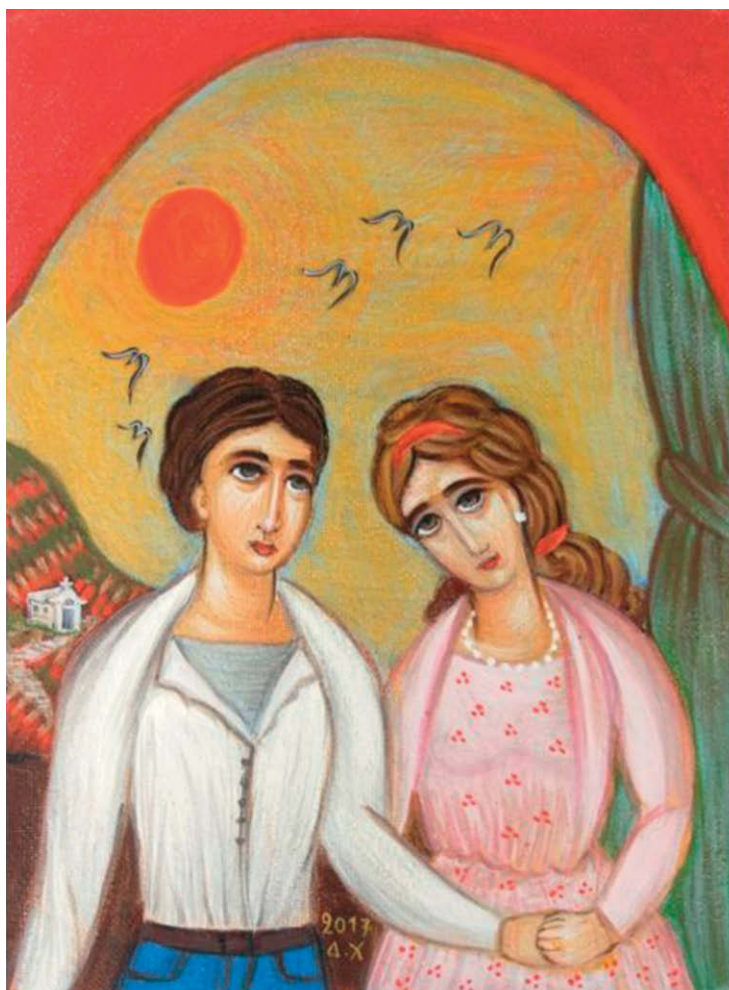
Το μεσημέρι της ημέρας εκείνης δεν θέλησα να φάω. Κρύφτηκα. Και έκλαιγα για τη δυστυχία μου. Ο πατέρας μου ήλθε για να με παρηγορήσει. – Γιατί κλαις; Με ρώτησε. – Όλα τα παιδιά του κόσμου έχουν τον δικό τους πατέρα, εκτός από μένα, είπα. – Κι εσύ έχεις έναν πατέρα. Εγώ είμαι ο πατέρας σου. – Ναι, είσαι ο πατέρας μου. Αυτό είναι σωστό. Αλλά δεν είσαι αποκλειστικά δικός μου πατέρας. Είσαι πατέρας όλων των ανθρώπων. Μη μου πεις πως αυτό δεν είναι σωστό. Και συνέχιζα να κλαίω. Είσαι πατέρας ακόμα και 'κείνων που είναι μεγαλύτεροι από σένα στην ηλικία. Τους άκουσα και τους είδα. Πατέρας των γερόντων! Τους αποκαλούσες «παιδιά σου». Είσαι ο πατέρας όλου του κόσμου. Πατέρας του καθενός. Είσαι ακόμα πατέρας των κακών και βρωμερών ανθρώπων.

Η δυστυχία μου μ' εμπόδιζε να μιλώ. Μια θηλιά μ' έπνιγε στο λαιμό. Και οι λέξεις σταμάτησαν να βγαίνουν απ' το στόμα μου. Κι είχα δίκιο να είμαι δυστυχής. Γιατί αγαπούσα τον πατέρα μου. Και όταν αγαπά κανείς ένα πράγμα, θέλει να του ανήκει αποκλειστικά. Όταν κανείς αγαπά ένα λιβάδι, έναν κήπο, ένα ζώο ή ένα πράγμα, θέλει να το έχει στην απόλυτη κατοχή του. Το να κατέχεις και να σου ανήκει ένα πράγμα που αγαπάς είναι νόμος της φύσεως. Όταν κανείς αγαπά ένα πράγμα, δεν μπορεί να το παραχωρήσει και να το παραδώσει στην κοινή χρήση. – Εγώ σε αγαπώ τόσο πολύ! Και τώρα ανακαλύπτω πως είσαι πατέρας όλου του χωριού, είπα. Τα δάκρυά μου κάποτε σταμάτησαν. Κι όμως υπήρχαν κι άλλα δάκρυα να κυλήσουν. – Πες μου, γιατί είσαι ο πατέρας όλων των ανθρώπων; Το ποθούσα τόσο πολύ να είχα κι εγώ έναν δικό μου πατέρα. Απόλυτα δικό μου. Όπως τ' άλλα παιδιά. Γιατί λοιπόν δεν ανήκεις αποκλειστικά σε μένα; – Είμαι πατέρας όλων γιατί είμαι ιερέυς, απάντησε ο πατέρας μου.

Γκεωργίου Κ.Β., *Από την 25η ώρα στην αιώνια ώρα*,
Μτφρ. Ε. Κ. Στύλιος αρχιμ., Έλαφος, Αθήνα 1967, σελ. 35-37.

Ο ιερέας ως άνθρωπος

Η παράδοση της Εκκλησίας απαιτεί από τον κληρικό να έχει πνευματική ωριμότητα, αλλά δεν απαιτεί οι κληρικοί να είναι άνθρωποι χωρίς ατέλειες, πρώτον γιατί αυτό είναι αδύνατο και δεύτερον γιατί η δύναμή Του "έν ασθενεία τελειούται" (Β' Κορ. 12, 9). Η δυνατότητά μας να μην συγχέουμε τη

Θεματική Ενότητα 4

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- 4.1. Χαρακτηριστικά χριστιανικού ήθους
- 4.2. Η ελευθερία του ανθρώπου στην Ορθόδοξη χριστιανική ανθρωπολογία
- 4.3. Η αγάπη ως πρόταση ζωής στον Χριστιανισμό
- 4.4. Η διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας για την ισότητα
- 4.5. Η θεολογική χριστιανική θεώρηση για την ευθύνη

Θ.Ε. 4. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

4.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΗΘΟΥΣ

Ήθος, ηθικισμός, ηθικολογία, ηθική, υποκρισία.

Σας δίνονται οι ορισμοί των λέξεων «ηθική, ηθικιστής/ηθικίστρια, ηθικολογία, ήθος, υποκριτής-υποκρισία» και τα χωρία Μτ 7, 21 και Μτ 23, 1-28. Ας προσπαθήσουμε να χωρίσουμε σε μέρη τα χωρία και να τα αντιστοιχίσουμε με τις λέξεις που σας δόθηκαν. Πρώτα ας σκεφτούμε ο καθένας χωριστά γύρω από το υπό διερεύνηση θέμα/ερώτημα. Στη συνέχεια σε ζευγάρια ανά δύο συζητήστε και ενδεχομένως να χρειαστεί να αναθεωρήσετε τις ατομικές σας απόψεις και να διαμορφώσετε μία κοινή άποψη που εκφράζει και τους/τις δυό σας. Καταγράψτε τις ιδέες σας και παρουσιάστε στην ολομέλεια της τάξης για να συζητήσουμε όλοι μαζί.

- 1. ηθική:** 1α. το σύνολο των θεσμοθετημένων κανόνων μιας κοινωνίας που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων με βάση το κοινωνικά αποδεκτό, το καλό και το κακό: Βικτοριανή ~. Σύμφωνα με την παραδεδομένη ~. Η ~ της αστικής τάξης στις αρχές του αιώνα. [...]
- 2. ηθικολογία:** άποψη διακηρυγμένη συνήθως με ζήλο, πάθος και στενό πνεύμα, για το τι είναι καλό ή κακό σύμφωνα με την τρέχουσα ηθική: Άφησε τώρα τις ηθικολογίες.
- 3. ήθος:** 1α. η ηθικότητα του ατόμου· οι ιδιότητες του χαρακτήρα του που βρίσκονται σε αρμονία με τα διδάγματα της ηθικής: Η αγωγή διαμορφώνει το ~. Έχει ανώτερο ~. Διακρίνεται για το επιστημονικό του ~. ~ είναι η απόλυτη έλλειψη ιδιοτέλειας. | ο χαρακτήρας: Το ~ των τραγικών ηρώων. Η μουσική εξημερώνει τα ήθη. [...] β. οι καθιερωμένες ηθικές αντιλήψεις και η αντίστοιχη με αυτές συμπεριφορά στα πλαίσια μιας κοινωνίας ή μιας εποχής: Τα πολιτικά ήθη. Έκλυση ηθών. Προσβολή των ηθών. Χρηστά ήθη. Νέοι καιροί, νέα ήθη. Τμήμα ηθών και λεσχών, αστυνομική υπηρεσία που ασχολείται κυρίως με τον έλεγχο της πορνείας. Γυναίκα ελευθερίων ηθών, πόρνη. [...]. 2. (πληθ.) παραδοσιακοί κανόνες κοινωνικής διαβίωσης, που διαμορφώνονται με την ιστορική εξέλιξη: Τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού. Τα ήθη των αγρίων.
- 4. υποκρισία:** η ιδιότητα και ο τρόπος συμπεριφοράς του υποκριτή: Απεχθάνομαι την ~ των ανθρώπων. Αυτό που κάνεις είναι ~.
- 5. υποκριτής:** I. αυτός που υποκρίνεται, που προσποιείται ανύπαρκτα συναισθήματα ή συμπεριφέρεται με τρόπο που δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές διαθέσεις του. II. ηθοποιός του αρχαίου δράματος και γενικότερα ηθοποιός του θεάτρου συνήθως σε πρωταγωνιστικό ρόλο και σε έργα που θεωρούνται ότι έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη

- 6. ηθικιστής, ηθικίστρια:** πρόσωπο που ελέγχει τα ήθη των άλλων, που επιδιώκει ή πρεσβεύει την αυστηρή τήρηση ηθικών κανόνων, λ.χ. με την εφαρμογή περιορισμών, λογοκρισίας κ.λπ. ΣΥΝ. ηθικολόγος, σεμνότευφος. – ηθικισμός (ο), ηθικιστικός, -ή, -ό, ηθικιστικ-ά | -ώς επίρρ.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002²). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Η χριστιανική θεώρηση της ηθικής

Αυτό λέγεται **ήθος**: είναι ο τρόπος που ζούμε τη ζωή μας. Με αυτήν την έννοια το ήθος και η ζωή είναι σύμφυτα. Δεν μπορείς να ζήσεις χωρίς ένα νόημα και δίχως κάποιο τρόπο εμπύωσης αυτού του νοήματος. Ίσα ίσα μάλιστα, από τον τρόπο που ζούμε τη ζωή μας αποφαινόμαστε αν τη χαιρόμαστε ή όχι, αν ευτυχούμε ή δυστυχούμε, αν τελικά ο βίος μας είναι αβίωτος.

Όταν το ήθος συστηματοποιείται και θεωρητικοποιείται, τότε συγκροτείται ηθική. Πρόκειται για τη γενίκευση και την κωδικοποίηση του τρόπου της ζωής, που διατυπώνεται με απαγορεύσεις («ού», «μή») και προτροπές, αρνητικά και θετικά, όπως χαρακτηριστικά εμφανίζεται στο μωσαϊκό δεκάλογο [...]. Η ηθική είναι συστηματική, ενώ το ήθος μένει εφαρμοσμένο, βιωμένο. Η ηθική είναι η θεωρία του ήθους. Πρόκειται για τη βιωμένη πρακτική που εκφράζεται με θεωρητικούς όρους. [...]

Ανάμεσα στην **ηθική** και στον **ηθικισμό** υπάρχει τεράστια διαφορά. Εντελώς άλλο είναι η ηθική ως θεωρία του ήθους και ολότελα διαφορετικό μέγεθος συνιστά ο ηθικισμός ή ο μοραλισμός (ηθικοκρατία, ηθικολογία). Πρόκειται για την απολυτοποίηση της ηθικής και τη μονομέρεια του ήθους. Ηθικισμός είναι η υπερβολή της ηθικής. Όπως η έλλειψή της συνιστά την ανηθικότητα, την αήθεια, έτσι και η υπερβολή της ηθικής φέρνει στην ηθικολογία.

Αν η ηθική είναι σύμφυτη με τη ζωή, όπως τη περιγράψαμε προηγουμένως, η ηθικοκρατία είναι αντίθετη στη ζωή. Ο ηθικισμός είναι το καρκίνωμα της ηθικής. Το «γράμμα» της ηθικολογίας νεκρώνει το «πνεύμα» της ζωής. Έτσι ο ηθικισμός σκοτώνει το ήθος, επειδή απολιθώνει τη ζωή. Γι' αυτό τελικά η ηθικολογία αναιρεί την ηθική. Άλλο είναι το ηθικό και εντελώς άλλο είναι το ηθικιστικό ή ηθικολογικό.

Η ηθική χρειάζεται. Ο ηθικισμός περισσεύει. Όπως το ήθος είναι απαραίτητο στη ζωή μας, έτσι και η ηθική θεωρία είναι αναγκαία. Όμως η ηθικολογία ως νέκρωση της ζωής είναι περιττή και επιζήμια. Τι κοινό υπάρχει ανάμεσα στο λαό και στο λαϊκισμό, στο έθνος και στον εθνικισμό, στην ευσέβεια και στον ευσεβισμό, στο ήθος και στον ηθικισμό; Κάθε -ισμός είναι η άρνηση του υποτιθέμενου φορέα του: ο ευσεβισμός της ευσέβειας και ο ηθικισμός του ήθους.

Το πιο αποτελεσματικό όπλο εναντίον του ηθικισμού είναι η ηθική. [...]

Αν κάποιος μάς ρωτήσει πως τέλος πάντων διαχωρίζουμε την ηθική από την ηθικολογία, θα του απαντήσουμε με απλά παραδείγματα. Ο δεκάλογος του Μωυσή είναι ηθική, αλλά ο φαρισαϊσμός είναι ηθικισμός. Το «ού κλέψεις, ού φονεύσεις, ού ψευδομαρτυρήσεις» συνιστούν ηθική. Όταν όμως ο Χριστός θεραπεύει ασθενείς κατά την ημέρα του Σαββάτου, προκαλεί τη δυσφορία των ηθικιστών εκείνου του καιρού για τη δήθεν παραβίαση της ιεράς αργίας. Και η απάντησή Του μένει αποστομωτική: «τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον» (Μάρκ. 2,27).

Οι φαρισαῖοι ηθικολόγοι μέμφονταν τον Ιησού για τις συναναστροφές Του με πόρνες και τελώνες. [...] Όλο το Ευαγγέλιο μπορεί να αναγνωσθεί ως μία διαρκής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην ηθική και στην ηθικολογία.

Μπέγζος, Μ. (1996). *Ψυχολογία της θρησκείας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 1-4.

1. Μτ 7, 21:

«Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει “Κύριε, Κύριε”, αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου».

2. Μτ 23, 1-28: Αντίθεση Φαρισαίων και μαθητών (απόσπασμα)

Τότε ο Ιησούς μίλησε στο πλήθος και στους μαθητές του και τους είπε: «Τη θέση του Μωυσή ως δασκάλου την πήραν οι γραμματείς και οι Φαρισαῖοι. Όσα λοιπόν σας λένε να τηρείτε, να τα τηρείτε και να τα πράττετε· να μην κάνετε όμως κατά τα έργα τους, γιατί λένε μόνο και δεν πράττουν. Φτιάχνουν φορτία βαριά, που δύσκολα σηκώνονται, και τα φορτώνουν στους ώμους των ανθρώπων, ενώ οι ίδιοι δε θέλουν ούτε με το δάκτυλό τους να τα κινήσουν. Όλα τα έργα τους τα πράττουν για να κάνουν καλή εντύπωση στους ανθρώπους. Πλαταίνουν τα φυλακτά τους και φαρδαινούν τις άκρες από τα ιμάτιά τους. Τους αρέσουν οι καλύτερες θέσεις στα δείπνα και τα πρώτα καθίσματα στη συναγωγή, να τους χαιρετούν με σεβασμό στην αγορά και να τους φωνάζουν οι άνθρωποι “δάσκαλέ μου”.

» Εσείς όμως να μη δεχτείτε να σας αποκαλούν “δάσκαλέ μου”. Ένας είναι ο δάσκαλός σας, ο Χριστός· κι εσείς όλοι είστε αδερφοί. Και πατέρα σας μην ονομάσετε κανέναν στη γη, γιατί ένας είναι ο Πατέρας σας: ο ουράνιος. Μην ονομασθείτε “ηγήτορες”, γιατί ο ηγήτοράς σας είναι ένας: ο Χριστός. Ο πιο σπουδαίος από σας να είναι υπηρέτης σας. Γιατί όποιος υψώσει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί· κι όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του θα υψωθεί».

3. Ταλανισμός των γραμματέων και των Φαρισαίων

«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κατατρώτε τις περιουσίες των χηρών, κάνετε όμως μεγάλες προσευχές για να φανείτε καλοί. [...]

» Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κλείνετε στους ανθρώπους το δρόμο για τη βασιλεία των ουρανών. Ούτε εσείς μπαίνετε ούτε το επιτρέπετε σ’ όσους θέλουν να μπουν. [...]

» Αλίμονό σας, οδηγοί τυφλοί, που λέτε: “όποιος ορκιστεί στο ναό ο όρκος του δεν πιάνει, όποιος όμως ορκιστεί στο χρυσάφι του ναού πρέπει να τηρήσει τον όρκο του”. Μωροί και τυφλοί, τι είναι μεγαλύτερο: το χρυσάφι ή ο ναός που αγιάζει το χρυσάφι; [...]

» Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί δίνετε στο ναό το ένα δέκατο από το δυόσμο, το άνηθο και το κύμινο, και δεν τηρείτε τις σπουδαιότερες εντολές του νόμου, τη δικαιοσύνη, την ευσπλαχνία και την πιστότητα. Αυτά όμως έπρεπε να κάνετε, χωρίς βέβαια να παραμελείτε κι εκείνα. Τυφλοί οδηγοί, που περνάτε από στραγγιστήρι το κουνούπι και καταπίνετε ολόκληρη καμήλα.

» Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί καθαρίζετε το εξωτερικό του ποτηριού και του πιάτου, το περιεχόμενό τους όμως προέρχεται από αρπαγή και αδικία. [...]

» Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί μοιάζετε με τάφους ασβεστωμένους, που εξωτερικά φαίνονται ωραίοι, εσωτερικά όμως είναι γεμάτοι κόκαλα νεκρών και κάθε λογής ακαθαρσία. Έτσι κι εσείς, εξωτερικά φαίνεστε ευσεβείς στους ανθρώπους, κι εσωτερικά είστε γεμάτοι υποκρισία και ανομία».

Ηθικές προκλήσεις του καιρού μας, διάσταση θεωρίας και πράξης. Η χριστιανική διδασκαλία.

Με βάση το κείμενο που ακολουθεί (Γρ. Νύσσης) με θέμα τη διάσταση λόγων και έργων ας προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε τα κίνητρα και να αναλύσουμε την πολυπλοκότητα ηθικών ζητημάτων καθώς και τη σχέση κινήτρων και αποτελεσμάτων.

1. Γρηγορίου Νύσσης, Μίμηση της θείας φύσεως

Αν λοιπόν κανείς παρουσιάζεται να φορεί σαν προσωπίο το όνομα του Χριστού, αλλά δε δείχνει στη ζωή του όσα έχουν σχέση με το όνομα τούτο, δημιουργεί ψεύτικη εντύπωση για το όνομα του Χριστού, γιατί, σύμφωνα με το παράδειγμα, φόρεσε κατά κάποιο τρόπο στον πίθηκό του μια μάσκα, που παριστάνει ανθρώπινη μορφή. Και αυτό συμβαίνει, επειδή ο Χριστός δεν υπάρχει περίπτωση να μην ενσαρκώνει τη δικαιοσύνη, την ηθική καθαρότητα, την αλήθεια και την αποξένωση από κάθε κακία ούτε είναι δυνατό ο χριστιανός (ο αληθινός βέβαια χριστιανός) να μην παρουσιάζει τον εαυτό του να συμμετέχει έμπρακτα στις αρετές αυτές. Λοιπόν, αν θα μπορούσε κάποιος να παρουσιάσει με ορισμό το νόημα του Χριστιανισμού, θα πούμε ότι Χριστιανισμός είναι η μίμηση της θείας φύσεως.

Γρηγορίου Νύσσης. *Τι των Χριστιανών όνομα ή επάγγελμα*. Ε. Π. 46, 244.

2. Μακάριος ο Αιγύπτιος (;). Αρμονία λόγων και έργων και εμπειρίας

«Άλλο είναι να μιλήσει κανείς για το ψωμί και το τραπέζι, και άλλο είναι να φάει και να γνωρίσει τη νοστιμάδα του ψωμιού και να ενισχυθούν όλα τα μέλη του σώματός του. Άλλο είναι να ειπεί κανείς κάτι με λόγια για ένα παρά πολύ γλυκό ποτό, και άλλο είναι να βγει να το πάρει από την ίδια την πηγή του και να χορτάσει με τη γεύση του γλυκύτερου αυτού ποτού. Άλλο είναι να μιλήσει κανείς για πόλεμο και για γενναίους αθλητές και πολεμιστές, και άλλο είναι να πάει στο πεδίο της μάχης και να συμπλακεί με τους εχθρούς, και να μπει και να βγει, και να λάβει και να δώσει, και να φέρει ο ίδιος στον εαυτό του τα βραβεία της νίκης. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και στα πνευματικά ζητήματα. Άλλο είναι να εξηγεί κανείς τους θείους λόγους με κάποια γνώση και με τη λογική, και άλλο είναι να κατέχει το θησαυρό, τη χάρη, την αίσθηση, και την ενέργεια του αγίου Πνεύματος πραγματικά και έμπρακτα και με τέλεια βεβαιότητα στην ψυχή του και στο νου».

(Περικοπή από την 27^η ομιλία, η οποία αποδίδεται στον Μακάριο τον Αιγύπτιο, Ε.Π. 34, 701).

Σχέση διδασκαλίας (πεποιθήσεων) και ήθους.

Ας μελετήσουμε τον βίο ενός αγίου μας, του Ιωάννη του Χρυσοστόμου, και χωρία από την Κ.Δ. (π.χ. Α΄ Ιω 3, 17-18· 4, 20 και Ιακ 2, 14-18). Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να αντιστοιχίσουμε τα χωρία της Κ.Δ. με συγκεκριμένα σημεία του βίου του αγίου και κατόπιν να παρουσιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

Βίος και έργο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου

Ο Ιωάννης, γνωστός ήδη από τον 4ο ή 5ο αιώνα με το επίθετο «Χρυσόστομος», γεννήθηκε στην Αντιόχεια από οικογένεια πιθανόν χριστιανική, στα μέσα του 4ου αι. Ο πατέρας του Σεκούνδος, δημόσιος λειτουργός υψηλού βαθμού στην αυτοκρατορική υπηρεσία, άφησε χήρα την εικοσαετή σύζυγό του Ανθούσα λίγο μετά τη γέννηση του γιου τους. Η ευσεβής Ανθούσα, ελληνικής καταγωγής, αποφάσισε να αφοσιωθεί στην εκπαίδευση του γιου της. Ο Ιωάννης σπούδασε φιλοσοφία και ρητορική. [...] Στην ηλικία των δεκαοκτώ ή είκοσι χρόνων δέχτηκε το βάπτισμα και διδάχτηκε την Αγία Γραφή και τη θεολογία. Λίγα χρόνια μετά τη βάπτισή του, χειροτονήθηκε διάκονος και μετά ιερέας. Για δώδεκα έτη κήρυττε στους μεγαλύτερους ναούς της Αντιόχειας και απέκτησε έτσι τη φήμη του θαυμάσιου ρήτορα. Το 397 η αυτοκρατορική αυλή τον επέλεξε ως επίσκοπο της πρωτεύουσας [Κωνσταντινούπολη]. Ο Θεόφιλος, Πατριάρχης Αλεξανδρείας, τον χειροτόνησε επίσκοπο το 398 με εντολή του αυτοκράτορα.

Ούτε δέκα χρόνια δεν κράτησε η αρχιεπισκοπεία του ιερού Χρυσοστόμου στην Κωνσταντινούπολη. Η δράση του άρχισε με τη συγκρότηση ενός επιτελείου από ηθικούς, ικανούς και αφοσιωμένους κληρικούς και μερικές δραστήριες μαθήτριές του. Μαζί τους οργάνωσε και εφάρμοσε ένα πολύπλευρο έργο που κάλυπτε θέματα ιεραποστολής, φιλανθρωπίας, ηθικής κάθαρσης του κλήρου και αναμόρφωσης της λατρευτικής ζωής. Στα πλαίσια της μέριμνάς του για τη διάδοση του χριστιανισμού ενδιαφέρθηκε για την αποστολή ιεραποστόλων στη Γοθθία, τη Σκυθία, την Κελτική, την Περσία και τη Φοινίκη, ενώ στους Γότθους που διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη παρεχώρησε ιερό ναό για την εξυπηρέτησή τους.

Στην Κωνσταντινούπολη, που ως νέα πρωτεύουσα του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας είχε προσελκύσει απότομα χιλιάδες νέων κατοίκων, στους οποίους πρέπει να συνυπολογιστούν και

πάρα πολλοί πρώην δούλοι, υπήρχε ανάγκη για πνευματική καθοδήγηση. Και ο άγιος Ιωάννης κήρυττε ασταμάτητα. Κύρια θέματα των ομιλιών του ήταν η αποφυγή της σκληρότητας προς τους κατώτερους, της φιλαργυρίας και της πολυτέλειας.

Κηρύττοντας όλα αυτά προς τους χριστιανούς δεν τους άφηνε χωρίς το προσωπικό του παράδειγμα. Ο ίδιος ζούσε λιτά και ασκητικά σαν μοναχός, αν και ήταν αρχιεπίσκοπος. Έδωσε αμέσως εντολή και σταμάτησαν τα πλούσια γεύματα που συνηθίζονταν από προκατόχους του. Ότι από τη λιτή ζωή του περίσσευε, κατευθυνόταν στους φτωχούς. Ο ιστορικός Παλλάδιος γράφει: [Ο Ιωάννης] εξέτασε προσεκτικά το ταμείο (της αρχιεπισκοπής), τους προϋπολογισμούς και τις δαπάνες. Διαπίστωσε περιττά έξοδα. [...] Είναι τόσο συγκλονιστικά όσα έλεγε στους κληρικούς του: Η Εκκλησία μας δεν είναι χρυσωρυχείο αλλά θριαμβεύουσα ομάδα αγγέλων [...]. Αν θέλετε να τιμήσετε τον Χριστό, κάνετε το, όταν τον βλέπετε γυμνό στο πρόσωπο των φτωχών.

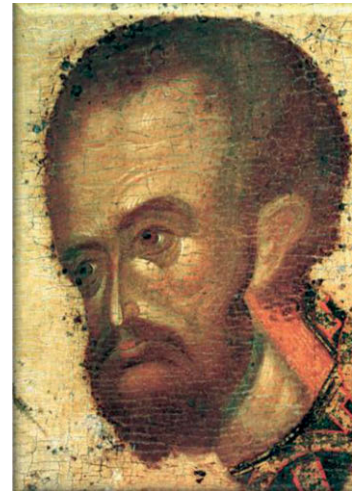
Σε τι ωφελεί αν προσφέρετε στον ναό μεταξωτά και πολύτιμα μέταλλα, αν αφήσετε έξω τον Χριστό και υποφέρει από το κρύο και τη γυμνότητα; Δεν ωφελεί καθόλου να είναι ο ναός γεμάτος χρυσά σκεύη, αν ο Χριστός πεινάει. [...]

Επτά χιλιάδες φτωχοί (άστεγοι, χήρες, ορφανά, άρρωστοι, ξένοι) τρέφονταν καθημερινά χάρη στη μέριμνα του Αρχιεπισκόπου τους και των αφοσιωμένων συνεργατών του. [...] Έχτισε γηροκομεία, πτωχοκομεία και νοσοκομεία, τα οποία επόπτευαν ευσεβείς και ικανοί κληρικοί. Τα στελέχωσε με ιατρούς και μάγειρες, ενώ, όταν προλάβαινε, πήγαινε και εξυπηρετούσε και ο ίδιος τους αρρώστους.

Ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς του απορροφούσε το ενδιαφέρον του για τους φυλακισμένους που την εποχή εκείνη ήταν πολυάριθμοι. Με χρήματα από προσφορές ελευθέρωνε φυλακισμένους για χρέη ή πλήρωνε τα λύτρα των αιχμαλώτων. Πολύ χαρακτηριστική ήταν η φράση του ότι το χρυσάφι δεν συλλέγεται για να δενόμαστε μ' αυτό (με αλυσίδες και κοσμήματα χρυσά) αλλά για να ελευθερώσουμε τους δεμένους.

[...] Ο ιστορικός Θεοδώρητος περιγράφει παραστατικά τι ήταν για όλους τους εμπερίστατους ο αρχιεπίσκοπός τους: «Όταν συλλαμβάνεται κάποιος, τον τραβάει για βοηθό. Όταν κάποιος δικάζεται, τον καλεί για συνήγορό του. Ο πεινασμένος τού ζητάει τροφή και ο γυμνός ρούχο [...]. Όποιος έχει πένθος τού ζητάει παρηγοριά. Άλλος τον παρακαλεί να τον ελευθερώσει από τα δεσμά του κι άλλος τον παίρνει μαζί του για να επισκεφτεί αρρώστους. Ο δούλος σ' αυτόν πηγαίνει για να κλάψει πικρά από αγανάκτηση κατά του κυρίου του. Η χήρα σ' αυτόν φωνάζει «λυπήσου με», ενώ άλλη σ' αυτόν καταφεύγει, για να θρηνήσει την ορφάνια. Αμέτρητες φροντίδες καταβάλλονται συνέχεια από τον πνευματικό πατέρα για όλους. Οδηγείται κάποιος σε δίκη; Αμέσως ο πατέρας γίνεται συνήγορος. Χτυπάει την πόλη η πείνα; Από συνήγορος γίνεται τροφοδότης. Αρρωσταίνει κάποιος; Ο τροφοδότης γίνεται γιατρός. Έτυχε σε κάποιον πένθος; Ο γιατρός γίνεται παρηγορητής. Χρειάζεται φροντίδα για τους ξένους; Αμέσως γίνεται ξενοδόχος, αυτός που είναι «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα» (Α' Κορ 9, 22)».

Όταν ο Χρυσόστομος άρχισε να χτίζει λεπροκομείο έξω από την πόλη, ξεσηκώθηκαν εναντίον του οι πλούσιοι γαιοκτήμονες της περιοχής, γιατί έβλεπαν να μειώνεται η αξία των κτημάτων τους. Επιπλέον, οι δραστηριότητες του αρχιεπισκόπου ενόχλησαν μια μερίδα του κλήρου, που είχε ελεγχθεί για εκκλησιαστικές αυθαιρεσίες, καθώς και την φιλόδοξη αυτοκράτειρα Ευδοξία. Αφορμή υπήρξε η ιδιοποίηση από την αυτοκράτειρα του αμπελώνα μιας χήρας. Η αδικημένη ζήτησε τη συμπαράσταση του αρχιεπισκόπου, ο οποίος αρκετές φορές μεσολάβησε στην αυτοκράτειρα για να επιστρέψει τον αμπελώνα. Αυτό ενόχλησε την Ευδοξία, η οποία με την συνεργασία άλλων επισκόπων, εχθρών του Ιωάννη, οργάνωσε Σύνοδο [...] και με ψεύτικο κατηγορητήριο δίκασε και καταδίκασε τον Ιωάννη σε κα-

Ο Άγιος Ιωάννης

θαίρεση. Ακολούθησε εξορία που διακόπηκε εξαιτίας ενός τυχαίου γεγονότος –ενός σεισμού–που φόβισε την αυτοκράτειρα, η οποία διέταξε την επιστροφή του Ιωάννη, όχι όμως και την αποκατάστασή του. Αμέσως μετά, διατάχθηκε από τον αυτοκράτορα ο κατ' οίκον περιορισμός του. Μια σειρά προκλήσεων ανάμεσα στην Ευδοξία και στον Χρυσόστομο οδήγησε τον αυτοκράτορα να υπογράψει τη νέα εξορία του Πατριάρχη, ο οποίος έφτασε στην Κουκουσό της Αρμενίας. Κατά τη διάρκεια τριών χρόνων διαβίωσης σ' εκείνη την περιοχή, ο Χρυσόστομος διατηρούσε τις σχέσεις του με φίλους τόσο από την πρωτεύουσα, όσο και από την Αντιόχεια, γεγονός που εξόργισε τους εχθρούς του ακόμη μια φορά. Έτσι, αυτοί αποφάσισαν να τον στείλουν πιο μακριά, στην Πιτυούντα (ανατολική όχθη της Μαύρης Θάλασσας). Για αρκετούς μήνες οδοιπορούσε δέσμιος με τη συνοδεία φρουρών, ώσπου οι δυνάμεις του τον εγκατέλειψαν. Κοιμήθηκε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού στα Κόμανα του Πόντου, στις 14 Σεπτεμβρίου 407.

(Σταχυολόγηση κειμένων και προσαρμογή)

Χωρία Καινής Διαθήκης:

- ♦ Α' Ιω 3, 17-18: «Αλλά αν κάποιος που έχει τα πλούτη του κόσμου δει τον αδερφό του σε κατάσταση ανάγκης και δεν τον σπλαχνιστεί, πώς ο άνθρωπος αυτός να έχει μέσα του αγάπη για το Θεό; Παιδιά μου, ας μην αγαπάμε με λόγια και ωραίες φράσεις, αλλά με έργα και αγάπη αληθινή».
- ♦ Α' Ιω 4, 20-21: «Αν κάποιος πει «αγαπώ το Θεό», μισεί όμως τον αδερφό του, είναι ψεύτης. Γιατί, πραγματικά, αυτός που δεν αγαπάει τον αδερφό του, τον οποίο βλέπει, πώς μπορεί να αγαπάει το Θεό, τον οποίο δε βλέπει; Αυτή την εντολή μάς έδωσε ο Χριστός: Όποιος αγαπάει το Θεό πρέπει ν' αγαπάει και τον αδερφό του».
- ♦ Ιακ 2, 14-18: Ποιο είναι το όφελος, αδερφοί μου, αν κάποιος λέει ότι έχει πίστη, δεν την αποδεικνύει όμως με έργα; Μήπως μπορεί μόνη της η πίστη να τον σώσει; Ας πάρουμε την περίπτωση που κάποιος αδερφός ή κάποια αδερφή δεν έχουν ρούχα να ντυθούν και στερούνται το καθημερινό τους φαγητό· αν κάποιος από σας τους πει: «Ο Θεός μαζί σας! Εύχομαι να βρείτε ρούχα και να χορτάσετε φαγητό», ποιο το όφελος, αν δεν τους δώσει κιόλας τα απαραίτητα που χρειάζεται το σώμα; Έτσι και η πίστη, αν δεν εκδηλώνεται με έργα, μόνη της είναι νεκρή. Αλλά θα πει κάποιος: «Εσύ έχεις πίστη κι εγώ έχω έργα». Του απαντώ: «Δείξε μου την πίστη σου από τα έργα σου. Εγώ μπορώ να σου αποδείξω την πίστη μου από τα έργα μου».

**Βασικές αρχές του χριστιανικού ήθους (αγάπη - ελευθερία),
σύνδεση με τη θεολογική διδασκαλία και με την κοινωνική πραγματικότητα.**

Αφού διαβάσουμε κάποια από τα κείμενα που ακολουθούν θα συμπληρώσουμε τα κενά του κειμένου που σας δίνεται παρακάτω, Ρωμ 12, 9-10. 13-21. Όταν ολοκληρώσετε θα συγκρίνουμε την προσπάθειά σας με το πρωτότυπο. Νομίζετε ότι «οι σίχλοι του χωρίου είναι ηθικές εντολές ή δείκτες ελευθερίας;»

Άσκηση συμπλήρωσης κενών

Καινή Διαθήκη: Από την επιστολή του απ. Παύλου Προς Ρωμαίους (12, 9-10. 13-21)

Συμπληρώστε τα κενά με τις λέξεις που δίνονται.

**ανταποδίδετε – διωκτών – αγαθό – άλλο – απλοϊκούς – όλους – ανάγκη –
ομόνοια – κακό – ειρηνικά – ντροπή – φιλοξενείτε – σοφοί**

Η αγάπη σας να είναι ειλικρινής. Να αποστρέψετε το _____ (1) και να ακολουθείτε το καλό. Να δείχνετε με στοργή την αγάπη σας για τους άλλους πιστούς. Να συναγωνίζεστε ποιος θα δείξει περισσότερη εκτίμηση στον _____ (2). [...] Να βοηθάτε τους άλλους χριστιανούς, όταν βρίσκονται σε _____ (3), και να επιδιώκετε να _____ (4) τους αδερφούς. Να προσεύχεστε για το καλό των _____ (5) σας, να ζητάτε την ευλογία του Θεού γι' αυτούς κι όχι να τους καταριέστε. Να μετέχετε στη χαρά όσων χαιρόνται και στη λύπη όσων λυπούνται. Να έχετε _____ (6) μεταξύ σας. Μην είστε υπερήφανοι, αλλά να συναναστρέψετε και τους _____ (7) χριστιανούς. Μην έχετε την ψευδαισθηση πως είστε _____ (8). Αν κάποιος σάς κάνει κακό, μην του το _____ (9). Φροντίζετε να κάνετε το καλό σ' _____ (10) τους ανθρώπους. Όσο εξαρτάται από σας, να ζείτε _____ (11) με όλους. [...] Όπως λέει η Γραφή: [...]. Αν λοιπόν πεινάει ο εχθρός σου, δώσ' του να φάει· αν διψάει, δώσ' του να πιει· μ' αυτή την τακτική θα τον κάνεις να αισθανθεί τύψεις και _____ (12). Μην αφήνεις να σε νικήσει το κακό, αλλά να νικάς το κακό με το _____ (13).

1. Από την Καινή Διαθήκη

- ♦ Ρωμ 6, 17-18: Ας ευχαριστήσουμε το Θεό! Παλιότερα υπήρξατε βέβαια δούλοι της αμαρτίας, τώρα όμως δεχτήκατε με την καρδιά σας και υποτάξατε όλο το είναι σας στην αλήθεια που διδαχτήκατε. Είστε, λοιπόν, ελεύθεροι πια από το ζυγό της αμαρτίας κι υπηρετείτε το καλό και το δίκαιο.
- ♦ Α' Κορ 9, 19. 22: Είμαι ελεύθερος, χωρίς εξάρτηση από κανέναν· κι όμως έκανα τον εαυτό μου σκλάβο όλων για να κερδίσω όσο το δυνατό πιο πολλούς. [...] Για τους πάντες, έγινα τα πάντα, έτσι ώστε με κάθε τρόπο να σώσω μερικούς.
- ♦ Γαλ 5, 13-14: Ο Θεός, λοιπόν, αδερφοί μου, σας κάλεσε για να ζήσετε ελεύθεροι. Μόνο να μην γίνει η ελευθερία αφορμή για αμαρτωλή διαγωγή, αλλά με αγάπη να υπηρετείτε ο ένας τον άλλο. Άλλωστε όλος ο νόμος συνοψίζεται σε μια φράση: Στο ν' αγαπήσεις τον πλησίον σου σαν τον εαυτό σου.
- ♦ Εβρ 10, 24: Ας φροντίζουμε ο ένας τον άλλο παροτρύνοντάς τον στην αγάπη και στα καλά έργα.
- ♦ Β' Πε 1, 5-7: [...] να καταβάλετε κάθε προσπάθεια για να πλουτίσετε την πίστη σας με την αρετή, την αρετή με τη γνώση, τη γνώση με την αυτοκυριαρχία, την αυτοκυριαρχία με την υπομονή, την υπομονή με την ευσέβεια, την ευσέβεια με την αγάπη για τους αδερφούς, την αγάπη για τους αδερφούς με την αγάπη για όλους.

2. Ιωάννης Δαμασκηνός: Η αρετή

«Η αρετή λέγεται έτσι, επειδή βάση της είναι η δυνατότητα να επιλέγεις (τό "αίρεϊσθαι"). Διότι είναι αιρετή και ηθελημένα, επειδή το καλό το κάνουμε με συνειδητή επιλογή και με τη θέλησή μας, όχι αθέλητα και εξαναγκαστικά».

Δαμασκηνός, Ι. (1975). *Φιλοκαλία*. Αθήνα: Αστήρ, σ. 237

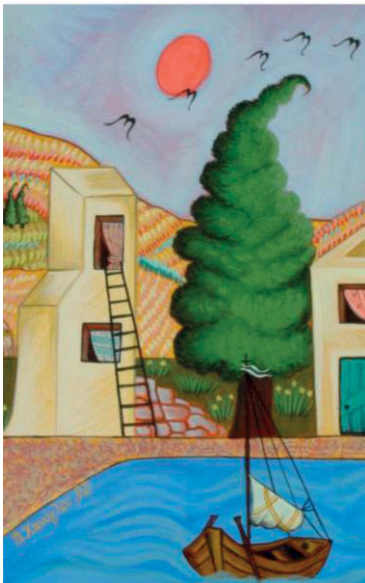
3. Ιωάννης Χρυσόστομος: «Όλα για σένα είμαι εγώ και όλα για μένα είσαι εσύ».

[Μιλάει ο Χριστός απευθυνόμενος σ' εμάς] Έγώ είμαι πατέρας, εγώ αδελφός, εγώ νυμφίος, εγώ οίκια, εγώ τροφή, εγώ ένδυμα, εγώ ρίζα, εγώ θεμέλιον, κάθε τι τὸ ὁποῖον θέλεις εγώ· νὰ μὴν ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε. Ἐγὼ καὶ θὰ σὲ ὑπηρετήσω· διότι ἦλθα νὰ ὑπηρετήσω, ὄχι νὰ ὑπηρετηθῶ. Ἐγὼ εἶμαι καὶ φίλος, καὶ μέλος τοῦ σώματος καὶ κεφαλὴ καὶ ἀδελφός, καὶ ἀδελφὴ καὶ μητέρα, ὅλα ἐγώ· ἀρκεῖ νὰ διάκεισαι φιλικὰ πρὸς ἐμέ. Ἐγὼ ἔγινα πτωχὸς διὰ σέ· ἔγινα καὶ ἐπαίτης διὰ σέ· ἀνέβηκα ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν διὰ σέ· ἐτάφη διὰ σέ· εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω διὰ σέ παρακαλῶ τὸν Πατέρα· κάτω εἰς τὴν γῆν ἐστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς μεσολαβητὴς διὰ σέ. Ὅλα δι' ἐμέ εἶσαι σύ· καὶ ἀδελφὸς καὶ συγγληρονόμος καὶ φίλος καὶ μέλος τοῦ σώματος. Τί περισσότερον θέλεις;

Ιωάννης Χρυσόστομος, *Οστ' (76^η) ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον*, 24,16-31 (ΕΠΕ τόμ. 12, σ. 34) (ἀπόσπασμα, ἀπόδοση Ι. Μ. Μεγίστης Λαύρας Αγ. Ὁρους).

4. Καλή ή κακή πράξη;

Στο Χριστιανισμό καμία πράξη δεν είναι από μόνη της (αυτομάτως) καλή ή από μόνη της κακή. Αυτό δε γίνεται εύκολα κατανοητό ή αποδεκτό. Πολύς κόσμος πιστεύει πως Χριστιανισμός είναι η επιβολή κάποιων σιδερένιων νόμων και η εκτέλεση κάποιων συγκεκριμένων πράξεων. Τα πράγματα όμως στην ουσία τους δεν είναι έτσι. Στο Χριστιανισμό καμία πράξη δε σώζει αυτόματα, μαγικά, μηχανικά. Αυτό που μετράει είναι αν ο άνθρωπος είναι συνειδητά και ελεύθερα προσανατολισμένος

προς εκείνον τον αγαπητικό τρόπο ύπαρξης, υπόδειγμα του οποίου είναι η Αγία Τριάδα. Δεν υπάρχει δηλαδή κατάλογος καλών και κακών πράξεων, αλλά κάθε πράξη θα αξιολογηθεί από το αν έγινε με κίνητρο και κριτήριο την Αγάπη και την Ελευθερία, και θα αποδοκιμαστεί αν έγινε με κίνητρο τη διασφάλιση του ατομικισμού, του εγωισμού και του συμφέροντος.

Η Καινή Διαθήκη και η ζωή της Εκκλησίας διαπνέονται από το πνεύμα αυτό. Αντίθετα, π.χ., προς την άποψη ότι η προσευχή είναι μια δραστηριότητα πάντα και από μόνη της καλή, η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου την εξαρτά από τα κίνητρα και τον προσανατολισμό του προσευχόμενου (Λουκ. 18: 9-14). Ο Φαρισαίος δε βαρύνεται με αμαρτήματα και ανηθικότητες. Παρ' όλα αυτά αποδοκιμάζεται από το Χριστό, επειδή τυλίχτηκε στο ατομικιστικό σάβανο της "ηθικότητας" και της "ευσέβειάς" του και απορρίπτει τους άλλους. Ενώ, αντίθετα, ο Τελώνης βαρύνεται με χίλια δυο παραπτώματα, ο προσανατολισμός όμως που δίνει στην ύπαρξή του είναι η μεταστροφή και η συνάντηση με τον άλλον. Το θέμα του προσανατολισμού, δηλαδή της κατεύθυνσης που επιθυμώ να έχω, είναι εξαιρετικά σπουδαίο. Αν επιθυμώ να συναντηθώ με τον αγαπημένο μου, τότε ολόκληρη η ύπαρξή μου, οι προγραμματισμοί, οι ενέργειές μου εμπνέονται από τον προσανατολισμό μου προς τη συνάντηση που επίκειται. Τι ώρα, π.χ., θα ξεκινήσω, αν προηγουμένως θα φάω ή όχι, τι θα φορέσω, αν θα πάω με τα πόδια ή με το αυτοκίνητο, αν στη διαδρομή θα χρονοτριβώ στα καταστήματα ή όχι, όλα αυτά δεν έχουν ηθικό χαρακτήρα από μόνα τους, αποκτούν όμως θετική ή αρνητική φόρτιση ανάλογα με το τι εξυπηρετούν και τι δυσχεραίνουν: την ατομικότητά μου ή τη συνάντηση. Ο Χριστιανισμός, λοιπόν, δεν έχει έτοιμα ηθικά συνταγολόγια. Και γι' αυτό είναι επαναστατικός μέσα στις κοινωνίες που συνήθως επαναπαύονται στην τήρηση εξωτερικών τύπων.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ' Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 34-35.

4.2. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Το αίτημα της ελευθερίας σε διάφορες καταστάσεις.

Με αφορμή μια φωτογραφία ή έναν πίνακα ζωγραφικής που θα επιλέξετε από τα παρακάτω, ας προσπαθήσουμε να θέσουμε ερωτήματα σχετικά με την ελευθερία και να τα απαντήσουμε: Γιατί...; Για ποιους λόγους...; Για ποιο σκοπό...; Τι θα γινόταν αν...; Κατόπιν ανακοινώστε στην ολομέλεια της τάξης.

1. Βρυζάκης, Θ. Η έξοδος του Μεσολογγίου (1853).
Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα.

2. Φοιτητές προβάλλουν το αίτημα της πολιτικής ελευθερίας

3. Δεσμά

4. Απόδραση

Η αναίρεση της ελευθερίας και οι συνέπειές της.

Ας διαβάσουμε το κείμενο που ακολουθεί Πράξ 16, 16-23. Προσπαθήστε να εκφράσετε μία σκέψη και ένα συναίσθημα που σας προκάλεσε. Στη συνέχεια προσπαθήστε να απαντήσετε στο ερώτημα κατά πόσο η ελευθερία είναι αγαθό και δικαίωμα για κάθε άνθρωπο.

Πράξ 16, 16-23: Ο Παύλος και ο Σίλας στη φυλακή

Μια μέρα, καθώς πηγαίναμε στον τόπο της προσευχής, συνέβη να συναντήσουμε μια δούλη που είχε μαντικό πνεύμα και με τις μαντείες της απέφερε πολλά κέρδη στους κυρίους της. Αυτή ακολουθούσε τον Παύλο και το Σίλα και φώναζε: «Αυτοί οι άνθρωποι είναι δούλοι του ύψιστου Θεού, που μας κηρύττουν την οδό της σωτηρίας!». Αυτό το έκανε πολλές μέρες. Ο Παύλος αγανάκτησε· γύρισε πίσω και είπε στο πνεύμα: «Σε διατάζω στο όνομα του Ιησού Χριστού να βγεις απ' αυτήν». Την ίδια στιγμή βγήκε το πνεύμα. Όταν είδαν τ' αφεντικά της ότι μαζί με το πνεύμα χάθηκε κι η ελπίδα του κέρδους που είχαν από την εργασία της, έπιασαν τον Παύλο και το Σίλα και τους έσυραν στην αγορά για να τους παρουσιάσουν στις αρχές. Τους οδήγησαν μπροστά στους ανώτατους άρχοντες της πόλης και είπαν: «Αυτοί οι άνθρωποι είναι Ιουδαίοι και προκαλούν ταραχές στην πόλη. Θέλουν να εισαγάγουν έθιμα που δεν επιτρέπεται σ' εμάς, που είμαστε Ρωμαίοι, να τα δεχτούμε ή να τα τηρήσουμε». Τότε ο λαός ξεσηκώθηκε εναντίον τους. Οι άρχοντες τους έσκισαν τα ρούχα και έδωσαν διαταγή να τους ραβδίσουν. Τους έδωσαν πολλά χτυπήματα και μετά τους έβαλαν στη φυλακή κι έδωσαν εντολή στο δεσμοφύλακα να τους φυλάει ασφαλισμένους καλά. Αυτός, εφόσον πήρε μια τέτοια εντολή, τους έβαλε στο πιο εσωτερικό κελί και για λόγους ασφάλειας έσφιξε τα πόδια τους στην ξυλοπέδη.

Γύρω στα μεσάνυχτα, ο Παύλος και ο Σίλας προσεύχονταν και έψελναν ύμνους στο Θεό· και τους άκουγαν οι φυλακισμένοι. Ξαφνικά έγινε ένας σεισμός τόσο δυνατός, που σαλεύτηκαν τα θεμέλια της φυλακής. Αμέσως άνοιξαν όλες οι πόρτες και τα δεσμά των φυλακισμένων λύθηκαν. Ο δεσμοφύλακας ζύπνησε· κι όταν είδε τις πόρτες της φυλακής ανοιχτές, έβγαλε το σπαθί του κι ήθελε να σκοτωθεί, νομίζοντας ότι οι φυλακισμένοι είχαν δραπετεύσει. Τότε ο Παύλος τού φώναξε: «Μην κάνεις κανένα κακό στον εαυτό σου! Είμαστε όλοι εδώ». Ο δεσμοφύλακας ζήτησε να του φέρουν φώτα, πήδηξε μέσα στο κελί, και τρομαγμένος έπεσε στα πόδια του Παύλου και του Σίλα. Ύστερα τους έβγαλε έξω και τους ρώτησε: «Κύριοι, τι πρέπει να κάνω για να σωθώ;». Αυτοί του είπαν: «Πίστεψε στον Κύριο Ιησού Χριστό, και θα σωθείς κι εσύ και το σπίτι σου». Και κήρυξαν σ' αυτόν και σ' όσους ήταν στο σπίτι του το λόγο του Κυρίου.

Το αυτεξούσιο του προσώπου ως εγγύηση ελευθερίας του και βάση της χριστιανικής ανθρωπολογίας.

Σας δίνονται βιβλικά, πατερικά και θεολογικά κείμενα με θέμα το αυτεξούσιο του ανθρώπου (Γεν 1,26, Μάξιμος Ομολογητής, Διάλογος με Πύρρο, MPG 91:304C ή Ιωάννης Δαμασκηνός, Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, MPG 94:920B και 924B ή Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 14, 25, PG35,892A, Ware, 1991). Προσπαθήστε σε συνεργασία και με τους/τις συμμαθητές/τριές σας να εξηγήσετε και να παρουσιάσετε γιατί το αυτεξούσιο είναι βασικό γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία. Στο τέλος θα ανακοινώσετε τα αποτελέσματα στην ολομέλεια της τάξης.

1. Γεν 1,26: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν».
2. «Τὸ μὲν γὰρ κατ' εἰκόνα, τὸ νοερόν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν». (Απόδοση: Διότι το μεν «κατ' εικόνα» δηλώνει το νου (λογικό) και το αυτεξούσιο, το δε «καθ' ομοίωσιν» την όσο το δυνατόν ομοίωση ως προς την αρετή).

Ιωάννης Δαμασκηνός, *Ἐκδοσις ακριβῆς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως*, PG 94, 920B.

3. Ο ἄνθρωπος ἔχει δική του βούληση εφόσον εἶναι εκ φύσεως λογικός. Γιατί αυτό που εἶναι εκ φύσεως λογικό εἶναι εκ φύσεως και αυτεξούσιο. Και το αυτεξούσιο, σύμφωνα με τους Πατέρες, εἶναι η βούληση, ἄρα ο ἄνθρωπος εκ φύσεως ἔχει δική του βούληση. Επίσης, [ενν. ἔχει δική του βούληση] εφόσον ο ἄνθρωπος ἔχει δημιουργηθεῖ κατ' εἰκόνα τῆς μακάριος και υπερουσίας Θεότητος. Γιατί η θεία φύση εἶναι αυτεξούσια ἀπὸ τῆ φύση τῆς, επομένως και ο ἄνθρωπος, ως πραγματικά εἰκόνα αὐτῆς τῆς θείας φύσης, εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του αυτεξούσιος. Και αν εἶναι αυτεξούσιος ἀπὸ τῆ φύση του, τότε ἀπὸ τῆ φύση του ο ἄνθρωπος ἔχει και δική του βούληση.

Μάξιμος Ομολογητής, *Διάλογος με τον Πύρρο*, PG 91, 304C. [Απόδοση]

4. Και δημιούργησε τον ἄνθρωπο αναμάρτητο στη φύση του και αυτεξούσιο στη βούλησή του. Ὄταν λέω αναμάρτητο, δεν εννοῶ ὅτι ο ἄνθρωπος δεν υποπίπτει σε αμαρτία. Διότι μόνον το θεῖο δεν το αγγίζει η αμαρτία. Εννοῶ ὅτι η διάπραξη τῆς αμαρτίας δεν βρίσκεται μέσα στη φύση του ἀλλὰ περισσότερο στην ελεύθερη βούλησή του. Δηλαδή, ὅπως ἔχει τὴν εξουσία να μένει και να προκόπτει στο ἀγαθὸ με τὴ συνέργεια τῆς θείας χάριτος, με τον ἴδιο τρόπο μπορεί και να απομακρύνεται ἀπὸ το ἀγαθὸ και να περιέρχεται στο κακό, ἀφού ο Θεὸς τοῦ παραχωρεῖ το αυτεξούσιο. Γιατί αὐτὸ που γίνεται με τὴ βία δεν εἶναι ἀρετή.

Ιωάννης Δαμασκηνός, *Ἐκδοσις ακριβῆς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως*, PG 94, 924B. [Απόδοση]

5. «Ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἀφῆκε καὶ αὐτεξούσιον...»

Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 14,25*, PG 35, 892A.

6. Η ζωτική σημασία τῆς ἐλευθερίας

Ὁ Δημιουργὸς Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος: με τὸν ἴδιο τρόπο και τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα πού εἶναι φτιαγμένα κατ' εἰκόνα του εἶναι προικισμένα με ἐλευθερία. Τί εἶναι αὐτὸ πού κάνει τὰ ἀνθρώπινα ὄντα νὰ ξεχωρίζουν, με ἓνα τρόπον πού ὑπερέχει ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄντα; Πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, εἶναι ἡ αὐτοσυνειδησία, ἡ φωνὴ τῆς συνείδησης, ἡ δύναμη τῆς ἐλεύθερης ἀπόφασης, ἡ ἰκανότητα τῆς ἠθικῆς ἐκλογῆς. Ἐνῶ τὰ ἄλλα ὄντα ἐνεργοῦν ἀπὸ ἔνστικτο, τὸ ἀνθρώπινο ὄν στέκεται εὐσυνείδητα ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ –στέκεται με πλήρη ἐπίγνωση στοῦ σημείου τοῦ καιροῦ, στὴ στιγμή τῆς κρίσης και τῆς εὐκαιρίας– και διαλέγει. Μόνον με τὴν ἄσκηση αὐτῆς τῆς δυνάμεως, τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς, ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄνθρωπος πραγματικά.

Ἡ ζωτική σημασία τῆς ἐλευθερίας μπορεί νὰ φανεῖ στὴν περίπτωση τῆς εὐλογημένης Παρθένου Μαρίας, ἡ ὁποία εἶναι και ἡ εἰκόνα τοῦ τί σημαίνει νὰ εἶσαι γνήσιος ἄνθρωπος. Στὸν Εὐαγγελισμό, ὁ Ἀρχάγγελος δὲν ἐπληροφόρησε ἀπλῶς τὴν Παναγία γιὰ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περίμενε τὴν ἐλευθερὴν και ἐθελοντικὴν τῆς ἀπάντηση: «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμα σου» (Λουκ. 1:38). Θὰ μπορούσε νὰ εἶχε ἀρνηθεῖ. Ο Θεὸς λαμβάνει τὴν πρωτοβουλία, ὁμως ἡ ἐθελοντικὴ συνεργασία τῆς Παναγίας εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητη. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα παθητικὸ ἐργαλεῖο, ἀλλὰ ἓνας ἐνεργητικὸς μέτοχος στοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας. Ἡ ἀπάντησή τῆς με κανέναν τρόπο δὲν ἦταν ἓνα ἐκ τῶν

προτέρων γνωστό συμπέρασμα· σ' αυτή την ελεύθερα δοσμένη απάντηση κρεμόταν ολόκληρο το μέλλον τής ανθρώπινης ιστορίας.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1991). *Άνθρωπος και Κοινωνία. Δοκίμια για τή θέση του ανθρώπου στον σύγχρονο κόσμο*. Πάφος: Ι. Μ. Αγ. Νεοφύτου.

7. Ελευθερία και υπακοή

Χωρίς ελευθερία λοιπόν η υπακοή είναι δουλεία και χωρίς υπακοή η ανθρώπινη ελευθερία δεν διαφέρει καθόλου από την αυθαιρεσία. [...] η ελευθερία προσφέρεται μόνο από το Θεό κι η υπακοή του ανθρώπου ανάγεται στο Θεό.

Γιούλτσος Β. Τ. (2011). *Ελευθερία και υπακοή στην Ορθόδοξη Χριστιανική Ηθική*.

8. Ανθρώπινη ελευθερία και θέλημα του Θεού

[...] Από τη μια πλευρά του νομίσματος δεσπόζει το προμηθεϊκό όραμα ενός ανθρώπου ελεύθερου από τους θεούς, ενός ανθρώπου που στις μέρες μας, μέσα από τις εξελίξεις στο χώρο της βιοτεχνολογίας, επιχειρεί να ελευθερωθεί ακόμη και από τα όρια που του θέτει η ίδια η βιολογική του φύση· που φιλοδοξεί να διαμορφώσει και να μεταμορφώσει το σώμα του, το φύλο του, τους απογόνους του, το περιβάλλον του σύμφωνα με τις ιδιοσυγκρασιακές του προτιμήσεις. Και από την άλλη πλευρά το φωτεινό όραμα εκβάλλει στο σκοτεινό εφιάλτη ενός κόσμου και μιας ανθρώπινης ζωής που κυβερνάται από απρόσωπες οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές δομές εξουσίας, έναν κόσμο που τη θέση της ελευθερίας παίρνει η θέληση για ισχύ και η συνακόλουθη ασυδοσία. [...] Η ελευθερία δεν συνίσταται στην ατελείωτη δυνατότητα επιλογών, αλλά στη συγκρότηση μιας προσωπικότητας και ενός χαρακτήρα για τον οποίο συγκεκριμένες επιλογές απλουστάτα δεν τίθενται ποτέ σε εσωτερική διαβούλευση.

[...] Θα πρέπει να εμβαθύνουμε λίγο ακόμη στην πνευματική παράδοση της εκκλησίας. Εκεί θα διακρίνουμε δύο βασικά στάδια σ' αυτή την πορεία. Στο πρώτο, ο άνθρωπος αρχίζει την προσπάθεια αποδοχής και εφαρμογής του Νόμου του Θεού, ενώ παράλληλα μέσα του βαθιά κάτι δυσφορεί. Η προσπάθεια και ο αγώνας για την εφαρμογή του θελήματος του Χριστού γίνεται «μη θελούσης της καρδιάς». Αυτή είναι η κατάσταση την οποία με τόσο εξαιρετικό και σπαρακτικό ρεαλισμό περιγράφει ο απόστολος Παύλος στην επιστολή του προς Ρωμαίους: «Εσωτερικά συμφωνώ και χαίρομαι με όσα λέει ο νόμος του Θεού. Διαπιστώνω όμως πως η πράξη μου ακολουθεί έναν άλλο νόμο, που αντιστρατεύεται στο νόμο με τον οποίο συμφωνεί η συνείδησή μου [...]». Αν όμως ο άνθρωπος επιμένει στην προσπάθεια και τον αγώνα παρά τις αντιξοότητες [...], τότε η εσωτερική του κατάσταση αρχίζει σταδιακά, σχεδόν ανεπαίσθητα, να μεταβάλλεται και εισέρχεται στο δεύτερο στάδιο [...].

Γκανάς, π. Ευ. (2012). *Ανθρώπινη ελευθερία και θέλημα του Θεού*.

9. Ρωμ 7, 15-20: Έτσι, δεν ξέρω ουσιαστικά τι κάνω· δεν κάνω αυτό που θα 'θελα να κάνω αλλά, αντίθετα, ό,τι θα 'θελα να αποφύγω. Κάνοντας όμως αυτό που κατά βάθος δε θέλω, αναγνωρίζω έμπρακτα πως οι εντολές του νόμου είναι σωστές.

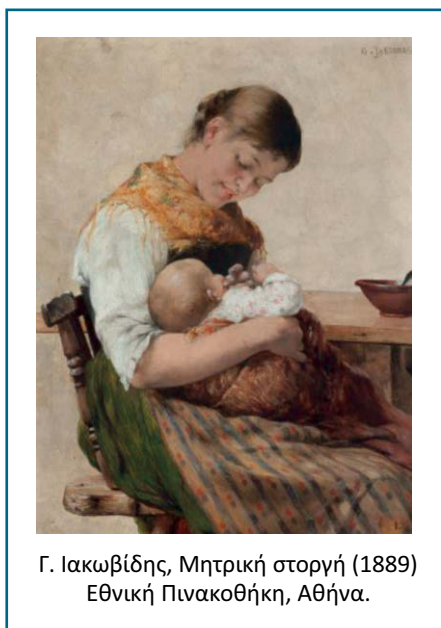
Έτσι φτάνω πια στο σημείο να μη διαπράττω εγώ ο ίδιος το κακό αλλά η αμαρτία, που έχει εγκατασταθεί μέσα μου. Η ίδια η συνείδησή μου μαρτυρεί γι' αυτό: Δεν κατοικεί μέσα μου, δηλαδή στο είναι μου, το καλό. Απόδειξη είναι πως εγώ θέλω να κάνω το καλό, δεν βρίσκω όμως τη δύναμη να το μετατρέψω σε πράξη. Κι έτσι, δεν κάνω το καλό που θα 'θελα, αλλά υπηρετώ το κακό, που δεν το θέλω. Αν όμως κάνω αυτό που δε θέλω, τότε την πράξη μου δεν την καθορίζω πια εγώ αλλά η αμαρτία, που έχει θρονιαστεί μέσα μου.

4.3. Η ΑΓΑΠΗ ΩΣ ΠΡΟΤΑΣΗ ΖΩΗΣ ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ

Τρόποι έκφρασης της αγάπης.

Ας προσπαθήσουμε να καταγράψουμε όσες περισσότερες λέξεις μπορούμε με αφορμή τη λέξη «αγάπη». Τα αποτελέσματα θα τα καταγράψουμε στον πίνακα και θα προσπαθήσουμε να τα κατηγοριοποιήσουμε.

1. Άσμα Ασμάτων

[Το Άσμα Ασμάτων (ο τίτλος ισοδυναμεί με υπερθετικό [= "ωραιότατο άσμα"]) είναι ένα λυρικό τραγούδι με διαλογική μορφή και ερωτικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με την παράδοση, δημιουργός του είναι ο Σολομώντας (10^{ος} π.Χ. αι.) αλλά τα πραγματολογικά στοιχεία του κειμένου, η γλώσσα και το ύφος του παραπέμπουν σε μεταγενέστερη εποχή και σύμφωνα με τους μελετητές το έργο παραδόθηκε προφορικά (πιθανώς απαγγελλόταν σε γαμήλιες τελετές), έως ότου κατεγράφη και απέκτησε την τελική του μορφή κατά πάσα πιθανότητα μεταξύ 450-400 π.Χ. Αν και το περιεχόμενο του Άσματος είναι αναμφισβήτητα ερωτικό, ενσωματώθηκε στον εβραϊκό και στον χριστιανικό κανόνα, επειδή ερμηνεύτηκε αλληγορικά: οι Εβραίοι είδαν στο Άσμα μια παράσταση της σχέσης του Γιαχβέ, δηλαδή του Θεού, προς τον περιούσιο λαό του Ισραήλ, ενώ οι χριστιανοί τη σχέση του Χριστού προς την Εκκλησία.]

Απόσπασμα από το Άσμα ασμάτων στη μετάφραση των Ο' έχει μελοποιηθεί από τον Μ. Χατζιδάκι (Ο Μεγάλος Ερωτικός, 1972).

[...] Θές με ως σφραγίδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου,
ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου·
ὅτι κραταιὰ ὡς θάνατος ἀγάπη,
σκληρὸς ὡς ἄδης ζῆλος·
περίπτερα αὐτῆς περίπτερα πυρός,
φλόγες αὐτῆς·
ὔδωρ πολὺ οὐ δυνήσεται σθέσαι τὴν ἀγάπην,
καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν.

Ἄσμα Ασμάτων 8, 6-7

[...] Βάλε με σφραγίδα στην καρδιά σου
ὡσάν σφραγίδα στο μπράτσο σου
εἶναι δυνατὴ ἡ ἀγάπη σαν τὸ θάνατο
καὶ σκληρὸς ὁ πόθος σαν τὸν ἄδη
οἱ σπίθες τῆς εἶναι σπίθες τῆς φωτιάς,
φλόγα τοῦ Θεοῦ.
Νερά ποτάμια δὲν μποροῦν
να σβήσουν τὴν ἀγάπη.

(μεταγραφή Γιώργου Σεφέρη) (1967).

Ἀθήνα: Ἴκαρος, σ. 33.

Πηγή: Πύλη Ἑλληνικῆς Γλώσσας

Ἀγάπη καὶ ἐγωισμὸς με βάση τὴν χριστιανικὴν θεολογίαν.

Ἀς μελετήσουμε τὰ παρακάτω πατερικὰ ἢ σύγχρονα θεολογικὰ κείμενα. Στὴ συνέχεια ἀς προσπαθήσουμε νὰ ἐντοπίσουμε στὰ κείμενα τὴν πηγὴ τῆς ἀγάπης, μορφές καὶ εἶδος, τὴ σχέση με τὸν Θεὸ κ.λπ.

1. Τὸ παράδειγμα τοῦ κύκλου

Ἀς υποθέσουμε ὅτι εἶναι ἓνας κύκλος πάνω στὴ γῆ, σαν ἓνα στρογγυλὸ χάραγμα ποὺ ἔχει γίνει με διαβήτη, καὶ ἔχοντας ἓνα κέντρο. Ἀς υποθέσουμε ὅτι αὐτὸς ὁ κύκλος εἶναι ὅλος ὁ κόσμος. Τὸ κέντρο τοῦ κύκλου εἶναι ὁ Θεός, οἱ δε εὐθείες γραμμές ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν περιφέρεια τοῦ κύκλου πρὸς τὸ κέντρο εἶναι οἱ τρόποι ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀνθρώποι ὅσο πλησιάζουν τὸ κέντρο, θέλοντας νὰ πλησιάσουν τὸν Θεό, ἀνάλογα με τὸ πόσο προχωροῦν, πλησιάζουν καὶ τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους. Ὅσο πλησιάζουν τὸν Θεό, πλησιάζονται μεταξύ τους καὶ ὅσο πλησιάζονται, πλησιάζουν τὸν Θεό.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ καταλάβετε καὶ τὸν χωρισμό. Γιατὶ ὅταν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γυρίζουν πίσω, πρὸς τὰ ἔξω, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι, ὅσο βγαίνουν πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεό, τόσο ἀπομακρύνονται καὶ μεταξύ τους, καὶ ὅσο ἀπομακρύνονται μεταξύ τους, τόσο ἀπομακρύνονται καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὴ, λοιπόν, εἶναι ἡ φύση τῆς ἀγάπης. Ὅσο πλησιάζουμε τὸν Θεὸ με τὴν ἀγάπη μας σὲ Αὐτόν, σὲ ἀνάλογο βαθμὸ ἐνωνόμαστε με τὴν ἀγάπη τοῦ πλησίον καὶ ὅσο ἐνωνόμαστε με τὸν πλησίον, τόσο ἐνωνόμαστε με τὸν Θεό.

Ἀββὰ Δωροθέου (2000). Ἔργα ἀσκητικά, Καρέας: Ἐτοιμασία, Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου, σ. 203.

2. Περί ἀγάπης

Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Θεό, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀγαπήσει καὶ κάθε ἀνθρώπο σαν τὸν εαυτό του, ἀν καὶ τὸν δυσἀρεστοῦν τὰ πάθη ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη καθαριστεῖ. Γι' αὐτὸ χαίρεται με ἀμέτρητη καὶ ἀνέκφραστη χαρὰ γιὰ τὴ διόρθωσή τους. Ἐκεῖνος ποὺ βλέπει καὶ ἶχνος μόνο μίσους μέσα στὴν καρδιά του, πρὸς ὁποιοδήποτε ἀνθρώπο γιὰ ὁποιοδήποτε φταιξίμὸ του, εἶναι ἐντελῶς ξένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Γιατὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ δὲν ἀνέχεται διόλου τὸ μίσος κατὰ τὸν ἀνθρώπο.

Ὅποιος με ἀγαπᾷ –λέει ὁ Κύριος– θα τηρήσει τὶς ἐντολές μου. Καὶ ἡ δική μου ἐντολή εἶναι νὰ ἀγαπάτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο". Ἄρα λοιπόν ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του, δὲν τηρεῖ τὴν ἐντολή τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν τηρεῖ τὴν ἐντολή, οὔτε τὸν Κύριο μπορεῖ νὰ ἀγαπήσει.

Μακάριος ο άνθρωπος που μπορεί να αγαπήσει τον κάθε άνθρωπο στον ίδιο βαθμό. Όποιος αγαπά τον Θεό, αγαπά δίχως άλλο τον πλησίον του. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν μπορεί να φυλάει χρήματα· τα διαχειρίζεται κατά το θέλημα του Θεού και τα μοιράζει σ' εκείνους που έχουν ανάγκη. Όταν σε προσβάλει κανένας ή σε εξευτελίσει σε κάτι, τότε φυλάξου από τους λογισμούς της οργής, μήπως με τη λύπη σε χωρίσουν από την αγάπη και σε μεταφέρουν στη χώρα του μίσους.

Μάξιμος Ομολογητής (1991³). *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*. Μτφρ. Α. Γαλίτης, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη: Το περιβόλι της Παναγίας, σ. 49-51 (επιλογή).

3. Αγαπάμε τους εχθρούς μας;

[...] Πώς θα αγαπήσουμε τους εχθρούς μας; Οι λόγοι του Χριστού περί αγάπης για τους εχθρούς μας περιφέρονται ακόμα στον κόσμο από στόμα σε στόμα, αλλά ακόμα δεν καταφέρνουν να βρουν το δρόμο από το στόμα στην καρδιά.

Δεν αγαπάμε τους εχθρούς μας. Άραγε δεν είναι οφθαλμοφανές, χωρίς αποδείξεις; Αγαπάμε μόνον εκείνους που μας αγαπούν και δανείζουμε μόνον σε εκείνους που μπορούν να μας τα επιστρέψουν, και κάνουμε καλό μόνο σε εκείνους που μπορούν διπλά να μας ξεχρεώσουν.

Αγαπάμε τον εαυτό μας και τους φίλους μας. Αγαπάμε τους κοντινούς μας, τους πιο κοντινούς μας, με την κυριολεκτική σημασία. Οι απόμακροί μας βρίσκονται μακριά από την αγάπη μας. Η καρδιά μας προσκολλάται σε εκείνο που προσκολλώνται και τα μάτια μας. Τα μάτια μας είναι οδηγός και της καρδιάς μας.

Σκεπτόμαστε: Ας αγαπάμε τον εαυτό μας και τους φίλους μας. Και σ' αυτό εξαπατώμεθα, αφού τον εγωισμό τον αποκαλούμε αγάπη προς τον εαυτό μας και τους ασπασμούς αγάπη απέναντι στους φίλους μας. Στην πραγματικότητα δεν αγαπάμε ούτε τον εαυτό μας ούτε τους φίλους μας και κατά τον ίδιο τρόπο ούτε τους εχθρούς μας. Γιατί σε αυτό που εμείς ονομάζουμε αγάπη δεν υπάρχουν τα πιο καλά στοιχεία της. Και τα πιο καλά στοιχεία της αγάπης είναι: η επίγνωση, ο σεβασμός και η θυσία. [...]

Άγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς (2008). *Αργά βαδίζει ο Χριστός*. Αθήνα: Εν πλω, σ. 76-77.

4. Απελευθέρωση από τον εαυτό

[...] Εδώ έχουμε ένα ξεκίνημα απελευθέρωσης από τον εαυτό: τη στιγμή που γινόμαστε ικανοί να αγαπάμε, ξεκινάμε να απαγκιστρωνόμαστε από αυτή τη φυλακή που μας κρατά δέσμιους με το πρόσωπό μας. Υπάρχει στην πραγματικότητα μια τέλεια ένωση μεταξύ του «αγαπών» και του «θανείν». Να αγαπάς σημαίνει να απαγκιστρώνεσαι λίγο-λίγο από το αποκλειστικό ενδιαφέρον σου για τον εαυτό σου και να στρέφεις αυτό το ενδιαφέρον και αυτή την έγνοια προς κάποιον άλλο. [...] Τελικά, όσο συμβαίνει αυτό και όσο ο εγωιστικός εαυτός απελευθερώνεται, τόσο περισσότερο ελεύθεροι γινόμαστε. [...] μόνο στο μέτρο που γινόμαστε ικανοί να αγαπάμε, γινόμαστε ικανοί και να βλέπουμε, να αντιλαμβανόμαστε. Να βλέπουμε και να αντιλαμβανόμαστε, είτε αυτό είναι ο Θεός και ο κόσμος γύρω μας, είτε ο μεμονωμένος πλησίον μας. [...]

Bloom, Anthony (2011). *Προσευχή και αγιότητα*. Μτφρ. Β. Αργυριάδης. Αθήνα: Εν πλω, σ. 109-111.

Α Κορ 13, 1-13: Ο ύμνος της Αγάπης

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογιζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.

Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλώσσαι, παύσονται· εἴτε γνώσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται.

ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνου, ὡς νήπιος ἐλογιζόμουν· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθη.

νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεῖζον δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου αλαλαγμός. Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη, έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα. Κι αν ακόμα μοιράσω στους φτωχούς όλα μου τα υπάρχοντα, κι αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου για να καεί, αλλά δεν έχω αγάπη, σε τίποτα δεν μ' ωφελεί.

Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δεν ζηλοφθονεί· εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται· είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος· ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δεν χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει.

Ποτέ η αγάπη δεν θα πάψει να υπάρχει. Τα θεία μηνύματα των προφητών κάποτε δεν θα υπάρχουν πια· η γλωσσολαλία θα πάψει· θα σταματήσει η γνώση των μυστηρίων του Θεού. Γιατί και η γνώση μας και η προφητεία μας περιορίζονται μονάχα σ' ένα μέρος της αλήθειας. Όταν όμως το τέλειο που περιμένουμε θα 'ρθει, τότε το μερικό θα πάψει να υπάρχει.

Μικρό παιδί όταν ήμουν, σαν μικρό παιδί μιλούσα, αισθανόμουν και σκεφτόμουν. Άντρας πια όταν έγινα, κατήργησα τους τρόπους του μικρού παιδιού. Αλήθεια, τώρα βλέπουμε τα πράγματα θαμπά, σαν μέσα από μεταλλικό καθρέφτη· τότε όμως πρόσωπο με πρόσωπο θα δούμε τον Θεό. Τώρα γνωρίζω μόνο ένα μέρος τότε όμως θα γνωρίσω με πληρότητα, όπως και ο Θεός μ' έχει γνωρίσει.

Θα μείνουν τελικά για πάντα αυτά τα τρία: η πίστη, η ελπίδα κι η αγάπη. Και απ' αυτά, το πιο σπουδαίο είναι η αγάπη.

Με βάση τα παρακάτω θεολογικά κείμενα ως προσπαθήσουμε να γράψουμε στη μέση μιας λευκής σελίδας τη λέξη «αγάπη» και γύρω της να σημειώσουμε τους τρόπους έκφρασής της. Στο τέλος, οι εργασίες σας θα αναρτηθούν στον πίνακα ανακοινώσεων ή στον τοίχο της αίθουσας όπου αναρτώνται εργασίες μας.

1. Αγάπη δε σημαίνει να δίνεις, αλλά να μοιράζεσαι

Η αγάπη είναι η προβολή του προσώπου του Χριστού επάνω στο πρόσωπο του φτωχού, του πονεμένου, του καταδιωγμένου [...]. Ο παράδεισος είναι να αγαπάς τους άλλους. [...] Από το λογικό που προδίδει, από το χρήμα που σαπίζει, από τη μηχανή που υποδουλώνει, Κύριε, σώσε την αγάπη...

Για να ξεφύγουμε από την αγάπη, “κάνουμε ελεημοσύνη”. Ελεημοσύνη δίχως αγάπη είναι ένα τίποτε. Αγάπη σημαίνει να ανακαλύψεις πρώτα απ’ όλα τον άνθρωπο, μέσα σ’ αυτόν που έχει ανάγκη, και να τον σεβαστείς [...].

Αγάπη δεν σημαίνει να λυπάσαι. Με τον οίκτο, αυτό το ασθενικό σχήμα της αγάπης κάνουμε μακαρίως γαργάρες. Ο οίκτος είναι η πρόφαση. Είναι μια πράξη βδελυρή να ξεφορτώνεσαι επάνω στην πλάτη των δυστυχημένων ή στην αγκαλιά των μικρών παιδιών τους αυτά που θα πετούσες ασφαλώς στα σκουπίδια [...].

Μέχρι την ημέρα που θα σταματήσουμε να λέμε: εγώ, τα αγαθά μου, οι υποθέσεις μου, η περιουσία μου. Τότε οι άνθρωποι θα φωνάξουν μέσα στην απελευθερωμένη καρδιά τους: ό,τι κατέχω είναι αυτό που έδωσα. Αγάπη δε σημαίνει να δίνεις, αλλά να μοιράζεσαι[...].

Η αγάπη που αγνοεί τις τάξεις, τις διακρίσεις και τις φυλές. Η αγάπη που αγνοεί τα σύνορα. Η αγάπη που κοροϊδεύει τον πόλεμο, η αγάπη πιο δυνατή κι από τον θάνατο. Η αγάπη που τα πάντα νικά κι όλα θεραπεύει. Η σταυρωμένη αγάπη: είναι η βεβαιότητα της Ανάστασης [...].

Όσο υπάρχει στη γη ένας αθώος που πεινά, που θα κρύνει ή που θα καταδιώκεται, όσο θα υπάρχει επάνω στη γη ένας λιμός που θα μπορούσαμε να αποφύγουμε ή μια φυλακή, η Επανάσταση της αγάπης του Χριστού δεν θα έχει συμβεί!.

Ραούλ Φολλερώ (χ. χ.). *Αγάπη και πράξη*. Αθήνα: Ι. Μ. Νίκαιας, σ. 15, 16, 19, 20, 29, 30, 32.

2. Η αγάπη

[...] Τέλος, ζητούμε «πνεύμα αγάπης». Στην Κλίμακα των αρετών, όπως την παρουσιάζει ο άγιος Ιωάννης, εμφανίζεται η διάκριση ως «η μείζων των αρετών». Στο τέλος υπάρχει ένα κεφάλαιο για τρεις αρετές: την πίστη, την ελπίδα και την αγάπη. «Τα τρία ταύτα», όπως λέει ο απόστολος Παύλος, «μείζων δε τούτων η αγάπη» (Α΄ Κορ. 13, 13). Αγάπη γενική: και προς τον Θεό και προς τον αδελφό και προς όλο τον κόσμο. Δεν υπάρχει αγαπώ έναν, δύο, πέντε, την οικογένειά μου, τους φίλους μου και δεν αγαπώ τους άλλους. Αγάπη έχει αυτός που αγαπά όλη την κτίση. Αγαπά τα ζώα, αγαπά τους εχθρούς, αγαπά τους γνωστούς και τους αγνώστους, αγαπά τους ευεργέτες και αυτούς που τον αντιπαθούν, όπως ο Θεός «βρέχει επί δικαίους και αδίκους». Αγάπη μεριζομένη και μη καθολική δεν είναι αγάπη.

Η αγάπη δεν διαιρεί ούτε ξεχωρίζει τους αποδέκτες της, αλλά κομματιάζει την πηγή της. Αν δεν υπάρχει αυτή η αγάπη που μας κάνει να κομματιαζόμαστε, γιατί ο διπλανός είναι ο αδελφός, η εικόνα

Όποιος αγαπάει λίγο, δίνει λίγο.
Όποιος αγαπάει περισσότερο,
δίνει περισσότερο.
Κι όποιος αγαπάει πάρα πολύ,
τι αντάξιο έχει να δώσει;
Δίνει τον εαυτό του!

Όσιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης

του Θεού, δεν θα μπορούσαμε να περάσουμε στο πρόσωπο του Θεού. Από την εικόνα περνάμε στο πρωτότυπο. Από τον αδελφό στο Θεό. Τον αδελφό έβαλε ο Θεός δίπλα μας, για να μας θυμίζει ότι η πόρτα της σωτηρίας μας είναι η άσκηση της αγάπης. Τι φοβερή αρετή! Αλλά τι δύσκολη που μας φαίνεται! Πόσο όμως διαφορετική δεν θα ήταν η κοινωνία μας, η κοινωνία μας ως πιστών, εδώ σε αυτή την ενορία που βρισκόμαστε όλοι μαζί, αν μπορούσαμε να είχαμε αυτήν την ελευθερία, την πληρότητα, τη θυσιαστικότητα της αγάπης, την υπερβολή της αγάπης! Να αγαπάμε τους άλλους όχι σαν τον εαυτό μας, αλλά πιο πολύ από τον εαυτό μας, γιατί ο άλλος, ο πλησίον, είναι κομμάτι μας, είναι ο καλύτερος εαυτός μας, είναι παιδί και αδελφός του Χριστού, είναι ο ορατός Θεός εκείνης της στιγμής· είναι η αφορμή για την έξοδο από τον εγωισμό μας, είναι η ευκαιρία για τη συνάντηση με τον Θεό μας. [...]

Νικολάου, Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής (2008).
Από το καθ' ημέραν στο καθ' ομοίωσιν, Αθήνα: Εν πλω, σ. 166-168.

3. Βαθμίδες ηθικής ωριμότητας

Οι Πατέρες της Εκκλησίας επισημαίνουν ότι τρία κίνητρα ωθούν τους ανθρώπους στη σχέση τους με το Θεό, ο φόβος, ο μισθός και η αγάπη, που αντιστοιχούν σε τρεις ανθρώπινους τύπους, στο δούλο, το μισθωτό και τον ελεύθερο ή υιό.

Ο "δούλος" (με την έννοια που είχε ο όρος στην αρχαιότητα) προσπαθεί να τηρεί τις εντολές του Θεού, για να αποφύγει την τιμωρία που πιστεύει πως επισύρει η παράβασή τους. Βασικό κίνητρο του είναι ο φόβος της κόλασης. [...]

Στην επόμενη βαθμίδα ο άνθρωπος ενεργεί επειδή προσβλέπει στην ανταπόδοση, στο "μισθό" που θα λάβει από το Θεό. [...] Τούτη η βαθμίδα, μολονότι ελευθερώνεται από τον βραχνά του φόβου, [...] θεμελιώνει μια "λογιστική" και υπαλληλική σχέση με το Θεό. Και στις δυο αυτές βαθμίδες το πρόσωπο του Θεού παραμορφώνεται. Ο "δούλος" έχει μπροστά στα μάτια του ένα Θεό δικαστή κι εκδικητικό, κι ο "μισθωτός" ένα Θεό ταμιά.

Η κατεχοχόν βαθμίδα ωριμότητας είναι αυτή που κίνητρο έχει την αγάπη. Ο άνθρωπος εδώ ενεργεί σαν ελεύθερος κι όχι σαν δούλος, σαν γιος κι όχι σαν υπάλληλος. Ανοίγεται στον απέναντι (είτε αυτός είναι ο Θεός είτε ο συνάνθρωπος) επειδή βρίσκει νόημα σ' αυτό το άνοιγμα και το θέλει ελεύθερα και συνειδητά. Κι ο Θεός, επί τέλους, βιώνεται ως φίλος κι ως πατέρας.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ' Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 34.

Προσωπικές απόψεις και συγκεκριμένα πρότυπα αγάπης.

Με βάση τις εικόνες που είδαμε στην ενότητα σχετικά με την προσφορά αγάπης ως προσπαθήσουμε ναβάλουμε δικούς μας τίτλους και να παρουσιάσουμε.

1. «Ο Θεός αγάπη εστί» (Α Ιω 4, 16)

Η αγάπη είναι το ιδιαίτερο γνώρισμα του χριστιανικού Θεού. Η ιδιότητα αυτή άρχισε να εκδηλώνεται από την αρχή της δημιουργίας του κόσμου, της οποίας κίνητρα ήταν η αγάπη και η ελευθερία Του. Η πρόνοια του Θεού εκδηλώνεται ως συντήρηση και κυβέρνηση του κόσμου για την ύπαρξη και κατεύθυνσή του προς την επιτυχία του σκοπού του, φανερώνεται στο ενδιαφέρον και την αγάπη του Θεού προς τον κόσμο και τον άνθρωπο. Και η θαυματουργική Του δράση είχε ως κίνητρο την αγάπη

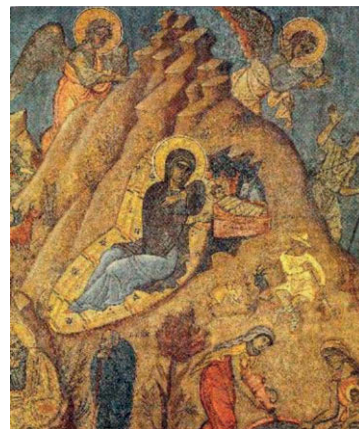
προς τον πάσχοντα άνθρωπο. Η παραβολή του ασώτου υιού τονίζει την αγάπη του Θεού προς τον άνθρωπο και μάλιστα προς τον αμαρτωλό. Μεγαλύτερη απόδειξη της μεγάλης αγάπης του Θεού αποτελεί το γεγονός της ενανθρώπισης του Υιού και Λόγου του Θεού. [...] Αποκορύφωση της αγάπης αυτής είναι η σταυρική θυσία του Χριστού».

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β' Γενικού Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 43.

2. Η γεμάτη αγάπη ταπείνωση

Ο Ιησούς, ο Θεός μας, αγάπησε τους δικούς του ως το έσχατο σημείο. Από αγάπη δημιούργησε τον κόσμο, από αγάπη γεννήθηκε σαν άνθρωπος μέσα σ' αυτό τον κόσμο, από αγάπη πήρε πάνω του τη διασπασμένη ανθρώπινη φύση μας και την έκανε δική του. Από αγάπη ταυτίστηκε μ' όλη μας την απελπισία. Από αγάπη πρόσφερε τον εαυτό του θυσία, διαλέγοντας στη Γεθσημανή να πάει εκούσια προς το Πάθος του [...]. Ο Σταυρός σαν νίκη μάς θέτει το παράδοξο της παντοδυναμίας της αγάπης. Η γεμάτη αγάπη ταπείνωση είναι μια τρομερή δύναμη· όποτε θυσιάζουμε κάτι ή υποφέρουμε όχι μ' αίσθηση επαναστατικής πίκρας, αλλά με τη θέλησή μας και από αγάπη, αυτό μας κάνει πιο δυνατούς κι όχι πιο αδύνατους.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1982). *Ο Ορθόδοξος Δρόμος*, Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 95-96.

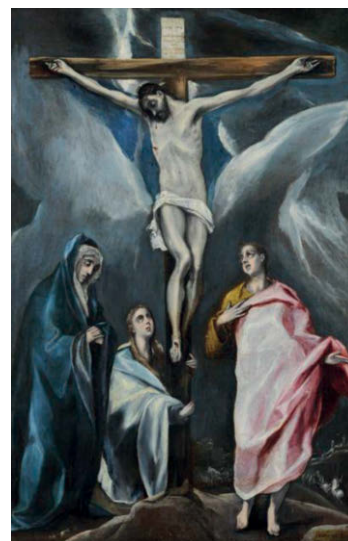

Τοιχογραφία του Φώτη Κόντογλου.
Παρεκκλήσι οικ.
Πεσματζόγλου, Κηφισιά

3. Προσωπική μαρτυρία

Ήμουνα περίπου έντεκα χρόνων, όταν με έστειλαν σε μία κατασκήνωση αγοριών. Έκεϊ συνάντησα έναν ιερέα που θά ήταν περίπου τριάντα χρόνων. Κάτι απ' αυτόν τον άνθρωπο μου τράβηξε την προσοχή. Είχε αγάπη που την σκορπούσε στον καθένα από μās. Αύτη δε ή αγάπη του δεν είχε σχέση με τὸ ἂν εἴμαστε καλοί, καὶ δὲν ἄλλαζε ὅταν εἴμαστε κακοί. Μποροῦσε νὰ μās ἀγαπάει χωρὶς προϋποθέσεις. Ποτὲ πρὶν στὴ ζωὴ μου δὲν εἶχα συναντήσῃ κάτι τέτοιο. Εἶχα φίλους που μ' ἀγαποῦσαν στὸ σπῆτι, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἔβρισκα φυσικό. Τέτοιο εἶδος ἀγάπης δὲν εἶχα συναντήσῃ ποτέ. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν προσπάθησα νὰ δώσω καμιά ἐξήγηση σ' αὐτό. Ἀπλὰ βρῆκα σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο κάτι που μὲ προβλημάτιζε καὶ ταυτόχρονα μου ἄρεσε πολὺ. Μόνον μετὰ ἀπὸ χρόνια, ὅταν πια ἦρθα σὲ ἐπαφή με τὸ Εὐαγγέλιο, σκέφτηκα πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀγαποῦσε μὲ μίᾳ ἀγάπῃ που ἦταν πέρα ἀπὸ τὸν ἴδιο. Δηλαδή μοιραζόταν μαζί μας τὴ θεία ἀγάπη. Ἡ, ἂν προτιμᾶτε, ἡ ἀγάπη ἦταν τόσο βαθιὰ καὶ πλατιά, με τέτοια ἀνοίγματα, ὥστε μποροῦσε νὰ ἀγκαλιάσει ὅλους μας, εἴτε μέσα ἀπὸ τὸν πόνο εἴτε μέσα ἀπὸ τὴ χαρὰ, ἀλλὰ πάντα μέσα στὴν ἴδια καὶ μοναδικὴ ἀγάπη. Αὐτὴ ἡ ἐμπειρία, νομίζω, ἦταν ἡ πρώτη βαθιὰ πνευματικὴ ἐμπειρία που εἶχα.

Bloom, Anthony, Μητροπολίτης Σουρόζ (2010). *Μικρὸ Συναξάρι*. Μτφρ. Σ. Κακαλή. Αθήνα: Εν πλω.

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Ἡ Σταύρωση.
Εθνικὴ Πινακοθήκη, Αθήνα.

4.4. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ

Ισότητα και ανισότητα στην ανθρώπινη κοινωνία.

Με αφορμή τις παρακάτω φωτογραφίες με θέμα την ανισότητα ας προσπαθήσουμε να καταρτίσουμε έναν κατάλογο με ερωτήματα που εντοπίζετε γύρω από το θέμα των φωτογραφιών: ποια είναι τα σημαντικότερα ζητήματα ανισοτήτων, ποιες ομάδες τα αντιμετωπίζουν, για ποιους λόγους, τι θα συνέβαινε αν..., κ.λπ., τα οποία στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε και να ανταλλάξουμε απόψεις.

Η ισότητα στον Χριστιανισμό και στο κοινωνικό γίνεσθαι.

Αφού μελετήσετε τα παρακάτω χωρία από την Καινή Διαθήκη [Ιω 8, 1-11 (Ιησούς και μοιχαλίδα) και Μκ 10, 13-16 (Ιησούς και παιδιά)] προσπαθήστε να γράψετε «μία σελίδα από το ημερολόγιο της αμαρτωλής γυναίκας» ή «του παιδιού που προσπάθησε να πλησιάσει τον Χριστό».

1. Ιω 8, 1-11: Ο Ιησούς συγχωρεί τη μοιχαλίδα

Ο Ιησούς πήγε στο όρος των Ελαιών. Αλλά πρωί πρωί γύρισε πάλι στο ναό, κι όλο το πλήθος ερχόταν κοντά του. Αυτός κάθισε και τους δίδασκε. Τότε οι δάσκαλοι του νόμου και οι Φαρισαίοι φέρνουν μια γυναίκα που την είχαν πιάσει να διαπράττει μοιχεία· την έβαλαν στη μέση και του είπαν:

«Διδάσκαλε, αυτή τη γυναίκα την έπιασαν επ’ αυτοφώρω να διαπράττει μοιχεία. Ο Μωυσής στο νόμο μάς έχει δώσει εντολή να λιθοβολούμε τέτοιου είδους γυναίκες. Εσύ τι γνώμη έχεις;» Αυτό το ’λεγαν για να του στήσουν παγίδα, ώστε να βρουν κάποια κατηγορία εναντίον του. Ο Ιησούς τότε έσκυψε κάτω και με το δάχτυλο έγραφε στο χώμα. Καθώς όμως επέμεναν να τον ρωτούν, σηκώθηκε πάνω και τους είπε: «Όποιος από σας είναι αναμάρτητος, ας ρίξει πρώτος πέτρα πάνω της». Κι έσκυψε πάλι κάτω κι έγραφε στο χώμα. Αυτοί όμως, όταν άκουσαν την απάντηση, άρχισαν με πρώτους τους γεροντότερους να φεύγουν ένας ένας, μέχρι και τον τελευταίο· κι έμεινε μόνος ο Ιησούς και η γυναίκα στη μέση. Τότε σηκώθηκε όρθιος ο Ιησούς και τη ρώτησε: «Γυναίκα, πού είναι οι κατηγοροί σου; Κανένας δε σε καταδίκασε;». «Κανένας, Κύριε», απάντησε εκείνη. «Ούτε εγώ σε καταδικάζω», της είπε ο Ιησούς· «πήγαινε, κι από ’δω και πέρα μην αμαρτάνεις πια».

2. Μκ 10, 13-16: Ο Ιησούς ευλογεί τα παιδιά

Έφεραν στον Ιησού παιδιά για να τα ευλογήσει· οι μαθητές όμως μάλωσαν αυτούς που τα είχαν φέρει. Όταν το είδε ο Ιησούς αγανάκτησε και τους είπε: «Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ’ εμένα. Μην

τα εμποδίζετε. Γιατί η βασιλεία του Θεού ανήκει σε ανθρώπους που είναι σαν κι αυτά. Σας βεβαιώνω πως όποιος δε δεχτεί τη βασιλεία του Θεού σαν παιδί, δε θα μπει σ' αυτήν». Τότε πήρε τα παιδιά στην αγκαλιά του και τα ευλογούσε βάζοντας τα χέρια του πάνω τους.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία και σύγχρονα ζητήματα ισότητας.

Αξιοποιώντας φωτογραφίες ανθρώπων που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες που είδαμε πριν, θα προσπαθήσουμε να συνδέσουμε κάθε φωτογραφία με κάποιο βιβλικό χωρίο από αυτά που μελετήσαμε στην ενότητα. Στη συνέχεια, θα συζητήσουμε στην ολομέλεια γιατί έκανε ο καθένας/η καθεμία αυτήν την επιλογή και τι μήνυμα δίνει στον σύγχρονο άνθρωπο.

1. Ιωάννης Χρυσόστομος: Η θέση των λαϊκών και η θέση της γυναίκας στην εκκλησία

α. «...αν δεν υπήρχε ανάμεσά σας μεγάλη διαφορά, δεν θα αποτελούσατε σώμα. Αν δεν απαρτίζατε σώμα, δεν θα συνιστούσατε σύνολο, αν δεν ήσασαν σύνολο, δεν θα ήσασαν ισότιμοι [...]. Όστε αυτή η διαφορά είναι που δημιουργεί την ισοτιμία. Τώρα υπάρχουν πολλά μέλη, όμως ένα σώμα».

Ι. Χρυσόστομος. Ομιλία 30 εις την Α' προς Κορινθίους, PG 61,251.

β. «...Αυτός που πρόκειται να προβεί σε χειροτονία αναφωνεί τις εκκλησιαστικές ευχές και ο Λαός ψηφίζει διά βοής, όπως γνωρίζουν οι μνημένοι. Είναι λοιπόν περιπτώσεις όπου διαφαίνεται ότι δεν διαφέρει ο ιερέας από τον λαϊκό, όπως για παράδειγμα όταν μετέχει των φρικτών μυστηρίων, διότι όλοι

μετέχουμε σε αυτά. Δεν συμβαίνει όπως παλαιότερα (στους Ιουδαίους) άλλα να τρώει ο ιερέας και άλλα ο λαϊκός και δεν ήταν επιτρεπτό στον λαό να μετέχει σε όσα μετείχε και ο ιερέας. Τώρα δεν είναι έτσι, αλλά όλοι είμαστε ένα σώμα μέσω του ενός ποτηρίου. Και στην κοινή προσευχή θα μπορούσε κάποιος να δει τον λαό πολύ να συμμετέχει. Διότι και για όσους τελούν τα μυστήρια και για όσους μετανοούν, οι ευχές είναι κοινές και από τον ιερέα και από τον λαό, και όλοι λένε μιαν ευχή, την ευχή του ελέους. Πάλιν, όταν εμποδίζουμε από την ιερά λατρεία αυτούς που δεν μπορούν να μετέχουν στην ιερή τράπεζα, γίνεται και άλλη ευχή και όλοι όμοια γονατίζουμε και πάλι όμοια σηκωνόμαστε. Όπως επίσης και για τα φρικτά μυστήρια επεύχεται ο ιερέας στον λαό, επεύχεται και ο λαός στον ιερέα. Διότι το «μετά του πνεύματός σου» δεν είναι άλλο παρά τούτο: τα δώρα της ευχαριστίας είναι κοινά. Ούτε ο ιερέας μόνος ευχαριστεί αλλά και ο λαός όλος».

Ι. Χρυσόστομος. *Υπόμνημα εις την προς Κορινθίους Β' επιστολήν εις ομιλίας*, ΙΗ, ΡG 61, 527.

2. Διακόνισσες

Η τάξη των χειροτονημένων διακονισσών είναι ένα αναμφισβήτητο κομμάτι της παράδοσης, που προέρχεται από την αρχαία Εκκλησία. Τώρα, σε πολλές από τις εκκλησίες μας, υπάρχει μια αυξανόμενη επιθυμία να αποκατασταθεί αυτή η τάξη, έτσι ώστε οι πνευματικές ανάγκες του Λαού του Θεού να μπορούν να εξυπηρετούνται καλύτερα. Υπάρχει ήδη ένας αριθμός γυναικών που φαίνεται να καλείται σ' αυτό το λειτούργημα.

Βαρθολομαίος, Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1997). Απόσπασμα από την ομιλία του προς τις συνέδρους της Διεθνούς Διάσκεψης Ορθόδοξων Γυναικών, Κωνσταντινούπολη.

3. Χειροτονία γυναικών;

[...] Στη συζήτηση για τη γενικότερη χειροτονία των γυναικών δεν πρέπει η Ορθόδοξη θεολογία να καταφεύγει στην άστοχη χρησιμοποίηση ανθρωπίνων, βιολογικών εννοιών για το φύλο και να αναφέρεται στη δήθεν ανδρική ή θηλυκή υφή εκάστου των προσώπων της Αγίας Τριάδος, και έτσι να αίρει τον αποφαστικό χαρακτήρα του απρόσιτου στην ανθρώπινη διάνοια Τριαδικού δόγματος. Πρέπει να χρησιμοποιούνται εκκλησιολογικά κριτήρια που αποβλέπουν στην οικοδομή της Εκκλησίας του Χριστού. Πρέπει επίσης να χρησιμοποιείται η χριστολογική θεολογία, η οποία διδάσκει για τον Θεάνθρωπο, ότι στο σωτήριό Του έργον ενσωμάτωσε, παρέλαβε όλη την ανθρώπινη φύση, ανδρική και γυναικεία. Και έτσι πρέπει να επιδιώκεται καταμερισμός των αρμοδιοτήτων των λειτουργιών της εκκλησίας ανάλογα προς την ποικιλία των χαρισμάτων τους. Αυτή την ποικιλία των χαρισμάτων προέβαλε ιδιαίτερως η αρχαία Εκκλησία.

Θεοδώρου, Ευ., Χειροτονία των γυναικών και ορθόδοξη θεολογία (10-3-2014).

1. Από την Καινή Διαθήκη

- ♦ Μτ 5, 44-45: *Ν' αγαπάτε τους εχθρούς σας [...]* Έτσι θα γίνετε παιδιά του ουράνιου Πατέρα σας, γιατί αυτός ανατέλλει τον ήλιο του για κακούς και καλούς και στέλνει τη βροχή σε δικαίους και αδίκους.
- ♦ Μτ 18,1-5: **Ποιος είναι ο ανώτερος**
Εκείνη την ώρα, πήγαν οι μαθητές στον Ιησού και τον ρώτησαν: «Ποιος είναι άραγε ανώτερος στη βασιλεία του Θεού;». Ο Ιησούς φώναξε τότε ένα παιδάκι, το 'βαλε να σταθεί ανάμεσά τους και είπε: «Σας βεβαιώνω πως αν δεν αλλάξετε κι αν δε γίνετε σαν τα παιδιά, δε θα μπειτε στη βασιλεία του Θεού. Όποιος λοιπόν ταπεινώσει τον εαυτό του σαν αυτό το παιδί, αυτός είναι ο ανώτερος».

ρος στη βασιλεία του Θεού. Και όποιος δεχτεί ένα τέτοιο παιδί στο όνομά μου, δέχεται εμένα τον ίδιο.

- ♦ Πράξ 17, 21: [Ο Θεός] δημιούργησε από έναν άνθρωπο όλα τα έθνη των ανθρώπων και τους εγκατέστησε πάνω σ' όλη τη γη [...].
- ♦ Α' Κορ 11, 11-12: Μέσα στην οικονομία του Κυρίου, όμως, ούτε ο άντρας νοείται ανεξάρτητα από τη γυναίκα ούτε η γυναίκα ανεξάρτητα από τον άντρα. Γιατί όπως η πρώτη γυναίκα έγινε από τον πρώτο άντρα, έτσι κι ο άντρας γεννιέται από τη γυναίκα, και τα πάντα προέρχονται από το Θεό που τα δημιούργησε.
- ♦ Γαλ 3, 26-28: Είστε, λοιπόν, όλοι παιδιά του Θεού, αφού πιστεύετε στον Ιησού Χριστό. Κι αυτό, γιατί όσοι βαπτιστήκατε στο όνομα του Χριστού, έχετε ντυθεί το Χριστό. Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό.
- ♦ Κολ 3, 10-11: Τώρα πια έχετε ντυθεί τον καινούριο άνθρωπο [...]. Σ' αυτή τη νέα κατάσταση δεν υπάρχουν πια εθνικοί και Ιουδαίοι, περιτμημένοι κι απεριτμητοι, βάρβαροι, Σκύθες, δούλοι, ελεύθεροι· του Χριστού είναι όλα και ο Χριστός τα διέπει όλα.
- ♦ Λκ 16, 19-31: **Η παραβολή του πλούσιου και του φτωχού Λάζαρου**

Κάποιος άνθρωπος ήταν πλούσιος, φορούσε πολυτελή ρούχα και το τραπέζι του κάθε μέρα ήταν λαμπρό. Κάποιος φτωχός όμως, που τον έλεγαν Λάζαρο, ήταν πεσμένος κοντά στην πόρτα του σπιτιού του πλουσίου, γεμάτος πληγές, και προσπαθούσε να χορτάσει από τα ψίχουλα που έπεφταν από το τραπέζι του πλουσίου. Έρχονταν και τα σκυλιά και του έγλειφαν τις πληγές. Κάποτε πέθανε ο φτωχός, και οι άγγελοι τον πήγαν κοντά στον Αβραάμ. Πέθανε κι ο πλούσιος και τον

Έργο της Χριστίνας Δουληγέρη, από το βιβλίο *Είπεν Κύριος*, εκδ. Ακρίτας – Παιδικά

έθαψαν. Στον άδη που ήταν και βασανιζόταν, σήκωσε τα μάτια του και είδε από μακριά τον Αβραάμ και κοντά του το Λάζαρο. Τότε φώναξε ο πλούσιος και είπε: «πατέρα μου Αβραάμ, σπλαχνίσου με και στείλε το Λάζαρο να βρέξει με νερό την άκρη του δάχτυλού του και να μου δροσίσει τη γλώσσα, γιατί υποφέρω μέσα σ' αυτή τη φωτιά». Ο Αβραάμ όμως του απάντησε: «Παιδί μου, θυμήσου ότι εσύ απόλαυσες την ευτυχία στη ζωή σου, όπως κι ο Λάζαρος τη δυστυχία. Τώρα λοιπόν αυτός χαίρεται εδώ, κι εσύ υποφέρεις. Κι εκτός απ' όλα αυτά, υπάρχει ανάμεσά μας μεγάλο χάσμα, ώστε αυτοί που θέλουν να διαβούν από 'δω σ' εσάς να μην μπορούν· ούτε οι από 'κει μπορούν να περάσουν σ' εμάς». Είπε πάλι ο πλούσιος: «τότε σε παρακαλώ, πατέρα, στείλε τον στο σπίτι του πατέρα μου, να προειδοποιήσει τους πέντε αδερφούς μου, ώστε να μην έρθουν κι εκείνοι σ' αυτόν εδώ τον τόπο των βασάνων». Ο Αβραάμ του λέει: «έχουν τα

λόγια του Μωυσή και των προφητών· ας υπακούσουν σ' αυτά». «Όχι, πατέρα μου Αβραάμ», του λέει εκείνος, «δεν αρκεί· αλλά αν κάποιος από τους νεκρούς πάει σ' αυτούς, θα μετανοήσουν». Του λέει τότε ο Αβραάμ: «αν δεν υπακούνε στα λόγια του Μωυσή και των προφητών, ακόμη κι αν αναστηθεί κάποιος από τους νεκρούς, δεν πρόκειται να πεισθούν».

2. Γρηγόριος ο Θεολόγος: Ισοτιμία άντρα και γυναίκας

[...] Ένας είναι ο δημιουργός του άνδρα και της γυναίκας... και έχουν ένα νόμο, ένα θάνατο, μία ανάσταση. Από έναν άνδρα και μια γυναίκα γεννηθήκαμε [...]. Γιατί λοιπόν εσύ, ενώ ζητάς από τη γυναίκα φρονιμάδα, δεν ανταποδίδεις τα ίδια; Γιατί απαιτείς αυτό που εσύ δεν προσφέρεις; Γιατί νομοθετείς άνισα, αφού είστε ένα σώμα; Ας δούμε τώρα και το χειρότερο: αμάρτησε η πρώτη γυναίκα; Το

ίδιο έκανε και ο Αδάμ. Τους εξαπάτησε και τους δυο το φίδι. Δεν υπερίσχυσε ο ένας του άλλου. Δες τώρα και την άλλη όψη, την καλύτερη: και τους δύο τούς σώζει ο Χριστός με τα πάθη Του. Γιατί, σαρκώθηκε για τον άνδρα; Όχι μόνο, μα και για τη γυναίκα. Για τον άνδρα πέθανε μονάχα; Όχι, και η γυναίκα σώζεται με το θάνατό Του. Λένε το Χριστό απόγονο του Δαβίδ, ότι κατάγεται, δηλαδή από άνδρα. Θαρρείς πως έτσι τιμάται ο άνδρας; Να όμως που γεννήθηκε και από Παρθένο, άρα ενισχύονται οι γυναίκες. Θα ενωθούν λέει αλλού, οι δυο σε σάρκα μία. Αυτή η σάρκα ας τιμάται εξίσου [...].

Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΛΖ'*, PG 36, 289ΣΤ-292Α.

3. Γρηγόριος ο Θεολόγος: Η δουλεία και η φτώχεια είναι εφεύρεση της κακίας

Θα μιμηθούμε τον άγνωστο και πρώτο νόμο του Θεού, ο οποίος «βρέχει σε δικαίους κι αμαρτωλούς», «ανατέλλει σε όλους τον ήλιο» (πρβλ. Μτ 5, 45)· τη γη την άπλωσε για όλα τα χερσαία ζώα, και τους ποταμούς και τις πηγές και τα δάση· τον αέρα για τη φύση των πτηνών, και το νερό για τα υδρόβια που ζουν μέσα σ' αυτό, και χάρισε αφθόνως τα προς το ζην σ' όλους, χωρίς να περιορίζει καμιά εξουσία και κανέναν νόμο και σύνορα, τα οποία περιορίζουν την παροχή αυτών· όλα κοινά και πλούσια τα κατέστησε για όλους και κανείς δεν πρέπει να τα στερείται· διότι είμαστε όλοι ίσοι ως προς τη φύση μας και οι τιμές των δωρεών δίνονται σ' όλους μας ανεξαιρέτως [...]. Οι άνθρωποι αφότου κατασκεύασαν τα χρυσά, τα αργυρά, τα μαλακά ενδύματα [...], αποκτούν έπειτα παράλογη υπεροψία [...] και δεν σκέπτονται ότι φτώχεια και πλούτος, ελευθερία, όπως τη θεωρούμε, και δουλεία, κι όλα τα σχετικά ονόματα, αργότερα εμφανίσθηκαν στο ανθρώπινο γένος [...].

Γρηγόριος ο Θεολόγος, *Λόγοι ΙΔ'*, 25.

4. Μέγας Βασίλειος: Η γυναίκα είναι ίση με τον άντρα

Ο Δημιουργός έκανε ίση τη γυναίκα με τον άνδρα ως προς την απόκτηση της αρετής. Και μήπως δεν είμαστε συγγενείς με τους άνδρες καθ' όλα; Διότι όχι μόνο σάρκα πάρθηκε από την άνδρα για την κατασκευή της γυναίκας, αλλά και «όστουν από τὰ ὀστᾶ» του [Γεν 2, 5].

Μέγας Βασίλειος, *Εἰς τὴν μάρτυραν Ἰουλίτταν*, παράγρ. 2.

5. Μέγας Βασίλειος: Ισοτιμία

Σε τι πρέπει να στραφούμε και να γίνουμε όπως τα νήπια; [Μτ 18, 3] Αυτή η περικοπή του Ευαγγελίου μάς διδάσκει, δηλώνοντας τον σκοπό, για τον οποίο έχει λεχθεί αυτό· ώστε να μην επιζητούμε να υπερέχουμε, αλλά αναγνωρίζοντας την ισοτιμία της φύσεως, και να αγαπάμε την ισοτιμία και μ' αυτούς που φαίνονται ότι υστερούν σε κάτι. Διότι έτσι είναι και τα παιδιά μεταξύ τους, τα οποία δεν συνήθισαν ακόμη στην κακία των ανθρώπων, που συναναστρέφονται.

Μέγας Βασίλειος, *Όροι κατ' επιτομήν*, 216.

6. Κλήμης Αλεξανδρεύς: Συμπεριφορά στους εχθρούς

Έτσι συμπεριφερόμενος ο γνωστικός προς το σώμα και την ψυχή, και προς τους πλησίον, ακόμη κι αν είναι δούλοι ή εχθροί, τους θεωρεί ίσους και όμοιους με αυτόν. Διότι δεν βλέπει υπεροπτικά τον αδελφό, ο οποίος κατά τον νόμο του Θεού είναι ίσος με αυτόν ως ομοπάτριος και ομομήτριος [...].

Κλήμης Αλεξανδρεύς, *Στρωματεῖς Ζ'*, 12.

7. Ιδιόμελο νεκρώσιμης ακολουθίας

Ἐμνήσθην τοῦ Προφήτου βοῶντος· Ἐγὼ εἶμι γῆ καὶ σποδός· καὶ πάλιν κατενόησα ἐν τοῖς μνήμασι καὶ εἶδον τὰ ὀστᾶ τὰ γεγυμνωμένα καὶ εἶπον· ἄρα τίς ἐστι, βασιλεὺς ἢ στρατιώτης, ἢ πλούσιος ἢ πένης, ἢ δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός; [...]

Θυμήθηκα τα λόγια του Προφήτη που ἔλεγε ὅτι ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη καὶ εἶδα με το νου μου τα μνήματα καὶ εἶδα τα ἄσαρκα ὀστά καὶ εἶπα. Ἄρα ποίος εἶναι (ο νεκρός), βασιλιάς ἢ στρατιώτης; πλούσιος ἢ φτωχός; δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός; [...]

8. Ορθόδοξη Εκκλησία καὶ ἰσότητα ἀνδρῶν-γυναικῶν

Ἡ Εκκλησία καλεῖται νὰ συνεχίσει νὰ στηρίζει καὶ νὰ ἐνισχύει πρωτοβουλίες γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῶν ἀνισοτήτων στὴν οἰκογένεια, τὸ σχολεῖο, τὴν ἐργασία, ἰδιαίτερα σήμερα, καθὼς κατακτήσεις ποὺ κερδήθηκαν καθίστανται ἐπισηφαεῖς [...]. Ἡ Ορθόδοξη Εκκλησία χρειάζεται νὰ τονίζει πάντα ὅτι θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας εἶναι ἡ ἰσότητα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὅτι δίπλα στους ἀγίους ὑπάρχουν οἱ ἅγιες γυναῖκες, ὡς ἐμφυλες ἀναπαραστάσεις τῆς ἀγιοσύνης τὴν ὁποία δύναται νὰ ἐπιτύχει ὁ ἄνθρωπος με τὴ χάριη τοῦ Θεοῦ. Οἱ γυναῖκες στὴν Εκκλησία δὲν εἶναι ἀπούσες, ἀμορφες, ἄνοες, ἀφῶνες, στατικές ἢ ἀβουλες. Οὔτε θεωροῦνται ἀποκλειστικά με βάση βιολογικούς παράγοντες παραγνῶρίζοντας τὰ πνευματικά δῶρα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτές. Το ἀντίθετο συμβαίνει, καθὼς ἡ Ορθόδοξη Εκκλησία «ομολογεῖ ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, φύλου, ἐθνικότητας, γλώσσης, εἶναι φορεὺς τῆς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ, ἰσότημον μέλος τῆς ἀνθρώπινης κοινῶνίας. Συνεπῆς πρὸς τὴν πίστιν αὐτήν, ἡ Ορθόδοξος Εκκλησία δὲν δέχεται τὰς διακρίσεις δι' ἕκαστον ἐκ τῶν προαναφερθέντων λόγων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ προϋποθέτουν ἀξιολογικὴν διαφορὰν μετὰξὺ τῶν ἀνθρώπων».

ἐπιτύχει ὁ ἄνθρωπος με τὴ χάριη τοῦ Θεοῦ. Οἱ γυναῖκες στὴν Εκκλησία δὲν εἶναι ἀπούσες, ἀμορφες, ἄνοες, ἀφῶνες, στατικές ἢ ἀβουλες. Οὔτε θεωροῦνται ἀποκλειστικά με βάση βιολογικούς παράγοντες παραγνῶρίζοντας τὰ πνευματικά δῶρα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτές. Το ἀντίθετο συμβαίνει, καθὼς ἡ Ορθόδοξη Εκκλησία «ομολογεῖ ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, φύλου, ἐθνικότητας, γλώσσης, εἶναι φορεὺς τῆς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ, ἰσότημον μέλος τῆς ἀνθρώπινης κοινῶνίας. Συνεπῆς πρὸς τὴν πίστιν αὐτήν, ἡ Ορθόδοξος Εκκλησία δὲν δέχεται τὰς διακρίσεις δι' ἕκαστον ἐκ τῶν προαναφερθέντων λόγων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ προϋποθέτουν ἀξιολογικὴν διαφορὰν μετὰξὺ τῶν ἀνθρώπων».

Σταθοκώστα, Β. (2015). Ἡ γυναῖκα στὴν Εκκλησία καὶ στὸν κόσμον σήμερα (εισήγηση).

Προσωπικὴ τοποθέτηση γιὰ τὴν ἐυθύνη τῶν πιστῶν σε ζητήματα ἰσότητας καὶ ἀνισότητας.

Με βάση ὅλα αὐτὰ ποὺ μελετήσαμε ἀς προσπαθήσουμε νὰ τοποθετηθούμε με ἐπιχειρήματα πάνω σε προτάσεις π.χ. οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ἀπολαμβάνουν ὁμότιμα τὴν ἀξία τους ὡς «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμώσωσιν» τοῦ Θεοῦ/Ἡ διαφορετικότητα (διαφορὰ χαρισμάτων) δικαιολογεῖ τὶς διακρίσεις καὶ διαιρέσεις μετὰξὺ τῶν ἀνθρώπων/Ἡ ἰσότητα ταυτίζεται με τὴ δικαιοσύνη/Δὲν μπορεῖ νὰ εἴμαστε ἴσοι ἀφοῦ εἴμαστε διαφορετικοὶ κ.ά.

1. Διδαχὲς ἀγίου Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ

α. ...Καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὅλος ὁ κόσμος ἀπὸ ἓνα πατέρα καὶ ἀπὸ μία μητέρα εἶναι καὶ κατὰ τούτο εἰμεθα ὅλοι ἀδελφοί, μόνον ἡ πίστις μας χωρίζει. Εἶναι κανένας γύπτος ἐδῶ; Εἰς ἀπὸ ποῦ εἶσαι παιδί μου; Ἀποκρίσου.

- Ἀπὸ τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὐάν, ἅγιε τοῦ Θεοῦ.
- Καὶ σε καταδέχονται τούτοι οἱ τσελεπήδες διὰ ἀδελφόν;
- Μου λένε ὅτι δὲν πιάνεται ἡ λειτουργία μου καὶ με περιγελοῦν.
- Ἄκουε παιδί μου, εἰς ὅπου εἶσαι γύπτος, ὡσάν εἶσαι βαπτισμένος εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας Τριάδος

και φυλάγης τα προστάγματα του Θεού, πηγαίνεις εις τον Παράδεισον και χαιρέσαι πάντοτε, και εγώ που δεν είμαι γύπτος, ωσάν δεν κάμω καλά, πηγαίνω εις την Κόλασιν και καίομαι πάντοτε.

β. [...] έτσι και η ευγένειά σας να μην προτιμάτε τα αρσενικά παιδιά σας από τα θηλυκά, διατί όλα είναι πλάσματα του Θεού.

γ. Πρέπει και εσύ, ω άνδρα αδελφέ μου, να μην μεταχειρίζεσαι την γυναίκα σου ωσάν σκλάβα, διατί πλάσμα του Θεού είναι και εκείνη καθώς είσαι και εσύ, τόσον εσταυρώθηκεν ο Θεός διά εσένα, ωσάν και διά εκείνην, πατέρα λέγεις εσύ τον Θεόν, πατέρα τον λέγει και εκείνη, έχετε ένα βάπτισμα, μίαν πίστιν, τα Άχραντα Μυστήρια οπού κοινωνείς και εσύ κοινωνεί και εκείνη. Δεν την έχει ο Θεός την γυναίκα κατωτέραν από εσένα, διά τούτο την έκαμε από την μέσην του ανδρός [...].

Μενούνος, Ι., *Κοσμά Αιτωλού, Διδαχές και Βιογραφία* (©2007). Αθήνα: Ακρίτας, σ. 46, 97, 41.

2. Η κοινωνική θέση της γυναίκας την εποχή του Αγίου Κοσμά

[...] Ο Μ. Γκιόλιας σκιαγραφεί έντονα την εικόνα της γυναίκας: «Η σκλάβα Ελληνίδα του καιρού δεν είταν (sic) μόνο ένα σκεύος ηδονής, αλλά κι ένα κοινωνικό υποζύγιο στα χωράφια [...] των κοτζαμπάσηδων.... Δούλα στην παραγωγή και δούλα στο σπίτι, έκθετη σε όλους τους κινδύνους κι απροστάτευτη από κάθε μεριά, είχε μόνο υποχρεώσεις και κανένα δικαίωμα. ...αποτελούσε αντικείμενο της πιο απάνθρωπης ηθικής καταπίεσης και κοινωνικής εκμετάλλευσης. Το ράβδισμα και η κακομεταχείρισή της έγιναν ως και έθιμο σε διάφορες υπόδουλες περιφέρειες». Όσο σκληρή [...] και αν είναι αυτή η περιγραφή, ωστόσο είναι ενδεικτική για τη θέση της γυναίκας στην τουρκοκρατούμενη κοινωνία. Προς επίρρωση της περιγραφής αυτής έρχονται τα λόγια του ίδιου του Πατροκοσμά, που [...] προσπαθεί να εξυψώσει τη γυναίκα με συμβουλές που δίνει κυρίως προς τους συζύγους τους. Στα δεινά της γυναίκας προστίθεται και το οικονομικό βάρος της προίκας. Η προικοδοσία αποτελεί τόσο μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα, που το ίδιο το Οικουμενικό Πατριαρχείο προσπαθεί να επιλύσει με εγκυκλίους του. Όλα αυτά όμως συνθέτουν την εικόνα της γυναίκας των λαϊκών τάξεων, η οποία διαφέρει ριζικά από εκείνη της αρχοντοπούλας, π.χ. κόρης του κοτζάμπαση. Αυτή δεν εργάζεται, ζει με ανέσεις στην ασφάλεια του σπιτιού της και διασκεδάζει με το κέντημα και τον αργαλειό. Όσον αφορά στην εκπαίδευση, στα κοινά σχολεία μπορούν να παρακολουθήσουν μαθήματα και τα κορίτσια, ενώ δε σώζονται μαρτυρίες για την αντίστοιχη δυνατότητα στον ανώτερο κύκλο σπουδών.

Ακανθοπούλου, Κ. (2009). *Η παιδαγωγική επικοινωνία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού μέσα από τις Διδαχές του*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σ. 25-27.

Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.5. Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ

Δικαιώματα και ευθύνες.

Ας σκεφτούμε και ας καταγράψουμε λέξεις στον πίνακα που μας έρχονται στον νου με βάση τη λέξη «ευθύνη» και στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να βρούμε το αντίθετό της. Κατόπιν θα κατηγοριοποιήσουμε τις λέξεις.

Η ευθύνη των Χριστιανών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του σύγχρονου κόσμου.

Αφού χωριστείτε σε ομάδες, κάθε ομάδα θα αναλάβει να μελετήσει τον βίο ή/και κυρίως τη δράση κάποιου προσώπου από την παράδοση της Εκκλησίας. Στο τέλος, κάθε ομάδα θα παρουσιάσει σύντομα στην ολομέλεια πώς η πίστη οδήγησε το συγκεκριμένο πρόσωπο στην ευθύνη της δράσης.

1α. Αγία Μαρία Σκόμπτσοβα (1891-1945)

1942: Γερμανική Κατοχή. Το Παρίσι ζει τη σκληρότητα των Γερμανών κατακτητών καθημερινά. Οι Εβραίοι αρχίζουν να διώκονται χωρίς έλεος. Στάδια ολόκληρα μετατρέπονται σε φυλακές, όπου συγκεντρώνονται άντρες, γυναίκες και μικρά παιδιά. Κανείς δεν μπορεί να αντιδράσει [...]. Μόνο μια αγαθή καλόγρια θα καταφέρει να βρει τρόπο να γλιτώσει πολλά παιδιά από βέβαιο θάνατο! Είναι η αδελφή Μαρία Σκόμπτσοβα – μια αγία του καιρού μας!

Forest, J. (2008). *Ακίνητη σαν πέτρα!*

Μια αληθινή ιστορία για μια αγία του καιρού μας. Αθήνα: Εν πλω

β. Μαρία Σκόμπτσοβα, η δια Χριστόν σαλή

Χαράματα στο σιδηροδρομικό σταθμό του Παρισιού.

Οι λαμπτήρες ακόμη αναμμένοι
αντιδικούν με το φως της αυγής
που αχνοφέγγει πίσω απ' τη θολή τζαμαρία.
[...] στοιβαγμένοι πάνω στους ξύλινους πάγκους
σαν αποσκευές αφηρημένων επιβατών,
οι άστεγοι.

Την έχουνε δει να πλησιάζει
και πασχίζουν να μαζέψουν στη στιγμή
[...] λιγοστά ψίχουλα αξιοπρέπειας.
Κάποιος τσαλακώνει βιαστικά την προχθεσινή
εφημερίδα που είχε τυλιχτεί για το κρύο
άλλος σηκώνει το αδειανό μπουκάλι με το σπίρτο
ένας τρίτος τρίβει τα μάτια του με σάλιο.

Εκείνη, στο βάθος [...]

καμώνεται πως δεν τους βλέπει.

Το βλέμμα της πίσω από τα μυωπικά γυαλιά

Αγία Μαρία Σκόμπτσοβα

σκύβει –με περίσκεψη τάχα ή θυμό;–
κατά τη μεγάλη πάνινη τσάντα που κρατάει στο ένα της χέρι
(Μες στο σκοτάδι σεργιάνισε τη λαϊκή αγορά
για να τρυγήσει από τη γενναιοδωρία των χωρικών
παραγινωμένα φρούτα, σάπια λαχανικά,
κρέας φτηνό για τη μεσημεριάτικη σούπα)
[...] Φαίνεται πως την περίμεναν οι ανέστιοι
να τους καλέσει με τα αστεία
σπαστά γαλλικά της
σε γεύμα.
Αν κι αγνοούν τ' όνομά της,
[...] τη μαρτυρούνε βουβά
«Μητέρα ξένων παιδιών,
αδελφή αλλοφύλων,
απίστων αγία».

Υφαντής, Π. (2003). Μαρία Σκόμπτσοβα, η διά Χριστόν σαλή. Περ. *Σύναξη*, τ. 87.

2. Ραούλ Φολλερώ (1903-1977)

Ο Ραούλ Φολλερώ θεωρείται σήμερα μία από τις πλέον εξέχουσες φυσιογνωμίες του αιώνα μας. Είναι ο άνθρωπος που αγάπησε περισσότερο απ' όλους τους άλλους τις πονεμένες υπάρξεις – προπά-ντων τους λεπρούς.

Γεννήθηκε στο Νεβέρ της Γαλλίας του 1903 και, μολονότι σπούδασε Νομικά, δεν άργησε να εγκαταλείψει το επάγγελμά του για χάρη των θλιμμένων ανθρώπων.

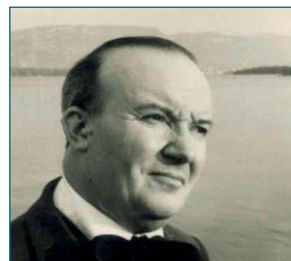
Όταν σε ηλικία 25 ετών ταξίδεψε στην Αφρική για επαγγελματικές υποθέσεις και είδε την αθλιότητα των δυστυχισμένων λεπρών, πήρε τη μεγάλη απόφαση να ασχοληθεί ειδικά και μόνον μ' αυτούς και να εργασθεί για την ανακούφισή τους.

Η τριακονταετία που ακολούθησε ήταν γεμάτη αγάπη και έργα θυσίας. Ήταν μια αδιάκοπη ανοδική πορεία και πρόοδος στο θέμα της περίθαλψης των φτωχών.

Άρχισε πρώτα να κάνει διαλέξεις σε όλα τα μεγάλα κέντρα του πολιτισμένου κόσμου και να προσκαλεί τους λαούς στην επιστράτευση της αγάπης. Από τα χρήματα που μάζευε αγόραζε φάρμακα και τα πήγαινε ο ίδιος στους λεπρούς ασθενείς. Κατά τους μετριότερους υπολογισμούς ο Ραούλ Φολλερώ έχει μέχρι σήμερα διατρέξει την απόσταση 1.500.000 χιλιομέτρων προς χάριν των αγαπημένων του Χανσενικών. Αυτή η μεγάλη απόσταση, που ισοδυναμεί περίπου με 30 φορές τον γύρο της γης, ονομάστηκε απ' όλους «Λεωφόρος Αγάπης».

Αν ο Χριστός χτυπήσει αύριο την πόρτα σας...

Αν ο Χριστός χτυπήσει αύριο την πόρτα σας
θα τον αναγνωρίσετε;
Θα έλθει ίσως σαν άλλοτε φτωχός
κι αποδιωγμένος,
σαν ένας εργάτης,
σαν ένας άεργος
ή ένας απεργός που αγωνίζεται σε δίκαιη απεργία.
Μπορεί να είναι ασφαλιστής
κι ακόμη πωλητής ανεμιστήρων...
Θ' ανεβαίνει αδιάκοπα σκαλοπάτια,
θα σταματά σε κεφαλόσκαλα

Raul Follereau

μ' ένα χαμόγελο γλυκό
στο θλιμμένο του πρόσωπο...
Μα το κατώφλι σας είναι τόσο σκοτεινό...
Άλλωστε, πώς να δεις το χαμόγελο
αυτών που διώχνεις!
«Δεν μ' ενδιαφέρει...», θα πείτε,
πριν ακόμη τον ακούσετε.
[...] Μπορεί ακόμη να είναι πρόσφυγας,
ένας από τα δεκαπέντε εκατομμύρια προσφύγων,
με κάποιο διαβατήριο του Ο.Η.Ε. στο χέρι,
ένας από αυτούς που κανείς δεν τους θέλει
και που περιπλανιούνται σ' αυτή την έρημο,
τον Κόσμο,
ένας από εκείνους που πρέπει να πεθάνουν,
«γιατί κανείς δεν ξέρει από πού έρχονται
άνθρωποι σαν κι αυτούς...».
Μπορεί να είναι κάποιος μαύρος, στην Αμερική,
ένας νέγρος, όπως τον λεν,
που κατάκοπος ζητιανεύει άσυλο
μες στα ξενοδοχεία της Νέας Υόρκης,
σαν άλλοτε, στην Ναζαρέτ,
η Παναγία.

Αν ο Χριστός χτυπήσει αύριο την πόρτα σας,
θα τον αναγνωρίσετε;
Θα έχει όψη κουρασμένη,
καθώς είναι εξαντλημένος, συντριμμένος,
αφού πρέπει να βαστάζει
όλα τα βάσανα της γης...
Πρόσεξε!... Κανείς δεν δίνει δουλειά
σ' έναν τόσο κουρασμένο...
Καθώς μάλιστα αν Τον ρωτήσεις:
«Τι ξέρεις να κάνεις;»
δεν μπορεί ν' απαντήσει: όλα.
«Από πού έρχεσαι;»
δεν μπορεί να σου πει: από παντού.
«Τι θέλεις να κερδίσεις;»
δεν μπορεί να πει: εσάς!
Έτσι, θα ξαναφύγει,
πιο κουρασμένος και συντριμμένος,
παίρνοντας μαζί Του,
μες στα γυμνά Του χέρια,
την Ειρήνη.

Φολλερώ, Ρ. (1981), *Αν ο Χριστός αύριο χτυπήσει την πόρτα σας... Θα Τον αναγνωρίσετε;*
Αθήνα: Η Δαμασκός, σ. 7-8, 26.

Η χριστιανική αντίληψη της ευθύνης (Θεός-άνθρωπος-κόσμος).

Χωρισμένοι σε ομάδες προσπαθήστε να συντάξετε σειρά θέσεων για τη χριστιανική διδασκαλία σχετικά με την ευθύνη του ανθρώπου με βάση τα παρακάτω βιβλικά χωρία και σύγχρονα θεολογικά κείμενα σχετικά με το νόημα της ευθύνης στη χριστιανική διδασκαλία.

1. Από την Αγία Γραφή

- ♦ Γένεση 2,15: Πήρε, λοιπόν, ο Κύριος ο Θεός τον άνθρωπο και τον έβαλε μέσα στον κήπο της Εδέμ για να τον καλλιεργεί και να τον προσέχει.
- ♦ Μτ 5, 14-16: **Οι μαθητές αλάτι και φως του κόσμου**
Ό,τι είναι το αλάτι για την τροφή, είστε κι εσείς για τον κόσμο. Αν το αλάτι χάσει την αρμύρα του, πώς θα την ξαναποκτήσει; Δε χρησιμεύει πια σε τίποτε· το πετούν έξω στο δρόμο και το πατούν οι άνθρωποι. Εσείς είστε το φως για τον κόσμο· μια πόλη χτισμένη ψηλά στο βουνό, δεν μπορεί να κρυφτεί. Οι άνθρωποι, όταν ανάψουν το λυχνάρι, δεν το βάζουν κάτω από το δοχείο με το οποίο μετρούν το σιτάρι, αλλά το τοποθετούν στο λυχνοστάτη, για να φωτίζει όλους τους ανθρώπους του σπιτιού. Έτσι να λάμψει και το δικό σας φως μπροστά στους ανθρώπους, για να δουν τα καλά σας έργα και να δοξολογήσουν τον ουράνιο Πατέρα σας.

- ♦ Μτ 20, 26-28: Όποιος θέλει να γίνει μεγάλος ανάμεσά σας, πρέπει να γίνει υπηρέτης σας· κι όποιος από σας θέλει να είναι πρώτος, πρέπει να γίνει δούλος σας. Όπως κι ο Υιός του Ανθρώπου δεν ήρθε για να τον υπηρετήσουν, αλλά για να υπηρετήσει και να προσφέρει τη ζωή του λύτρο για όλους.
- ♦ Μτ 28, 18-20: Ο Ιησούς πλησίασε [τους μαθητές] και τους είπε: «[...] Πηγαίνετε λοιπόν και κάνετε μαθητές μου όλα τα έθνη, βαφτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και διδάξτε τους να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα [...]».

2. Το νόημα της ευθύνης στη χριστιανική αντίληψη

[...] Ενώ η λέξη ελευθερία αφθονεί στην Καινή Διαθήκη, ιδιαίτερα στις επιστολές του Απ. Παύλου, η λέξη ευθύνη δεν απαντάται ούτε μία φορά. Ίσως οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης αποφεύγουν τη λέξη «ευθύνη», γιατί είναι συνυφασμένη στον αρχαίο ελληνικό κόσμο με τη νομική έννοια της λογοδοσίας των δημοσίων υπαλλήλων στο τέλος της θητείας τους, ιδίως της λογοδοσίας για κακή διαχείριση των δημοσίων χρημάτων. Αντίθετα στον Απ. Παύλο, η ευθύνη είναι η ελεύθερη ανταπόκριση των ανθρώπων στη δωρεά του Θεού πέρα από κάθε νομική έννοια. Ωστόσο, παρά την απουσία της λέξης, η έννοια της ευθύνης είναι παρούσα σε όλη τη θεολογία και ιδίως στην ηθική της ΚΔ και του Απ. Παύλου ιδιαίτερα. Στην Α΄ προς Κορινθίους επιστολή (6,12) γράφει: «Όλα μου επιτρέπονται. Σωστά. Όλα όμως δεν είναι προς το συμφέρον. Όλα μου επιτρέπονται, εγώ όμως δεν θα αφήσω τίποτε να με κυριέψει». Στο «όλα μου επιτρέπονται» βρίσκεται η ελευθερία του ανθρώπου, στο «εγώ όμως δεν θα αφήσω τίποτε να με κυριέψει» βρίσκεται η ευθύνη του.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των ανθρώπων της εποχής μας, ιδίως των νέων, είναι το αίτημα της ελευθερίας σε όλους τους τομείς της ζωής αλλά όχι και της ευθύνης που συνεπάγεται η ελευθερία. Στο συναπάντημα ελευθερίας και ευθύνης βρίσκεται η ολοκλήρωση του ανθρώπου. Για να καταλήξουμε σε μια αποστροφή της φράσης του Γάλλου υπαρξιστή φιλοσόφου Σάρτρ που είπε: «Είμαι καταδικασμένος να είμαι ελεύθερος», για τον Παύλο και τον χριστιανισμό ισχύει: Είμαι δημιουργημένος από το Θεό με το προνόμιο να είμαι ελεύθερος. Μόνο που το προνόμιο αυτό συνεπάγεται και ανάλογη προσωπική ευθύνη.

Καραβιδόπουλος, Ι. (2015). *Η ελευθερία και η ευθύνη του ανθρώπου*.

3. Ελευθερία και Αγάπη

[...] Σέβεται την ελευθερία του ανθρώπου ο Θεός λοιπόν, γιατί; Γιατί ο άνθρωπος έχει την τελική ευθύνη γι' αυτήν. Είπε στον πρώτο άνθρωπο ο Θεός: «Ϊδου, δέδωκα ύμίν τήν ζωήν καί τόν θάνατον»· διάλεξε. Κι ο άνθρωπος διάλεξε τον θάνατο. Δεν τιμώρησε ο Θεός τον άνθρωπο, ο άνθρωπος τιμώρησε τον εαυτό του, στερώντας τον από τη Χάρη του Θεού, απ' αυτό που συνιστούσε την υπόστασή του. Και τώρα πάλι μας βεβαιώνει ο Χριστός ότι «δεν ήρθα να κρίνω τον κόσμο, ήρθα να σώσω τον κόσμο». Κι ο Χριστός μάς σώζει όχι με κάτι που κάνει, αλλά μ' αυτό που είναι. Γιατί ακριβώς γι' αυτό είναι Σωτήρας ο Χριστός, γιατί στο πρόσωπό Του ενώνει τη δική μας θνητότητα και κτιστότητα με το άκτιστο και αθάνατο το δικό Του. [...]

Γι' αυτό μας λέει πάλι ότι «ουσιαστικά δεν είμαι εγώ που κρίνω τον κόσμο». Αλλά να ποια είναι η κρίση. Ότι, ενώ το Φως ήρθε στον κόσμο, οι άνθρωποι επέλεξαν το σκοτάδι αντί για το Φως. Είναι λοιπόν η ευθύνη του ανθρώπου. Ο Θεός λοιπόν έτσι σχετίζεται με μας. Με την αγάπη Του και την ελευθερία Του. Με την αγάπη που έρχεται να μας δημιουργήσει, και μετά την πτώση μας, και με το σεβασμό της ελευθερίας μας από την πλευρά Του, να μας ανακαινίσει, καθώς την τελική ευθύνη την αφήνει στο δικό μας θέλημα έχοντας όμως δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της σωτηρίας μας.

Παύλος, Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης (2009). *Ελευθερία και Αγάπη*. Οι βασικές συντεταγμένες των ανθρωπίνων σχέσεων. Συλλογικός τόμος, *Ονειρεύομαι μια οικογένεια και ένα σχολείο*, Αθήνα: Αρχονταρίκι, σ. 53-72.

4. Η αυτοδικαίωση

Το κείμενο της Βίβλου είναι καταπληκτικό στο βάθος του. Με μικρές πινελιές αλλά με τόσο ζωντανά χρώματα περιγράφει μια άλλη συνέπεια της πτώσης, που αφορά την εσωτερική κατάσταση του ανθρώπου. Ο φόβος μπήκε στην ψυχή του, φοβάται τον Θεό, γιατί αισθάνεται ένοχος και προσπαθεί να δικαιολογηθεί. Δεν αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεών του, αγωνίζεται να αυτοδικαιωθεί και ρίχνει το βάρος και την ευθύνη στον άλλον.[...]

Μέσα λοιπόν σ' όλα τα δεινά που επέφερε η πτώση του ανθρώπου προστέθηκαν και τούτα. Ο φόβος αντικατέστησε την αγάπη, η υποκρισία την ειλικρίνεια και την ευθύτητα, η πονηρία την απλότητα. Ο άνθρωπος πλέον δεν μπορεί να κοιτάξει κατάματα τον εαυτό του. Κρύβεται από τον εαυτό του, κρύβεται από τον Θεό και τον συνάνθρωπό του. Δεν αντέχει και δεν θέλει να αναλάβει τις ευθύνες του για τις πράξεις του και προσπαθεί να βρει τρόπους αυτοδικαίωσης. [...]

Οι δύο λίμνες

Στην Παλαιστίνη υπάρχουν δύο λίμνες πασίγνωστες. Στο βορρά η λίμνη της Τιβεριάδος, στο νότο η Νεκρά θάλασσα. Η Τιβεριάδα είναι μικρή λίμνη αλλά ζωντανή, έχει πολλά ψάρια κι εκεί ψάρευαν οι μαθητές του Χριστού. Η Νεκρά θάλασσα είναι 3-4 φορές μεγαλύτερη, αλλά είναι Νεκρά, δεν έχει ίχνος ζωής. Τις δύο λίμνες τις συνδέει ο Ιορδάνης ποταμός. Ξεκινάει από την Τιβεριάδα και καταλήγει στη Νεκρά θάλασσα. Κι εδώ συμβαίνει το παράδοξο φαινόμενο. Αιώνες τώρα η μικρή λίμνη της Τιβεριάδος προσφέρει το νερό της μέσω του Ιορδάνου στη Νεκρά θάλασσα. Και όμως δεν αδειάζει, αλλά παραμένει ζωντανή. Η Νεκρά θάλασσα αιώνες τώρα δέχεται το νερό της Τιβεριάδος, αλλά δεν ζωντανεύει, παραμένει νεκρή.

Αυτές οι δύο λίμνες είναι τύπος και εικόνα του ανθρώπου. Ο αγαπών άνθρωπος αισθάνεται υπεύθυνος για τον άλλο άνθρωπο κενώνεται, δίνει, προσφέρει και προσφέρεται, αλλά παραμένει ζωντανός και δεν στερεύει. Ο άνθρωπος που γυρίζει γύρω από τον εαυτό του και λατρεύει μόνο τον εαυτό του και δεν έχει μάθει να δίνει παρά μόνο να παίρνει, παραμένει νεκρός.

Αντωνόπουλος, Ν., αρχιμανδρίτης (2007). *Υπεύθυνοι για όλα*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 16-17, 159-160.

Ατομική και συλλογική ευθύνη. Η ευθύνη στον Χριστιανισμό.

Ας προσπαθήσουμε να σκεφτούμε και να καταγράψουμε ιδέες για το πώς μπορούμε να συμμετέχουμε σε δράσεις αλληλεγγύης της εκκλησιαστικής μας κοινότητας. Ας ανταλλάξουμε ιδέες για μια δημιουργικότερη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας.

1. Ενεργός συμμετοχή

[...] Τον κάθε άνθρωπο τον βαρύνει προσωπική ευθύνη για την πορεία του κόσμου, έστω κι αν αυτή έχει ήδη λάβει σαφή φορά και κατεύθυνση. Η ευθύνη είναι ανάλογη με τις δυνατότητές του αλλά δεν εξαιρείται κανείς. Πρόκειται για ένα είδος δημοκρατίας της ευθύνης [...].

Συσσωμάτωση στην Εκκλησία, κοινωνία με τον Χριστό, σημαίνει [...] μίμηση του Χριστού στις προσωπικές συνθήκες, ζωή εν Χριστώ σήμερα. Ο χριστιανικός πόθος για μια κοινωνία αγάπης δεν αποτελεί φυγή σε κάποιο όραμα που αποτελείται από ωραίες προσδοκίες· εκφράζεται στις συνθήκες του παρόντος ως συγκεκριμένη διακονία: ως καθημερινή συνεχής προσφορά προς όλους τους ανθρώπους, τους εγγύς και τους μακράν, ανεξάρτητα από τη θρησκευτική τους πίστη, το ηθικό ποιόν, την πνευματική ή πολιτιστική κατάστασή τους· σύμφωνα με το πρότυπο του Ιησού, του κατ' εσοχήν διακόνου της ανθρωπότητας, ο οποίος «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν» (Ματθ 20,28). Η κεντρική οπτική γωνία, από την οποία βλέπει την ευθύνη

του ο χριστιανός για την παγκόσμια κοινότητα, η κεντρική πηγή εμπνεύσεως και ενεργείας παραμένει η ΑΓΑΠΗ, με το βάθος και το πλάτος που προσέδωσε σ' αυτήν η χριστιανική θεολογία και ζωή.

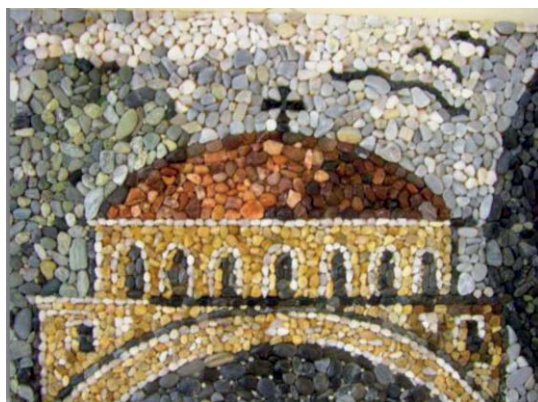
Γιαννουλάτος, Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας (2002). *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 44-45.

2. 1. Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος: Θεολογική θεώρηση της οικονομικής κρίσης

[...] Η Εκκλησία ενώ δεν προέρχεται από τον κόσμο, εργάζεται στον κόσμο· ενώ είναι πνευματική, δρα στην ιστορία· νοσηματοδοτεί την ζωή των ανθρώπων και αντιμετωπίζει τα βιολογικά προβλήματα τους, αφού ο άνθρωπος είναι ψυχοσωματικό ον. Όμως η Εκκλησία εργάζεται στην κοινωνία, χωρίς να κάνει πολιτική. [...] έχει τον δικό της θεολογικό-πνευματικό λόγο και την δική της θεραπευτική πράξη. Μέσα από αυτήν την προοπτική βλέπει τα πράγματα και θέλει με απλότητα και αγάπη να διατυπώσει τον λόγο Της στο πλήρωμά της, Κληρικούς και λαϊκούς, για την κρίση που διερχόμαστε.

[...] Αυτήν την περίοδο πρέπει να αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό η φιλαλληλία, η φιλανθρωπία, η αλληλεγγύη, η προσφορά στους αδελφούς μας που έχουν ανάγκη. Κανείς δεν μπορεί να προφασισθεί ότι δεν τους γνωρίζει. Είναι δίπλα μας και τους συναντούμε καθημερινά. Είναι η χήρα γυναίκα, που ξε-

νοδουλεύει για να μεγαλώσει τα παιδιά της· είναι ο άνεργος πατέρας, που πονάει επειδή δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες της οικογένειάς του· είναι ο ασθενής που δεν έχει ικανή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη· είναι ο μαθητής, ο φοιτητής, που δεν μπορεί να ικανοποιήσει τον πόθο του να σπουδάσει, όπως θα ήθελε· είναι ο πτυχιούχος που δεν μπορεί να αποκατασταθεί επαγγελματικά και να προσφέρει στην κοινωνία· είναι ο συνταξιούχος που στερείται τα αναγκαία για να αισθανθεί την θαλπωρή στην τρίτη ηλικία που βρίσκεται, και τόσοι άλλοι. Έτσι, όσοι έχουν επάρκεια υλικών αγαθών πρέπει να προσφέ-

ρον αυτοπροαίρετα ό,τι μπορούν περισσότερο στους αδελφούς τους εν Χριστώ που υποφέρουν. Πώς μπορεί κανείς να αισθάνεται τον Θεό ως Πατέρα, όταν δεν αισθάνεται τον πλησίον του ως αδελφό; [...]

Η ευμάρεια, η ευδαιμονία, η υπερκατανάλωση, είναι τα γενεσιουργά αίτια των οικονομικών κρίσεων. Βεβαίως, είναι σημαντικό να ζει κανείς «αξιοπρεπώς», από πλευράς υλικών αγαθών, αλλά όλα έχουν και τα όριά τους. Η εκκλησιαστική ζωή συνδέεται στενά με την ασκητικότητα και την ολιγάρκεια. Και οι Χριστιανοί πρέπει να ζουν με λιτότητα. Δυστυχώς όμως σε υπερκαταναλωτικές κοινωνίες δεν βιώνεται η άσκηση, που είναι η βάση της χριστιανικής ζωής. Λέγοντας δε άσκηση εννοούμε την καλή χρήση των υλικών αγαθών που είναι αναγκαία για την ζωή και όχι την συσσώρευση και την υπερκατανάλωση αυτών. [...] Η ευθύνη της οικονομικής κρίσεως ανήκει και σε όσους κατά καιρούς διαχειρίζονται τα κοινά πράγματα, όταν δεν δίνουν σωστές κατευθύνσεις στον λαό, αλλά τον προκαλούν ακόμη περισσότερο· όταν δεν διαχειρίζονται καλά τους εισπραττόμενους φόρους, οι οποίοι πρέπει να είναι ανταποδοτικοί· όταν δεν ομιλούν την αλήθεια, δεν σέβονται τους ανθρώπους που τους εμπιστεύθηκαν και δεν λαμβάνουν μέτρα με υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης. Η ευθύνη τους είναι μεγάλη, διότι κατά τον Μέγα Βασίλειο: «τα των αρχόντων κακά, συμφορά τοις αρχομένους γίνεται» [...].

Ι. Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Εγκύκλιος υπ. αριθμ. 2894: «Θεολογική θεώρηση της οικονομικής κρίσεως» (15/3/2010).

ΠΗΓΕΣ ΥΛΙΚΟΥ

- Τα παραθέματα και το εικονιστικό υλικό για το οποίο δίνεται η βιβλιογραφία μέσα στο σώμα κειμένου, δεν αναφέρονται εκ νέου. Εάν σε μια Θεματική Ενότητα υπάρχουν πολλαπλά παραθέματα από την ίδια πηγή, συνήθως γίνεται αναφορά σε αυτήν μόνο στο πρώτο παράθεμα.
- Για τη μετάφραση της Αγίας Γραφής χρησιμοποιήθηκε η έκδοση της Βιβλικής Εταιρίας διαθέσιμη στο: <http://hellenicbiblesociety.gr/bible>
- Τα σύμβολα ✂ δηλώνουν το τέλος κάθε δραστηριότητας.
- Τα παραθέματα από σχολικά βιβλία ανακτήθηκαν από: <http://ebooks.edu.gr>.
- Έργα της Αθηνάς Βουζαξάκη και της Δέσποινας Χανόγλου κοσμούν τις σελίδες του βιβλίου.
- Παναγία η Γλυκοφιλούσα, Μουσείο Μπενάκη:
https://www.benaki.org/index.php?option=com_collectionitems&view=collectionitem&Itemid=0&id=107604&lang=el

Πηγές κειμένων στο διαδίκτυο-Ιστοσελίδες

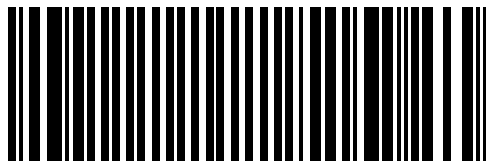
- Η επιτυχημένη «Αποστολή» της Αρχιεπισκοπής, 10/2/2013. Στο: <http://mkoapostoli.com/%CE%B7-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%B5%CF%80%CE%B9/>
- Αδελφότητα Ορθοδόξου Εξωτερικής Ιεραποστολής, <https://ierapostoles.gr/>
- Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας, <http://eib.xanthi.ilsp.gr/gr/default.asp>

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-22-0287
ISBN 978-960-06-6137-8

(01) 000000 0 22 0287 7